HISTORIAE MARTYRUM GORCOMIENSIUM. MAIORI NUMERO FF. MINORUM;...

Willem Hessels : van Est

Digitized by Google

7
9-b
33

099.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
9
18 G
41

9-9-b-33

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIÆ MARTYRVM GORCOMIENSIVM.

MAIORI NVMERO FF. MINORVM; qui pro fide Catholica à perduellibus interfecti sunt anno Domini 1572.

LIBRI QVATVOR.

Transp.re

AVTHORE,

GVILIELMO ESTIO Hesselio S. Theol. Doct. & in Acad. Duac. Professore.

Quibus pro coronide subiuncta est, eodem Authore appendix de martyrio GVILIELMI GAVDANI, *item Minoritæ quod contigit anno 1573.*

Habes & aliorum quorumdam martyria, opportunis locis commemorata: nominatim CORNELII MVSII Delfij, Theologi & poëtæ.

NAMVRCI, 1655.

Digitized by Google

Digitized by Google

SERENISSIMO

ARCHIDVCI AVSTRIÆ

DOMINO

ALBERTO

OPTIMO CLEMENTISSIMOQVE

BELGARVM PRINCIPI

FELICITATEM PRECATVR

GVILIELMVS ESTIVS.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

TErtiò mihi contigit officij causa tuam Celsitudinem, Sereniſsime Princeps, verbo salutare: sed nullo tunc munere oblato, quia quod te dignum offerrem, in

Digitized by Google

promptu non erat. Post illud tempus fœtum hunc, qui multis annis apud me delituit informis & imperfectus, historiam dico Martyrum aliquot Hollandicorum, in manus resumpsi, formaui, & quoad potui, perfeci. Hoc ergo quale cumq; Celsitudini tuæ munusculum literarium cum salute nunc offero. Quod etsi nulla dignitas offerentis commendet, ab ijs tamen quorum in illo certamina scribuntur, eam, credo, commendationem meretur, vt tanti Principis non solùm non reformidet aspectum, sed & tutelam sperare ausit, oblatum modò, dicatumq; fuerit. Et verò cui potiùs quàm heroï tot nominibus

minibus inclyto, totq; virtutibus ornato, ista fortissimorum huius temporis, atq; huius tuæ Prouinciæ heroüm gesta dicauero, atque ab iniurijs obtrectatorum vindicanda commisero? Verè enim cum B. Augustino dixerim heroas, qui Rege & auspice Christo sacrum prælium ingressi, contumelias, vulnera, mortes, non inferẽdo, sed quod est in fortitudine summum, perferendo, clarissimas à carne, mundo, diabolo victorias reportauerunt. Horum igitur agones à nobis accuratè fideliterque descriptos, vt non aliter quàm nomini tuo, Serenissime Princeps, inscriptos in publicũ darem, multa quidem alia, quæ in

te magna & præclara nouimus, ſuadebant & inuitabant; ſed perſuaſit & impulit illa quæ omnium inſtar eſt, & Apoſtolo teſte, ad omnia valet pietas in Deum, reſq; diuinas; quam inde ab antiquis progenitoribus continuata ſerie velut hæreditatem accepiſti: necnon illa à pietate manans animi tui propenſiſſima voluntas ac ſtudium, quo totus incumbis in reſtituendam conſeruandamq; per vniuerſum Belgium hoc tuum Catholicam Religionem: pro qua & iſti noui Martyres egregio ac ſempiterno ad omnem poſteritatem exemplo ſuas animas poſuerunt. Itaq; non ſolùm mihi optatiſſimum,

ſed

ſed ipſis etiam procul dubio Martyribus gratum erit à tanto Principe ſuſceptum immortalis ſuæ memoriæ patrocinium, Quin & gratiam cælitus rependent, Deum oraturi, vt ad debellandos atque humiliandos hoſtes ſanctæ Eccleſiæ, pro qua dudum ipſi certauerunt, tibi modó pugnanti certantiq; virtutem adaugeat, ac pijs conatibus dexter aſpiret. Quod & ego clientum tuorum minimus, meo pro modulo, ſupplicibus ad Deum votis agere non ceſſo.

DVACI ê veſtro bonorum Paſtorum Seminario. Anno Domini 1603. Martij die 7. S. Thomæ Aquinati ſacra.

PROTESTATIO
COMMISSARII GENERALIS *ORDINIS S. FRANCISCI* SVPER PROVINCIAS GERMANIÆ BELGII &c.

CVm Sanctiſſimus D. N. VRBANVS Papa VIII. die *13.* Martij anno *1625.* in S. Congregatione S. R. & Vniuerſalis Inquiſitionis Decretum ediderit, idemque confirmauerit die *5.* Iulij anno *1634.* quo inhibuit imprimi libros hominum, qui Sanctitate, ſeu Martyrij fama celebres è vita migrauerunt, geſta, miracula, vel reuelationes. ſeu quæcumq; beneficia, tanquam eorum interceſſionibus à Deo accepta continentes, ſine recognitione, atq; approbatione Ordinarij & quæ hactenus ſine ea impreſſa ſunt, nullo modo vult cenſeri approbata. Idem autem Sanctiſſimus die *5.* Iunij *1631.* ita explicuerit, vt nimirum non admittantur Elogia Sancti, vel Beati abſolutè & quæ cadunt ſuper perſonam, bene tamen ea, quæ

cadunt

cadunt ſuper mores,& opinionem,cum proteſtatione in principio, quod ijs nulla adſit auctoritas ab Eccleſia Romana, ſed fides tantùm ſit penes Auctorem. Huic Decreto, eiuſq; confirmationi, obſeruantia, & reuerentia qua par eſt inſiſtendo, profiteor me haud alio ſenſu quidquid in hoc libro refertur, accipere, aut accipi ab vllo velle, quàm quo ea ſolent, quæ humana dumtaxat auctoritate, non autem diuina Catholicæ Romanæ Eccleſiæ aut S. Sedis Apoſtolicæ nituntur, ijs tantummodo exceptis, quos eadem S. Sedes Sanctorum, Beatorum, aut Martyrum Cathalogo adſcripſit.

F. IACOBVS DE RIDDERE
Commiſſarius Generalis, &c.

ELOGIA EXIMII VIRI D.GVILIELMI ESTII HESSELII

S.THEOL.DOCT. ET APVD DVACENSES PROFESSORIS PRIMARII *AD S. PETRVM PRÆPOSITI* ET VNIVERSITATIS CANCELLARII IN REGIO SEMINARIO PRÆSIDIS.

TESTIMONIVM

ILLVSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI ARCHIEPISCOPI ET DVCIS CAMERACENSIS, &c.

GASPAR NEMIVS, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Archiepiſcopus & Dux Cameracenſis, Sacri Rom. Imperij Princeps, Comes Cameraceſij &c. Omnibus has viſuris ſalutem in Domino. Notum facimus, & teſtamur Eximium & Reuerendum Dominum GVILIELMVM ESTIVM, Sacræ Theologiæ, dum viueret, Docto-

Doctorem, & Primarium Professorem in Vniuersitate Duacensi, eiusdemq; Cancellarium, & Ecclesiæ Collegiatæ S. Petri ibidem Canonicum & Præpositum, necnon Regij bonorum Pastorum Seminarij Præsidem, non solum inter sui temporis Theologos, & Sacræ Scripturæ Interpretes mirificè excelluisse : Verum etiam fuisse virum singularis, & exemplaris pietatis, probitatis, modestiæ, diligentiæ, humilitatis, inusitatæ, & penè incredibilis in pauperes liberalitatis : adeoq; in vita, & post mortem, habitum fuisse ab omnibus Sanctum : sicut anno 1625. pleniùs testata est Vniuersitas Duacensis, de cuius Corpore & Consilio tunc eramus. Quoniam vero R. P. Commissarius Generalis, & Patres Ordinis Minorum S. Francisci de Obseruantia, impensè Nos rogarunt, vt pro particulari notitiâ, & scientiâ, quam de pijssimo & sapientissimo Viro habemus, aliqua adderemus quæ spectarent ad conciliandam authoritatem, & confirmandam fidem Historiæ, quam de Martyribus Gorcomiensibus idem conscripsit, & in lucem emisit : Huic tam piæ & iustæ petitioni annuentes, præsenti instrumento testificamur Nos, cum ab anno huius fæculi

1608.

1608. vſq; ad 1612. ſub domeſtica diſciplina dicti Domini GVILIELMI ESTII Optimi Præſidis viueremus, & quotidiana eiuſdem Doctiſſimi Magiſtri inſtructione gauderemus: Atq; in euulgandis tum temporis elaboratiſſimis, & celeberrimis in Epiſtolas S. Pauli Commentarijs, noſtra in illis ad præſum præparandis, opera vteretur: obſeruaſſe mirabilem penitus & exactiſſimam in omnibus rigoroſe examinandis diligentiam, & ſollicitudinem: quam non rarò poſtea admirati ſumus, & commendauimus, dum ſubrogati in eius locum, primo quidem in bonorum Paſtorum Præſidentia, ac deinde etiam in Profeſſione Sacræ Theologiæ, per annos viginti, examinauimus, & ſæpius euoluimus relicta eius ſcripta, & elucubrationes, atq; annotationes, ex quibus non pauca typis mandari curauimus. Quare dubitare non poſſumus, quin dicta Martyrum Gorcomienſium Hiſtoria, licet ante noſtram cum Authore cohabitationem edita, conſcripta fuerit ſimili cura, ſollicitudine & diligentia, qua cætera ipſius opera: Adeoq; nonniſi poſt exactiſſimam veritatis inquiſitionem: ac conſequenter illam iudicamus habendam

habendam esse pro indubitata, & cui fides tribui debeat, qualis probatissimis, doctissimis, & optimis historiarum scriptoribus adhiberi solet, & debet. In quorum omnium fidem præsentes hasce manu & sigillo proprijs munitas per Secretarium nostrum fieri iussimus. Datum montibus Hannoniæ in Refugio S. Foillani anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo quinto, die vero Mensis Maij vigesima prima. Signatum erat GASPAR Archiepiscopus Cameracensis. Ad latus sigillum eiusdem † in azimo rubro; & inferius De mandato Illustrissimi ac Reuerendissimi Domini p. C. Nepueu Secretarius.

Aliud Vniuersitatis Duacensis.

REctor & alma Vniuersitas studij generalis Oppidi Duacensis, Atrebatensis Diœcesis, omnibus hoc publicum instrumentum lecturis, seu lectionem audituris, salutem, & infrascriptorum agnoscere veritatem. Pro parte Venerabilium Fratrum Ordinis Minorum, per Patrem Guardianum Conuentus Duacensis fuimus iustis ex causis

rogati,

Digitized by Google

rogati, vt quæ de vitæ probitate, pietate, ac ſanctimonia, eximij quondam Domini Guilielmi Eſtij, eiuſdem noſtræ Vniuerſitatis, dum viueret, Cancellarij nobis comperta forent, ea in publicæ atteſtationis formam redigere, ipſiſq; tradere dignaremur. Quod nos tam iuſtæ petitioni acquieſcentes, ad maiorem Dei gloriam facturi, non fuimus contenti ea notitia quam pleriq; noſtræ dictæ Vniuerſitatis Profeſſores, & alij Conſiliarij, ex quotidiana dum ille viueret experientia adhuc retinent, quorum nonnulli eum familiariter, ab hinc annis ampliùs quinquaginta (dum adhuc Louanij vnà cum ipſo agerent) alij verò ab anno Chriſti milleſimo quingenteſimo octogeſimo ſecundo, menſe Septembri quando is Duacum venit, publicam Sacræ Theologiæ profeſſionem, ſimulq; Præſidentiam Regij bonorum Paſtorum Seminarij ſuſcepturus, quo in vtroque munere ad mortem vſq; perſeuerauit annos integros triginta vnum: Alij deniq; quotidiano experimento ipſum nouerunt, ex eo tempore quo Eccleſiæ Collegiatæ S. Petri Duacenſis factus Præpoſitus eo nomine & Cancellarius fuit Vniuerſitatis annos penè octodecim.

octodecim. Hac itaq; noſtræ Vniuerſitatis Conſiliariorum notitia non contenti (tametſi ſufficientiſſima) etiam alios fide dignos audiuimus quamplures : quibus omnibus collectis per hoc preſens publicum inſtrumentum teſtamur ſupradictum eximium Dominum Guilielmum Eſtium S. Theologiæ Doctorem & Profeſſorem, huius noſtræ Vniuerſitatis Cancellarium, Eccleſiæ Collegiatæ S. Petri Duacenſis Canonicum, & deinde Præpoſitum Regij bonorum Paſtorum Seminarij Duacenſis Præſidem, fuiſſe virum eâ ſingulari pietate, eâ in omnibus quæ ſuſtinebat officijs diligentiâ & induſtriâ, eâ morum probitate & humilitate ac modeſtiâ, necnon inuſitatâ quâdam ac penè incredibili in pauperes beneficentiâ, vt paſſim ab ijs qui ipſum noſſent vir ſanctus diceretur, & haberetur. Id quod etiam euidenter tunc apparuit quando mortui corpus ex cauſis vſq; in quintam diem fuiſſet aſſeruatum priuſquam ſepeliretur die vigeſima quarta Septembris anni milleſimi ſexcenteſimi decimi tertij, nam poſtquam feretro impoſitum in Seminarij Regij Sacello Domeſtico fuit collocatum, tantus fuit omnis

generis

Digitized by Google

generis hominum per eos dies concurſus (multis ſua roſaria ad corpus applicantibus vt fieri ſolet ad reliquias Sanctorum) vt cuſtodibus opus fuerit qui cauerent ne in terram id feretrum dejceretur. Atq; hæc ſunt quæ de huius eximij viri probitate hoc præſenti inſtrumento publico omnibus quorum intereſt, teſtificamur. Datum Duaci anno Domin *1635.* die verò menſis Maij *25.* Paulo inferius erat ſcriptum,

De Mandato magnifici Dñi ac Dominorum de Conſilio prædictæ Vniuerſitatis.

S. Oulain Notarius Apoſtolicus in Archi. Romanæ Curiæ deſcriptus die *12.* Martij *1624.*

Aliud Ampliſſimorum ac R. R. Adm. DD. Præpoſiti, Decani & Capituli S. Petri, de eximio ac R.do adm. D. ESTIO.

NOs Præpoſitus, Decanus & Capitulum inſignis Eccleſiæ Collegiatæ S. Petri in Oppido & Vniuerſitate Duacenſi Diœceſ. Atrebatenſis. Omnibus quorum quomodolibet intereſt, intererit aut intereſſe

Digitized by Google

intereſſe poterit Notum facimus & atteſtamur D. ac Magiſtrum GVILIELMVM ESTIVM, piæ recordationis S. Theologiæ Doctorem ac dum viueret in eadem vniuerſitate eiuſdem S. Theologiæ Profeſſorem Primarium necnon Cancellarium, noſtræ quoq; Eccleſiæ Præpoſitum, quanto tempore apud nos reſedit per annos plus minus triginta & vnum nobis & ſubditis noſtris totiq; populo Duaceno magnæ in Deum pietatis, raræ in proximos charitatis, præſertimq; in inopes effuſæ benignitatis, (in quos hebdomadatim communem cenſum tam Eccleſiaſticum, quàm Academicum ex profeſſionis munere diſtribuere ſolebat) omnis deniq; probitatis vitæq; Sanctimoniæ exempla non vulgaria ſic præbuiſſe, vt ad eius recenter defuncti corpus honoris cauſa in Sacello Seminarij Regis Catholici (cui præerat) iacens per triduum. orationis & deuotionis cauſa, idem populus à manè vſq; ad veſperam conflueret qua eadem ex deuotione viſi ſunt non pauci in genua procumbere dum idem ad inhumandum geſtaretur; vt interim fileamus poſt inhumationem pias perſonas non defuiſſe quæ per aliquantum

temporis locum illius ſepulturæ piè religioſèq; frequentarent. Illud quoq; teſtamur ad noſtram notitiam deueniſſe, eundem in Hiſtoria Gorcomienſium Martyrum ſummam Hiſtoricæ veritatis rationem habuiſſe eumq; in perquirendo vſum fuiſſe opera & induſtria inter cæteros Rutgeri Eſtij fratris ſui, viri quidem Laici, ſed cælibis, pietati ſummè addicti, qui Religionis Catholicæ cauſa apud nos exul, plenus bonorum operum, maximè vero in pauperes inſignis charitatis, in quos etiam quæ ad victum & amictum ſibi neceſſaria forent dilargiri ſolebat. In quorum omnium & ſingulorum robur, fidem & Teſtimonium præſentes fieri & per Notarium Apoſtolicum Secretarium noſtrum ſignari, Sigilliq; noſtri iuſſimus & fecimus impreſſione communiri. Datum in loco noſtro Capitulari die 28. menſis Ianuarij anno. Domini 1620. Ita eſt. Et erat ſubſcriptum.

De mandato venerabilium Dominorum meorum præfatorum. I. le Pippre Notarius Secretarius: & erat appoſitum Sigillum in rubra cera mediante charta alba.

Eximius

Eximius Dñs Bartholomæus Petrus S. Theol. Doctor & Professor Duaci in Epistola Dedicatoria qua præfati Dñi Estij Commentarium in Epistolas D. Pauli dedicat Serenissimo Archiduci Alberto Belgarum Principi, de eodem sic scribit:

COmmentarij, quos in omnes Apostoli Pauli Sacras Epistolas, longa & magna cura, nec minore scientia, elaborauit piæ memoriæ GVILIELMVS ESTIVS quàre tuæ demum Celsitudini dicati, lucem aspicere debeant, multæ ac magnæ causæ sunt, Sereniſſime Archidux: sed illa inter primarias facilè prima, quod nemini obscurum sit quam singulari beneuolentia, quàm affectuosa charitate viuentem complexa sit tua Celsitudo, etsi in tanto illo fastigio collocata. Fecit illa quidem quod se dignum erat: fecit tamen non indigno. Fuit enim is vir eiusmodi, vt (Deo gratia) paribus viribus in eo certauerint vera in Deū pietas, vitæq;

integritas ad exemplum vſq; ſumma variarum, ſed ſacrarum in primis, rerum ſcientia; modeſtia & animi demiſſio, cum æquali virtutum cumulo rariſſima; deniq; incredibilis in egenos & afflictos beneficentia. Ita vt Celſitudini veſtræ gratulandum merito ſit quod talem tantumq; virum habuerit in ſua Duacenſi Vniuerſitate Theologiæ profeſſorem annos triginta vnum; ſui Seminarij Regij Præſidem eoſdem illos; Cancellarium Vniuerſitatis annos octodecim. Neq; vero prætermiſit optimus vir, quo minus viciſſim omni gratitudinis & obſeruantiæ genere, quoad eius fieri poſſet, amori in ipſum veſtro, Sereniſſime Princeps, ſedulò reſponderet. Cuius rei ſpecimen dedit ante annos vndecim: quum aliquot Martyrum ſuæ gentis Hiſtoriam accuratè & piè conſcriptam, nomini V.C. inſcriptam euulgauit: maiora oblaturus poſtea; ſi paulo longiorem vitam Dei beneficio adeptus fuiſſet.

VALERIVS

VALERIVS ANDREAS DESSELIVS, IVRIS CONSVLTVS, IN BIBLIOTHECA *BELGICA.*

GVILIELMVS ESTIVS, Gorcomij natus, non ignoto Hollandiæ oppido, patre Heſſelio, viro admodum Catholico & Orthodoxæ Religionis ſtudioſiſſimo, de vetuſta nobilium olim Arcis Eſtenſis haud procul Tila, in batauis, Toparcharum ſtirpe: vnde cognomentum & inſignia apud poſteros manſerunt. Puer Vltraiecti litteris politioribus linguiſq; ſub Georgio Macropedio eruditus eſt: Louanij in ſtudijs cùm Philoſophicis tum Theologicis feliciter inſtitutus, illa etiam decennio toto in Falconis gymnaſio tradidit. Ac demum S. Theologiæ Doctor, è publico eandem pulpito interpretari cœperat, & mox Duacum accerſitus, Regio ibidem Seminario præficitur, ad D. Petrum Præpoſitus & Vni-

 exiſtens

uersitatis eo nomine Cancellarius salutatur: vir sane multis pietatis, doctrinæ, modestiæ Christianæ, atq; in pauperes beneficentiæ, nominibus suspiciendus. Louanij adhuc existens operam quoq; suam contulit in D. Augustini opera, studio Louanienſium castiganda; & Tomum 11. è manuscr. recensuit. *Et postea enumeratis libris ab eo editis sic prosequitur*: Moritur Duaci, in Regio, vt vocant, Seminario, non sine sanctitatis opinione, An. D. CIↃ. IX. XIII. ætatis LXX. 12. Kalend. Octobris: depositus in Æde sacra D. Petri Apostolorum Principis.

NOMINA

Digitized by Google

NOMINA NOVEMDECIM MARTYRVM BRILÆ SIMVL INTERFECTORVM, QVORVM IN HOC OPERE PASSIONES DESCRIBVNTVR: AC PRIMVM VNDECIM FRATRVM MINORVM COENOBII GORCOMIENSIS.

Nicolaus Picus Gorcomienſis, Guardianus.
Hieronymus VVerdanus, Vicarius.
Theodericus Emdenus Amorfortius.
Nicaſius Ioannis Hezius.
VVillehadus Danus.
Godefridus Meruellanus, Sacriſta.
Antonius VVerdanus.
Antonius Hornarienſis.
Franciſcus Rodius Bruxellenſis.
Petrus Aſcanus, Laicus.
Cornelius VVicanus, Laicus.

Nomina cæterorum 8. Martyrum, qui vnà cum ſuperioribus perempti ſunt.

Leonardus Vecchelius Buſcoducenſis, parochus Gorcomienſis.

Nicolaus Poppelius VVeldanus, alter parochus Gorcomienſis.

Godefridus Dunæus Gorcomienſis.

Ioannes Oſtervvicanus, S. Auguſtini Canonicus Regularis.

Ioannes, Ordinis Prædicatorij Religioſus.

Adrianus Becanus, Ordinis Præmonſtratenſis.

Iacobus Lacopius Aldenardenſis, item Præmonſtratenſis.

Andreas VValteri, parochus Heinortenſis.

His viceſimus adiũgitur Guilielm⁹ Gaudanus Minorita, Gertrudibergæ Martyrio affectus.

Aliorum quorundã Martyrum nomina, quorum paſſiones ex occaſione huic operi inſeruntur.

Theodericus Gaudanus, S. Auguſtini Canonicus Regularis.

Iacobus Gaudanus, eiuſdem Ordinis.

Cornelius Sconhouianus, eiuſdem Ordinis.

Gaſparus, item eiuſdem Ordinis.

Ioannes Rixtellus, Hieronymianus.

Adrianus Textori⁹ Gaudanus, Hieronymian⁹.

Cornelius Muſius Delfius, Theolog. & Poëta.

PRÆ-

PRÆFATIO AVTHORIS AD LECTOREM.

Nter grauissimas Ecclesiæ Belgicæ calamitates, quibus, iusto Dei iudicio, iam annis penè 40. continuis atteritur, haud mediocriter effulsit nobis diuina bonitas, dum sua quadam perpetua lege, malis bene vtens, atq; è malis bona sapienter eliciens, non solùm electos suos afflictionibus purgare ac probare voluit, sed etiam ex ijs aliquos (quam felicitatem nostro sæculo diuinitus concessam gratulamur) illustris Martyrij coronis exornare dignatus est. Quo quidem in genere, seu constantiam, seu numerum spectes, nequaquam postremi fuere Martyres illi, quos in Hollandia nostra primùm Gorcomij communi captiuitate detentos, ac deinde Brilam

ad oſtium Moſæ fluminis auectos, vtrobiq; verò pro confeſſione Catholicæ Fidei plurima paſſos, vna nocte furor Geuſiorum, qui dicebantur, vltimo ſupplicio affecit. Horum ergo paſſionem cùm eo ipſo anno, quo ſacro certamine defuncti ſunt, ad amicum quendam Coloniæ morantem obiter ac breuiſſimè ſcripſiſſem, viſum ei fuit crudum illud atq; extemporaneum ſcriptum meum me inſcio typis euulgare. Quod cùm non modò dignitati ac multitudini rerum geſtarum minimè reſponderet, verum etiam ab exacta veritate (ſcilicet actis Martyrum nondum ſatis exploratis) nonnihil aberratum in eo fuiſſet; ſicut & in alijs quibuſdam libellis, qui poſtea varijs locis impreſſi prodierunt: dilectus frater meus piæ memoriæ Rutgerus Eſtius, Religioſo ſtudio, quo Martyres proſequebatur, incitatus, negocium ſibi ſumpſit omnia eorum acta, quæ poſſet, vndecumq; perquirendi, colligendiq; Id verò quanta diligentia & fide præſtitum ab eo ſit, exponemus in ea parte Hiſtoriæ, quæ peculiarem huius rei mentionem poſtulabit. Ille collectam á ſe materiam mihi tradidit, vt à nobis

aptè

aptè digesta, nostroq; sermone ac stylo formata, aliquando proferretur in publicum. Ego, quanquam res erat multi laboris, nec meæ professionis, suadente tamen eadem charitate quæ fratrem impulerat, opus suscepi. In quo dum versor, non id tantúm quòd rogatus fueram, egi: sed adhibito nouo & acriori examine atq; iudicio, superflua quæq; reieci, incerta truncaui, multa etiam postmodum à fide dignis authoribus accepta, aut aliàs mihi nota suis locis intexui. Etenim in his omnibus prima veritatis ratio à nobis habita fuit, nec minor publicæ vtilitatis. Sunt enim hæ duæ certissimæ leges historiæ, quas nulla ratione fas est prætergredi; ne quidem in profanis scribendis: quanto minùs in sacris, quale est hoc Historiæ genus? Editionem porrò diu distuli; non sine certo consilio: quum interim vndiq; crebris amicorum epistolis interpellor, efflagitantium, vt quod in vsum publicum à me paratum nouerant, aliquando publici iuris esse finerem, nec Sanctos Martyres debito sibi in terris honore diutiùs paterer defraudari. Inter hæc superioribus annis à R.

P. Seruatio

PRÆFATIO AD LECTOREM.

P. Seruatio Myricano, Miniſtro Prouinciali FF. Minorum inferioris Germaniæ, communi nomine eorum qui tunc ad comitia Prouincialia conuenerant, inſtantiſſimè ſui rogatus, vt diuturnæ eorum exſpectationi ſatisfacerem. Quod & me frater eius R.P.Martinus Myricanus, itidem Prouincialis, multo ante rogauerat. Indignus quidem ego rogari à tantis viris, atq; eo magis ac iuſtiùs proteruiæ condemnandus, ſi non obſequerer : vt iam de dilecto fratre meo R. P. Arnoldo Eſtio, qui nunc eidem Prouinciæ Miniſter præeſt, nihil dicam : Quo certè non alium ſenſi magis moleſtum exactorem. Tot igitur amicorum atq; præſtantium virorum authoritati cedendum ratus, tandem in Dei nomine me ad editionem accinxi; paſſuſq; ſum prodire, quod tantopere videbam expeti. Tui candoris erit, Chriſtiane ac beneuole Lector, operam hanc noſtram boni conſulere : tuæ pietatis, fructum, ſi quem ex illa perceperis, authori Deo, qui & in ipſis Martyribus ſua dona coronauit, aſſcribere. Quod ſi etiam noſtri in precibus tuis ad Deum meminiſſe dignaberis, præclarus hic mihi fructus operis erit ac laboris.

Digitized by Google

ADMONITIO
AD EVNDEM LECTOREM.

LECTOR aduerte in Elogijs virorum illustrium quos hic liber complectitur nonnulla obiter attingi, quæ Sanctitatem ipsis videantur adscribere : perstringuntur nonnumquam aliqua ab ijs gesta, quæ cum vires humanas superent, miracula videri possunt : præsagia futurorum, Arcanorum manifestationes, reuelationes, illustrationes, & si quæ sunt alia huiusmodi : beneficia item in miseros mortales eorum intercessione diuinitus collata; demum nonnullis Sãctimoniæ, vel Martyrij videri appellationẽ tribui. Verũ hæc omnia ita Lectoribus proponuntur, vt nolim ab illis accipi tanquam ab Apostolicâ Sede examinata, atq; approbata, sed tanquam quæ â solâ suorum Auctorum fide pondus obtineant, atq; adeo non aliter, quàm humanam Historiam. Proinde Apostolicum S. Congregationis S. R. & Vniuersalis Inquisitionis Decretum anno 1625. editum, & anno 1634. confirmatum integrè atq; inuiolatè, iuxta declarationem eiusdem

eiusdem Decreti à Sanctiss. D. N. VRBANO Papa VIII. factam seruari à me omnes intelligant, nec velle me, vel cultum, aut venerationem aliquam per huius Historiæ iteratam impressionem vlli arrogare, vel famam & opinionē Sanctitatis, aut Martyrij inducere, seu augere, nec quicquam eius existimationi adiungere, nullumq; gradum facere ad futuram aliquando vllius Beatificationem, vel Canonizationem aut miraculi comprobationem, sed omnia in eo statu à me relinqui, quem seclusâ hâc Lucubratione obtinerent, non obstante quocumq; longissimi temporis cursu. Hoc tam Sanctè profiteor, quàm decet eum, qui Sanctæ Sedis Apostolicæ obedientissimus haberi filius cupit, & ab eâ in omni suâ inscriptione & actione dirigi.

F. IACOBVS DE RIDDERE
Commissarius Generalis.

APPRO-

APPROBATIO.

HAnc Martyrum Gorcomienſium Hiſtoriam vnà cum ſubiecta Appendice, ſumma fide diligentiaq; grauiter ac luculenter conſcriptam; lectu perutilem, eoq; nomine dignam quæ edatur, cenſui. Duaci 27. Iulij 1602.

BARTHOLOMÆVS PETRVS, S. Theolog. Doct. & in Vniuerſ. Duac. Profeſſor.

Idem cenſeo.

GEORGIVS COLVENERIVS, S. Theol. Licent. & Profeſſor, ac Librorum in Vniuerſitate Duacena Viſitator.

LEO PAPA Sermone 1. in Natali Apostolorum Petri & Pauli.

Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur : & semper Dominicus ager segete ditiori vestitur, dum grana, quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur.

AMBROSIVS in Oratione de fide resurrectionis.

Morte Martyrum Religio defensa, cumulata fides, Ecclesia roborata est : vicerunt mortui, victi persecutores sunt.

AVGVSTINVS Sermone 108. de diuersis.

Saule, Saule quid me persequêris? Durum est tibi aduersus stimulum calcitrare. Te lædis. Nam Ecclesia mea persecutionibus crescit.

HISTORIÆ MARTYRVM GORCOMIENSIVM.

LIBER PRIMVS.

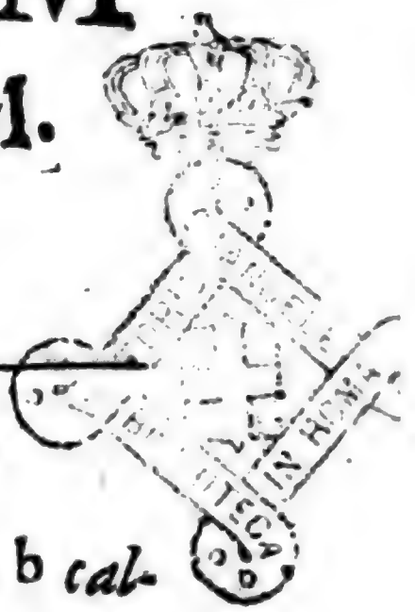

CAPVT PRIMVM.

[a] *Oppida an.1572. à Geuſijs occupata.* [b] *callidum ac prauum eorum conſilium.* [c] *cur odio habeantur ab illis Hiſpani?* [d] *Magna ex proſpero rerum Geuſianarum ſucceſſu inter Catholicos præſertim Eccleſiaſticos conſternatio.*

ANno poſt Chriſtum natum ſeptuageſimo ſecundo ſupra milleſimum & quingenteſimum, regnante Philippo ſecundo Hiſpaniarum Rege Catholico, eiuſque nomine totius Belgij gubernatore Ferdinando Aluarezio Duce Albano; quum per Hollandiæ & Zelandiæ loca factio ſeditioſorum hominum Deo ac Regi aduerſantium (qui vulgo Geuſij dicebantur) poſt priores illos iconomachicos tumultus anno 1566. excitatos, ac Dei ope & Margaritæ Ducisſæ Parmenſis (quæ per id tempus Belgij

gubernacula pro Rege Catholico tenebat) aliorũq; procerum prudentia fæliciter repreſſos, iterum tributi cuiuſdam occaſione ad nequitiam ſuam abuſa, paulatim & numero & viribus increſceret, iamque
a Brilam, a Fliſſingam, Enchuſiam, oppida maritima, rebellium conatibus admodum oportuna, cum alijs nonnullis, atque in his Alcmaria, ſuam in poteſtatem redegiſſet, Dordracum quoque inſignem Hollandiæ ciuitatem per defectionem concitatæ multitudinis non multo poſt ab illo hominum genere contigit occupari. Ab ea ciuitate itinere ferè ſex horarum abeſt Gorcomium (Gorincheim originale ei vocabulum eſt) primarium territorij Arkelenſis, ſiue, vt nonnulli vocant, Herculenſis, oppidum, non illud quidem valde amplum, ſed tamen & ciuium numero frequens, & mercaturæ peroportunum, videlicet in ripa Moſæ, commodiſſimo ad nauigationem loco ſitum. Eò quum nunciatum eſſet Dordracum teneri à Geuſijs, cùm pios omnes, tum eos præcipuè quorum in Eccleſia ſacratius erat aut miniſterium aut profeſſio, rumor ille non parum perculit. Neque enim ignorabant quis & qualis hoſtis immineret, vt cuius ingenium egregijs aliquot crudelitatis exemplis recenter editis, iam proditum ſatis ac declaratum eſſet. b Miſ-
b cebant Geuſij callido & prauo conſilio cauſam religionis cum negocio politici regiminis; vt quibus non tolerandam eſſe impoſiti tributi ſeruitutem perſuaſiſſent, ſimul in odium Catholicæ religionis pertraxiſſe viderentur; propterea quòd Hiſpani,

à quibus

à quibus iſtiuſmodi oneribus in extremam ſeruitutem ſe deprimi vociferabantur, c eam religionem & præ cæteris colerent, & omni ſtudio propagare contenderent, & hæreticos omnes capitaliter odiſſent. Quo certè nomine veris & cordatis Catholicis omnibus tam Laïcis, quàm Eccleſiaſticis non immeritò cara erat Hiſpanica natio. Igitur apud Geuſios pro eodem habebantur, Papiſta ſiue Catholicus, & fautor Hiſpanicæ gubernationis Vnde odium omne in Hiſpanos conceptum in totum genus Catholicorum recidebat; ſed maximè in ordinem Eccleſiaſticum & Monachos, tanquam prima atque electiſſima Eccleſiæ Catholicæ membra. d Quos proinde ex tam proſpero rerum Geuſianarum ſucceſſu grauiter conſternatos, magna ſollicitudo, magnus vbique metus non abs ratione peruaſerat, ijs præſertim locis, quæ periculo iam proxima videbantur. Atque ita ſe res habebat Gorcomij poſt Dordracenſium defectionem.

CAPVT II.

a *R. P. Nicolaus Picus vir inculpatæ vitæ FF. Min. Strict. Obſer. Gorcomij Guard.* b *Geuſiorum execranda crudelitas.* c *Quã ob cauſam religioſos præ alijs proſequantur.* d *R.P. Guard. fugam, ad eam à nepote ſollicitatus, conſtanter renuit.* e *Fidei zelus ac veri Patris affectus.* f *Nepotem iterantem fugæ conſilia velut cum ſtomacho reprimit.* g *Tempeſtiua fuga non ſemper expediens & quare?*

ERat in ea ciuitate cœnobium Fratrum ſub Regula B. Franciſci Chriſto militantium, non tam vel amplitudine loci, vel elegantia ſtructuræ, vel numero Fratrum, quàm obſeruantia ſeuerioris diſciplinæ commendabile. Huius loci Fratres in trepidatione non minima verſabantur hoſte tam vicino, vt qui humanæ infirmitatis ſibi conſcij, Geuſiorum ſæuiciam atque odium in ſe implacabile a planè cognitum haberent. d Præerat illis eo tempore Guardianus vir inculpatæ ſanctæque vitæ Nicolaus Picus in eadem vrbe natus. Cuius virtus, atque imprimis ardens pro Catholica religione ſtudium & zelus toto hoc perſecutionis tempore ſingulariter eluxit, vti tota ferè ſubſequens narratio declarabit. Vt autem de hoc viro altius aliquid repetam,

Digitized by Google

repetam, ventitabat ad eum, tum aliàs, tum maximè ſub id tempus, nouis iam turbis enatis gliſcentibuſque, quidam ipſius ex ſorore nepos R.E. iuuenis pius & egregiè Catholicus (quem & ille impensè diligebat, & à quo vicissim impensè diligebatur) ita pro auunculi vita & incolumitate ſollicitus, quomodo quondam adoleſcens ille, quem Lucas refert Apoſtolo Paulo, cuius ipſe quoque ſororis filius erat, ſtructas à coniuratis inſidias pia ſollicitudine præcauiſſe. Commemorabat hic apud auunculum quæ paſſim ferebantur, recentia Geuſiorum infandæ crudelitatis facinora in Catholicos; *b* quorum alios horrendis ſupplicijs excruciatos occidiſſent, alios peſſimè mulctatos dimiſiſſent, virgines etiam Deo conſecratas ſacrilega atque inceſta libidine contemeraſſent. Inter alia de viro quodam Gorcomienſi (qui, quòd in religionem & Regem grauiter offendiſſet, exulare coactus piraticam in mari contra Catholicos exercebat) quemadmodum is quendam ſuum ciuem vicinum, atque in literis olim condiſcipulũ nomine Arnoldum Cnobbaut, virum Catholicum, eaque potiſſimum cauſa ſibi vehementer exoſum, in Waterlaudiæ partibus, vbi villa ei erat haud procul à mari, per id tempus degentem ſociorum adiutus opera hoſtiliter inuaſiſſet, ac domo eius per vim occupata, rebuſque omnibus exſpoliata ipſum in nauim pertraxiſſet, inibique multis plagis & opprobrijs affectum ac variè vexatum, atque inter hæc naribus & auribus fœdè truncatum ex antenna, quæ in mali ſummitate erat, *b*

ſublimem ſuſpendiſſet : Ita verò pendentem tum ipſe, tum ſocij eius accenſo larido, quod in particulas conciſum ſclopetis ſuis inferſerant, certatim impetiiiſſent, donec ille tandem inter horrendos cruciatus deficientem animam efflaret. Hæc ſi faciunt, inquiebat idem iuuenis, homini laico, quid ſacerdoti facturos cenſes ? quid monacho ? quid
c autem Fratri Minori ? c Quo enim quiſque melior, & ſui ſtatus ſeu vitæ ratione Deo coniunctior, eo grauius apud diaboli miniſtros odium incurrit. Nec verò vllum acerbius odium, quàm quod in veros Dei cultores falſa religio conflauerit. Iſtiuſmòdi ſermonibus ille Nicolaum ad fugam maturè capeſſendam hortabatur, eiuſque rei perſuadendæ gratia diebus fere 14. antequàm in hoſtium manus ciuitas veniret, frequenter eum adibat : & quidem eò frequentiùs, quo magis hoſtium conatus procedere videbat, obſecrans eum & obteſtans, vt ad
d tempus certo ſe diſcrimini ſubduceret. d Ad quæ Nicolaus identidem his atque huiuſmodi verbis reſpondebat : Horrenda ſunt, fateor, quæ narras. Quis enim humanus animus ad tantam illorum hominum crudelitatem non exhorreſcat? Quis verò tali hoſte propinquante non metuat ? Itaque metuere me, quum hæc audio, non equidem negauerim. Humanum namque eſt mortem & cruciatus extimeſcere. Verumtamen etſi mille mortes intenе tari mihi videam. e Deo propitio nec fidem meam prodam, nec fratres meos in periculo deſeram. Illo rurſus inter alia referente, quod Geuſij dicerent

(ita

(ita videlicet inſtructi à magiſtro ſuo Caluino) ſe ſi ſic cum ipſis ageretur, quomodo cum Catholicis, ore fidem negaturos, potius quàm adeo dura pati cogerentur: perappoſitè reſpondit Nicolaus; Hæc ſi palam dicunt, dum adhuc proſperè cum ipſis agitur, quid dicturos exiſtimas rebus aduerſis? Nos autem, abſit vt aliquando fidem noſtram negandam putemus, parati prius, adiuuante Deo, mortem & omnia extrema perpeti, quàm vt tantum ſcelus admittamus. *f* Cum aliquando ab eodem nepote ad capiendam fugam importuniùs vrgeretur, talibus eum verbis velut cum ſtomacho repreſſit: Hem, quid putas? méne derelictis fratribus meis meæ ſolius ſaluti conſulturum? Id equidem nec poſſum vllatenus facere, nec volo. Rurſus eo ſuggerente vt aut vnà ſecum fratres ſuos abduceret, aut priùs omnes è monaſterio dimitteret; vti quiſq; quemadmodum vnicuique id opportunum & commodum videretur, ad locum aliquem tutum ſe reciperet; idemque faciendum admonente de ſacris virginibus, quæ in eadem ciuitate ſub B. Franciſci Regula in Monaſterio S. Agnetis Deo famulabantur (harum enim cura ſimiliter ad eum vt Guardianum pertinebat) reſpondit, nec illud ſibi conſilium vllo pacto conſultum videri. *g* Sic enim futurum vt Geuſij hac ipſorum ſeu fuga ſeu diſperſione cognita, rati Catholicos iam rebus ſuis diffidere, ac ſpem tuendæ religionis omnem abieciſſe, criſtas etiam multo magis attollerent; contrà verò qui adhuc in plebe Catholici eſſent, ob eandem cauſam

f

g

ſam animos dimitterent, nec iam, vt facere ſoliti conatibus hæreticorum amplius obniti auderent, itaque certo certius ciuitatem mox in Geuſiorum poteſtate futuram. Atque huius rei culpam penes ſe ſuique ordinis homines fore, vt qui hac ſua parum virili trepidatione ac præpropera fuga depreſſis bonorum ciuium animis, ciuitatem hoſti prodidiſſe viderentur. His ille verbis pio ac ſollicito nepotis animo tnnc quidem vtcumque ſatisfecit; nulla interim in re ſui officij negligens, dum conſolando, docendo, exhortando nunc priuatim fratres ſuos, alioſque familiares, nunc publicè pro concione plebem in fide Catholica confirmat, conteſtans in ea perſiſtendum eſſe, quicquid tandem accideret; ac mortem oppetendam potius quàm fidem quoquo pacto vel negandam vel deſerendam.

CAPVT III.

a *R. P. Guard. creſcente periculo ſacram ſupellectilem amoueri curat.* b *Geuſij, filij nempe huius ſæculi, cautiores in ſuis ac alacriores noſtris Catholicis.* c *Libera poteſtas fugiendi data Fratribus.* d *Monialium ſaluti ac pudicitiæ conſulitur.*

PORRÒ cùm iam, vt initio dicebam, Dordracum proxima Gorcomio ciuitas in Geuſiorum partes conceſſiſſet, ac planè futurum videretur, ita, vti tunc erant, paſſim affectis hominum animis, vt

vicina

vicina quæque loca ſimilis tempeſtas inuolueret; iterum ſuæ incolumitati vti conſuleret, admonitus à nepote Nicolaus, nondum quidem ſibi fugiendum ſtatuit, ſed tamen periculi magnitudine ac præſentia permotus, *a* tradidit ei ſui Monaſterij *a*
vaſcula aurea atque argentea, quæ ad ſacrorum miniſterium pertinebant, in ædibus patris eius, ſuique ſororij, cui Heſſelio Eſtio nomen erat, abſcondenda. Quod & ab illo tunc factum eſt. Erat is dies 24. Iunij, Baptiſtæ natalicius. Sed poſtero die rurſum conſiderans Nicolaus eo loco tuta neutiquam fore ſacra vaſa, quòd vir ille & præcipuus inter Catholicos, & Fratrum Minorum familiæ ſingulariter affectus, vt erat, ita apud omnes paſſim haberetur; ideoque Geuſios, ſi rerum potirentur, haud dubiè domum eius ſcrutaturos eſſe: mutato conſilio iuſſit inde ea repeti, atque in arcem aſportari. Hæc enim mœnibus ciuitatis adhærens, & ad ripam fluminis præterlabentis poſita ac probè munita, tutum ſatis receptaculum tam rebus, quàm hominibus tunc quidem à pleriſque Catholicis iudicabatur, præſertim cum & ſubſidium aliunde in tempore adfuturum multi non dubitarent, quòd huius rei gratia iam nuncij cum literis ad Regios aliorum locorum præfectos miſſi pro certo dicerentur. Verùm interim dum hoc vel agitur vel agi putatur, *b* ciues quidam Geuſij nihilo ſegnius ac *b*
non paulò etiam quàm Catholici, cautius, alacriuſq; ſuum agebant negotium. Militum cohortem vnam & alteram Dordraco confeſtim ad ſe mitti petunt,

qui ſuppetias à Catholicis expectatas anteuerterent. Quæ res ſumma celeritate perfecta eſt. Nam tredecim naues Dordraco miſſæ cum militibus ferè 150. die Iunij 25. ſub horam octauam ante meridiem in flumine velificantes è regione ciuitatis & arcis apparuerunt. Tunc igitur ciuibus intra muros alijs perturbatis, alijs tumultuantibus, non parum auctus eſt metus ijs qui vel ordinis vel profeſſionis ratione grauiorem apud hæreticos inuidiam ſuſtinere ſolent. Quare tunc quoque Nicolaus, ne vel Deum tentare, vel officio ſuo deeſſe videretur, conuocatis ſubitariè Fratribus, poſt neceſſariam pro tempore cohortationem, *c* fecit omnibus liberam poteſtatem fugiendi quo quiſque vellet, aut vbi maximè ſperaret ab hoſtium iniurijs ſe tutum fore. Ipſe verò cum nonnullis, quibus idem placebat conſilium, in Monaſterio permanere conſtituerat. Sed & virginibus ſacris, quarum ad ipſum cura ſpectabat, permiſit vt quando præſens ita poſcebat neceſſitas, è Monaſterij ſeptis egreſſæ, ad notos ac neceſſarios ſuos Catholicos diuerterent, *d* quo ſic earum & ſaluti & pudicitiæ conſuleretur. Nam eas quæ in alias ciuitates Catholicas abire ſibi tutiùs exiſtimabant, iam pridie dimiſerat.

CAPVT

CAPVT IV.

a *Spargitur à Geuſijs rumor falſiſſimus, in locis quæ ipſis ceſſiſſent, omnia Catholicorum inuiolata & ſalua relinqui.* b *Splendidi prætextus ad fallendam plebeculam.* c *Geuſiorum hypocriſis.* d *Eorum in Fratres Minores Alcmaniæ ſæuities.* e *R. P. Guard. ne vnam quidem noctem ſe deſerturum Fratres ſuos aſſerit iterum multis ad hoc interpellatus à nepote.* f *Tres Fratres in Monaſterio ſponte remanent, alijs in arcem ſe recipientibus.*

INter hæc mendaciſſimus rumor Geuſijs authoribus tota ciuitate ſpargitur, Dordraci, Alcmariæ, inque alijs oppidis, quæ Geuſiorum poteſtati ceſſiſſent, a omnia quæ ad religionem Catholicam pertinerent, inuiolata & ſalua relinqui, Monachorum & Eccleſiaſticorum lædi neminem, nedum aliorum quendam ciuium Catholicorum; Denique libertatem ſuæ cuique religionis omni ſecuritate permitti atque concedi. Et vt plebis animos tributi cuiuſdam, vt diximus, occaſione dudum à Regijs gubernatoribus alienatos, ac non parum erga ſe inclinatos, potentiùs etiam in ſuarum partium fauorem pertraherent, b aſſeuerant fore vt annonæ precia, ſimulatque Geuſij rerum ſum-

mam

mam tenerent, remitterentur, quemadmodum factum iam in locis illorum poteſtati ſubiectis, ſimili prorſus vanitate iactabant. Quanquam commentum illud non ex nihilo natum erat. Nam Geuſij plurimum frumenti quibuſdam eorum locorum agricolis per vim abſtulerant; idemque frumentum vili precio diſtractum ab ijs in plebem poſtea fuit, vti plerumque ſolent res furto vel rapina quæſitæ.
c Ex eo facto ſparſus eſt annonæ laxatæ rumor. c Vt autem etiam opinionem aliquam ſanctitatis inde venarentur, eius frumenti partem in egenos diſtribuerunt; tale nimirum hac ſua largitione Deo ſacrificium offerentes, quale iuxta Sapientem, qui filium mactat in conſpectu patris. Cæterum iſtiuſmodi rumoribus cordatiores quam minimùm mouebantur, haud neſcij non ob aliud quâm ad fallendam plebeculam talia ab illis vel fieri vel excogitari. Nam & fama veracior certiorque multum ab his diuerſa iam antè nunciauerat; & quidam Franciſcanus Alcmaria profugus recentiſſimè Gorcomium aduenerat, oculatus teſtis eorum quæ à Geuſijs illic gerebantur. Referebat is inter alia, quemadmodum Geuſij Monaſterium eius loci Fratrum Minorum
d inuaſiſſent, d Fratres ipſos comprehendiſſent, comprehenſos ac vinctos atque innumeris iniurijs affectos tanquam patriæ proditores abduxiſſent; Vni è Fratribus ex morbo grauiter decumbenti lectulum in quo iacebat, ſubtraxiſſent, ipſumque velut canem humi proiectum reliquiſſent. Nec dudum quidem, ſed ante biduum, i. pridie S. Ioannis

nis Baptiſtæ facta hæc affirmabat. Auxit ea res metum (nec immeritò) Fratribus Gorcomianis, apud quos hæc referebantur. Porrò ſub veſperam eius diei rurium interpellatus à ſuo nepote Nicolaus vt ſibi caueret; nullis obſecrationibus adduci potuit vt eam ſolam noctem extra Monaſterium ageret, *e* affirmans nunquam ſe commiſſurum vt vel tantillum Fratres ſuos deſerat. Poſtero die qui erat Iunij 26. aucto periculo, quòd Geuſij iam ex proximo cum nauibus vrbi immínerent, occupata videlicet tam ſuperiori, quàm inferiori parte fluminis; iterum à Fratribus ad Guardianum concurritur. Neque enim adhuc, etſi pridie facta eius rei poteſtate, è Monaſterio diſceſſerant. Ille, tametſi magno animi dolore preſſus, quòd non videret, qua ratione ſuos extra periculum collocaret, iterum eos in commune, quantum poteſt, conſolatur, & forti ac fidenti animo eſſe iubet, iterumque diſcedendi, quo vellent, poteſtatem omnibus facit. Mox vniuerſam librorum ſupellectilem, quæ non exigua erat, & veſtes ſacras, aliaque diuini cultus ornamenta quàm ociſſimè in arcem deportari mandat. Hanc enim vir nobilis Gaſpar Turcus, qui Regio nomine eam tenebat, & toti territorio Gorcomienſi præfectus erat (vulgo Droſſardum vocant) conſtituerat aduerſus vim hoſtium tueri, donec ſperatæ ſuppetiæ aduentarent. Nam filium ſuum Guilielmum Turcum cum copijs à Comite Buſſutano Traiectenſium ad Rhenum Regio tunc gubernatore, in horas exſpectare ſe affirmabat; & oſtenſis literis Comitis, *e*

quibus

quibus id promittebatur, hac ſpe Catholicos, quī ad ſe in arcem confugerant, animabat. Porrò cùm è Fratribus quidam (inter quos Vicegardianus) vrbem volentes egredi portas clauſas inueniſſent, impetrare nullo pacto potuerunt ab ijs penes quos erat clauium cuſtodia, vt dimitterentur. Quare tum illi tum alij Fratres in manifeſtum diſcrimen propter negatum à ciuibus diſceſſum vocari ſe videntes vna cum Patre Gardiano ſeſe in arcem recipiunt, *f* tribus tantum exceptis, quibus propoſitum erat in Monaſterio remanere: cum quibus & Gardianus ipſe manere maluiſſet hoſtium expectaturus inclementiam, niſi magis officij ſui eſſe putauiſſet Fratrum conuentui, quem maior numerus repræſentabat, adhærere; præſertim cùm tres illi, quibus viſum erat remanere, nulla neceſſitate id facerent, ſed facilè poſſent, ſi voluiſſent, cæteros Fratres in arcem comitari.

CAPVT

CAPVT V.

a *Duo in ciuitate Gorcomienſi Parochi, eorum nomina. Ambo integritate ac ſolida ſacrarum litterarum eruditione cumprimis inſignes.* b *Ipſorum laus, vigilantia, ac ſollicitæ cohortationes, quà in mœnibus, quà in foro, ad tuendam religionem, fidemq; Regi & Patriæ debitam.* c *E ciuibus diuerſis affectibus iamdiu præpeditis ſalutaria eorum monita alij negligunt, alij rident.* d *Probi Paſtores acrius dolent male ſanas oues vltro ſeſe luporum dentibus dilaniandas ingerere.* e *Mira factioſorum commenta.* f *Portæ ciuitatis reſerantur Geuſijs nullis legibus.* g *Geuſiorum militum ductoris ac aliorum quorundam nebulonum deterior conditio.* h *Ciues fidem regi ſeruaturos, iurare cogunt, iurati regis hoſtes.* i *Sacroſancti Euangelij defenſores ſe ſimulant, ab Euangelio dictis & factis omnino alieni.* k *Cauillæ Geuſiorum.*

ERant in ea ciuitate Parochi duo, a Leonardus Vechelius & Nicolaus Poppelius, ambo viri præſtantes, vtpote ſacrarum litterarum egregiè periti, a

periti, & vitæ integritate conſpicui, quiq; gregi ſuo ſalubriter paſcendo vigilantiſſimè præerant. Sed Leonardus præterquam quod diutius præfuerat, ætate, doctrina, eloquentia potior, maiorem erat authoritatem apud populum conſecutus. *b* Hi quamdiu ſpes adhuc aliqua ſeruandæ ciuitatis ſupereſſe videbatur, nihil prætermittebant quod ad excitandos & confirmandos ciuium animos pro ciuitatis ac religionis defenſione præſtari à ſe poſſe exiſtimabant. Primùm mœnia obeunt, & maiores ac minores quoſque ciuium, quibus cuſtodia portarum & murorum defenſio demandata erat, hortantur ad virilem conſtantiam. Inde in forum progreſſi, quo iurati ſclopetarij ciues reipublicæ cauſa conuenerant, eos graui oratione monent, orant, obteſtantur, vt hoc iam rerum diſcrimine viros ſe probent, ſtrenuè pro ſacra religione certent, fidem Regi & ciuitati ſolenniter ſancteq; iuratam liberent. Verùm etſi non deerant quorum in animis *c* efficax eſſet paſtorum admonitio; *c* plæriq; tamen diuerſis affectibus iam dudum præpediti, neq; aures neq; animum ſatis aduertere viſi ſunt ad ea quæ ab illis dicebantur: nonnulli etiam riſu ſalutaria illorum monita excipiebant. Poſteaquam igitur apud ciues omnia parochi fruſtra tentaſſent, & multitudinem ſic animatam viderent, vt à Geuſijs vnà cum libertate religionis omnia proſpera promittentibus, in vrbem recipiendis nequaquam abhorrerent; in arcem quo iam ante confugerant, & noctibus aliquot ſuperioribus ſecuritatis ſuæ cauſa manſerant,

manſerant, reuertuntur, *d* ſummopere dolentes *d*
quod contemptis ſanis paſtorum conſilijs oues malè
ſanæ luporum dentibus dilaniandas vltro ſeſe inge-
rere vellent. Sub idem tempus in arcem ſe contule-
runt ex ciuibus Catholicis inſigniores nonnulli,
quibus impiorum hoſtium aduentum exſpectare
minus tutum videbatur; inter quos erant Nicolai
Pici ſororius & ex ſorore nepos, quorum ſuprà
meminimus. Alij quidam Catholici, dum neceſſa-
rijs quibuſdam rebus in arcem adferendis occupati,
vltro citroque diſcurrunt, arce excluduntur, quòd
iam conſtaret hoſtem intra mœnia receptum eſſe.
Quod vt quam ocyſſimè fieret, erant inter ciues,
e qui ſtudiosè confingerent Hiſpanum militem, qui *e*
Roterodami per id tempus in præſidio erat vrbem
illam totam incendiſſe. Metuendum, ne ſimiliter ab
ijs tractaretur Gorcomium: pro inde Geuſio militi
quamprimum portas aperiendas, qui Hiſpanum
ſtatim alioqui ſuperuenturum, ab eo tam atroci
facinore prohiberet. Spargebant & alios iſtiuſmodi
rumores in vulgus, ad id quod volebant exſequen-
dum oportunos. *f* His artibus cum Geuſianæ fa- *f*
ctionis ſtudia vehementius accenderentur; res eo
tandem proceſſit, vt fruſtrà renitentibus Catholicis,
ſub horam ſecundam eius diei pomeridianam Geu-
ſijs, qui foris exitum internæ diſſenſionis operie-
bantur, reſeratæ fuerint ciuitatis portæ; nec id qui-
dem vllis dictis conditionibus, quòd eam paciſcendi
moram furor & violentia ſeditioſorum ciuium non
permitteret. *g* Ducebat Geuſium militem Marinus *g*

Brantius, Flander, dudum abiectæ atque infimæ conditionis homo, nempe qui muniendis ac reficiendis aduerſus inundationes aggeribus fodiendo, & interdum rem nauticam exercendo vitam toleraſſet. Sed audacia & ingenij quædam promptitudo præſtiterant ei, vt apud perduelles aliquo eſſet loco. Quamquam ſe dignum erat agmen nactus, videlicet ex fece terræ mariſque collectos aliquot nebulones, indignos qui militum nomine cenſerentur. Fuerant enim plerique eotum in piratica exercitati iam diu ſub Guilielmo Lumnio (vt vocabatur) Comite à Marca, nulla alia ſtipendia merentes quàm prædationes liberas. Vnde & nomen apud noſtrates receperunt. Cum his igitur ingreſſus in vrbem Marinus mox forum occupat; Eo ſtatim ciues omnes
h pulſu campanæ conuocat. *h* Tum iuſiurandum omnibus proponit in hæc fere verba: Iurarent fidem ſeruaturos ſe Regi, Regioque prouinciarum Belgicarum præfecto, Guilielmo Naſſauio Orangiæ Principi. Cæterum Duci Albano, vt tyranno, omnibusque qui partium eius eſſent, pro
i virili reſtituros: *i* Defenſuros item ſacroſanctum Euangelium (hoc enim ſpecioſo titulo profanam ſuam nouitatem vulgo commendare ſtudebant) eiuſque hoſtibus hoſtes futuros. Hæc qui probarent, iubentur manu ſublatis in altum pileis aſſenſum ſignificare. Tunc igitur, penè omnes qui præſentes aderant (aderant autem plurimi) pileos in altum ſuſtulerunt, ad eum modum ſacrilego ſe Sacramento miſeri perduellibus atque hæreticis obſtringentes.

ſtringentes. Nec id ſatis. Iubentur etiam nouis dominis acclamare: Viuant Geuſij. Nec mora, magnis vocibus acclamatum eſt. Poſt hæc tam optata initia, ſatiſque ex ijs, vti videbatur, perſpectos ciuium animos, Marinus coacto ſenatu conſilium capit de arce expugnanda: In quam præter illos quos ante commemoraui, ſe receperant & alij aliquot Eccleſiaſtici viri, & ciuium Catholicorum non pauci cum vxoribus & liberis, ea quidem ſpe, quòd putarent arcem firmam ac munitam haudquaquam facilè hoſtium violentiæ ceſſuram, aut, vt maximè tandem ceſſura videretur, ſubſidium à filio præfecti in tempore adfuturum, quod eos obſidione pariter & diſcrimine liberaret. Erant autem omnes illi fere eiuſmodi, quibus & Catholica Religio & debita erga legitimum principem obſeruantia cordi eſſet, adeo vt improbi quidam poſt receptos in vrbem Geuſios, horum periculo nequiter inſultantes inter ſe talia iactarent: *k* non potuiſſe quenquam præcipuos omnes Papiſtas melius ſeligere ac ſegregare, quàm, quomodo nunc ſemet ipſi ſegregaſſent; Eaque re vehementer gaudere ſe ſignificabant, quod deleri eos omnes perfacilè eſſet, quando ſoli atque à promiſcua multitudine ſeparati, vno in loco concluſi iam tenerentur.

CAPVT VI.

a *Pij Catholici ſibi gratulantur, quod execrabili iureiurando à perduellibus extor-*

ſo, de fide videlicet ipſis ſeruanda, non ſint conſtricti. b *Fidei hoſtibus, hoſtem, ſe declarat vir genere ac pietate illuſtris, Gaſpar Turcus, arcis, regio nomine, præfectus.* c *Cur à Geuſij militis ductore, potius Franciſcano quàm alicui alteri, litteræ ad arcis præfectum deferendæ tradantur?* d *Turci fortitudo, inconcuſſa fides, & præſtans conſtantia.* e *Propter æquum præfecti reſponſum, ſed ab internuntijs ferociùs relatum irritantur Geuſij & arcem oppugnant.* f *Præſidiarij in arce militis remiſſio è contra præfecti generoſus animus, & præclarè ab eo dicta.*

PORRÒ qui in arce erant, cum animaduerterent rerum ad ſeriam arcis defenſionem neceſſariarum pertenuem eſſe apparatum, & nec fabros nec chirurgum quidem vllum adeſſe, qui ſaucios curare poſſet, nec aggeres aduerſus hoſtium aggreſſionem obiectos: rebus ſuis iam tum diffidere atque animum remittere plærique ceperunt, in ſolo ferè ſubſidio quod exſpectabatur, ſpem omnem reliquam habentes. a Quamquam interim ſibi gratulabantur pij Catholici, quòd illo execrabili iureiurando non eſſent conſtricti; ſatius eſſe ducentes cum viris Deo ſacratis, Sacerdotibus inquam, & monachis

mortem

mortem perpeti, quàm cum hæreticis nefario fœdere colligatos viuere. *b* Præfectus arcis in forum quod à Geusio milite tenebatur, æneum tormentum explosit semel & iterum, hostem se illis eo pacto declarare volens. Hi contrà dedi sibi arcem continuò postulant. Qua re incunctanter negata, parare aggrediuntur ea quibus ad oppugnationem opus erat. Veruntamen Marinus, ita suadentibus quibusdam è ciuium numero cordatioribus, non antè vi tentandam putauit arcem, quàm literis ad arcis perfectum missis, eius animum certius exploraret, atque etiam ad faciendam deditionem sollicitaret. *c* Eas literas perferendas dederunt Franciscano cuidam Laico ex ijs qui in ciuitate remanserant, quòd ei & facilius creditum iri ab his qui in arce erant, & propius ad arcem accedenti minus fore periculum existimaretur. Quo cùm ille cum literis accessisset, & à quibus & quam ob causam missus esset, ad eos qui in arce erant, inclamasset; *d* Turcus præfectus renunciari iussit se literas nullas accepturum ab ijs qui Regiæ Maiestati per rebellionem arma inferrent. Hoc accepto responso Frater Laicus, vt quoquo modo sua legatione perfungeretur (quod illi pro tempore faciendum occurrebat) literas quas manu tenebat, vtpote non obsignatas aperuit, & elata voce legit ad eos qui in arce stabant ad portam proximi. Pollicebantur literæ præfecto dignitatem suam atque officium saluum, si in arcem reciperet præsidium Principis Orangij; Cæteris item ad vnum omnibus qui in

b

c

d

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

arce erant, vitam incolumem, bonaque omnia ſalua, & liberum ex arce diſceſſum, ſi eam Orangianis dederent. Ex quo certiùs atque ſecuriùs ea res tranſigi poſſet, petebatur ijſdem literis, vt præfectus in curiam, vbi eum Senatus cum Duce militis Orangij præſtolaretur, ad colloquium deſcenderet. Ad ea reſponſum fuit in hunc fere modum: De arce dedenda ne quid ſperarent; ſibi ad defenſionem nec animum nec vires defuturas. Quòd ſi cum præfecto colloquium expeterent, ad eum in arcem venirent. Id enim multo iuſtius eſſe, propterea quòd ipſe Regio nomine præfecturam in eos gereret. e Eo reſponſo, ſeu quod ab internuncijs ferociùs dictũ, ſeu quod à ſimplici fraterculo parum commodè relatum eſſet, iritati qui in ſenatum conuenerant, illicò parari atque expediri quàm diligentiſſimè iubent, quæcunque ad expugnandam arcem videbantur oportuna. Quibus quàm celerrimè comparatis, & machinis æneis ad ea loca, vnde facilior ad inuadendam arcem via fieri poſſet adductis, appetente iam veſpera, magnis viribus animiſque cepta eſt à Geuſijs oppugnatio. Nec minus fortiter reſiſtunt obſeſſi, crebra & terrifica in aduerſum hoſtem tela mittentes. Verùm quia paucitate laborabant (neque enim milites ſtipendiarios ſupra viginti eo tempore præfectus habebat; cæterorum autem manus armis tractandis minimùm aſſueuerant) prohibere non potuerunt, quo minus hoſtis vſque ad portam arcis extimam peruaderet, eamque flammis iniectis incenderet. Quamobrem neceſſitate compulſi totam

e

eam

eam planciem quæ extremo muro claudebatur, & ciuitatem proximè reſpiciebat, atque ab arce reliqua aliquanto interiecto ſpacio diuiſa erat, hoſti permittentes, retrò abierunt in ſecundam arcis regionem. Sed cùm hoſtis eo ſucceſſu erectus & loci commoditate adiutus, atque inſuper multorum ex plebe, quibus res nouæ cordi erant, acceſſione auctus, obſeſſos iam & arctius premeret & acrius oppugnaret, nec ſubſidiarius miles diu exſpectatus vſquam appareret, ea quoque regione ante mediam noctem derelicta in præcipuam ac firmiſſimam totius caſtri partem, cui à lapidis colore cæruleæ turris nomen erat, ſe recipere coacti ſunt. Ea namque totius loci diſpoſitio erat, vt ex vrbe in hanc turrim, niſi tribus foſſis latis & aqua plenis prius traſmiſſis, perueniri non poſſet, quæ iuſto inter ſe ſpacio diſtantes, duas quas dixi regiones comprehendebant, hanc turri, illam ciuitati, ambas autem ſibi inuicem ponte coniunctas, & vtramque à fronte portis & muris protectam. Ipſa porro cærulea turris orbiculari figura iuſtam complectebatur amplitudinem, & ab imo vſque ad faſtigium ex ſecto marmore exædificata pulchrum atque auguſtum præbebat intuentibus ſpectaculum. Hanc præfectus non omnino deſperabat ſe tueri ac retinere tantiſper poſſe, dum filius cum exſpectato ſubſidio aduentaret. Verùm illo tardante, atque hoſte iam de proximo ſumma vi ad expugnationem arcis connitente; *f* præſidiarij milites ſpe retinendæ arcis abiecta præfectum deſerunt, arma proijciunt, palam fatentur pugnare ſe *f*

nolle; nonnulli quoque eorum clanculum ad hoſtem ſe recipiunt. Contrà præfectus, qua erat animi magnitudine, vel ſolum ſe pugnaturum, atque hoſti reſtiturum ad extremum vſque vitæ ſpiritum affirmabat, ſi à cæteris omnibus delereretur; addens nihil fidei, neque clementiæ ſperandum ab hoſte rapinis, cædibus & ſacrilegijs aſſueto.

CAPVT VII.

a *Præfectus iraſcitur vxori & filiæ obteſtãtibus vt faceret arcis deditionem.* b *Præcipuis idem viris præfecto ſuggerentibus vni Guardiano minime placebat rectè aſſerenti, qui datam Deo fidem violaſſent quantumuis deierantes, hominibus inuiolatam non ſeruaturos.* c *Commiſeratione ac luctuoſis vtriuſq; ſexus clamoribus commotus tandem præfectus omnium in communi ſaluti iudicát conſulendum.* d *Poſt initum cum hoſte iam colloquium, Geuſijs iniqua poſtulantibus, iterum fortiter pugnatur.* e *Ictu globi ferrei concidente decurione, Geuſij ſibi timẽt.* f *Arcis deditio & quibus cõditionibus.*

AT verò alia parte fœminæ, quæ in arcem confugerant ſuis altis ac luctuoſis clamoribus, quos ex periculi magnitudine timor exprimebat, præfectum haud mediocriter obtundebant. Sed &

vxor

vxor ac filia collum amplexibus stringentes enixissimè eum obtestabantur, deditionem vti faceret, ac ne suam suorumque salutem pertinaci animositate in certissimum discrimen adduceret. *a* Quas ille iratus abs se repulit. Cum autem ex viris etiam præcipui quidam, ijdemque neutiquam ignaui, suaderent præfecto (quem desperare de arce retinenda iam ex quibusdam eius verbis animaduerterant) vt pactis cum hoste conditionibus arcem dederet; Guardiano tamen minimè placuit eam dedi fidei hæreticorum. Neque fidem eis habendam censuit, quantumuis deierantibus; *b* certo persuasus eos qui datam Deo fidem violassent, nec hominibus inuiolatam seruaturos. Quamobrem nihilo segnius & ipse munitionis atque instaurationis operi insistebat, & socios ad idem opus cohortabatur, vrgebatque etiam tunc quum miles stipendiarius animo fractus officium defensionis detrectaret. Sed cum hostis de studio oppugnationis nihil remitteret, ideoq; obsessis periculum in singula penè momenta crescceret, cumque insuper inexpertorum animos vehementer perterrefacerent ingentia bombardarum tonitrua & fulmina, adeo crebra & continua, vt arx ipsa & à fundamentis concuti, & velut in medijs flammis posita, tota ardere videretur; non potuit paucorum virtus efficere, quo minus deditionis consilium obtineret, præualescentibus nimirum aliorum vtriusque sexus hominum continuis clamoribus, flagitantium vt quomodocumque per deditionem saluti omnium in commune consule-

a *b*

retur. Quibus etsi diu non sine pertinaciæ specie re-
c sisteret præfectus; c ad extremum tamen passus est animum suum expugnari. Itaque placuit peti colloquium cum hoste. Cui primum oblata est arcis deditio capitibus, bonisque saluis. Quod cum Geusij abnuerent, postulantes tam vitam, quàm fortunas obsessorum omnes suo arbitrio permitti; rursum obsessis animus creuit ex periculo. d Qui manu
d pro salute decertandum sibi tutius simul & honestius rati, mox de integro tormenta ænea in hostem displodere aggrediuntur. Contigit ergo decurionis cuiusdam, hominis strenui, cùm in arcem inuadere niteretur, frontem ictu globi ferrei diuerberari.
e c Quo ille vulnere accepto statim mortuus concidit. Igitur cum viderent Geusij, siquidem vi expugnanda arx esset, eam victoriam sibi minimè incruentam fore, subsidium quoque quod in horas exspectabatur, omnino ante vertendum sibi esse statuerent; mitiore consilio vsi, & capitis periculo
f obsessos liberantes, f arcis deditionem cum ijs pacti sunt, Marino ipsorum duce disertè & conceptis verbis iurante, omnibus qui In arce essent tam Ecclesiasticis, quàm Laicis (nemine prorsus excepto) vitam incolumen seruatum iri, seque eos omnes liberos ex arce dimissurum. Cæterum bona quæcumque inibi reperirentur, victori in prædam cessura iam conuenerat. Facta igitur est arcis deditio paulo post medium eius noctis quæ sextum diem calendas Iulij proximè sequebatur.

CAPVT

CAPVT VIII.

a *Quare deposuerint Religionis habitum Fratres Minores sub arcis expugnationem.* b *Vestis mutatio interdum licita: datur exemplum.* c *Potissima ratio resumpti habitus cum Fratres arcem hostibus deditum iri viderent.* d *Expiatio peccatorum plurimum confert ad fortiter pugnandum pro Catholica Religione.* e *Corpus Christi vt mysticum sic & reale est hæreticis ludibrio.* f *Plerique Geusiorum militum propter læsam diuinam, regiamq; Maiestatem exules. Quod Sanctorum genus aggregat hæræsis.* g *Geusij Fratribus præcipuè minoribus infestissimi.* m *Quæritant apud eos pecuniam qui suo instituto ab ipsius etiam tactu abstinent.* i *Præ cæteris vice gardianum honorabilem senem, inclementer admodum & indigne exagitant.* k *Cuiusdam ciuis execrabilis impietas.*

POrrò durante adhuc colloquio, quum videret Fratrum Minorum Guardianus arcem iamiam hostibus deditum iri, habitum professionis suæ rursum se induit. Fecerunt idem eius hortatu & cæteri Fratres. a Siquidem plærique eorum Religiosum a habitum

habitum depoſuerant eo conſilio, vt ne veſtitu notabili apud hæreticos odioſo ac tantum non execrabili, periculum vltrò ſibi accerſere viderentur, potiſſimè verò ne, dum in arcis defenſione variè occupantur, ab hoſtibus conſpecti de induſtria præ alijs bombardarum ictibus peterentur, ſed indiſcriminatim æquo periculo cum cæteris propugnatoribus verſarentur. *b* Neque verò lege vlla vel conſtitutione vetitum eſt veſtem mutare, ſi quando iuſta neceſſitas id poſtulet. At neque illis facti ſui deerant exempla, ne domeſtica quidem. Nam quinque Martyres Franciſcani, quos anno 1220. viuente adhuc B. Franciſco Sarraceni occiderunt, cum in eorum partes Chriſti fidem prædicaturi proficiſcerentur, quo faciliùs illuc vſque penetrarent, ſecularibus aſſumptis veſtibus, habitum ſuum Religioſum ad tempus occultauerunt. Quorum paulo poſt audito Martyrio, B. Franciſcum cum gaudio dixiſſe ferunt: Nunc verè dicere poſſum me quinque habere Fratres. Cæterum hoſte iam arcem ingreſſuro cui tanquam potentiori facilè eſſet ſingulos tenere atque internoſcere, *c* non putarunt viri Religioſi ſuæ Religionis habitum vltrà diſſimulandum eſſe, quando etiam pro ipſa Catholica Religione videbant ſibi mox decertandum fore. Suis ergo veſtibus reſumptis alius alij peccata Chriſtiano more confitentur, in hoſtium exſpectatione poſiti, *d* vt reconciliatione ſuper delictis etiam leuioribus accepta, purgatis & ob id paratioribus animis ſæuos hæreticorum inſultus ſuſtinere poſſent. Factum hoc

pie

piè imitati ſunt ſæcularium quidam ; quos etiam Nicolaus parochus participes fecit ſacræ Communionis Corporis Chriſti, quod ille pia ſollicitudine è Templo ciuitatis in arcem detulerat, ne per ludibrium ab hæreticis, *e* quæ ijs impia conſuetudo eſt, indignis modis tractaretur. In ſumma omnes fere quotquot in arce erant, quòd hoſtium fidem meritò ſuſpectam haberent, ita ſe comparant, velut ſtatim morituri. Porrò Geuſij iamiam illuc ingreſſuri, iterum atq; iterum ſanctiſſimè promittunt pacta iurata ſe ſeruaturos. Ipſe eorum dux Marinus rurſus ad introitum portæ dextram vni eorum qui intus ad portam ſtabant, Heſſelio Eſtio porrigens, hæc verba prolocutus eſt : Nolite metuere, Quod promiſi, promitto etiam nunc, fidemq; meam cum iureiurando obſtringo, me omnibus qui in arce ſunt, minoribus atq, maioribus, & tam Eccleſiaſticis, quàm Laicis pacta omnia ſeruaturum. Tantùm opus, vt paululum adhuc iſtic ſubſiſtatis. Quo dicto, cum ſuis introgreſſus, cogit omnes quotquot in arce erant, in hypæthrium ſuperius. Erat ea planicies in arce media ſubdialis quadrata. Tum illuc quoq; mox impetu ingreſſi milites inſtar rapacium ferarum in captiuos irruunt, veſtes ſingulorum & loculos ſcrutaturi, ſi forte quid nummorum illi apud ſe retinuiſſent, vt id totum auferrent. *f* Inter hos milites erant non pauci, qui *f* multo ante propter læſam Diuinam Regiamq; Maieſtatem in exilium vel pulſi fuerant, vel metu ſponte diſceſſerant. Hoc genus infeſtiſſimum iam

inde

inde ab initio captiuitatis ſenſere viri Eccleſiaſtici,
g præcipuè verò Fratres Minores, quos illi incle-
menter admodum atq; indignè trahentes exagitan-
teſq; curioſſimè ſcrutabantur, pecuniam apud eos
b quæritantes, *b* qui ſuo inſtituto ac profeſſione
pecuniarum adeo ſunt inopes, vt earum etiam con-
tactu abſtineant. Sed enim auferre ab eis quod non
habebant, nulla vi potuerunt. Præ cæteris autem
i Vice-Gardianum nomine Hieronymum, *i* grauem
atq; honorabilem ſenem (ob id fortè quòd Gardia-
num eum eſſe ſuſpicarentur) infeſtabant, prehenſo
pectore cum violentia tractantes & vexantes homi-
nem, vt ab eo nummos, quos pauper Chriſti nul-
los habebat, extorquerent. Non multo poſt captiui
in culinam omnes retruduntur. Inde rurſum ali-
quanto poſt propelluntur in atrium quoddam am-
plum & ſpacioſum. Huc ingredienti Marino, &
(quo ſe victorem ac terribilem captiuis, oſtenderet)
k ſtrictum enſem ſublatum dextra tenenti, *k* quidam
Gorcomienſis ciuis vnà cum militibus in arcem
ingreſſus accenſum funalem cereum (quoniam ad-
huc nox erat) præferebat, his verbis vſus: Eodem
prorſus modo, vt nunc ante dominum Capita-
neum, inceſſi nuperrime publica in ſupplicatione
cum hac ipſa teda ante Sanctum Sacramentum.
Atq; adeo quartus ego hanc arcem ingredi modò
auſus fui. Hæc ille non minori impietate quam
impudentia palàm apud captiuos ciues ſuos iacta-
bat, manifeſtè prodens vel deteſtabilem hypocriſim
ſuam, vel inſignem animi leuitatem, qui in re tam

graui

graui & seria intra tam breue temporis spacium, quod à Festo Corporis Christi fluxerat, tam se sui dissimilem sibiq; contrariũ ostendisset. Quamquam quod ille verbis, id alij plurimi per idem tempus factis & reipsa declararunt, quando tanta facilitate, seu leuitate potius, quantam nemo satis mirari queat, diuersam ab ea quam antè coluerant, Religionem vel admiserunt, vel etiam obuijs, quod aiunt, vlnis amplexati sunt.

CAPVT IX.

a *Nomina captiuorum Catholicorum traduntur ciuibus Geusiæ factioni addictis.* b *Inter hos duo primarij Senatores.* c *Quam ob causam id fuerit factum?* d *Quo iure actum cum Theodoro Bommero viro egregiè Catholico?* e *Cur præ alijs vni huic infensi Geusij?* f *Detestabile sacrilegium Calicibus sacris ad profanas compotationes abutentium, vt & vexillo sacro in summitate mali collocato.* g *Geusij cum euidentissimè facinorosi sint, benè audire volunt.* h *Contra fidem & datam & iuratam Catholicis suspenditur cum alio quodam ciue memoratus Bommerus.* i *Geusiorum maledicentia & in viros Deo sacratos acerba odia.* k *Præfecti*

k *Præfecti arcis, qui erat è captiuorum vnus super varijs interrogationibus generosa responsa.* l *Ipsius incarceratio, & Geusiorum inhumanitas.* m *Eius obseruantia Religiosorum perhibente ipso Geusiorum præfecto testimonium.*

IN atrio memorato captiuorũ omnium nomina
a calamo excipiuntur, *a* traditurq; descriptorum catalogus in eorum manus, qui inter ciues seu deprauatæ seu dubiæ Religionis habebantur præcipui. Siquidem in vicinum conclaue iam è ciuitate
b conuenerant cum nonnullis alijs *b* duo primarij senatores, tam nouiciæ Religioni, quàm Geusiorum factioni non parum addicti. Quæ res etsi tum quidem captiuos lateret, vehemens tamen ijs erat suspicio, *c* propterea postulari sua nomina, vt quoniam
c nouis istis hospitibus erant ignoti, nominum descriptorum catalogus ciuibus exhiberetur, quorum indicio proderentur, si qui fortè ex eis aliquando illius factionis homines dicto factoue grauiùs læsissent. Eam suspicionem res ipsa confirmauit. *d* Mox
d enim è captiuorum grege nominatim euocatur vnà cùm filio vir quidam egregiè Catholicus, Theodorus Bommerus; cui, quod hæreticorum pernouisset ingenia, ideoq; fidem eorum meritò suspectam haberet, neutiquam placuerat deditionem
e fieri. *e* Huic autem præ alijs erant infensi ciues Geusij; vel quòd eum sibi suisq; conatibus aduersantem sæpè experti fuissent, vel eo maximè quod

ipsum

ipſum eſſe ſcirent, qui pridiè Geuſijs in flumine ante arcem & ciuitatem ſuperbè velificantibus, compilatores illos Templorum & Sacrorum Calicum ſurreptores alta voce inclamauerat. Non id quidem immeritò. Namq; huiuſmodi ſe ſalutationibus dignos eſſe reipſa illo ipſo temporis momento declarabant, *f* dum ſacros Calices impuris manibus in altum tollentes propalam è nauibus oſtenderent, atq; ijs, vt olim ſacratis Dei Templo vaſis Babylonij Rege Baltaſare ad profanas compotationes deteſtabili ſacrilegio in oculis omnium abuterentur, & ſacrum vexillum, quod Eccleſiaſticis ſupplicationibus præferri ſolet, in ſummitate mali pro ludibrio collocatum haberēt. *g* Veruntamen talia cum publicè factitarēt, audire hoc quod erant, quodq; eſſe ſe factis euidentiſſimis monſtrabant, noluerunt: quin verò veris illis appellari ſe nominibus tulerunt acerbiſſimè. Memoratum igitur Catholicum virum peculiari carceri mancipatum non multo poſt, *h* contra datam & iuratam non ſemel omnibus captiuis fidem in medio ciuitatis foro ſuſpenderunt, adiuncto ei alio quodam ciue Catholico. De quorum iniuſto ſupplicio dicemus infrà plenius. Porrò ad captiuos in atrio poſitos multi ciues hæretici ex eorū numero, qui dudum Catholicos acerbis odijs inſectati fuerant, per interualla accedunt, victis petulanter atq; hoſtiliter inſultantes, & cum exprobratione minas ingerentes, quorum alijs eo tam bello, vt ipſis videbatur, ſpectaculo abundè

f

g

h

recreatis ac recedentibus, alij ſimiliter ſe recreaturi
i mox ſuccedebant. i Cæterum in viros Deo ſacratos
præcipuè, .i. Sacerdotes & Monachos, illi maledi-
centiæ ſuæ virus exſpuebant. Inter hæc præfectus
arcis captiuorum vnus, interrogatus à quibuſdam
quare tanta animi obſtinatione arcem defendere &
ſeruare voluiſſet; reſpondit id eo feciſſe, quo fidem,
qua Regi cum iureiurando obſtrictus erat, inuio-
k latam ſeruaret. k Iterum interrogatus quare gre-
gem Sacerdotum ac Monachorum ad ſe in arcem
recepiſſet, reſpondit illos ſibi bonos amicos eſſe,
eoq; ad ſe confugiſſe, vt vitam ſaluam haberent,
Bonis amicis periclitantibus portas occludi minimè
oportere. Tertiò rogatus, cur Fratres ipſorum
Ioannem Maſeicanum & Bernardum Sartorem
extremo ſupplicio affeciſſet; reſpondit per iuſtitiam
publicam id abs ſe factum, atq; ita pro ſui officij
ratione facere ſe debuiſſe, quippe qui adminiſtrator
iuſticiæ fuiſſet eo loco conſtitutus à Rege. Fuerat
autem in hos duos, propterea quod in ſuis ædibus
hæreticos concionatores fouiſſent, ex ſententia
l Regij ſenatus gladio animaduerſum. l Illum igitur
è veſtigio compedibus durè conſtrictum oneratũq;
ſatellites in carcerem abducunt, ne vxori quidem
permiſſa poteſtate virum ſuum accedendi, tametſi
iam præ tot moleſtijs incommoda valetudine affe-
ctum, vt vxoris ſolatio ac refocillatione magnopere
opus haberet. Erat autem reuera vir ille & Catho-
licæ Religionis imprimis obſeruans, & hominum
m Eccleſiaſticorum amator. m Cui poſtea Geuſiorum

præfectus

præfectus tale perhibuit testimonium, vt de eo diceret ad quendam, esse eum adeo insigniter atque intimè Papistam, vt si cor ei dissecinderetur, nil præter Sacrificos & Monachos inibi reperiretur. Neq; hac in parte marito cessit vxor, pietatis admodum studiosa mulier, & sanctimonialium aliquot filiarum mater.

CAPVT X.

a *Conuitia Geusiorum certatim contorsa præsertim in Sacerdotes & Monachos.* b *Eorum præsumptio ridiculè gloriantium Dei manum singularius cum ipsis facere ad perpetranda scelera.* c *Geusij flagella & virgæ furoris Domini.* d *Sibi ipsi contradicunt.* e *Fortitudinem vocant, habere multos amicos & fautores suæ factionis.* f *Alias atq; alias laruas induunt.* g *Altum captiuorum silentium exemplo Christi inter tot hæreticorũ ludibria.* h *Nicolaus Picus Guardianus, gallinæ protegenti pullos suos, pulchrè comparatur.* i *Eius singularis patientia.* k *Wilhadi & Picasij Minoritarum ætas, conditio ac inter rugitus Geusiorum mira animi tranquillitas.*

IAm verò dici non potest, quæ conuiciorum tela, quamq; sæuas atq; atroces minas homines illi improbi & ab omni humanitate vacui in miseros

captiuos, qui fide ipſorum freti ſe dediderant, ac potiſſimùm in Sacerdotes ac Monachos, certatim cumulatimq; contorſerint. a Si nos, inquiebant, in veſtra eſſemus poteſtate; nullum profectò tormenti genus opinione veſtra ſatis eſſet acerbum & crudele nobis excruciandis atq; è medio tellendis. Certè viuos nos ignibus exurendos traderetis. Quo circa viciſſim vos cogitare, quas nunc pœnas daturi ſitis. Nam veſtræ nunc vices aguntur. b En videtis & experimini manifeſtam aduerſum vos Dei vindictam, qui ſi nobiſcum non eſſet, & pro nobis non faceret, quonam pacto fieri queat, vt nos numero tam pauci arcem tam munitam caperemus? En quomodo vnus noſtrum ſuperat & in fugam vertit mille veſtros? Nempe quia receſſiſtis à Domino Deo: Ideo ab eo noſtras in manus traditi eſtis. An non octoni aut deni noſtri totas ciuitates in ſuam redigunt poteſtatem? Nimirum ipſa nunc experientia ſatis vos docet, compleri in vobis iram Dei, & graues illas comminationes in ſcripturis prædictas; eo quod in lege eius nolueritis ambulare. Nunc ergo tempus eſt, vt meritas pœnas luatis. Sic illi barbarè ſimul & impiè miſeris inſultabant, non cogitantes ſe tanquam flagella Dei & virgas furoris Domini, c quibus ille pro caſtigandis populi ſui peccatis ad tempus vteretur, ad extremũ proijciendos in ignem diabolo & angelis eius præparatum. Quid tamen illi aliud iſtiuſmodi verbis, quàm Catholicos eſſe populum Dei, cuius paternis flagellis emendati, velut olim Iſraelitæ, tandem promiſſam

capiant

capiant hæreditatem; d ſe verò ad eorum pertinere d
conſortium oſtendunt, quos à ſpe regni cœleſtis
alienos atq; paternæ hæreditatis exortes, vel in hoc
ſeculo diuina iuſticia negligit, vt in futuro grauiùs
puniat, vel huius quoq; vitæ malis oppreſſos ſed
incorrectos, ad gehennæ ſupplicium tranſmittit
numquam finiendum. Quales olim fuere, per quos
ſubinde populũ ſuum affligi voluit Deus, Ægyptij,
Aſſyrij, Chaldæi: qualis Antiochus ille, cui poſt
temporariam populi Iudaici caſtigationem, quam
per eius immanem ſæuiciam miſericorditer & iuſtè
Deus exercebat, ſeuerum atq; intolerabile Dei iudi-
cium mox adfuturum fortiſſimi martyres, quos
exquiſitis excruciabat pœnarum modis, inter ipſa
tormenta diuino ſpiritu moti non tacuerunt: Qua-
les item qui poſterioribus ſeculis poſt primos illos
Chriſtianæ fidei perſecutores Eccleſiam permittente
Deo vaſtauerunt, Gotthi, Hunni, Vandali, Longo-
bardi: Qualis deniq; ipſe diabolus cum angelis
ſuis, qui poſt conſummatum opus multifariæ ten-
tationis electorum Dei, in ignem æternũ ſibi ſuisq;
paratum mittetur. Quamquam quod de ſua admi-
rabili virtute & cœleſti auxilio iactabant, planè ri-
diculum eſt. Non enim ciuitates vi expugnabant,
vt hinc eorum appareret fortitudo: e ſed ab amicis e
fautoribusq; ſuæ factionis, hæreticis inquam &
Geuſijs, quorum ingens vbiq; copia ſuccreuerat,
apertis portis reſiſtente nemine paſſim in vrbes ad-
uocabantur. Hoc ſi vrbes expugnare eſt & fortiter
agere, ita quidem ſanè eos in fortium virorum claſſe

reponemus. At verò dum ita vt dixi, Geusiorum quidam captiuorum miseriæ illudunt, alij nihilo mitiores per hypocrisim rogabant priores illos, ne tantopere victis infesti essent; futurum enim vt in ipsorum sententiam partesq; concederent. *f* Tum rursus illusores illi vultu ad lenitatem composito; ô si id faciant, inquiunt, honoribus eos omnes ornabimus. Alium in hac ciuitate publicum Ecclesiastem faciemus: alium atq; alium alijs in locis eidem muneri præficiemus, aut certè ad alia officia dignitatesq; prouehemus. Inter hæc hæreticorum ludibria captiuorum nemo verbum edidit, *g* sed exemplo agni illius immaculati, qui cum ad crucem immolandus duceretur, non aperuit os suum, omnes silentium tenuerunt, velut & ipsi mox ad lanienam abducendi. Elucebat autem inter eos corona Fratrum Minorum vnà considentium, ante quos instar gallinæ pullos suos protegentis positus ipsa tenebat principia præfectus eorum Nicolaus Picus. *b* Qui & primus omnium passionis certamen auspicatus est. Erat inter sacram supellectilem, quæ in arcem allata fuerat, tabella, qua porrigi solet osculum pacis. Eam miles quidam arreptam petulanter magnaq; vi vultui atq; ori Reuerendi Patris obtrusit illisitque. *i* Sed ille nihil hac militari insolentia commotus, vultum serenum, & gaudenti magis quam dolenti similem tenuit, neq; omnino prostratæ mentis indicium inter tam graues barbarorũ minas, terrores, & contumelias constitutus vllum dedit. Parem animi tranquillitatem seruarunt Wil-

f

g

b

i

Digitized by Google

hadus & Nicasius Minoritæ. Quorum Wilhadus quondam Dania, quæ illi patria erat, ab hæreticis pulsus, in Belgium velut azylum se receperat, iamq; extremam ac propè decrepitam agebat ætatem. k Hi duo viri per totum id tempus quo aduersum k captiuos inconditæ terribilesq; Geusiorum voces perstrepebant, perinde vt in iugi conuiuio aut suaui symphonia, quieti securiq; sedebant, tantùm statis precibus legendis & piæ meditationi, quod aliàs sæpissimè facere soliti, vacantes: vt in eis perspicuè verum appareret illud Salomonis: Non contristabit iustum quicquid ei acciderit.

CAPVT XI.

a *Cauillantur Catholicos suo more Geusij.* b *Disseminatus rumor Monachos & Sacrificos quamprimùm necandos, graui terrore nonnullos afficit.* c *Qualiter hoc audito se habuerit Guardianus.* d *Leonardi parochi solitum virilis animi robur, & vnde spem liberationis conceperit.* e *Prudentis est nec temerè se periculis obijcere, nec humana subsidia, quibus ea possint euitari, negligere.* f *Nicolaus Poppelius alter parochus metu concutitur sed naturali.* g *Ei male volunt Geusij propter iustitiam.* h *Alia ratio trepidationis Poppelij.* i *Eius*

præclarè & dicta & gesta, quæ tot sunt testimonia quàm non ignauiæ vel mollitiei taxari debeat.

EO tempore Geusij quidam submissè modesteq; à captiuis admoniti sui iusiurandi, quo vitam ipsis incolumen tam sanctè pacti fuerant, responderunt: Si vitam solam pacti sumus, vestibus igitur spoliatos, ac velut Adamum penitus nudos hinc eijcietnus. *a* Ita alijs alia loquentibus, dum eorum quisq; velut ex authoritate diceret, & cuiusq; sententia suffragij pondus habere videretur; in ancipiti res captiuorum stabat, & spei quidem permodicum affulgebat, metus verò terrorisq; plurimum miseris incutiebatur. Metum augebat rumusculus, tametsi falsus, ex ore Geusij cuiusdam natus. Nam is vni captiuorum, qui se nonnihil à socijs abiunxerat, vultuq; mœstitudinem dissimularat, quasi de captiuorum numero non esset, *b* secretò ac seriò affirmabat iam decretum esse, vt Monachi & Sacrifici omnes quam primum necarentur. Ea enim gratia nuncium festinatò missum esse Dordracum, qui carnificem inde accersat. Reliquos Brilam ad Comitem ablegandos esse, vt de ijs ille pro sua voluntate statuat. Primùm hoc Gardiano, deinde vtriq; Parocho ab eo, cui indicatum fuerat, nunciatur. *c* Gardianus hæc audiens ac vera ratus, nullum tamen neq; verbum neq; signum edidit hominis consternati; sed solitam vultus constantiam seruans, tantùm oculos humi defixos tenebat, videlicet obtutum

obtutum auertens ab ijs qui circum ſe poſiti frementes atq; inſultantes inamœnum ac graue captiuis ſpectaculum exhibebant. In hac vultus atq; animi tranquillitate tantùm cœleſtia contemplari, cum Deo colloqui, ſe ſuosq; eius prouidentiæ contradere, deniq; Martyrium tacitus meditari videbatur. d Porrò Leonardus parochus & ipſe vultu quam minimùm mutato ſolitum virilis animi robur & fortitudinem præferebat. Sed neq; prorſus deſperabat ſe liberatum iri, propterea quod multa humanitate ſæpè fuiſſet vſus erga hæreticos, quos ab errore prius ad fidem Catholicam reuocatos interuentu ſuo pius paſtor ab incommodis & mortis ſupplicio liberauerat. Inter quos Anabaptiſta quidam, cum ante annos quadraginta profano ſuæ ſectæ lauacro retinctus fuiſſet, eamq; ob cauſam in vinculis habitus, aliquando de capite periclitaretur, eo nimirum ſupplicio plectendus, quòd illius ſectæ hominibus Catholicorum Principum edictis conſtitutum erat; optimi ſui paſtoris opera ac pia ſollicitatione periculo mortis exemptus, & venia criminis impetrata liber fuerat dimiſſus. Hic, vt alij multi, arcem poſt deditionem ingreſſus ad captiuos, velut ad publicum ſpectaculum accurrit. Leonardum inter captiuos vt vidit, adijt, quaſi fortunam viri miſeratus. Leonardus quoq; quantum locus & res ſinebant, cum homine colloquens, mutuam officij vicem ad euadendum præſens periculum repoſcere viſus eſt. e Quod ei ſanè vicio verti non debet, cum viri prudentis ſit nec temere ſe periculis

d

e

obijcere, nec humana ſubſidia quibus ea poſſint euitari, negligere. Quod vel vno Pauli gentium doctoris exemplo monſtratur, qui quo vim hoſtium euaderet, ſeq; Eccleſiæ ſeruaret, modò fugiens per murum in ſporta dimittitur, modò ſe ciuem eſſe Romanum exclamat, modò ſe Phariſæum profitetur, modò Cæſarem appellat. Cæterum ciuis ille, quem dixi, ſiue quòd ad priſtinum errorem relapſus eſſet, vt procliue eſt illi hominum generi ad vomitum reuerti, ſiue quòd ad fidem Catholicam non ex animo fuiſſet conuerſus, ſed tantum pro re & tempore ita ſimulaſſet, accepti beneficij gratiam partii pendens nihil omnino profuit, ac ne quidem, vt prodeſſet, operam dedit. *f* Alter verò parochus
f Nicolaus Poppelius pallente depreſſoq; vultu conſternatum non mediocriter animum oſtendere videbatur. Poteratq; hoc tribui timori, cuius præ alijs cauſam habebat, quòd multos malos malè ſibi velle noſſet, *g* propterea quod in concionibus pu-
g blicis magna libertate cum pari acrimonia vicia hominum caſtigare, præcipuè verò in ſectas ſectariosq; inuehere ſolitus eſſet. Quod & ſi ita ſit, minimè quidem id ei vicio dari debet, quando timor eiuſmodi ita naturalis eſt, vt eum à ſe prorſus excludere non ſit in hominis ſitum poteſtate, etiamſi quàm maximè rationis imperium in auxilium vocet. Ideo namq; & Chriſtus omnium Martyrum caput & Dominus tale aliquid volens aſſumpſit, vt eos quibus iſta nolentibus accidunt, ſuo ſolaretur atq; firmaret exemplo. Quamquam ego de Poppelio magis

magis existimo id ei accidisse, *b* quod viris fortibus solet, qui perpensa cum ratione periculi magnitudine, cunctanter ac trepidè certamen ineunt. At in ipsa congressione & pugna viros se præbent; contrà quàm temerarij & stultè audaces facere solent. Itaq; illa Poppelij trepidatio vultus deiectione indicata (vt mea quidem fert sententia) non aliud quàm instantis pugnæ prudens quædam meditatio fuit; qua nimirum hinc suarum virium imbecillitatem considerando, inde verò diuinæ virtutis opem sperando atq; inuocando, ad agonem Martyrij cautè prouidtq; se præparabat. *i* Ignaua porrò *i* mollicieq; animi quàm ab hoc viro longè abfuerint, primùm illud declarauit, quod paulo ante interrogatus à quodam, licitumne esset Orangio in præsenti negocio iurare, simpliciter respondit id citra culpam mortalis peccati fieri non posse. Sed multo etiam magis postea robur animi eius prodidit illa coram hostibus frementibus ac præsentem mortem intentantibus apertissima fidei Catholicæ confessio, de qua in progressu dicemus.

CAPVT XII.

a *Causæ propter quas qui captiuorum miseriæ spectatores erant, sibi etiam timuerint.* b *Successu rerum Geusiæ factionis homines exultant.* c *Multi de Religione Catholica bene sentiunt ita tamen eam colunt vt*

vt priuatæ vtilitatis rationem præferant. d *Quo inciderit anno primus Geusiorum tumultus. Cuiusdam senis & viri consularis hypochrisis notatu dignissima.* e *Mundi, specioso nomine; politica, in sacris litteris appellatur terrena, animalis, diabolica.* f *Quomodo illud S. Pauli, Cor. 9. omnibus se omnia factum, intelligendum?* g *Libertatem sectantes, seruituti se addixerunt.* h *Surdis cantatur Leonardo paroche ventura prænuntiante.* k *Quàm facilè fallantur homines, pij parochi exemplo.*

CÆterum nihil mirum, si captiui quibus suum ob oculos vertebatur periculum, timere & expallescere visi sunt, quando & ex ijs qui istorum miseriæ spectatores astabant, a nonnullos videre erat colore atq; habitu vultus nihilo lætiori, scilicet animi dolore pressi manifestum indicium præferente: seu quod humano miserationis affectu præsentem casum ciuium suorum grauiter ferrent, seu quod parem sibi quoq; cum illis fortunam ab hostium perfidia metuerent, & certò metuendam esse viderent, seu fortè quod facti sui conscientia torquerentur, vt qui barbaro milite in ciuitatem ita temere admisso tot ciues innoxios, imo viros optimos in extremum vitæ discrimen adduxissent. Neq; nunc eos dico, qui factionis & sectæ studio Catholicos

licos omnes oderant. *b* Hi namq; tunc, vti ſuarum rerum ſucceſſu vehementer exultabant, ita (quod antè dixi) captiuis perquàm petulanter inſultabant: ſed de ijs loquor qui ſeu rectè ſeu ſecus in animo de Religione ſentirent, *c* eam tamen ita colebant, vt in primis ſui, ſtatus ac priuatæ vtilitatis & commodorum rationem haberent, interim externa ſpeciè magnam ad omnes homines humanitatem oſtendentes. Erat inter hos ſenex quidam (cuius nomini parco, ne perſonam inſectari videar) vir conſularis & honoratus, ſed cuius animi leuitatem mutata Religionis facies atq; immodicum omnibus placendi ſtudium iam non ſemel coarguerant. *d* Nam primo Geuſiorum tumultu, qui inciderat in annum 1566. cum quartis ferijs ſub veſperum auditor ordinarius & cum primis ſpectabilis intereſſet concionibus hæreticis, quæ habebantur in domo quadam extra mœnia ciuitatis in eum vſum Orangij authoritate ad inſtar horrei tumultuariè conſtructa (neq; enim intra ciuitatem ijs concionibus locus impetrari tunc potuit, Orangio licet pro Geuſijs grauiter inſtante, ſed viriliter obſiſtentibus cum vtroq; parocho ciuibus Catholicis) idem ipſe tamē, quaſi vel inter Religiones nihil eſſet diſcriminis, vel in hominem alium repente fuiſſet mutatus, poſtridie, .i. quinta quaq; feria primo diluculo in Eccleſia Catholicorum inter primos honoratiori ſedendi loco occupato conſpiciebatur; Miſſæ Sacrificio quod ſolemniter ea feria pro Veneratione Sanctiſſimi Corporis Chriſti ex more Eccleſiæ celebratur]

b *c* *d*

bratur, singulari quadam specie deuotionis intererat; luminaria quæ ibi de more copiosè solent accendi, suis ipse manibus perquam officiosè accendebat; deniq; quæcumq; homo verè Catholicus faceret, faciebat. Cum autem & locuples inprimis haberetur, & sæpenumero primarij Senatoris, quem Burgimagistrum vocant, officio functus fuisset (quæ duæ res authoritatem ei apud vulgus præcipuam conciliauerant) facilè omnium oculos animosq; in se conuertebat, siue in Ecclesia Catholica sacris intereſſet mysterijs, siue profanis hæreticorum concionibus se misceret. Videbatur hoc quibusdam ad summam prudentiæ laudem pertinere, si glisscentibus Religionis causa dissidijs, neutram in partem ita discederent, vt pro ea quam veram iudicarent, deuouere se, aut omnino molestiarum aliquid pati in animum inducerent; sed pro temporum atq; hominum varietate subinde in aliam atq; aliam formam, simulando ac dissimulando se conuerterent, amicitiam cum omnibus colerent, aut certè colere se fingerent, comitatem apud omnes ostenderent, fauorem deniq; suum atq; obsequium omnibus promitterent; nimirum hoc pacto sese (vt quidem videri volebant) publicæ tranquillitati quàm optimè consulere, reuera autem priuatam vitæ commoditatem ac dignitatem captatis omnium fauoribus quàm prudentissimè tueri se atq; stabilire arbitrantes. Quamquam eiusmodi homines opinione ac spe sua frustrari non rarò contingit. Dum enim sincerè nihil agunt, sed ad plausum & fauorem mul-

multitudinis actiones suas omnes componunt, sit sæpenumerò vt detracta laura, & detecta ea morum hypocrisi, quæ profectò nec diu latere, nec cordato cuiquam probari potest, tamquam vafri, subdoli, parum fidi, meri simulatores ac dissimulatores vulgo malè audiant, eamq; etiam ob causam omnibus exosi meritò reddantur. Vtcumq; tamen interdum fucus fiat hominibus, ea quæ foris apparent, tantùm intuentibus; Deo certè, qui cognitor ac discretor est cogitationum cordis, e fucata hæc seu prudentia, seu sapientia, quam specioso nomine politicam e nonnulli vocant (nos cum Apostolo Iacobo terrenam, animalem, diabolicam rectiùs appellauerimus) placere nequaquam potest: quia iuxta Psalmistam, Deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Quandoquidem & Paulus Apostolus, si adhuc hominibus placeret, Christi seruus non esset. Et tamen eiusdem Apostoli testimonio pariter & exemplo sapientiam illam suam astruere non veretur politicum istud hominum genus, quòd ille se Iudæis Iudæum, infirmis infirmum, f deniq; omnibus omnia factum f esse dicat, vt omnes faceret saluos: quasi factum hoc Pauli ad simulationem pertineat erroris, quæ semper est detestabilis, ac non potius ad condescensionem & commiserationem errantium atq; infirmorum, quæ in magistro pietatis est inprimis commendanda; dum salua veritate nihil eorum prætermittit, quibus proximorum vel error corrigatur, vel infirmitas subleuetur. Alioqui, quomodo im-

plebit

plebit quod ipſe alibi docet, ab omni ſpecie mala abſtinendum eſſe? aut quomodo ſecum ipſe conſentiet, qui aliàs neq; Titum propter Iudæos circumcidi patitur, neq; Petrum Religionis in negocio quicquam ſimulantem ſuſtinet, ſed libera voce reprehendit. g Ille igitur de quo loqui ceperam, g quaſi conſiliorum, quæ de captiuis agitabantur, conſcius, capitalem ijs ſententiam annunciat, & ſpecie condolentis atq; conſolantis monet, vt præſentem caſum æquo ac forti ferant animo, quando ſpes non eſſet fore, vt decreta ſemel ſententia reuocaretur. Vtrùm autem reuera decretum id iam tunc fuerit, an verò ſic decretum fuiſſe aliquo errore putauerit, incertum habeo: Illud certum, neq; hunc virum, tametſi authoritate valere plurimum crederetur, neq; aliorum ciuium quemquam, qui frequentes eodem aduentabant, vel verbum pro liberatione captiuorum eloqui auſos fuiſſe; quamuis ex ijs nonnulli captiuorum ſaluti conſultum ex animo cupere viderentur. Quod illis ſanè præter opinionem euenit, vt quorum aduentum pleriq; omnibus votis exoptarunt, eos in vrbem receptos tam graues hoſpites, imò tam duros dominos experirentur, vt iam ne hiſcere quidem pro ijs auderent, quibus ex pactis adeo ſanctè iuratis incolumitatem deberi ſciebant. h Itaq; fa- h ctum, vt talibus portentis admiſſis omnis reipublicæ forma repente fuerit euerſa, ciuiumq; authoritas extincta, non Catholicorum modò, ſed eorum etiam qui ſibi ab illis omnia diuerſa ſperauerant,

uerant, libertatem, pacem, authoritatem ſummam. Quamquam hæc illis euentura, ſi Geuſiorum fidei ſeſe crederent, ſatis ſuperq; publicis in concionibus prædictum fuerat à Leonardo parocho; fruſtra quidem, i vtpote verba faciente apud homines dudum affectu & opinione contraria præoccupatos. Catholici verò ciues, quorum exiguus eſſe numerus videbatur (de ijs loquor, qui non in arcem confugerant, ſed in ciuitate remanſerant) delitescebant plæriq; præ metu, quorum etſi fortè vnus & alter familiaritate quorundam Geuſiorum freti in arcem, ac deinde in atrium captiuorum irrepſiſſent, trepidi aſtabant, ne verbo quidem auſi innoxiorum cauſam adiuuare: non illi ſanè diſſimiles Petro, qui in atrium Pontificis poſt Ieſum introgreſſus Dominum ac Magiſtrum ſuum ſe noſſe præ metu diſſimulauit. Leonardus tunc admonitus à quodam captiuitatis ſocio, k quàm non verè gloriatus aliquando fuiſſet, Gorcomij in tantum Catholicos hæreticis numero præualere, vt ſingulis hæreticis opponere poſſet denos Catholicos; certè, inquit, fefellerunt me. Et verum hoc dixit. Fefellerat enim bonum virum multorum hypocriſis.

CAPVT XIII.

a *Duo è captiuis liberantur magis ob muliebrem ciulatum, quàm vt pacto ſtarent Geuſij: nam mox reducti ſunt.* b *Segregatur ab alijs Gardianus cum ſuis*

nec non duobus Canonicis Regularibus S. Augustini. c *Gardiani commiseratio erga reum capitis.* d *Oblatum ad procurandam eius liberationem, obsequium prorsus renuit.* e *Unus & alter inter Fratres dicterijs eum incessunt.* f *Pius erga Fratres affectus.* g *Illos vt sollicitus pater benignè consolatur hortaturq; ad præsentes arumnas alacriter perferendas.* h *Dispensator cœnobij, cibarijs Geusiorum coquendis præficitur.*

INter hæc porrò sub octauam horam euocantur è numero captiuorum ciues duo cum suis vxoribus, alter Splinterus nomine, qui ciuitati erat à legationibus & negotijs publicis, pensionarium vulgò vocitant, alter eius filius Ioannes, vtriusq; iuris licentiatus; pro quorum liberatione Splinteri nurus alteri cuidam eius filio nupta (cuius in ædibus hospitio Marinus exceptus fuerat) magnis apud eum clamoribus ac muliebri eiulatu dum supplicaret, a promissionem salutis eorum impetrarat, seu verius extorserat. His igitur abeuntibus suam causam alij captiui commendant, sed frustra. Mox enim ijdem illi redire ad captiuos iussi sunt, impediti aut certè dilati consilio quorundam, quos seorsum in conclaui disceptasse inter se, quid de captiuis ageretur, iam antè commemorauimus.

Cepit

Cepit tamen exinde captiuis nonnulla ſalutis ſpes affulgere, quòd illo exemplo flecti poſſe præfecti animum intelligerent. Néq; iam ob aliud ſe retineri arbitrabantur, quàm vt, ſi quid adhuc pecuniæ reliquum apud ſe ſeruaſſent, excuterentur, priuſquam abire ſinerentur; vel (vt quidam dicebant) lytron aliquod, æſtimatione prius facta, ſoluere cogerentur. *b* Dum ad hunc modum captiuorum pendent animi, euocatur Fratrum Minorum Gardianus cum omnibus ſuis, & præterea Canonicus quidam Regularis S. Auguſtini, idemq; ſacrarum Virginum eiuſdem Ordinis Monaſterij præfectus. Boni nuncij quibuſdam ea res videbatur, exiſtimantibus ob id primos euocari Monachos, atq; adeo liberos dimitti, quòd nec pecuniam eos apud ſe habere amplius ſuſpicio eſſet & precium ab ijs pro capitum redemptione ſperari non poſſet, vt quos ad mendicitatem vſq; pauperes eſſe conſtaret. Sed longè fefellit ea opinio. Abducebantur enim in conclaue quoddam, in quo ſeiuncti ab alijs aſſeruarentur. Quò cum intrarent, & ſcalas ibi fortè poſitas conſpicerent, non aliud tunc quidem ſuſpicati ſunt, quàm ſe continuò ſuſpendendos. Ita ſpem temerè à nonnullis conceptam ſuperueniens hic metus ex animis eorum repentè profligauit. Dùm in eo loco cuſtodirentur, acceſſit ad Gardianum quidam Gorcomianus ciuis, ei ſanguine coniunctus. Is vt moribus leuis, ita Religione inſtabilis, primùm aliquando Regi Catholico militauerat, & in recuperanda arce Loueſteina Gorcomio vicina,

b

quam antè Geuſij dolo cœperant, virilem ac ſtrenuam nauarat operam; ſed poſtea Brilam, quando iam ea ciuitas à Geuſijs tenebatur, neſcio quo conſilio profectus, in ſuſpicionem venit, quòd Geuſijs ad militiam nomen dediſſet. Quam ob cauſam paulò poſt cum fortè Gorcomiùm reuerſus eſſet, à præfecto comprehenſus & vinctus, Roterodamum miſſus fuerat ad Comitem Boſſutanum (qui tum eam vrbem Hiſpanico præſidio Catholici Regis nomine tenebat) vt is Regia, qua per Hollandiam fungebatur authoritate de illo ſtatueret. c Ac ſanè certum erat capitis periculum, niſi Gardianus tum propinquorum precibus incitatus, tum maxime pia hominis commiſeratione ductus, quòd eum ad meliorem frugem hac via reductum iri ſperaret, dante videlicet intellectum vexatione, Roterodamū profectus liberationem eius ſua apud Comitem interceſſione impetraſſet. Quo nimirum facto probatum reliquit, quanto flagrarit ſtudio ſubueniendi eis, quos aduerſitate preſſos, ope atq; opera ſua adiuuari poſſe non diffideret. Cæterum vir ille eo periculo liberatus, vitæ quidem emendationem nullam oſtendit, neq; deinde Religionem Catholicam ex animo ſectari viſus eſt: quin potius Geuſiorum factioni, tanquam parti potentiori non multo poſt ſociatus, nonnullam inter eos authoritatem erat iam conſecutus. Sed tamen accepti tam inſignis beneficij non penitus oblitus, ad Gardianum, vti dicere ceperam, acceſſit, d eumq; benignè allocutus, operam obſequiūq; ſuum omne perquàm officiosè

ad

ad eius procurandam liberationem obtulit. At ille, quamuis de Religione nondum esset proposita tentatio, liberari se prorsus renuit, si non omnes sui Fratres vnà secum liberi dimitterentur. e Erant autem inter Fratres vnus & alter, atq; ij fortassis, quibus ad capessendam Martyrij palmam animus postea per ignauiam defecit, qui cum viderent Gardianum præ se ac cæteris omnibus tam facilè si vellet, liberari posse, dicebant ei: siccine nos, Pater, deseres? Et erat qui diceret: Tu nos huc introduxisti; & nunc in discrimine positos derelinques? Durum hoc illi erat, & acerbum auditu. Neq; verò quenquam iussu suo vel suasu in arcem introduxerat, sed, vt est à nobis initio commemoratum, pridie quàm in vrbem hostis reciperetur, Fratribus omnibus potestatem fecerat, quo vellent, & vbi se saluos fore sperarent, discedendi. Cumq; sua sponte & consilio maior eorum pars in arcem se conferret, & tres modò Laici in Monasterio remanerent, cum quibus ipse quoq; manere maluisset, vt qui patientiæ magis quam defensionis arma suam professionem decere non ignoraret; à Conuentu tamen Fratrum, qui in maiori ac potiori numero consistebat, abesse noluit: Eaq; sola fuerat illi causa petendæ arcis. Iterùm ergo socijs omnibus diserte promisit in hæc verba: f Numquam futurum putate, Fratres, vt ego vos deseram. Neq; enim aliquando patiar me solum liberari. Quin hac me sponsione vobis obstringo; vobiscum in omni tentatione permansurum me vsq; ad extremũ huius

e

f

vitæ ſpiritum, nec liberationem mei ipſius vllam admiſſurum, donec vos omnes vnà mecum liberatum iri videam. Quod ſi vel vnus ex numero, idemq; minimus morte mulctandus erit, illi ego me in morte ſocium adiungam. Durate tantummodo Fratres mei, & viriliter agite; confortetur cor veſtrum, & ſperate in Domino. *g* His atq; huiuſmodi verbis Fratres, imò filios ſuos ſollicitus pater non tunc ſolùm, ſed & deinde aliàs vſq; in finem ſæpenumero perbenignè pieq; conſolabatur, & vt ærumnam præſentem pro Chriſto & Eccleſia eius forti animo perferrent, hortabatur. *h* Cætetum idem ille Geuſius, qui Gardiano liberando ſuam operam nequicquam obtulerat, poſtea quendam alium Franciſcanum, ſanguine item ſibi coniunctũ, qui rebus coquinarijs in cœnobio præfuerat (diſpenſatorem vocant) interceſſione ſua è captiuo liberum fecit. Sed hic ſiue coactus ſiue ſpontaneus apud Geuſios in arce remanſit, & cibarijs coquendis præfectus eſt, infelix qui ollas Ægyptiorum prætulerit impropcrio ſeruorum Chriſti.

g

h

CAPVT XIV.

a *Patienter carcerem ferũt omnes vno excepto homine prædiuite ac delicato.* b *Expoſtulatio ciuis cuiuſdam cum Marino de fidei datæ & iuratæ violatione.* c *Iniqua Marini reſponſio.* d *Quàm parui faciant Geuſij fidei ac iuriſiurandi Religionem.*

Non

NOn multo post quàm atrio educti Monachi in conclaue abierant, euocantur etiam alij, quotquot in atrio captiui reliqui erant, tam Laici, quàm Ecclesiastici. Qui cum nescirent, quo ducerentur, & spem liberationis adhuc animo conceptã fouerent, ductorem sequuntur non inuiti. At paululum progressi vident se non ad liberum egressum, vti sperauerant, sed in carcerem duci. *a* Intrant igitur quo iubebantur ac præsentem casum patienter ferunt. Vnus tantum inter eos homo prædiues ac delicatus, dum ad carcerem duci atq; vrgeri se videt, ibi miser ille animi sui rerum aduersarum insolentis, & ferendæ Christi crucis admodum insueti molliciem ignauiamq; prodens, manibus ac pedibus obluctatur; obluctantem verò trahunt, trudunt, verberant milites, donec in carcerem compellant. Sed non is fuit ex illis, quorum morte clarificandus erat Deus & illustranda Christi Ecclesia. *b* Tunc alius quidam è numero captiuorũ sumpta audacia Marinum accedens & libera voce compellans, expostulare cum eo cepit atq; exponere, quod hæc quæ fierent, pactis inuicem confirmatis neutiquam responderent. Promissam quippe omnibus & iuratam esse incolumitatem ac dimissionem. Nũc verò se in carcerem detrudi non absq; manifesta iniuria, ac fidei datæ & iuratæ violatione. Huiusmodi facta virum bonum ac strenuum minimè decere. Cui cum responderet Marinus, fateri se ita promissum esse, eademq; promissa inuiolata se seruaturum. Atqui manifestò liquet, ait ille, te promissis

non ſtare, qui in carcere includis quos liberos dimiſſurum te dudum iureiurando confirmaſti. Tum Marinus; c Exſpecto, inquit, Dordraco quendam mox adfuturum. Provt is retulerit, vobiſcum agetur. Adeò ne verò? inquit alter. Quid ſi exſpectatus ille nuncius referat nos omnes agendos in crucem? At tecum inita pactio eſt. Tuæ fidei cum captiuis arx dedita. Tu proinde fidem, quam toties tamq; ſanctè nobis obſtrinxiſti, liberare debes. Preſſus iſtiuſmodi verbis ita demum reſpondit: d Scio fateorq, d me fidem dediſſe. Et ſi ex animi mei ſententia rem gerere liceret, illicò liberos vos omnes dimitterem. Cæterùm quia agere, vt volo, non poſſum, exſpectandum vobis eſt quicquid res feret. Hæc eò commemoranda duxi, vt quiſq; intelligat, quàm vilis ſit fidei ac iuriſiurandi religio apud hoc genus hominum, qui fidei ac pietati in Deum ſemel nuncium remiſerunt.

CAPVT XV.

a *Eiulatus mulierum ſuſpicantium Maritos vel filios ad patibulum abſtractos eſſe.* b *Non creditur Marino etiam vera dicenti.* c *Euaait Gardiani nepos per medios cuſtodes & quidem multis notus.* d *Eius in hunc finẽ votũ.* e *Reliqui captiui liberi domum remittuntur exceptis Præſbiteris & Monachis.* f *Bis ab hoſte fides violata.*

violatur. g *Godefridus Dunæus Sacerdos vel aduersarijs testibus integerrimus, cum alijs dimissus à ciue proditur.* h *Illius ciuis execranda blasphemia.* i *Capitale est, esse Sacerdotem apud impios.*

INterea dum hæc aguntur, & captiuorum causa in discrimine versatur, mulieres in atrio relictæ, quarum inde abducti erant vel mariti, vel filij, cum de ijs nihil ad ipsas boni nuncij referreretur, suspicatæ ad patibulum eos abstractos esse, clamoribus & lamentis atq; eiulatu fœmineo domum vniuersam complebant. *a* Alia obsecrabat vt marito suo adesse permitteretur; alia deplorabat suo suasu filiũ in arcem venisse; Quædam etiam nudato ac porrecto iugulo se pro marito ad necem offerebat. *b* Quibus etsi seriò affirmaret Marinus viros earum saluos fore, non tamen illæ verbis eius fidem habere, neq; de lamentationibus & clamoribus quicquam remittere, donec tandem captiuorum vnus (quem modò dicebam) in atrium ingressus, cum certò retulisset viros non ad patibulum, sed in carcerem ductos esse, dolorem earum aliquantum leniuit, atq; atrocem de patibulo suspicionem exemit. Erat is Gardiani ex sorore nepos, idem cuius suprà feci mentionem. Hic porrò cum à Marino saltem impetrasset, vt carcere non teneretur cum cæteris inclusus, sed priori in loco velut honestiore custodia manere interim iuberetur, quibus poterat modis annitebatur, vt ex arce se subduceret.

Quod etiam adiuuante Deo paulò pòst effecit. Cùm enim frequentes militum custodiæ portas obsiderent, duos nactus comites ex ijs quos post arcem occupatam spectandi curiositas eo pertraxerat, altero eorum præeunte, altero subsequente, per medios armatos custodes exactæ obseruationis causa hinc inde longo ordine dispositos, à nemine neq; agnitus, neq; interrogatus, recta via in vrbem elapsus est, c tametsi erant inter illos, qui & nossent eum, & paulò antè molestiam exhibuissent, in communem cum alijs carcerem propellere volentes. Vouerat autem is pridie votum Deo, tunc cum grauissima esset arcis oppugnatio, & proximum ex oppugnatione periculū. Vouendi erat hæc occasio. Recitabat pro consuetudine preces canonicas: in quibus cùm ad hanc peruenisset antiphonam: Ioannes & Paulus dixerunt ad Gallicanum; Fac votum Deo cæli, & eris victor melius quàm fuisti (erat enim natalis ille dies SS. Martyrum Ioannis & Pauli) cogitans ijs le verbis admonitum, quid in ea præsenti necessitate sibi faciendum esset, ad hunc modum intra se cum Deo locutus est: d Si mihi dederis absq; tui offensa hinc exire incolumem, voueo me lineis indutum Sacram Eucharistiam in solenni eius Festi Processione præiturum, cum primùm in hac ciuitate Catholicam Religionem colere publicè licebit. Huic voto non temerè acceptū tulit, quod & ante cæteros omnes captiuitatis locios, & inopinabili prorsus modo, & quod præcipuum est, illæsa conscientia liber euaserit, Deo nimirum

mirum (vt credere par est) tali ratione pium eius votum comprobante. *e* Porrò reliqui captiui, solis Presbyteris & Monachis exceptis, ac præterea *e*
ciue quodam egregiè Catholico dudum multis criminationibus à Gentilijs impetito, cui nomen Gordiano Vossio (quamquam & ipse post aliquot dies diligenti sollicitatione suæ coniugis, datis tamen priùs fideiussoribus repetendi carceris quandocumq; iuberetur, dimissus fuit) cum diem penè totum, spemq; metumq; inter dubij in custodia detenti fuissent, vix tandem sub vesperum pacta pro redemptione certa pecuniæ summa, liberi domum dimittuntur, tametsi non plane liberi, quando non sine iurisiurandi cuiusdam obligatione permissi sunt discedere. *f* Qua in re bis ab hoste fides est *f*
violata; quod nec sine precio, nec sine iureiurando dimiserit, quos vna tantum exceptione bonorum quæ in arce reperta essent interposita, liberos & inuiolatos se dimissurum absolutè sanctèq; pactus fuerat. Quamquam hæc perfidia, si cum ea conferatur, quam deinceps in Sacerdotes & Monachos (quibus vtiq; cum alijs captiuis erant pacta communia) sceleratissimè declararunt, etiam humanitatis & clementiæ nomen mereri videbitur. Quod quidem ex historiæ progressu patebit. *g* Non est *g*
autem hoc loco prætermittendum, quod cum memorati ciues dimitterentur, dimissus fuit vnà cum eis Sacerdos quidam, Godefridus Dunæus nomine, cui cerebrum læsum nonnihil erat ex causa, quam alio loco referemus; vir alioqui vel aduersarijs testi-

bus,

bus, integerrimus. Verum is dum per medium atrium cum alijs ducitur, à militibus ſolus ipſe retinetur huiuſmodi occaſione. Gorcomianus quidam ciuis, Geuſius, qui illic fortè aderat, milites rogat, quid ita Sacrificum illum dimitterent. *h* Quibus reſpondentibus quod fatuus eſſet, ait: Si ſatis ſapit, vt Deum faciat, ſatis quoq; ſapit qui ſuſpendi debeat. O execrandam ſcelerati nebulonis in ſacra myſteria blaſphemiam. Quod tamen vti per quam facetè dictum, ita iucundè ſonuit in auribus militū, vt eius gratia continuò Dei Sacerdos in carcerem reduceretur, paſſionis ſimul & gloriæ cum ijs, ad quos reuertebatur, conſortium habiturus. *i* Ita videlicet apud impios illos vna ſatis idonea cauſa capitalis ſupplicij viſa eſt, Sacerdotem eſſe ac diuinorum myſteriorum adminiſtrum.

h

i

CAPVT XVI.

a *Gardianus cum ſuis in tetrum ac fœtidum carcerem detruditur.* b *Sexta feria allatis carnibus comedendis omnes eſurire malunt quam ijs veſci vno tantum excepto Sacerdote.* c *Quare reſpuerint oblatas carnes cum non teneremur propter neceſſitatem.* d *Qui de carnibus edit, non meruit cum cæteris coronam Martyrij.* e *Nil mirum quod etiam boni tormenta extimeſcant.* f *Quanta ſancti viri in Gorcomiano car-*

cere

cere passi. g *Improbitas & odium Gentios milites impellebant ad affligendos captiuos.* h *Accedebat impunitas.* i *Cur in seruos Dei tam atrocia diuinitus permittantur.*

POst dimissos ciues Laicos, Gardianus cum suis omnibus è conclaui, de quo supra diximus, educti in tetrum ac fœtidum subterraneum carcerem detruduntur, *a* in quem iam antè duo parochi cum Sacerdotibus alijs coniecti fuerant. Erat autem sexta feria, qua Christianis Ecclesiæ Matris antiquissima lege vetitum atq; illicitum est carnes edere. Cum ergo cœnandi tempus adesset, & fames captiuos vrgeret, adferuntur eis carnes edendæ. *b* Sed eas nemo omnium gustare voluit, vno tantum excepto Sacerdote, qui & obedientiæ Ecclesiasticæ & Catholicæ professionis oblitus, tum ipse ex ijs comedit, tum alios, vt idem facerent, tametsi frustrà, hortatus est; quamuis plæriq; eorum præ inedia penè iam deficerent, quòd post nocturnos labores atq; ærumnas toto illo die nihil aut perparum cibi gustassent. *c* Non ignorabant illi sanè, vt erant inter eos viri sacrarum literarum peritissimi, omnem creaturam Dei bonam esse, & mundis omnia mũda. Sciebant etiam necessitati legem Ecclesiasticam non præscribere. Sed tamen ob duas causas mihi videntur carnes oblatas consultò respuisse. Primùm quòd à desertoribus Ecclesiæ, atq; in contemptum Ecclesiasticæ consuetudinis oblatæ essent (sicut olim pijs

diuinæ

diuinæ legis zelatoribus ab impijs Antiochi miniſtris oblatam fuiſſe porcinam legimus) cum alioqui piſcium & aliorum eſculentorum haberi ſoleat eo loco abundè ſatis. Deinde quod apud plebem (ſicut apud Iudæos olim laudatiſſimus ille ſenex Eleazarus) illicò ſe per calumniam traducendos ſcirent, velut qui defectionem à Religione Papiſtica facere iam cepiſſent, aut certè contra ſuam ipſorum doctrinam & profeſſionem metu inducti aliquid commiſiſſent. Quæ res apud multos Religionis in negocio nutabundos, alioſq; infirmiores, non leue offendiculum parere poterat. Itaq; Martyres hac ſua conſtanti recuſatione, tùm honori Dei, tùm ſaluti multorum, piè ſimul & prudenter conſuluerunt. *d* Cæterùm ille quem de carnibus ediſſe diximus, etſi poſtmodum adhuc multa communiter cùm Sanctis Martyribus paſſus fuerit, non tamen ad metam vſq; Martyrij curſum paſſionis perduxit. Iàm autem captiui eo ſe loco poſitos videbant, vt de liberatione vix quicquam ſperandum, at contrà de morte, deq; acerbis cruciatibus ſubeundis, ſeriò ſibi cogitandum intelligerent. Quamquam erant qui & mortem vehementer extimeſcerent, & ſupplicíorum tormenta non minùs quam mortem ipſam reformidarent. *e* Quod certè mirum videri nemini debet; quandoquidem omnibus inſitum eſt naturâ, mortem doloreſq; vti refugiant. Sed Chriſtiani militis eſt, ita naturales huiuſmodi paſſiones in ſe admittere, vt earum impetu ad illicita pertrahi ſe non ſinat: & carnis infirmitate ſic tentari, vt

d

e

ſpiritus

ſpiritus diuinæ voluntati per omnia promptus acquieſcat. Quo in certamine quàm fuerit à noſtris Martyribus viriliter ac ſtrennuè deſudatum, ex quo tempore ciuibus, quos dixi, liberatis ſoli retenti ſunt, ea quæ deinceps erunt à nobis commemoranda, perſpicuè monſtrabunt; ſi tamen aliquatenus oratio noſtra rei dicendę magnitudinem aſſequetur. Nam profectò nequaquam facilè mihi fuerit verbis exſequi, quanta mala cum aliàs, tum præcipuè Gorcomiano illo in carcere tot noctes ac dies perpeſſi ſint ſancti viri, dum ad omnium iniurias expoſiti, viliſſimi cuiuſq; è grege militum nebulonis ſæuos incurſus aſſiduè aut exſpectant aut tolerant. Etenim tenebriones illi ac Satanæ miniſtri (Geuſios dico milites, arcis præſidiarios) quoties improbè ac petulanter agendi libidine ſtimulabantur (quod quidem erat frequentiſſimum) toties eam, prohibente nemine, in captiuis affatim explebant. *f* Ferè autem *f* à cœna cibo ſaturi, vinoq; madidi iſtiuſmodi ludo ſe recreabant. Carcerem ingreſſi miſeros verberibus excipere, pugnis obtundere, calcibus impetere trahendo, pellendoq; atq; alijs, vt cuiq; libitum erat, modis exagitare. Inter hæc autem vibratis in eos linguæ iaculis, teterrima maledicta certatim congerere; Deniq; nullum contumeliæ genus prætermittere, quo vel animos ſuos homines nequiſſimi paſcerent, vel captiuorum infelicitatem exaugerent. *g* Impellebat eos ad hæc facienda primùm vitæ ſuæ *g* improbitas, iam longa conſuetudine verſa in naturam: Erant enim plæriq; eorum piratæ, ſiccarij, publicè

publicè facinoroſi. Deinde odium acerrimum atq; acerbiſſimum, quo genus hoc hominum in omnes Dei miniſtros, ſed potiſſimum in Monachos deflagrat. Quî namq; fieri queat vt inquinatiſſimæ ac perditiſſimæ vitæ homines (ſi tamen homines eos dicere fas eſt) non infenſiſſimos animos gererent aduerſus eos, quorum in vita & conuerſatione ſuum prorſus nihil agnoſcebant, ſed omnia ſuis cum factis & moribus è diametro pu-
b gnantia? Nam & Cain, b vt reſtatur dilectus ille Chriſti diſcipulus, non ob aliud occidit fratrem ſuum, quàm quia opera ipſius maligna erāt, fratris autem eius iuſta. Vt enim nulla maior eſt contrarietas, quam earum quæ in moribus hominum exiſtunt bonitatis & maliciæ, itemq; veræ Religionis & falſæ; ſic vtiq; nullum inter homines odium infeſtius acriuſq; quàm quod morum ac Religionis cauſa in bonos exercent mali.
i Porrò his duobus, improbitati & odio, velut cumulus & complementum tertia iam acceſſerat impunitas deſignandi in captiuos quæcumq; vellent. Ea nimirum eſt illa effuſa, effræniq; licentia, malis ac nequam hominibus ſemper nimium exoptata. Quam proinde Chriſtus Dominus ad conſimiles impietatis miniſtros loquens, & horam ipſorum vocat, & poteſtatem tenebrarum. Quæ quemadmodum diuinæ diſpenſationis conſilio fuit ad tempus permiſſa Iudæis in Filium Dei, ita non dubitamus & iſtis fuiſſe permiſſam diuinitus in ſeruos Dei: quò ſcilicet hi Chriſto capiti ſuo

ſtio tamquam vera corporis eius membra per paſſionem conformati, futuræ quoq; gloriæ cum eo conſortium mererentur, Apoſtolo eius atteſtante: Si compatimur, & conglorificabimur.

CAPVT XVII.

a *Proſequuntur captiuos ſuis contumelijs Geuſij.* b *Propter myſticam conſecrationem Sacerdotes ab ijs idololatriæ taxãtur.* c *Captiui omnes ad Martyrium obeundum parati, vno duntaxat excepto homine molli & ignauo.* d *Cur angantur à Geuſijs primùm Sacerdotes ſeculares quos atratos, vt Fratres Minores leucophæatos per contemptum vocitant.* e *Leonardi Parochi promptitudo & alacritas tam ad vitam quàm pecuniam profundendã.* f *Præfectus Monaſterij Virginum Regularium S. Auguſtini vir ſenex & vitæ probitate ſpectabilis variè agitatur & quam ob cauſam.*

SEd ad inſtitutam redeo narrationem, expoſiturus ea ſpeciatim, pauloq; accuratiùs, quæ prima illa nocte lucifugæ illi ac tenebrarum miniſtri in filios lucis perpetrarunt. Fuit enim impetus iſte, vt primus, ita grauiſſimus; & tempus ipſum nocturnum cum operibus tenebrarum ap-

primè congruebat. *a* Cum igitur largè lauteq̃; cœnati essent, distentis cibo potuq́; visceribus, animum quoq́; suum voluptate se digna pascere & satiare festinant. Surgunt à cœna, & rapido cursu carcerem petunt, ad captiuos irruunt, horrendis vocibus ac vultibus miseros percellunt, atq́; inter alia terribiliter exclamant: Abscindamus ijs omnibus virilia, nares, aures; *b* deinde in crucem subigamus idololatras istos ac Deificos. Hoc nomine Christi Sacerdotes appellabant homines impij propter mysticam consecrationem. Intulerant autem illuc scalas, quarum conspectu vehemens timor suspendij ac mortis captiuis quibusdam incussus fuit. Etsi non hoc consilio scalas attulerant, vt suspenderent quenquam, sed vt ijs alligatos Martyres nudos virgis cæderent, alijsq́; quibus liberet, modis excarnificarent. Nam virgas iam in eum vsum paratas habebant. Tum quidam inter eos audacia & scelere facile primus, cognomento Niger, homo Gorcomianus, porrigi sibi scalas iubet. Quas cum ad carnificinam appositè collocasset, diuino nutu factum, vt eo quidam accurreret, cum clamore nuncians Guilielmum Turcum (is erat arcis præfecti filius, pridie nequicquam à patre exspectatus) cum copijs aduentasse, iamq́; vrbem inuadere. Illi, cum rem ita vt nunciabatur habere putarent, metu pauidi ab incepto desistunt, & relicto carcere cursim ad mœnia contendunt hostem depulsuri. *c* Captiui interea respirandi spacium nacti, peccatorum suorum

ſuorum confeſſione, ac mutuis exhortationibus ad mortem & Martyrium fortiter obeundum ſe parant. Sed tamen (quod nec hoc loco prætermittendum eſt) vnus eorum, mollis nimium ac delicatus Chriſti miles, de morte cogitationem in animum ſuum demittere nullo modo poterat, ſed conſertis contortiſq; manibus muliebri lamentatione carcerem complebat; fruſtra eum Leonardo Parocho adhortante, vt in Domino Deo confideret, virilem animum ſumeret, mortem pro religione contemneret, æterna præmia cogitaret. Erat is qui iam antè non ſemel inter viros fortes ignauiam molliciemq; animi ſui vocibus & factis iſtiuſmodi prodiderat. Cæterùm vt cognitum eſt falſum eſſe quod fuerat nunciatum, carcerem mox repetunt milites, conceptum & aliquantula mora ſuſpenſum crudelitatis opus ſecurioribus iam animis exercituri. Primùm igitur omnium occupato quodam carceris angulo iubēt illuc ad ſe captiuos ſigillatim accedere. Qui ſuſpicati ſeſe ibi omnes alium poſt alium iugulandos, cum neſcirent quem primum vellent, manēt ſuis locis, nec quiſquam accedere properat. *d* Tum *d* milites: Ex atratis illis volumus, inquiunt; ſeculares Sacerdotes eo vocabulo ex veſtitu deſignantes: quemadmodum Franciſcanos, leucophæatos (vulgò griſeos) ſimili contemptu vocitabant. Ideo verò illos euocant primos, quod apud eos pecuniam repertu-ros ſe ſperarent. Quod de iſtis ſperare vix poterant, quos ſcirent pro ſui Ordinis inſtituto pecunias neq; contrectare, neq; omninò poſſidere. Cæterùm ad

e eam militum vocem Leonardus; e præsto sum, inquit. Moxq; ad eos alacriter atq; impauidè progrediens collum pectusq; suum ipse nudat, & in genua procumbens ceruicem feriendam præbet. At illi crudelitatis affectum auri cupiditate paululum cohibentes, pecuniam omnem suam depromere eum iubent. Leonardus illicò deprompta ac tradita, quam apud se habebat, pecunia dimittitur. Deinde Godefridum Dunæum aggredientes; oportet, aiunt, vt tu nobis thesaurum indices. Quanquam istum quoq; non diu vexatum à se dimiseruut; quòd scirēt hominibus semifatuis (qualem hunc æstimabant) non solere talia secreta committi. f Post hunc igitur ve-
f nire ad se iubent Præfectum Monasterij Virginum Regularium S. Augustini, virum senem & vitæ probitate spectabilē. Exquirunt de thesauro Monasterij. Ille quantulum apud se pecuniæ habebat, proferens, nullius alterius thesauri conscium esse se dictitabat. Sed improbi illi, non modò non acceptis ablatisq; quæ apud eum inuenissent, satiantur; verùm etiam exinde maiori cupiditate accensi, minis intentatis extorquere conantur maioris alicuius thesauri confessionem. Et vt præsentaneæ mortis metu virum perterrefacerent, sclopetum admouent, velut iamiam in eum displosuri, ni prodat occultas opes. Verùm ille neq; dare potuit, quod non habebat, neq; prodere quod non sciebat; quando nec erat vlquam omnino quod proderet, pauperis familiæ pauper præfectus.

CAPVT

CAPVT XVIII.

a *Quantum noceat interdum maligna relatio.* b *Vlciſcuntur Geuſij conciones Nicolai Poppelij parochi, tanquam ſibi iniurioſas, ob impugnatam hæreſim.* c *Chriſtus nihil prodeſt Eccleſiam non audientibus.* d *Præfati Nicolai verè ſapiens Martyrium conſtantia. Eius confeſſio myſteriorum Venerabilis Sacramenti.* e *Limitatur à Deo malorum potentia.* f *Funis cinctorius Minoritæ, reipſa Domini vincula repræſentat.* g *Immaniter trahitur illo Poppelius.*

ERat autem militibus ciuium quorundam maleuolorum relatu perſuaſum, immenſam pecuniæ vim in arcem à Catholicis importatam fuiſſe. *a* Hac illi perſuaſione imbuti nihil intentatum relinquunt, quo reconditorum theſaurorum indicium à captiuis extorqueant. Grauiori igitur impetu Nicolaum Poppelium iuniorem ciuitatis parochum aggrediuntur: In quem ob id infenſiori erant animo, quod in ſuis ad populum concionibus acriùs in hæreticos inuehi ſolitus eſſet. *b* Primùm minacibus verbis prodi ſibi poſtulant theſauros Eccleſiæ. Sed cùm viri conſtantia minis non moueretur, vim adhibere parant. Hominem ante ſe ſtatuunt, tenentq; ne quam in partem facilè ſe mouere ac deflectere poſſet.

posset? Tum ori eius sclopetum (vulgò pistoletum vocant) sphærula ac puluere sulfureo instructum opponunt, velut continuò explosuri. Neq; modò thesaurum poscunt auri vel argenti, sed præterea fidei orthodoxæ & Catholicæ, quem potiorem sanctioremq; gerebat sub pectore thesaurum, diripere moliuntur, gemina face in Dei seruum armati diaboli satellites, auaricia, vt rapiant aurum, & impietate, vt auferant Christum. *c* Quid ni dico Christum, quando extra Ecclesiam & fidem Catholicam Christus haberi non potest? Itaq; cum acerba quadam exprobratione iubent, vt quæ sæpenumerò publicis in concionibus prolocutus fuisset, iam tunc, si ausit, profiteretur, huiuscemodi verbis eum compellantes: Hem sacrificule; Vbi nunc illud os tuum & gloriatio tua? qui toties de suggesto iactabundus blateraſti, te pro fide tua mortem libenter oppeturum. Age igitur, eloquere & respondе, num magnifica illa dicta factis comprobare, tuamq; doctrinā morte consignare nunc sis paratus. *d* Ad hæc vir sanctus, præsenti periculo nihil territus, nihilq; cunctatus libera voce respondit: Etiam, lubens mortem oppetam pro fide Catholica, eaq; inprimis, qua credo Corpus ipsum & Sanguinem Domini nostri Iesu Christi, in Venerabili Sacramento sub symbolis panis & vini verè contineri. Post hanc confessionem claris & distinctis verbis pronunciatam, nihil aliud quàm cōtinuò moriturū se arbitratus, sublata voce, ita vt tota penè arce exaudiretur, exclamauit dicēs: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meū.

Porrò

Porrò miles ſclopetum, quod ori eius aduerſum continuò tenebat, laxare non eſt auſus; *e* Deo videlicet manum barbari hominis cohibente, quò veritatis ſuæ teſtem ad vberiorem patientiæ materiam, ſimul & ad ampliorem gloriæ mercedem reſeruaret. At verò milites hac inuicta viri fortitudine vehementiùs iritati, neq; adhuc pecuniarum theſaurum, quem auaro verſabant animo, deſperantes, aliam extorquendæ eius cõfeſſionis viam tentant. *f* Igitur funem cinctorium cuidam ex Minoritis cùm detraxiſſent, altera eius parte collum Poppelio ſtringunt, alteram ianuæ carceris ſuperimmittunt, quo ſurſum eum magna vi trahentes, iterumq; demittentes, cum id identidem facerent, parum aberat, quin illi preſſiùs aſtricto fune animam intercluderent. Qua mortis vicinia iam laborantem vrgent atq; inſtant, latentes vti prodat theſauros. Verùm ne ſic quidem à propoſito diſcedentem, deniq; poſt multam vexationem viribus defectum, ac penè examinem, vixq; extremum trahentem ſpiritum ſoluunt atq; à ſe propellunt. Qui quidem paulatim ad ſe redijt, ac ſpiritum recepit. *g* Cæterùm vibicem ex fune quo tam immaniter tractus fuerat, colli circuitu relictam, atq; omnibus facile conſpicuam ad mortem vſq; nobili Chriſti confeſſor retinuit.

e

f

g

CAPVT XIX.

a *De Fratribus Minoribus ſiniſtra Geuſiorũ ſuſpicio.* b *Domeſtica diſciplina & Guardiani prudentia ſolerter arcentis abuſus.* c *Cur à iunioribus cæperint milites de pecunijs exquirere?* d *Cuidam pugno dens molaris excutitur.* e *Dolenda Fratris alicuius Laici trepidatio.* f *Quo conſilio proditores vocentur à Geuſijs Minoritæ?* g *Vicarius nomine Hieronymus (quem Geuſij Guardianum putabunt) mauult duriſſima quæq; pati quàm ſuum prodere Guardianum.* h *Guardianus ad redimendum à vexationibus ſuum Vicarium ſeſe eſſe, quem quærerent, clara voce proclamat.* i *Vt nocens aliqua fera à Geuſijs tractatur.* k *Profundum eius ſilentium exemplo Chriſti.* l *Quantum Prouidentiæ Diuinæ confiderit.* m *Paupertas Euangelica FF. Minorum ſingularis.*

VEnitur deinde ad Fratres Minores, & à pauperibus Chriſti pecuniarum theſauri poſcuntur. Et quamuis eos pro ratione ſui inſtituti pecuniarum vſu atq; etiam contactu abſtinere nemo militum iſtorum ignoraret; a attamen odium auaricię

riciæ flammis accensum in sinistram suspicionem eos impulit, vt existimarent illos non hoc esse reuera, quod foris profiterentur; sed falsa pauertatis specie fucum hominibus facere, & vel communes opes aliquas occultè possidere, vel singulos furtiuè sepositos habere nummos ad vsum priuatũ. Certè quidem horum nemo (gratia Deo) talis deprehendi potuit. *b* Quippe & disciplina, in qua à Patre Gardiano diligentissimè continebantur, efficiebat vt de pecunijs clanculum habendis cogitare non auderent, & ea tum in prouidendis necessarijs adhibebatur cura, tum in distribuendis seruabatur æqualitas, vt nec habere vellent. *c* Milites autem quo citiùs occultorum confessionem extorqueant, ab iunioribus quæstionis initium facere constituunt, quòd eos sperarent ob ætatem & simplicius atq; apertius ad interrogata responsuros, & faciliùs cessuros tormentis, quibus ad indicanda quæ nossent, cogerentur. Hos igitur aggressi, pugnis & alapis adeò durè & inclementer ceciderunt; *d* vt eorum vni dens molaris excussus locum in gingiuis vacuum reliquerit, quem postea cùm euasisset (neq; enim hic in numero Martyrum fuit) multis inspicere volentibus ostendit. Alius quidam inter eos Laicus, nondum talibus pugnis assuetus, sublata voce eiulare cepit cum lachrymis. Quem Gardianus, alijq; Fratres ad patientiam interim cum increpatione hortabantur. *e* Sed cùm eum nihilo minùs duris verberibus, ac minis etiam grauioribus perurgeret militum sæuicia, vt thesaurum & res pretiosas Ec-

b

c

d

e

cleſiæ commonſtraret, cum fletu reſpondit, nullius omnium ſe conſcium eſſe : ad Gardianum, vt præfectum, talium rerum noticiam & curam pertinere. Tum illi ; Quis ex vobis eſt, inquiunt, horum proditorum præfectus ? Proditores ideo vocabant , ne (quod Euangelicæ doctrinæ contrarium exiſtimabatnr) Religionis cauſa ſupplicio, moleſtiaúe quemquam afficere viderentur. *f* Itaq; proditionis ac læſæ
f reipublicæ crimen aſſiduè obiectabant ijs omnibus, quos Religionis nomine exoſos è viuis ſublatos cuperent. Sciebant enim quàm proditoris nomẽ apud omnes odioſum eſſet. Quare confictis de induſtria criminibus in id ſtudioſè incumbebant, vulgo paſſim vti perſuaderent, hoſce captiuos plæroſq; non aliud eſſe, quàm patriæ proditores & coniuratos publicæ ſalutis ac libertatis hoſtes. Porrò mentione præfecti facta, iunioribus dimiſſis, *g* correptum illico
g Hieronymum Vicarium, Gardianum eſſe rati, minis & terroribus aggrediuntur. Pugionem pectori eius admouent , adacturi in viſcera , ni prodat poſtulata. Vicarius cùm verbo poſſet à ſe periculum auertere, ſi videlicet eum ſe qui falsò putabatur, negaret, ipſe periclitari tacendo maluit, quàm quod res erat, eloquendo, vitam alteriùs in diſcrimen vocare. Fuit hoc in eo magni erga præfectum ſuum
h amoris argumentum. *h* Sed non minus iſtud laudabile , quod ſuo' viciſſim Vicario Gardianus præſtitit ; dum illo tacente , & violentas militum manus exſpectante , pro ſalute eius ſemet obijciens (neq; enim ferre potuit optimus ſuorum Paſtor & Pater,

vt errore

vt errore perſonæ quiſquam alius pro ſe cruciatu vel omnino moleſtia afficeretur) ſe illorum eſſe Gardianum clara voce profeſſus eſt. Eum ergo cognitum Vicario dimiſſo aggreſſi rabidi illi atq; immanes cacodæmonum miniſtri, i tractant hominẽ, i non vt hominem, ſed vt nocentem aliquam feram, imò veriùs vt ſceleratiſſimum totius orbis ſicarium. Sic enim ipſe poſtmodum cuidam ſecretò retulit, à quo nos & illud & alia quædam habemus. Primùm inſtant horrendis vocibus; mox verbera ſubmittunt & congeminant in tantum, vt vniuerſum penè corpus illi contunderent. Adduntur ad augendum terrorem minæ grauiſſimæ. Hac via nitentibus ad extorquendam theſauri confeſſionem, placidè Nicolaus reſpondit huiuſmodi verbis: Calices ſacros & ornamenta Templi noſtri in arcem iſtam illata fuiſſe non ignoratis. Vbi ea quoq; reperta à vobis eſſe nihil dubito. Alium porrò theſaurum non habemus; ſed pauperes cum ſimus, ex eleemoſynis vitam ſuſtentamus, quas nobis vſq; in præſens homines boni ſunt elargiti. Ex ijs autem ſi quid adhuc reliquum eſt, id vbi ſit, neſcio. Neq; enim noſtris, ſed ſecularium hominum manibus pecuniam in noſtras eleemoſynas collatam tractari ac diſpenſari ſatis probè nouiſtis. Ad hæc milites; Mentiris Monache: k At vir ſanctus poſt primum illud reſponſum, vtpote verum, abſolutum ac rationis plenum, nullis deinceps neq; minis, neq; verberibus, neq; alia quacunq; membrorum diuexatione compelli potuit, vt verbum præterea loqueretur. Etenim ſemel id quod k

res

res erat, apertè ſimpliciterq; reſponderat. Reuera namq; theſaurum quo Fratrum ſeu Monaſterij neceſſitatibus in longum aliquod tempus proſpectum eſſet, *l* neq; collegerat aliquando, neq; vt colligeret, vnquam laborarat. Quod quidem ab eo ſapienter inprimis, ac ſuę profeſſioni conuenienter factum eſt. Tum autem & ea tempeſtate admodum accidit oportunè. Quippe tali compendio cautum prouiſumq; fuit, vt ne hoſtes eorum hæretici theſaurum, quem auferrent ac neqüiter conſumerent, reperirēt: ſimulq; ſublata occaſio ſiniſtræ exiſtimationis, quam non ſine graui ſcandalo cōcipere pleriq; potuiſſent, ſi apud eos *m* qui paupertatem Euangelicam ſingulari quodam modo publicè profiterentur, latentes pecuniarum theſauri reperti fuiſſent,

CAPVT XX.

a *Guardiani vere in domino vincti ad ſuſpēdium paratus animus.* b *Militum crudelitas inſatiabilis.* c *Eorum carnificina.* d *Guardianus mortuo ſimilis humi iacet.* e *Ad eius explorandam mortem, quantos illi Geuſij intulerint cruciatus.* f *Triſte intuentibus ſpectaculum.* g *Nomen Monachi inane ac leue exiſtimatur.* h *Ob quas cauſas poſt tot tormenta Deo viſum illum diutius in vita ſeruare?* i *Qui fuerint tantæ crudelitatis duces.* k *Obſtetricis cuiuſdam*

cuiuſdam notatu digna malitia. l *Malorum principijs obſtandum.* m *Delictorum impunitas iuſto Dei iudicio in prælatos retorquetur.*

CVm igitur milites verbum deinceps nullum ab eo ſuper interrogatis extorquere poſſent, immaniter protrahunt ſuſpendendum. Qui cum inter hæc diceret: Nihil eſt neceſſe me ad hunc modum trahi; *a* Ipſe lubens ac ſponte progrediar: illi nihilo *a*
mitius agentes, etiam funem quo pro ſui inſtituti ratione cinctus erat, in collum eius inijciunt, ipſum deinde ſic ligatum ferociter admodum in diuerſa trahunt ac retrahunt, donec ad oſtium carceris peruentum eſſet, vbi eum, ſicut paulo antè Poppelium, ſuſpendio torquere parant. *b* Itaq; ſupra oſtium pro- *b*
tenſo fune, quo collum Martyris ſtringebatur, primùm violento eius tractu ipſum attollunt humo. Sed cum diutius funem manibus tenerent, quærentes retinaculum aliquod, ſeu clauum, ſeu ſtipitẽ, cui funem innecterent, interim pendentis corpus modò ſubſidit & pedibus ad terram vergit; modo à barbaris illis iterum attracto fune attollitur: *c* atq; *c*
in hac viciſſitudine pœna Sancto Martyri cum vita producitur; & mors, quam obire pro Dei Eccleſia vehementer optabat, differtur. Porrò milites, cum funem pondere corporis abſcedentem identidem ad ſe retraherent, nec inuenirent vbi religarent; tandem quernũ ſtipitem oſtio inſerunt, cui funem innectãt. Accidit autem vt illo crebro ad Superiorem oſtij

partem

partem attritu funis rumperetur, simulq; corpus pendentis graui lapsu in terram decideret. *d* Iacebat
d ergo vir Sanctus humi prouolutus, capite declini, nullo vitæ indicio, planeq; mortuo similis. Accedũt milites vt explorent, num verè sit mortuus, iacentem paululum erigunt, ac sedentis habitu componunt, dorso ac parietem applicato. Deinde siue per ludibrium, quod omnino iam mortuum crederent, siue mortis eius certius explorandæ causa, quod per cruciatus fieri facillimè posse putarent, admotis candelis *e* ardentibus amburunt ei frontem, verticem,
e os, genas, aures, mentum, nasum. Quin etiam (ô immanitatem) flamınam naribus insertam in cerebrum submittunt. Neq; id satis. Os illi vi diducũt aperiuntq; & ardente candela immissa, linguam & palatum omne ita adurunt, vt ex eo tempore gustu vehementer hebetato ac penè extincto, vix vllum è cibo potuùe saporem amplius perceperit. Nam & postera luce lingua totumq; palatum vesiculis frequentibus obsita fœdeq; affecta, socijs inspectantibus, quàm essent ab illis barbaris crudeliter tractata,
f satis monstrabant. *f* Tum autem & facies tota flammis admodum deturpata, & frons ac genæ supercilijs & palpebris orbatæ (nam & oculis clausis flammas exterius admouerant) triste spectaculum aspicientibus exhibebant, simulq; carnificum illorũ sæuiciam loquebantur. Collum quoq; ex fune quo diu fuerat astrictum, tumens ac liuidum, & qua parte funis asperitate fuerat attritum, quasi rubra circumducta linea, pelle nudatum cernebatur. Cuius

rei

rei manifestum deinceps in collo vestigium vnà cum signis vstulationis earum partium, quas diximus, ad mortem vsq; vir Sanctus gestauit. At verò milites cum post tot cruciamenta nullum adhuc in eo vitæ indicium animaduerterent, tum contemptibiliter pedibus repulsum atq; humi proiectum pro mortuo demum reliquerunt, abieruntq; dicentes: *g* Monachus est, quis requiret? Nec aliud sanè captiui cæteri, quibus spectantibus res tota gerebatur, quàm dudum eum exspirasse arbitrabantur. Et vtiq; gloriosam ibi mortem glorioſus Dei Martyr inter illorum carnificum manus oppetiuisset (iam enim diu, & vltra morem humanum iacuerat sensuum vsu destitutus) nisi Deo visum fuisset ad hoc eum aliquanto diutiùs in vita seruare, *h* vt tum publica fidei Catholicæ confessione, tum grauiorum etiam cruciatuum atq; opprobriorum tolerantia probatus & cognitus maiorem in modum inclaresceret: simul vt socij, quorum non omnium par fuit ad subeundum Martyrium alacritas & fortitudo, virum haberent, cuius exemplo & assiduis vsq; in finem exhortationibus incitati, firmatiq; in susceptо tam graui certamine non deficerent. *i* Porrò qui duces se tantæ crudelitatis præbuerunt, tres fuere Gorcomiani, quorum vnus Niger cognomine, moribus certè nigerrimus, apud Geusios in piratica præfecturam aliquando gesserat; alij duo fratres erant, nonnulla etiam propinquitate contingentes eum in quem talia designabant; cæterum filij pessimæ mulieris, *k* quæ cum Gorcomij obstetricādi munus exerceret,

g

h

i

k

exerceret, cantinelas aliquot partim hæreſeos fermento reſperſas, partim amatorias & laſciuas à ſe compoſitas in vulgus emiſerat. Eam Leonardus parochus velut pietatis ac pudicitiæ peſtem aliquãdo conatus ciuitate eijcere, primùm magiſtros ciuicos ſuo propoſito obſiſtentes habuit; tum ne in præfecto quidem Regio præſidium reperit ſatis firmum. Cuiuſmodi ſanè difficultatem pius paſtor non hac ſolũ in re, ſed & in alijs magno animi ſui dolore ſæpe
l fuerat expertus. *l* Nam præfectus etſi Catholicus, principio tamen ſegniùs quam rei magnitudo poſcebat, ijs coërcendis ac puniendis incumbebat, qui in religionem peccaſſent. Vnde poſtea factum, vt eorum incrementis in anguſtias redactus, cum eos coërcere vellet, non poſſet; ſed & à quibuſdam in Senatum cooptatis id genus hominibus, quorum electionem ipſe ſuo calculo confirmarat, deluſus, ſpretus, ſupplantatus fuerit, eo vſq; vt ab illis etiã vitæ ſuæ metueret. Quod & alijs quibuſdam rerum publicarum præfectis eadem hac tempeſtate
m contigiſſe nouimus. *m* Iuſto namq; Dei iudicio fit, vt quos delinquentes ſeu corrigere, ſeu pro meritis punire neglexerimus, eoſdem poſtmodum ipſa iam impunitate roboratos, & tam numero quàm viribus auctos, deniq; potentiores nobis effectos, noſtræ ſocordiæ grauiſſimos ſentiamus vltores; ita nimirum diſponente Dei iuſtitia, vt quemadmodum ſcriptum eſt, per quæ quis peccat, per hæc & puniatur. Sed alius huic querelæ ſit locus.

CAPVT

CAPVT XXI.

a *Falsis aut dubijs non egent laudibus Martyres veritatis.* b *In manu Dei voluntates hominum.* c *Vnde orta suspicio Nicolao Pico Guardiano crucis figuram in fronte cultro exaratam fuisse.* d *Autoris in descriptione vitæ Martyrum sinceritas.* e *Error cuiusdam refellitur.* f *Quorum testimonijs nitatur.*

PRiusquam autem ad institutam narrationem reuertar, interim monendus es mihi Christiane lector (vt sinceram historię nostræ veritatem agnoscas) quędam vel falsa vel certè dubia quorundam relatu per id tempus de martyrum nostrorum afflictione sparsa fuisse in vulgus. quæ nos huic commentario nostro inserenda minimè putauimus. a Neque enim aut falsis aut dubijs egent laudibus martyres veritatis. quorum ea virtutis excellentia fuit. vt ne his quidem eorum gestis, quę vera certa atque comperta sunt, pro dignitate celebrandis satis idoneos nos sentiamus. Ferebatur eos prima illa nocte detractis vestibus nudos toto corpore virgis lictorijs immaniter ac fœdè dilaniatos fuisse. Quod quidem factum non esse satis c. d'Ci quanquam ita facere Geusios statuisse [illegible] e est, vt qui virgas cum scala tortoria p[illegible] habebant. Nam pridie visi fuerant, [illegible] garum fasces in

arcem adferrent. Vnde nata ſuſpicio fuit, vt ita factum putaretur. Cur autem factum non ſit,
b Deus nouit, b cuius in manu ſunt voluntates hominum, Creditum eſt etiam à nonnullis, Nicolao Pico inter alia cruciamenta, quibus eum variè vexatum ſuprà narrauimus, crucis figuram ad ignominiam in fronte cultro exaratam fuiſſe. Sed nec iſtud nos aſſeuerare poſſumus, erroris cauſam
c putantes, quod frons eius, ſiue ex lapſu, c quando rupto fune in terram decidit, ſiue flammæ aduſtione fauciata, & poſtmodum linteolo velata, pijs quibuſdam occaſionem eiuſcemodi aliquid ſuſpicandi dederit. Nihilo plus fidei meretur, quod alius quidam, haud ſcio quo ductus argumento, crucis characterem à fronte tranſtulit ad
d ceruicem. d Nobis autem propoſitum eſt, non incertas quorumlibet coniecturas hiſtoriæ noſtræ admiſcere; ſed ea modò quæ vel comperta vel ab idoneis teſtibus accepta habemus, integra fide referre. Siquidem Eccleſiæ Catholicæ negocium, quæ firmamentum eſt & columna veritatis, confictis incertiſue narrationibus promouere velle, valde improbum, & ab officio Chriſtiani ſcriptoris penitus alienũ ſemper putaui. e Quamobrem
e mirari ſatis nequeo cuiuſdam hominis ſtudium (vti videtur) haud ſincerum, qui ante multos annos hiſt; iſta Martyrum noſtrorum euulgans (quam dmodũ poli in Italia poſtmodum recuſam, maximiſq; munitam eram atq; fidelem, oblatam fuiſſe intellexi, golſtadij in Germania rurſus excuſam

excusam nuper ipse vidi) præter alia quæ non ex vero ibi narrata deprehendi, præclarâ illam Nicolai Poppelij confessionem suprà à nobis commemoratam mutato nomine ad aliam quam voluit personam transtulit. Quem errorem deinde secutus est is qui hostoriam Ecclesiasticam Martyrum ordinis S. Francisci Parisijs edidit anno 1582. f Mihi f quidem de fide rei gestæ, ne quis dubitet, certissimè constat, non tantùm ex germani mei fidelissima narratione, qui hoc ipsum accepit ex ore Leonardi parochi, quo tempore is, vti postea referemus, aliquantisper è carcere dimissus liberè colloquendi cum amicis habuit potestatem; sed & quorundam aliorum, qui tunc illic præsentes aderant, & post euaserunt, concordi constantique relatu: quorum etiam vnus, Pontus Heuterus nomine, Gorcomiensis Canonicus, vir doctus & libris editis postea nomen adeptus, qui non ita pridem vita functus est, rem gestam versibus Belgicis scripto mandauit. Sed ad institutum redeat oratio.

CAPVT XXII.

a *Consolatur Fratres & alios concaptiuos Nicolaus Picus Guardianus.* b *Suspendij pœna toleratu non acerba.* c *Omnia propter æternam vitã parui pendenda.* d *Cur præter spem in vita reseruatus Nicolaus?* e *Quo animo cum securi in carcerem mane*

redierint Geusij. f Jndignis iterum modis vexatur æger Guardianus.

POstquam Geusij milites, vti dicebamus, carcerem reliquerunt. Nicolaus Picus, quem iam animam exhalasse tam socij, quàm milites putabãt, tandem ad se redijt, non sine magna sociorum omnium admiratione. A quibus deinde, quantum locus & tempus sinebant, refocillatus vsum loquelæ recepit. Tum verò Hieronymum Vicarium, aliosq; Fratres & concaptiuos hunc in modum est allocutus: *a* Ego, Fratres mei, per animi deliquium adeo penitus extra me fui, vt eorum, quæ in me & circa me facta sunt, senserim omnino nihil. Atq; vtinam Domino Deo visum fuisset simul animam hanc vinculis corporis exsoluere & ad se recipere. Verùm quia non ita placuit, fiat quicquid ille de me statuit. *b* Interim hoc vobis affirmo, pœnam hanc suspendij neq; grauem, neq; acerbam esse toleratu, quemadmodum ego nunc reipsa sum expertus? Cruciatus ipse & modicus est & momentaneus; quem illicò animi sensuumq; defectio consequitur. *c* Quo tam breui, tamq; facili passionis compendio ad æternam beatamq; vitam, & coronam illam inamissibilem in cœlo nobis repositam euolabimus; vt sanè liqueat, quam non sint condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: Istiusmodi sermone socios consolabatur verus Christi confessor, imo iam Martyr, quantum in ipso erat; *d* sed voluntate Dei præter spem in vita

reseruatus;

Digitized by Goog

reſeruatus; vt Fratres ſuos ad finem vſq; certaminis, ſuo tam fortitudinis exemplo, quam exhortationis verbo cõtinuè firmaret animaretq; Tranſacta nocte illa tragica, qua tenebrarum miniſtri opera tam multa ſe ſuoq; principe digna in Dei ſeruos perpetrarunt, e primo rurſus diluculo veniunt ex ijs quidam ad carcerem, ſecurim adferentes eo conſilio, vt corpus Gardiani, quem pro mortuo reliquerant, & non aliud quam mortuum putabant, membratim diuiderent, ipſaſq; partes portis vrbis ſublimes affigerent. Quod publicæ ignominiæ genus vrbium ac regnorum proditoribus, qualem hunc eum ſocijs haberi apud omnes volebant, poſt extremum ſupplicium inferri ſolitum eſt. Sed cùm eum, ſecus quàm arbitrabantur, ſpirantem adhuc & viuentem reperirent, primùm admirari, mox iterum indignis modis ægrum adhuc vexare ceperunt, f pedibus humi ſedentem impellere, in ventrem & latera calcibus impingere, atq; inter hæc dicere; Viuitne Monachus? viuitne adhuc? alijſq; tum dictis tum factis petulanter in eum inſultare; tametſi à nece inferenda temperandum ſibi tunc quidem putauerunt. Hæc igitur quæ iam commemoraui, primæ noctis acta fuere.

e

f

CAPVT XXIII.

a *Barbarum ac nefarium facinus.* b *Qualiter ſe quidam Martyrio reddiderit indignum.* c *De ſuo facinore homo inſolens gloriatur.*

riatur. d *Suos animos oblectant miſerorum afflictatione milites à cœna ſaturi.* e *inconſtantia & mutabilitas Galli cuiuſdã Minoritæ.* f *Quantis contumelijs obruti Pij Chriſti confeſſores.* g *Wilbadus Minorita pene decrepitus ad ſingula verbera Deo gratias agit, ea ſummi beneficij loco ducens.* h *Malitia ſæuientium militum inſtructio Sanctorum.* i *Execratur viri Sancti precationem Geuſius medicum vt hoſtem impetens.* k *Laudatur Beati ſenis omnia placide ac pacate ferentis ſumma patientia.*

PORRÒ nocte altera, dum iterum milites temulenti impetu ruunt in carcerem, aderat vnà Friſius quidam, cohortis ductor, vino madidus. Hic poſt diras contumelias, quas vnà cum ſocijs in ſacerdotes & monachos euomebat, barbarum facinus homo barbarus aggrediens ait: *a* Volo vt omnes ordine mihi buccas veſtras infletis. Tum initio facto à quodam Minorita, & inde ad alios progreſſus, binas aut ternas alapas ſingulis in vtramque maxillam impegit tanta vi, vt pleriſq; cruor è faucibus ac dentibus, quibuſdam è naribus, nonnullis etiam ex oculis erumperet atque emanaret; ac prima luce malæ eorum tumidæ, velut hominum tubas inflantium apparerẽt. Ab hac ſæuicia vix vnus & alter

alter immunes fuere, qui, ne conſpicerentur, in foramen quoddam bombardarium, quod in muro erat, ſeſe immiſerant, quò vel hac ratione vim improbiſſimorum militum pauliſper effugerẽt. *b* Alius verò quidam ad omnem afflictionis incurſum trepidus, ideoq; & à Martyrij gloria alienus, dum barbarum illum cognatum ſuum appellat, ſimulq; porrigit ei quicquid pecuniæ reliquum apud ſe ſeruauerat, oſculo pollici eius impreſſo, grauiorem vexationem euaſit. Reliqui omnes Schyticam hominis inſolentiam pati coacti ſunt. At idem ille tantopere ſibi placuit eo facto, *c* vt poſtera die cum apud prætorem vrbis (vulgo Schultetum vocant) pranderet, de eo tam egregio facinore ſeriò gloriaretur. Atqui huic facto alia ſimilia ferme quotidie à militibus in captiuos deſignabantur, ſub noctem maximè. Tunc enim à cœna ſaturi miſerorum afflictatione, velut iucundiſſimo quodam exercitamenti ludiq; genere, animos ſuos oblectabant. Fiebatq; interdum, vt cùm vna aliqua nebulonum turba iſtiuſmodi ludo ſatiata, ſeu veriùs delaſſata (neq; enim aliquando ſatiari poſſe videbantur) abſceſſiſſet, alia ſuas quoq; tragœdiæ partes actura ſucceſſeret. *d* Sed & quoties in arcem noui hoſpites aduentabant, primum hoc oblectamentum eis honoris cauſa milites præſtabant, vt ad captiuos introducerent, poteſtatem facientes, vt quantum vellent, eorum miſeria, opprobrijs, irriſionibus oculos, animumq; paſcerent; & ſi quo pacto ſe læſos aliquãdo ab ijs arbitrarentur, ibi ſeſe dictis, factis, vt libitum eſſet,

b

c

d

eſſet, vlciſcerentur. e Contigit inter alios Gallum
e quendam militem in carcerem ingredi, captiuis illuſurum. Quem vt Gallum eſſe cognouit Gallus quidam minorita (ſcilicet qui poſtea Martyrij palmam turpiter è manibus amiſit) communis ſeu patriæ, ſeu linguæ reſpectu beneuolentiam ab homine exſpectans: Ego ſum, inquit Gallicè, tuus conterraneus. Cui miles: Itàne verò? ſimulq; cultro poſtulato minatur ſe ei virilia abſciſſurum, addens hæc verba: Quia mihi conterraneus es, ſuſpendam te. Et ne nihil facto præſtaret, accepto cultro faciem illi incidit. Edebatur autem & aliud non minus impium, quàm inhumanum ſpectacu-
f lum f Nam feri illi & barbari homines ad monachos Sacerdotes, quos ſenectus cæteris venerabiliores oſtendebat, accedentes, per ludibrium ante eos flexo poplite ſeſe demittebant quaſi iuxta morem Eccleſiæ Catholicæ, peccatorum ſuorum exomologeſin facturi; ſimulq; in eorum aures verba neſcio quæ inſuſurrabant. Qua irriſione mox in apertam ſæuiciam conuerſa, ceperunt alapas optimis illis ſenibus in facies inclementer incutere, colaphis capita contundere, nullam venerandæ caniciei rationem habere, iuxta id quod à threnographo ſcriptum eſt: Facies Sacerdotum non erubuerunt, neq; ſenum miſerti ſunt. g Vnus monacho-
g rum VVilhadus, ætate iam penè decrepitus, ad ſingula verbera reſpondebat, Deo gratias; hoc videlicet reputans ſecum vir pius, nullum ſibi præſtari poſſe beneficium maius ad conſequendam

æternæ

æternæ felicitatis gloriam, quàm quod per illos Deus præstabat, vt pro Christiana Catholica religione contumelias & verbera pateretur. Agnouerat olim hoc diuinum beneficium glorioſus Christi Martyr Ignatius, quando maliciam sæuientium in se militum, *b* suam esse dicebat instructionem. Agnouerat & Beatissimus Cyprianus, quando lata aduersum se mortis sententia idem illud verbum eodẽ spiritu semel pronunciauit, quod neomartyr iste senex quoties cædebatur, toties iterauit. Idem Venerabilis Pater ab alio nebulone mimicam illam confessionem in sinum eius fundente interrogatus, quid ad ea quæ ipse confessus esset, responderet: Ego, inquit, Dominum Deum pro te orabo. Sanctum omnino & sapiens responsum. Sciebat enim non alio aptiori remedio sanari posse morbum alio qui deploratum, quo ille laborabat, quàm assidua iusti hominis ad Deum precatione. At ea responsione accepta Geusius velut furia percitus; *i* Tùne pro me orabis? ait. Nec mora: cepit homo barbarus instar efferatæ cuiusdam belluæ diris modis in optimum senem grassari, pugnos & alapas ingerere, totum verberibus obtundere, tantumq; non enecare. Nimirum viri Sancti precationem exsecrabatur vir impius, & phrenetici more medicum vt hostem impetebat; magnamq; interpretabatur iniuriam, oblatum aduersus vim morbi remedium. Atq; interim tamen lingua pijssimi senis ad plagas singulas non aliud resonabat, quàm Deo gratias. *k* O verè beatum senem, virum ad flagella paratum

b

i

k

& aduerſus tot improborum iniurias ſolo patientiæ clypeo munitum, qui perfectionis Euangelicæ iuxta profeſſionem ſuam inſignis æmulator non modò vindictam non expeteret, ſed & gratiam inimicis indebitam ſuppliciter poſceret, gratiam Deo debitam fideliter referret. Sed de nocturnis illis ac primis Martyrum afflictionibus hæc ſatis.

CAPVT XXIV.

a *Quare ciues Catholici Theodorus & Arnoldus ad patibulum ducti.* b *Nomen Papæ contemptui Geuſijs.* c *Pius affectus aliquorum ciuium erga Leonardum ſeniorem Parochum.* d *Eius fortis & animoſa aſſertio Fidei Catholicæ.* e *In Theodori vultu animi promptitudo elucet.* f *Verbo & exemplo conſolatur morituros verus paſtor.* g *Cur Theodorus Martyr cenſendus?* h *Cur talis & Arnoldus.* i *Quomodo liberatus à morte Theodori filius ob eandem fidem, eodem cum patre ſupplicio plectẽdus.* k *Qua cõditione Leonardo Parocho facta facultas commorandi intra ciuitatem.* l *Primariorum ſenatus malignitas.* m *Malitiosè petitur concio.* n *Vnde conſtiterit de ijs quæ in carcere acta.* o *Cur Paſtor ſenior iuniorem*

niorem & Martyrem & ſingulariter ſuum vocauerit ? p Fruſtra à conſanguineis Guardiani ſollicitatum pro eius & Fratrum ſuorum liberatione.

POſtulat nunc ordo narrationis, vt de Leonardo ſeniore parocho referam, quemadmodum is, & qua ratione è carcere dimiſſus, & qua deinde maleuolorum fraude ac perfidia fuerit eò reductus. Pridie calendas Iulij, qui dies erat tertius poſt primam illam noctem acerba captiuorum vexatione præ cæteris inſignem, a ducebantur ad patibulum medio ciuitatis foro recens a erectum duo ciues Catholici, Theodorus, cognomento Bommerus, & Arnoldus, vulgo Rex agnominatus: Ille, quod ex arce præternauigantes Geuſios, ſacrorum calicum ſuppilatores ac ſacrilegos inclamaſſet, vt antè diximus: hic autem quod Regio nomine militem locis quibuſdam vicinis collegiſſet; vterq; Deo Regiq; ex animo deuotus. Rogauit tunc quidam Marinum areis præfectum, vt Leonardum carcere tantiſper abeſſe ſineret, donec damnatis, vt qui parochum eum habuiſſent, ad extremum ſupplicium adeſſet, ſalutaria monita demigrantibus daturus. Quod quidem non ita difficulter impetratum eſt, reſpondente Marino: b Comitetur eos Papiſta Papiſtas. b Leonardum igitur eos ad locum ſupplicij comitantem multi ſequebantur Catholici ciues è Collegijs, quæ duo Gorcomij erant ſagittariorum,

quorum

quorum sanè nonnulli lacrymis pium erga suum pastorem affectum declarabant. Quos ille vicissim, quantum pro rempore licuit, consolabatur, gratesq; agebat pro animo erga se tam beneuolo
c atq; propenso ; *c* vel solum illud eorum studium magni se beneficij loco ducere testatus, etiamsi liberari non contingeret, sed moriendum sibi esset. Porro Marinus, cui studium erat omnibus placere, vt omnium fauore arcis præfecturam retinere posset, ciues pastoris sui desiderio tristes ita alloquitur: Bono animo este. Pastor non morietur, Mutabit enim sententiam, & aliam post hac concionandi rationem sequetur. Quod au-
d diens Leonardus : *d* Minimè verò, inquit. Nunquam, Deo propicio, futurum est, vt aliud doceam, quâm semper huc vsque docui ; sed purum sincerumq; Dei verbum, sicut hactenus, ita deinceps, seu viuere detur, seu moriendum sit, docebo. Et ad ciues sermone conuerso: Quin adeo, vos, inquit, enixè præcor & obtestor, optimi ciues, vt in ijs quæ ex me pastore vestro didicistis, ad extremum vsq; vitæ spiritum constantes atq; immoti permaneatis, quicquid demum ea causa seu mihi seu vobis ferendum erit. Tum autem & duos illos, qui ad mortem ducebantur, cum eos videret ignominiam infamis illius atq; apud homines detestabilis supplicij nonnihil (vt humanus fert animus) exhorrescentes, cæteroquin promptos ad mortem pro fide, iusticiaq; subeun-
e dam (*e* quæ quidem animi promptitudo in

Theodori

Theodori vultu & verbis potiſſimum elucebat (ita ſuo exemplo conſolatus, ſimul & cohortatus, eſt: Forti animo eſtote, Veſtræ nunc patiendi vices ſunt; Cras meæ forſitan futuræ. Idem mihi ſupplicium, eadem ignominia, eadem exſpectanda eſt mortis infamia. Cumq; ſcalam conſcenderet, ſimilitudinem adferebat eius ſcalæ, quam olim patriarcha Iacob in cœlum vſque porrectam videns, Angelos in ea deſcendentes & aſcendentes contẽplabatur *f* iidem, inquit, Angeli per eam modò ad vos deſcendunt, veſtræ patientiæ ſpectatores ſimul & adiutores: cum quibus ipſi paulo poſt in cœlum aſcendetis, eiuſdem patientiæ præparatam illic vobis coronam accepturi. His & alijs huiuſmodi verbis oues ſuas ad occiſionem ductas confortare bonus paſtor non deſtitit, donec illo felici certamine perfunctæ, in quo pro iuſticia laborantes contra iuſticiam plectebantur, animos Deo redderent. *g* Hunc verò Theodorum cur à Sanctorũ Martyrum numero excludere debeam, non video, cum necatus ſit impiorum manibus, non vt malefícus, ſed vt Catholicus; neq; reuera, vt maledicus, ſed vt ſacrilegæ impietatis liberrimus reprehenſor. Quod cum etiam in iudices feciſſe Sanctiſſimos quoſdam Martyres legamus, vt in Actis Apoſtolicis Paulum, vt Andream, Laurentium, Sebaſtianum, Agatham, Fauſtinum & Iouitam; quid cauſæ fuerit, cur dubitemus, num rectè Chriſtianèq; factum ſit ab hoc viro in perduellem ac

f

g

derſi-

perfidioſum gregem piratarum ? *b* Sed & Arnol-
b dum in eodem albo aſſcribendum, quoniam iuſtitiæ cauſa ſupplicium ac necem ſubijt, dubitare non debeo. Cum his duobus vnà ducebatur ad paribulum Theodori filius (quem cum patre fuiſſe ſeorſim abductum in carcerem, ſuprà narrauimus) non minori animo ſupplicium paſſurus, quàm pater, cui ſe Catholiciſmi ſtudio reddiderat ſimillimum. Nam & tunc, cum è medio captiuorum poſt patrem euocaretur, libenter ſecutus patrem, clara voce dicebat; Benedictus Deus *i* Ve-
i rùm cum duceretur. cuiuſdam virginis Catholicæ eum nuptui petentis interuentu ac deprecatione liberatus eſt, in ea nihilominus, pro qua fuerat periclitatus, Catholica fide cum ſua coniuge deinceps animo ac profeſſione perſiſtens. His peractis voluere milites Leonardum in arcem reducere. Sed reclamantibus, ne id fieret, cinibus, ductus eſt in curiam; vbi imperatum ei fuit à Marino & ſenatu, vt verbum Dei rectè ac ſincerè prædicaret. Idq; Leonardus facturum ſe promiſit. *k* Deinde, in
k poſterum Miſſam ne faceret, interdicentes, poteſtatem permiſerunt liberè commorandi intra ciuitatem, ita duntaxat, vt ex vrbe diſcedere ei ſine dimiſſorio libello (vulgò paſportum vocant) non liceret. Pro qua re fidem ſuam interponebat vtrũq; collegium ſclopetariorum. Porro qui in ſenatu primi erant. hac cautione non contenti Leonardum ipſum iureiurando aſtringere voluerunt id nimi-
l rum maligno ſtudio agentes, *l* vt vir authoritate

præſtans

& cõcionator insignis ea Sacramenti Religione cõstrictus effugere non posset, vt non in ipsorum tandem sententiam partesq; , vel specie saltem atq; externa professione tenus discederet, metu compulsus. Quam ille eorum callidam machinationem intelligens, rationem reddidit, cur tam arcto vinculo se teneri nollet. Ita deniq; effectum, vt nudam eius promissionem, qua fidem dabat, se nisi missione prius impetrata, nusquam extra ciuitatem abiturum, senatus acceptam haberet. *m* Iniungebant ei præterea, vt in ferijs Visitationis B. Mariæ (qui dies vno interposito proximus sequebatur) concionem publicè haberet, dicebantq; Nosti, quemadmodum tibi post hac sit concionandum. Quibus ille respondit? Equidem probè noui, quomodo concionari debeam, idq; reipsa declarabo. Quo dicto dimissus è senatu domum abijt. Vbi eum continuò inuisit Gardiani ex sorore nepos, *n* cui exacto priùs iureiurando secreti ad tempus seruandi, præcipua quædam narrauit eorum quæ fuerant acta in carcere; ac nominatim id quod supra commemoraui de Nicolao parocho, eiusq; pro sacro Sancto Eucharistiæ Sacramento constantissima confessione. subiungẽs hæc verba: Meus Nicolaus verus est Martyr. *o* Suum enim Nicolaum, quòd eum dudum in Officio Pastorali subsidiarium, velutiq; discipulum, postea socium & collegam habuisset, vocitare solitus erat. Sub idem tempus alij quoq; captiuorum nonnulli post diligentem amicorum & propinquorum sollicitationem liberati sunt, ij scilicet,

m

n

o

ſcilicet, quos vt cæteris minus exoſos, redimi pa-
tiebantur Geuſij, tametſi non niſi grandi pecunia,
cum fideiuſſione, quòd vrbem ſine venia non eſſent
relicturi. Erant etiam Nicolao Pico præter matrem
fratres germani tres, ſorores duæ, tum alij pro-
pinqui non pauci, qui omnes ſtatim ferè ab initio
captiuitatis pro eius liberatione diligenter ſollicita-
rant. Sed cùm poſtea didiciſſent eum omninò non
p paſſurum ſe liberari, *p* niſi liberata ac dimiſſa pariter
tota fratrum ſuorum ſocietate, tum etiam pro illis
agere ceperunt. Veruntamen nihil effectum eſt,
partim obſiſtentibus Geuſijs, quorum erat in Mo-
nachos odium ſingulare, partim eo quod ſollici-
tantium voluntates & ſtudia non ſatis inter ſe
reſponderent, eſſentq; è ciuibus præcipuis nonnulli,
qui pro quibuſdam alijs è captiuitate eximendis
omni contentione laborantes, Monachorum cau-
ſam ſeu vilem ac deſpicabilem negligerent.

CAPVT XXV.

a *Cum captiuis ſecretius colloquentes periclitantur.* b *Impius Geuſiorum præfectus crudelium facinorum autor, eorum ignarũ ſe ſimulat.* c *Cur paſſim, quamuis falſo, iactetur captiuos honeſte tractari.* d *Barbari hominis inhumana ſuggeſtio.* e *Captiui inedia pene deficiunt.* f *Guardianus præfert liberationi ſupplicium.* g *Idem paratus animam*

animam ſuam pro Fratribus ponere. h *Memorabilis eius ſententia Chriſti milite dignissima.*

CONtigit autem, vt eodem illo die, quo dimiſſus fuerat Leonardus, vir quidam Catholicus Clemens Caluius artium magiſter. Nicolao Pico ſanguine iunctus, beneuolentia Marini noui præfecti vſus arcem ingrederetur. Quem cum è carcere per cancellos Nicolaus conſpexiſſet, inclamauit. Clemens audita è cacere voce, propiùs cœpit accedere. Sed prohibens eum Nicolaus: Sta procul, inquit, *a* vt ne tu quoq; periclitéris noſtri cauſa, ſi fortè deprehenderit te quiſpiam nobiſcum ſecretiùs colloquentem. Tantum hoc, ſi potes, effice, vt chirurgus aliquis aduocetur, qui nobis curationem adhibeat. Adit ille continuò præfectum, & captiuorum petitionem indicat. Cui præfectus: Quorſum ijs opus chirurgo? Reſpondit ille: Vulneratus eſt eorum aliquis. Rurſumq; præfectus. *b* Vnde vulneratus? Forſitan, inquit alter, ex fornice lapis decidit in caput cuiuſpiam. Ad hanc vocem cachinnum ſuſtulit præfectus, nimirum probè conſcius eorum quæ dudum acta eſſent in carcere, queq; adhuc quotidie agerentur. Cæterum hoc vnicè cauebat, tam ille, quàm qui factionis erant eiuſdem, ne apud ciues, præſertim Catholicos, tam indigna captiuorum tractatio vulgaretur. Proinde paſſim iactabant captiuos omnes in conclaui

luculento honestè custodiri, ciboſq; & vinum li-
c beraliter eis ministrari, c Quem rumorem etiam in oppida vicina, quæ nondum ipsorum in potestatem erant redacta, disseminari studiosè curabant; vt hac quasi specie præclaræ humanitatis apud externos quoq; benevolentiam sibi conciliarent, aditumq; pararent ad occupandos eorum animos. Aderat ibi fortè Martyrum ille cruentus carnifex Niger cognomine, supra à nobis memoratus. Is audito eo quod de captiuis referebatur ad præfectum ait: Ne
d quæso chirurgum eis permitte. d Quin potius sine computrescant & inflammentur eorum vulnera, quo sic omnes lenta morte conficiantur, ac malè pereant Monachi illi & sacrificuli idololatrici. At præfectus, vir non prorsus inhumanus, barbari hominis suggestionem nihil moratus, annuit de chirurgo, non alium tamen admissurus, quàm quem ipse designaret. Erat is Theodorus quidam Cortmannus, Gardiano (quod præfectum latebat) affinitate iunctus. Duxerat enim sororem eius natu minimam, honestissimam sanè mulierem. Dum chirurgus exspectatur, Clemens adferri curat Gardiano panem candidum cum vini sextario, quibus nonnihil reficeretur. Quippe vires ei non illa tantum immani militum tractatione grauiter afflictæ, verum etiam inedia vehementius attenuatæ, iam penè de-
e fecerant. e Cum autem cibum ac potum sumeret, affirmabat se in ijs nihilo plus saporis, quam in ligno, gustatu percipere. Quod quidem vnde ei acciderit, iam antè diximus. Cum idem consobrinus

cum

eum quasi tristem consolari vellet, ac diceret: Duo germani tui Brilam profecti sunt ad Comitem à Marca, tui liberandi gratia; quod certè facillimè impetratum ferent; Nicolaus alacri & forti animo respondit in hæc verba: Frustrà laborem illum sumunt germani mei, si pro me solo agunt. f Nam etsi fortè id impetrent nunquam tamen cõmittam, vt solum me dimitti patiar, & fratres hos meos in hac necessitate deseram. Quin illud tibi confirmo; si vel vnus omnium, idemq; minimus retineatur ad supplicium, huic ego & carceris & cruciatuum & mortis socius remanebo, Idq; adeo me facturum illis promisi. Ad hæc consobrinus; Si quiueris alios vnà tecum vinculis eximere, bene quidem: At si id impetrari nequeat, ego certè, si mea res ageretur, vni mihi consulerem potius, quàm simul cum alijs morti me dederem. Nam quid illis obsecro accessurum sit ex eo commodi, quod tu cum eis moriaris? Talis sermone nisus ille quidem est à proposito Nicolaum reuocare; sed nihil egit. Adeo confirmatum in sententia, seu veriùs in amore Christi solidissimè fundatum Nicolaus animum gerebat, paratus videlicet, g & cupidus, exemplo Christi Domini sui pro fratribus, si liceret, sin minus autẽ, cum fratribus animam ponere, sanguinemq; profundere. Neq; ab hac societate passionis vlla se propinquorum suasione sinebat abstrahi. Cuius sanè tam constantis propositi sui iustissimam, ne dicam necessariam secutus est rationem. Considerabat enim, hinc personam quam inter suos gerebat, ne

fortè exemplo minus recto peccaret; inde verò Fratrum ſuorum quorundam infirmitatem, quæ ſubtracta cohortatione illa quotidiana, velut matris pignora ſua ſollicitè confouentis, omnino periclitatura videbatur. h Tunc autem inter alia protulit & illud memorabile verbum, ingenuo Chriſto milite digniſſimnm, inquiens: O conſobrine, non parui momenti res eſt mori pro fide Catholica. Quod ipſum & Hieronymus Vicarius, ardentiſſimæ fidei vir, totidem verbis confirmabat.

h

CAPVT XXVI.

a *Deformata Guardiani facies ex immani tractatione Geuſiorum chirurgo lachrimas elicit.* b *Gaudet ille ſe dignum habitum pro Nomine JESV hæc & plura pati.* c *Quanto Martyrij deſiderio incenſus.* d *Studio vocem intendit, vt promptum ad cruciatus declararet animum.* e *Tantum abeſt vt liberari velit, vt etiam data opera ad ſupplicium feratur.* f *Pro magno beneficio mortem reputat.* g *Vera pietatis fructus.* h *Quam feruenter coluerit chirurgus Fidem Catholicam exemplo Guardiani roboratus.* i *Quàm grauia ſuſtinuerit eius cauſa à Geuſijs.*

Poſt

POst hæc chirurgus carcerem ingressus cum videret Gardianum immaniter adeò ac fœdè tractatum (facies enim tota flammis vstulata nigrorem contraxerat, vt iam nec species nec decor in ea vllus appareret: a collum quoq; tumens & defricata cute cruentum adhuc & liuidum cum esset, non modicum intuenti horrorem ingerebat) præ dolore animi lacrymas tenere non potuit. Cui Gardianus subridens: Quid lacrymaris? Et chirurgus: Quomodo lacrymas continere queam, qui te videam tam indignè tractatum? Contra Gardianus: At ego modicum esse reuera censeo, quicquid hactenus fidei meæ causa pertuli; cum Dominus noster Iesus tam multa sit passus pro nobis, vt neutiquam cum ijs comparari queant; quæ nos patimur. b Idcirco & his multo grauiora, & ipsum adeo mortis supplicium, Deo donante, pro hac mea in ipsum fide libens subibo. Cumq; familiarius cum eo colloqui pergeret chirurgus, quærebat inter multa, quemadmodum affectus animo fuisset, quidue cogitasset tunc cum collum ei fune stringeretur. Ad quod respondit Nicolaus, percepisse se in animo suo singulare quoddam gaudium, eo quod dignus habitus esset pro confessione fidei Catholicæ mortem oppetere. Hæc referens, atq; ingenti pro Christo patiendi desiderio incensus, in hanc erumpebat vocem: c quàm leue & modicum est, quicquid hactenus passus sum pro nomine Iesu amantissimi Domini mei, qui tanta pro me peccatore perpessus est

a

b

c

Vtinam mihi contingat etiam membratim ac fruſtulatim diſsecari pro fide Catholica. Quæ cum diceret, militibus quibuſdam forte carceri pro. pinquantibus, monebat eum chirurgus vt taceret, veritus ne ab illis audita huiuſcemodi verba periculum ipſi augerent. At Nicolaus taciturum ſe negauit. d Quin magis etiam vocem intendens, vt à militibus audiretur, imperterritus ait: Faciant de me quicquid libitum fuerit. Excorient, aſſent, omnia perpeti paratus ſum. Verba certè non diſſimilia verbis Ignatij Martyris, quibus ille patiendi cupidiſſimus, cum ſcriberet ad Romanos, optare ſe ſignificat, vt ignis, crux, beſtiæ, confractio oſſium, membrorum diuiſio, & totius corporis contritio, cunctaque tormenta diaboli in ſe venirent; tantum vt Chriſto frueretur. Iam verò cum chirurgus etiam ſpem ei liberationis ingereret ex amicorum ſollicitatione, ſubiecit ille qualia dudum ad conſobrinum ſuum verba locutus fuerat: Numquam, ait, Deo mihi propicio, futurum eſt, vt fratres meos deſeram, ſolumq; me dimitti patiar. e Sed etſi vel vnus eorum tantum, idemq; extremus ſuppiicio deſtjnetur, illi ego ſuperſtes ne ſim, inſtabo, ſupplicij mortisq; ſocium ſponte me dabo, quemadmodum me facturum fratribus meis dudum pollicitus ſum. Frequenter autem iſtiuſmodi verba cum vehementi quodam animi affectu repetebat ſanctus Dei Martyr; quæ omnia nos ex ipſius chirurgi fideli narratione poſtea accepimus. Miranda profectò

in

in famulo ſuo gratia Dei, vt pro eius nomine non modò nulla aduerſa reformidaret, nullos cruciatus exhorreſceret, verùm mortem inſuper ipſam omnibus meritò formidandam, omnibus horrendam, *f* pro magno beneficio expeteret, adeoq; totum ſeſe corpore & animo, quantus erat, in Deum transferret, Deoq; tanquam holocauſtum immolandum offerret. Neq; verò ſterilis hæc aut ocioſa fuit in eo gratia Dei, ſed ad alios quoq; præclarum veræ pietatis fructum propagauit. Inter quos hunc ipſum imprimis chirurgum numero. *g* Qui cum ante id tempus, religionis in negocio nonnihil opinione fluctuaſset, ita tum ſermone, tum patientiæ atq; conſtantiæ illius exemplo in Catholica fide roboratus eſt, vt Martyrum cauſa non dubitaret ſe vitæ ſuæ diſcrimini exponere? Reuiſebat eos in carcere quotidie, ſeq; aliquando ſinebat apud eos includi, quo familiariùs cum eis ac liberiùs colloqueretur. Adferebat ſubinde mundas ſubuculas, quibus induerentur, & aromata, quibus reficerentur, & id genus alia, quæ ſub veſtibus abſcondere, & furtim ad captiuos inferre poterat *h* Quid plura? Ex eo tempore vir ille tam ardenti ſtudio Catholicam fidem, eiusq; amatores coluit atq; complexus eſt, vt apud Geuſios hoc ſolo nomine grauiter offenderet. Namq; inter alia quibus inſignem fidei zelum declarabat, religioſos vtriusq; ſexus homines ſedibus ſuis pulſos ac profligatos hoſpitio domus ſuæ frequenter ac libenter clàm palàm excepit; etſi non ignora-

ret, quanto ſuo periculo id faceret. i Itaq; propter huiuſmodi pietatis officia Geuſijs vehementer exoſus, & aliquando in vinculo coniectus, ſed inde propinquorum opera paulo poſt liberatus, è catalogo ciuium ordinis iaculatorij non ſine grandi ignominia ſubmotus fuit. Quibus incommodis agitatus tandem vrbe relicta ſponte cum vxore & liberis in exilium abijt: in quo, magno Chriſtianæ virtutis exemplo, poſt amiſſam breui coniugem, locum ſubinde mutare coactus, ad mortem viq; (mortuus eſt autem demum vigeſimo poſt Martyrum paſſionem anno) ſincerus, integer ac firmus in fide Catholica permanſit. Sed ad Martyres redeo.

CAPVT XXVII.

a *Quam ſtrenuus imitator Chriſti & Apoſtolorum euaſerit apud Geuſios quidam Apoſtata Eccleſiæ Leodienſis alias Canonicus nomine Omalius.* b *Vnde altera manu truncus.* c *Quo vultu & in quod opus miſericordiæ inuiſerit captiuos.* d *Vicarij FF. Minorum ad Martyrium vehemens affectus.* e *Impia dicteria Præfati Omalij.* f *Pij Fratres perditas animas Chriſto lucrifacere ſtudentes calumnijs afficiuntur.* g *Lictore mortẽ minitãte Guardianus & aliqui Fratrum Deo gratias agunt.* h *Veſtibus Sancti dei Confeſſores ſpoliati grauia frigora perpetiuntur.*

CAlendis Iulij, qui dies proximè præit ferias Visitationis Beatæ Mariæ, Gorcomium aduenit Martyres visitaturus (non eo quidem animo, quo beatam Elizabet Christigerula virgo visitauit, sed quo Christum iam natum ac mundo editum impius Herodes visere voluit) quidam ex Leodiensis Ecclesiæ canonico, castrorum Ecclesiæ Catholicæ desertor, *a* idemq; non tam genere, quàm sacrilegijs & piratica nobilis, Ioannes Omalius, homo spirans minarum & cædis in Sacerdotes & monachos, aliosq; Dei ministros: quem eò Brila cum mandatis miserat ille Catholicorum infensissimus hostis Guilielmus à Marca Lumnius. Cæterum Omalius altera manu truncus erat. *b* Quo enim tempore Lumnius vnà cum suis (inter quos primus Omalius (in mari Britannico piraticam exercebat, contigit aliquando, vt eis obuiæ fierent naues aliquot Hispanicæ, quibus ingens copia vehebatur earum mercium, quas solita est ad Gallos & Belgas Hispania transmittere. Erat is dies Dominicus Palmarum, quum tertio pòst die Brila fuit ab ijsdem nebulonibus intercepta. Ibi à mercatoribus Hispanis (quibus certè animus in periculis haudquaquam facilè subsidere solet) pro rerum suarum ac vitæ defensione ita fortiter repugnatum est, vt ictibus bombardarū Lumnij milites aliquot interemerint; Omalio dextram manum abstulerint; hostem deniq; ab oppugnatione desistere, & datis vento velis in liberum mare se recipere coegerint. *c* Igitur in carcerem ad captiuos introductus Omalius

a *b* *c*

lius primùm omnes toruis oculis ac truci vultu, velut deuoraturus circumſpexit; deinde virulentam ſuam in eos linguam vibrans: Heus, inquit, vos Deiuori (hoc nomine Dei Sacerdotes propter ſacratiſſima myſteria blaſphemus ille vocabat) huc ego à Domino meo Comite à Marca miſſus ſum ea gratia, vt vos omnes è patibulis ſuſpendi iubeam. Cui è veſtigio *d* Fratrum Minorum præfectus Vi- *d*
cariaus ſpiritu Martyrij ſuccenſus, omnium nomine reſpondit: Sic age vt loqueris. Nulla in nobis eſt mora. Parati ſumus omnes, ac ne vnus quidem repugnabit. Quod audiens ille ſtatim animo diſſecari, mordere labrum, ſtridere dentibus, præ ira totus excandeſcere, ſæuas iactare minas, & in huiuſmodi verba prorumpere. *e* O ſanguinarij, quam multos *e*
homines nihil mali meritos crudeliter ac miſerè cõtrucidaſtis: Quam multorum innoxium exſorbuiſtis cruorem! O quàm nunc ẽgregiè mihi pœnas eſtis daturi, vos Deifici! Sic ille mortem eorum, qui fuerant aliquando propter hæreſim per iuſticiam publicam ac ciuilem extremo ſupplicio affecti, in eos conferebat, qui tam manum quam animum gerebant à ſanguine fundendo quàm alieniſſimum, *f*
in id ſolum intenti *f* perditas vt animas Chriſto lucrifacerent. Qui proinde minis ac maledictis hominis inſani non magnopere commoti patientiam intra mentem bene conſciam cum ſilentio conſeruabant. Venit autem in carcerem eodem die lictor publicus (à quo miſſus, incertum habeo) *g*
qui depromptos *g* è loculis ſuis reſtes captiuis oſten-

tans

tans inquiebat: Aſpicite quid hîc ſit. Reſponderunt autem cum alacritate Gardianus atq; ex fratribus aliqui: Deo laus, Deo gratia, quod huevsq; peruenimus. Mox igitur bona pars monachorum, velut iamiam ad ſupplicium ducendi, cucullis ſuis exuuntur, ſpolianturque. Nam lictor, tametſi de ſupplicio res ſimulata tantùm, & ad terrorem compoſita erat, veſtes captiuis detractas abſtulit, & ſibi vendicauit. *b* Illi verò, quibus ablatæ veſtes fuerant, *b* capite & collo denudato, tum & reliquo corpore veſte tantum intima tenuiter admodum contecto, ſic deinde per ſequentium noctium frigora relicti ſunt vſque ad vitæ exitum.

CAPVT XXVIII.

a *Aliquot verſus odæ SS. Apoſt. Petri & Pauli per ludibrium ad inſultationem Martyrum detorquentur.* b *Profeſſione Chriſtiani, abrupto Catholicæ vnitatis vinculo, quaſi in belluas degenerant.* c *Ab eiuſmodi nulla humanitatis aut iuſtitiæ habetur ratio.* d *Quales Geuſijs adhæſerint?* e *Pleriq; Geuſiorum Miniſtri Apoſtatæ.* f *Quomodo ad mortem ſe præparârint Martyres.* g *Inſtituta à Deo peccatorum remedia non negligenda.*

DVm hæc geruntur, aſtabat Geuſius quidam per ludibrium cantillans aliquot verſus odæ cuiuſdam

cuiuſdam ſeu proſæ (quam vocant) in multis Ecclesijs inter miſſarum ſolennia cantari ſolitæ die natali (qui ante biduum fuerat) principum Apoſtolorum Petri & Pauli, clariſſimorum Chriſti Martyrum. Erant autem hi poſtremi, quos præ cæteris
a clariùs inſonabat. a Ibi Neronis feritas principes Apoſtolorum prælijs plurimis victores, diuerſæ te Petre & Paule addixerat pœnæ mortis. Te crux aſſociat, te verò gladius cruentus mittit Chriſto. Ad hunc modum infelix ille cantator triumphum Apoſtolorum ad inſultationem vertit Martyrum,
b non reputans ſecum ſe ſuosq; b Neronianã illã, quã canebat, feritatem ſua crudelitate non vno gradu ſuperare. Neq; enim Nero Chriſto nomen aliquando dederat, neq; in Apoſtolos ante ſupplicium extremum præter morem Romanum, grauius aliquod crudelitatis exemplum edidiſſe legitur. Adhæc poteſtate fungebatur legitima ac diuinitus inſtituta, tametſi ea non legimè vteretur. b Hi verò homines profeſſione Chriſtiani, Chriſtianis orti parentibus, & à pueris in Eccleſia non modò educati, verùm inſuper Eccleſiaſticis inſtitutis ac moribus imbuti, deniq; non ita pridem fidei noſtræ domeſtici, ac myſteriorum conſortes; vt primùm nouarum factionum afflati contagio, Catholicæ vinculum vnitatis abruperunt, quaſi de repente teterrimas in belluas tranſformati, crudelitatis ſuæ, qua in ſocios & fratres pridem ſuos, vſurpata per tumultum poteſtate graſſantur, nec finem ſtatuunt, nec modum: vt eos
c paſci piorum afflictionibus quaſi delicijs credas. c In

inferendis

inferendis porrò ſuppliciis nec iuris ordinem, nec formam iuſticiæ nec humanitatis vllam imaginem ſeruantes, hoc vnum ſequuntur, quod animus ira & odio efferatus ſuggeſſerit. Et erant ſanè inter iſtos, de quibus nunc loquimur, qui non de vulgo fuerant Chriſtianorum; *d* ſed vel Eccleſiaſtico gradu vel monaſticæ vitæ profeſſione præſtantes cæteris, dignitatem vnà cum religione turpiter abiecerant. Quorum è numero crediderim & hunc fuiſſe, qui verſus illos Latinos diſtinctè ac memoriter ad normam Eccleſiaſticæ modulationis cantando recitare potuit. Atq; huius generis ferè ſunt quotquot his noſtris temporibus apud homines nouæ doctrinæ cupidos, *e* pro miniſtris verbi Dei ſeſe venditauerũt. De quibus peculiariter id quod de hæreticis in vniuerſum dixit Ioannes Apoſtolus, dicere nobis liceat; quod ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. Nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtiq; nobiſcum. Per hoc enim quod ab Eccleſia receſſerunt, palàm declarant non ſe pertinuiſſe ad numerum electorum, inter quos in Dei Eccleſia velut alieni fuerant ad tempus commorati. Sed ad intermiſſam redeo narrationem. In hoc rerum articulo poſiti Martyres, cum non aliud in momenta ſingula, quàm ſupplicium extremum exſpectarent, *f* qua poterant animi deuotione, ad mortem ſe præparabant, ante omnia conſcientias ſuas humili peccatorum confeſſione purgantes. Quod idem & aliàs ſubinde ab ijs frequentatum eſt. Quoties enim ad ſupplicium abripiendos ſe ſuſpicabantur (accidebat autem

d *e* *f*

autem id ſæpenumero) toties exomologeſin illam factam & ſalutarem repetebant, ita de Dei miſeri-
g cordia confidentes g vt tamen inſtituta ab eo peccatorum remedia nequaquam negligerét. Cæterum milites contenti terrorem captiuis attuliſſe,& quoſdam eorum veſtibus, vti dictum eſt, ſpoliaſſe nihil præterea grauius in eos tunc admittere auſi fuerunt.

CAPVT XXIX.

a *Quomodo Martyres ioco & deſpectui fuerint Geuſijs militibus à cœna temulentis.* b *Canticum illud : Te Deum laudamus, hylariter canunt.* c *Ad menſam Geuſiorum laute inſtructam ducuntur è captiuis ſoli Monachi.* d *Quo id conſilio factum ſit ?* e *Promptitudine ſolita Guardianus ad ſupplicium ſe vltrò offert.* f *Carcer Monachorum ſubterraneus ac tenebricoſus.* g *Quibus verbis inſultatum in Nicolaum parochum.* h *Præclara Nicolai patientia.*

AT verò nocte inſequenti rurſum ex militibus quidam à cœna ſaturi ac temulenti ſolita improbitate in carcerem irrumpentes, nouum petulantiæ ſuæ ludum exhibent huiuſmodi: a Monachos binos conſertis brachijs dextro vnius cum ſiniſtro alterius colligant; tum eoſdem binos, alios poſt alios ordine collocatos carcere educunt, ve-

lut

lut ad ſupplicationem proceſſuros. Deinde canere eos iubent, dicentes : Cantate monachi. Nunc ad mortem hac pompa proceditis. Illi non inuiti rem bonam exſequuntur, canentes (vt nobis relatum eſt) lætum illud & celebre canticum Eccleſię, cuius initium eſt : *b* Te Deum laudamus. Erat ibi tum *b* inter milites quidam, qui pro ludibrio idem illud canticum ſolus ab initio vſque ad finem memoriter bonis lateribus decantabat. Ex quo credi poteſt etiam iſtum aliquando fidei noſtræ domeſticum propiùs ad ſacra miniſteria penetraſſe, qui tunc Martyrum innocentiæ vexandæ, proh dolor, impium ſe miniſtrum exhibebat.. Porrò Martyres ea pompa perducuntur vſq; ad areis propugnaculum; *c* vbi menſam inueniunt lautè inſtructam, aſſiden- *c*
tibus aliquot Geuſijs, atq; hilariter compotantibus, & genialem ac feſtam illam agentibus noctem. Incidit quidem tunc captiuis nonnullis ſuſpicio, ſele proptera ad epulum illud à militibus adductos, vt cum alijs epulari iuſſi, deniq; dape diſtenti ac vino madidi, continuò pòſt ab illis velut bruta pecora iugularentur. Sed inanis fuit hic metus. Nec enim apparet milites aliud eo facto voluiſſe, *d* quàm vt *d*
inter epularum delicias hoc quoq; monachorum tanquam monſtrorum noui orbis ſpectaculo paſcerentur, & haberent, in quos coniectis certatim cauillis ac maledictis, improbam animi ſui libidinem aliquatenus explerent. Iam vt horrorem mortis in eis vehementiùs excitarent, ex ea quoque miſeria illorum parte, voluptatis aliquid accepturi, porrectis

ctis alcis & apposita pelui lusoria: Ludite nunc omnes, inquiunt, & aleas in hanc peluim proijcite, vt in quem sors ceciderit, is omnium primus suspendatur, cæteris ordine secuturis. Ad eam terribilem propositionem respondens Nicolaus Picus: e Nihil opus est, inquit, iactu aleæ. e Ego me libentissimè primum omnium ad supplicium offero. Scio equidem quid sit suspendium pati, videlicet id iam nuperrimè expertus. Hæc ille solita animi prõptitudine. Posteaquam verò conuiuantium ac militum voluptati factum est satis, Martyres eadem qua ducti pompa reducuntur in carcerem. Erant autem qui ad hunc modum ducti & reducti fuere, soli monachi! f Nam pridie cæteris captiuis amicorum sollicitatione ex illo subterraneo ac tenebricoso carcere eductis, in superiori parte domus, custodia & tractatio tolerabilior concessa fuerat: tametsi nec ille locus eos ab improborum hominum infestatione satis vindicabat. Ibi enim quidam Gorcomianus ciuis, hæreticus, nomine Laurentius Tilmannus, Nicolaum parochum graviter exagitauit, istiusmodi verbis in eum insultans: g Num meminisli quemadmodum aliquando per plateas incedens cũ tuo Mahometo (quo nomine nostrates interdum idolum significant, at sceleratus ille ter Sanctum Eucharistiæ Sacramentum designabat) meas atq; omnium nostrum ædes præteriens introspectabas, velut oculorum intuitu nos interfecturus, & observabas, si quis fortè non genuflecteret, vt eum accusares, & in iudicium capitis accerseres? Nunc incidisti

diſtis in foueam quam feciſtis. Sperabatis autem veſtrum Papiſmum hic conſtabilire ac violenter retinere vos poſſe. At ego rem aliter ſe habere, probè noueram; videlicet iſtam veſtram idololatriam diutius haud duraturã. Quam cum tota Anglia, totaq; Germania dudum ſuis finibus exegerit; age quî fieri poterat, vt eam hic retineretis. *b* Ad has voces hæretici hominis à Nicolao, cui tacendi magis quam loquendi tempus illud videbatur, nihil, aut parum fuit reſponſum. Fèrunt autem hunc hominem cum altero quodam ciue ſaponario multum in hoc laboraſſe, vt quiequid erat Gorcomij Sacerdotum ac monachorũ, abduceretur atq; è medio tolleretur. Sed de ijs quæ captiuis tunc acciderunt, hactenus. *b*

CAPVT XXX.

a *Quod hominum genus concioni Leonardi Parochi interfuerit?* b *Nullo metu perterritus laudes B. Mariæ Virginis integrè Catholicèq; Predicat.* c *Inuitat ad priuatum colloquiũ ſiniſtris opinionibus imbutos.* d *Gor ei, iuxta nominis Etymon, leoninum.* e *Eius prædictio de Geuſiorũ perfidia.* f *Maxima boni Paſtoris charitas.* g *Vehemens eius oratio ad perſeuerantiam fidei ſuos adhortantis* h *in mortem*

quæritur a die habitæ concionis. i *Quàm viguerit alias Gorcomij fides Catholica.*

PRoximo die, qui Visitationi Deiparæ Virginis sacer erat, & in plebe celebris, Leonardus parochus iuxta condictum prædicaturus verbum Dei in templo parochiali (magnum templum vulgò dicebatur) suggestum conscendit ; de quo inter concionandum aliquãdo dicere solitus erat : Dum in hoc ligno stetero, nihil ex me præter nu-
a dam veritatem audietis. *a* Frequens erat auditorium, sed in quo maiorne luporum atq; hædorum multitudo fuerit, an ouium pastoris auditura sermonem, haud facilè dixero. Plurimi conuenerant Geusianæ factionis, hac potissimum ratione, quod exspectarent puram & sinceram (ipsorum opinione) verbi Dei tractationem; sicut eum promisisse
b persuasum erat. *b.* Ille verò tot aduersariorum conspectum nihil veritus, integrè, Catholicèq; velut antea semper, concionatus est. Beatam virginem, Dei matrem & cæli reginã identidem appellabat: alterum aduersus Anabaptistas, qui Dei filium ex Maria carnem assumsisse negant; alterum aduersus sectarios in genere, qui passim laudibus atq; inuocationi Deiparæ virginis obgãniunt. Sed & de perpetua eius virginitate contra vetetes hæ-
c reticos doctè, luculentèq; disserebat, *c* admonens atq; inuitans (quod & alias sæpenumero facere solitus erat) vt si qui in diuersam opinionem aliqua sinistra persuasione essent inducti, quibus ea

quæ

quæ pro concione dixiſſet, nondum ſatisfacerent, neq; omnem adhuc ex animis ſcrupulum remouiſſent, priuatim ad ſe venirent, pleniorem accepturi Catholicæ veritatis declarationem, eamq; S. ſcripturæ teſtimonijs, alijsq; idoneis argumentis conſtabiliendam. Magnam omnino ac ſingularē animi fortitudinem, & iuxta ſui nominis etymon, *d* cor leoninum ea concione contra aduerſarios oſtendebat. Nec verò minorem erga ſuas ouiculas charitatem monſtrare viſus eſt optimus paſtor, dum vehementiſſima oratione ad Catholicæ fidei perſeuerantiam eas cohortatur. Et quidem ille ſimilem erga ſuos affectum pari cum libertate coniunctum oſtenderat non ita pridem in eo ſermone, quem ante traditam hoſti ciuitatem habuit nouiſſimum. In quo præter alia multa, quibus ad retinendam ac tuendam mordicus religionem catholicam, fidemq; iuratam Regiæ maieſtati præſtandam, multis commodis atq; incommodis hinc inde propoſitis, auditores ſuos hortabatur; huiuſmodi quoq; verbis vſus eſt: *e* Quod ſi aduentātem nunc à Geuſijs militem intra portas admiſeritis, multa videlicet præclara vobis & ſpecioſa promittentem, citò reipſa experiemini, quàm vilis ſit apud eos pactorum & promiſſorum fides; Neq; profecto vel his ipſis, qui maximo ſibi bono fore credentes iſtorum aduentum, ſummis votis ad eum aſpirant, ex animi ſententia cuncta proceſſura ſunt, quum illos in vrbem receperint. Imo tunc demum, etſi ſerius quam veſtris expe-

diat rebus, omnes intelligetis, quod & quale genus hominum ad vos intromiseritis. Addebat
f autem hanc suis verbis extremam coronidem: *f* Si vos ouiculas meas non amarem, nunc vtiq; tacerem. Siquidem eo ipso die atq; hora, qua hæc ab illo dicebantur, Geusiorum auspicijs miles conscribebatur in proximis suburbijs, ad eam portam, intra quam in platea sub dio ista concio habebatur; eo quod sacellum mœnibus ac portæ ciuitatis adhærens, cuius illo die dedicationis anniuersarium agebatur, auditorum multitudinem capere non posset. Ipsa verò porta propter hostem clausa tenebatur. Adeò modico loci interuallo vir ille, tunc quum talia pro concione diceret, erat ab hoste diuisus. Porro eo sermone, de quo prius dicere ceperam, quem ad suos vltimum habuit, cum de Beatissima Deipara Virgine Catholicam doctrinam exposuisset, astantibus, attenteq; auscultantibus non modò Geusijs domesticis, sed & multis eorum, qui religionis euertendæ causa cum milite recenter in vrbem venerant,
g extremo verbo sic suos est adhortatus: Persistite, vos obsecro, fortes atq; ingenui ciues, persistite & permanete constantes in fide Catholica. Verbum hoc postremum præ cæteris omnibus iuxta normã Catholicæ doctrinæ ab eo dictis, acerbissimè tulerunt hæretici, sentientes quam nõ ex ipsorum sententia, neq; prout exspectarant, vni-
h uersum illum sermonem concluisset. *h* Igitur exinde quærunt occasionem, qua reductum in carcerem,

carcerem, vnà cum alijs captiuis in mortem tradãt. Verùm id ſtatim abſq; alio probabili prætextu tentandum haud putauerunt, vt pote plebem metuentes, in qua multi adhuc erant, alij Catholici, alij vacillantes ac dubij quidem illi, ſed tamen erga ſuum paſtorem bene benigneq: affecti. Namq; ob eandem cauſam & prima illa iconomachiæ tempeſtate, quæ tot celebres Belgij vrbes anno 1566. peruaſerat, & deinde vſq; ad id tempus, imò & aliquandiu pòſt, i Gorcomij non fuerunt aùſi Geuſij, quamuis rerum iam potiti, ſacras imagines in templis demoliri. Vix tandem enim diſpoſito per vicos & circa primarium vrbis templum armato milite, ne quis ſcilicet à populo tumultus excitaretur, impium hoc facinus impijs manibus exſecuti ſunt.

CAPVT XXXI.

a *Qualis fuerit Guardiani Mater.* b *Catholici quidã ciues captiuorum cauſam agũt.* c *Nititur Leonardus Parochus redimere peccunia collegam ſuum Nicolaum Poppelium.* d *Contra pium Paſtoris conatum, Magiſtratus conniuentiâ maleſicus & peſtilens impoſtor toleratur.* e *Euadit impius præſtigiator cum lytro quo redimi debebat Nicolaus.*

LEonardus tertium iam diem à vinculis liber in ciuitate agebat, cum officij gratia domi ſuæ à multis bonis inuiſeretur. Quo etiam tempore eum adijt Gardiani mater, Henrica nomine, *a* mulier honeſtiſſima, propè ſeptuagenaria, Catholicæ religionis obſeruantiſſima. Quæ pro filio, vt par erat, affectu materno vehementiſſimè ſollicita, ſic eum affata eſt: Vbi quæſo moratur filius meus cum fratribus ſocijs? Nunquid non & illi venturi ſunt? Cui Leonardus: Optarim equidem, inquit, ô cara mater, vel has aures mihi præciſas, dum eos è captiuitate liberos hîc præſentes apud nos habere liceat. Videlicet ijs verbis inſinuatum matri voluit, quo periculo filius ipſius cum ſocijs verſaretur. *b* Quamquam ſub idem tempus captiuorum cauſam Catholici quidam ciues non negligenter agebant, ſed profectu penè nullo, propter obſiſtentia ſibi malignorum quorumdam ſtudia, quibus vnicè cordi erat, vt captiuos quacumq; ratione tollendos curarent. Inter hæc Leonardo nunciatur, collegam ſuum Nicolaum Poppelium certo ac deſignato precio redimi poſſe. Tantùm opus eſſe, vt ea pecunia prompta numeretur. *c* Ille nulla interpoſita mora ſummam conſtitutam colligendam curat. Verum collecta pecunia parum prudenter, ac nimiũ periculosè creditur empirico cuidam circumforaneo; qui quod magicis artibus operam daret, & amuleta ſuis præſtigijs incantata, medicamenti loco porrigeret ijs qui pro remedio ad ſe venirent,

rent, interdum quoq; maleficia suis ipsis maleficijs pelleret, sæpenumerò priuatim ac publicè eius rei causa fuerat ab vtroq; parocho acriter admonitus, præsertim ab iuniore. Qui cum ea correptione nihil proficere se cerneret, magistratum interpellauerat non semel, vt hominem impium ac pestilentem intra ciuitatem non pateretur consistere. d Sed conuictia quorūdā è magistratu, piū pastoris conatum irritum reddidit. Ille igitur impostor, tanquam apud Geusios nouos hospites gratia plurimùm posset, pactus est certo se precio Nicolai Parochi liberationem procuraturum, dummodo sibi totius negocij cura permitteretur. Creditum est homini, ac numerata in manus eius pecunia, quanta fuerat postulata. e Verum homo perfidus præda potitus, mox cum ea se se elanculum ex vrbe proripuit; simulq; parochum, quem molestum sibi senserat, ablato lytro quo redimi posse putabatur, egregriè per eam occasionem vltus est. Itaq; fraude ac scelere præstigiatoris illius elusa fuit auidissima piarum quarundam ouium exspectatio; quæ pastori suo periclitanti suis non paruis impendijs succurrere omni studio nitebantur.

CAPVT XXXII.

a *In fide seruanda* Leonardi *sinceritas*. b *Improbitate cuiusdā Geusij ludibrijs & contumelijs nebulonum exponitur*, c *Eius dis-*

ceſsus in malam partem accipitur. d *Malè audit apud pleroſq; quamuis innocens.* e *Cur impetratam à præfecto dimiſſionem voluerit ciues latere.* f *Quantas calumnias in eum quidam congeſſerit.* g *Peruerſa prudentia & acceleratio Geuſiorum in proſequendo Leonardo.* h *Contumeliosè Gorcomium reuehitur* i *Libellus dimiſſorius ab homine ſcelerato malitiosè illi eripitur.*

AD Leonardum redeo. Huius ſoror germana eo die quo poſtremum ille ſermonem ad plebem habuit, Buſcoducis, quæ vtriq; patria erat, Gormium venerat. Fratri nunciat matrē grauiter ægrotare. Eius nomine rogat, ad ipſam viſendam vti ſtatim atq; celeriter excurrat. Non renuit Leonardus, modò cum permiſſione publica dimittatur. a Neq; enim immemor erat fidei, qua ſe ſuis ciuibus dudū obſtrinxerat. Ergo ſororis & amicorum opera dimiſſorius libellus impetratur, à Marino præfecto ſubſignatus; ſed in quo Leonardus cum eum perlegiſſet, aliquid deſiderabat, ſiue de induſtria, vt ſuſpicio erat, ſiue per imprudentiam omiſſum, ad ſuam tamen ſecuritatem neceſſarium. Quod ni aſſcribatur, negat ſe pedem extra portas vrbis elaturū. Quid multa? Comparatur alius libellus, qualem velle ſe Leonardus dixerat. Is igitur hac fide publica probè ſibi cautum arbitratus, profectioni ſe accingit, vrbem egreditur, ſcapham conſcendit, ſo-

rore comitatus. Vehitur vſq; Worcomium, oppidulum tam vocabulo, quàm loco vicinum, in aduerſa fluminis ripa ad ſiniſtram ſitum. Nec breuis ille traiectus ſine periculo fuit, propter Geuſij cuiuſdam perfidiam, quem magno conductum Leonardi ſoror Buſcoducis ſecùm adduxerat eo conſilio, vt in ſollicitanda fratris dimiſſione ſibi apud Geuſios auxilio eſſet. Cui & ea cauſa promiſſum argentum iam numerauerat. Quo ille accepto nihil amplius penſi habens, *b* vt res homini ſibi commendato ſuccederet, ſed magis aduerſarium ei ſe præbens, in via qua Worcomium vnà nauigabant, ludibrijs & contumelijs nebulonum, qui maiore quadam naue, in quam ipſe demum ex ſcapha conſcenderat, vehebantur, eum expoſuit; vt iam propter periculum, quod ab illis ſibi metuebat, ſuſcepti itineris ipſum pœniteret. Veruntamen Dei voluntate ſaluus Worcomium peruenit. Quæ dum geruntur, Worcomij rumor diſceſſus eius increbreſcit, & ad primarios vrbis ciues perfertur. *c* Qui rem indignè ferentes, ea maximè cauſa, quod ſe inconſultis atq; inſcijs abitum molitus Leonardus fuiſſet, illicò mittunt ad ædes eius miniſtrum publicum, certiùs exploraturum, num ita ſe res haberet. Parocho non inuento, & re ad primos ſenatores relata, ac deinde latius ac certius in vulgus ſparſa, non exigua coorta eſt inter Geuſianæ factionis homines turbatio, ſed inter eos maximè qui de collegio erant ſagittariorum; *d* plærisq; eum hominem improbum ac perfidioſum eſſe vociferantibus, rem indignam ab eo perpetratam;

b

c

d

petratam, qui clancularie fugam adornaſſet, inijſſetq; tot ſuis ſponſoribus in capitis diſcrimine derelictis, qui ſuam pro eo fidem obſtrinxiſſent. Ita quidem illi periculum ſuum inuidiosè exaggerabant, quod tamen nullum erat reuera, quandoquidem ab ipſo Marino præfecto fuerat impetrata dimiſſio. Quam idcirco e ad multitudinis cognitionē referri non expediebat, quia procul dubio quorundam e maligno ſtudio fuiſſet impedita. Fit igitur è veſtigio concurſus ad eum locum, vnde nauiculæ ſoluere ſolent, vnde & ſoluerat Leonardus. Coit ad ripam ingens hominum multitudo. Magna pars haud ſecus atq; vrſæ captis catulis, ſic amiſſa hac præda frementes furentesq; tumultuantur. Quidam ex ſagittariorum collegio cæteris incitatior exclamat: Cur non quàm poſſumus celerrimè proditorem illum fugientem inſequimur; atq; huc obtorto collo retrahimus? f Næ ille ad hoc abijt vt quicquid hîc actum à nobis eſt, ad Hiſpanos perferat, ciuitatem ijs prodat, ſocios captiuos eripiat, nobis omnibus extremum exitium adferat. Quid ceſſamus, ô ciues, proditorem illum perſequi? His atq; alijs huiuſmodi verbis infenſi plebis animi magis etiam ac vehementius in parochum incendebantur. Simul eôdem accurrerat alter primarius ſenator. Qui cum Leonardum longiùs prouectum didiciſſet, illicò nauicularijs imperat: O viri, adeſte, properate, nulla ſit mora. Quaterni validi remiges in ſcaphas ſingulas. Liberaliter operæ penſabuntur. Dictum; factum. Nautæ parati in ſcaphas inſiliunt, quas ad ripam

ſtantes

ſtantes ſex numero fortè reperiunt. g Adduntur & milites aliquot cum centurione, quò res & maiore vi & authoritate ageretur. Remigatum igitur eſt à g nautis certatim atq; extremo conatu, adeo vt incredibili celeritate emenſo flumine Worcomium appellerent. Ibi Leonardum cum ſorore, dum paratur currus quo Buſcumducis vehatur, éxſpectantem, iamq; ſecurum ac nihil ſiniſtri ſuſpicantem inueniunt comprehendunt, ducunt, in vnam ſcapharum conijciunt, ſecumq;, h Gorcomium reuehunt. Interim autem virum optimum contumelioſis no- h minibus petulantiſſimè diuexant; ſed maximè proditoris ei nomen & crimē identidem obiectant. Ille quamuis inter maleuolorum manus conſtitutus, ea tamen dicere non omiſit, quibus innocentiam ſuam probaret; vt qui neq; proditionis machinandæ conſilio diſceſſiſſet, neq; clanculum fugam iniiſſet, neq; ſponſores ſuos abiens obieciſſet diſcriminis; propterea quod abeundi facultatem accepiſſet à primario tam arcis quam ciuitatis præfecto Marino Brantio: Cuius inquit, chirographum vobis exhibebo. Simulq; protulit libellum dimiſſorium manu Brantij ſubſignatum. i Sed eum mox vnus ex illorum nu- i mero, qui Leonardo peſſimè volebant, ei per vim è manibus eripuit, atq; in ſacculum ſuum femoralem immiſit; videlicet vt integerrimo viro inter calumnias nihil eſſet reliqui, quo vel apud ciues ſe purgaret, vel apud præfectum exhibito ipſius chirographo diſceſſum ſuum aſſereret. Ille contra maximopere ſollicitus, vt exiſtimationem ſuā apud

omnes

omnes, ac potiſſimum apud bonos ciues ſartam tectam ſeruaret, etiam atq; etiam flagitabat ſibi reddi libellum. Verùm ab homine ſcelerato, ſibiq; infenſiſſimo, præter conuicia recipere nihil potuit. Atq; inter hæc nautis pariter ac militibus aduerſus eum ſuccłamantibus Gorcomium aduehitur, vbi plurimi homines occupata ripa perquàm cupidè eum exſpectabant.

CAPVT XXXIII.

a *Gorcomiũ reuerſus Leonardus contumelijs & probris excipitur.* b *Inſtar feræ nocentiſſimæ tractatur.* c *Tanquam proditorẽ ſuſpendendũ clamat inſaniens turba.* d *Fœdis criminationibus honeſtũ viri nomen conſpurcant.* e *Diluuntur calumniæ Geuſiorum.* f *Sine tergiuerſatione ad tormenta ſe parat vir iuſtus.* g *Ob eius diſceſſum captant occaſionem Geuſij morte captiuos omnes afficiendi.*

VT primùm igitur è nauicula pedem in terram Leonardus poſuit, ibi mox à circũfuſa multitudine cepit indignis modis exagitari. Plæriq; virulentis linguis eum certatim impetere atq; configere, cõtumelias & probra non referenda in virum ſanctum iactare, nullum maledicentiæ genus prætermittere. Quorum vnus Albertus nomine tuni-

cam

eam illi magna vi circa pectus apprehendens: *a* Hē proditor, inquit, ecce nunc tempus, vt proditionis aduersum nos conceptæ pœnas egregiè luas. Erat is nauta Goreomianus, hæretico fermento corruptus iam inde à puero, frater eius qui postea Brilæsanctos Martyres, tanquam in religionis negocio multum versatus examinauit, vt infrà dicemus. Alius quidam, qui in impio contra Regem Catholicum bello tandem malè perijt, Leonardum apprehenso eius brachio protrahens, eadem fere quæ nauta, dicebat. Sed ventum deinde etiam ad grauiores iniurias, *b* dum non aliter atq; nocentissimam feram virum innoxium, qua ducebatur, pessimus quisq; ferociter impetit. Alius in dextrum latus, alius in sinistrum, pedem impellere: rursum alius in pectus ac ventrem summa vi impingere; alius in aliam quamlibet corporis eius partē, vel pede vel calce, vel palmis vel pugnis impetum facere. Reliqua multitudo circumquaq; confusis vociferationibus perstrepere, plæriq; proditoris odiosissimum nomen assiduè oeclamare, passimq; è media turba illud audiri: *c* Suspendatur, suspendatur, tollatur è medio. Leonardus inter hæc nihil æquè ac famæ suæ atq; existimationi consultum cupiens: O ciues, inquit, nihil actum à me prorsus, cur proditionis accuser. Nihil in me tale deprehendetis vnquam. Et quidem pro me facilè satisfaciam. Tantum sit locus iustæ purgationi. Talia ille valde sollicitè, sed frustra, apud infensam & insanientem turbam. At præter hoc proditionis crimen

crimen, quod ei per calumniam occasione discessus
sui impingebatur, *d* alijs quibusdam fœdis crimina-
d tionibus perditissimi quidam homines honestum
ac venerabile viri nomen conspurcare conati sunt,
detestabilis flagitij eum insimulantes, quod cum
sorore cubuisset. Digna certè calumnia suis autho-
ribus; digna quam illi coniurati castimoniæ hostes
ex impurissima sui pectoris lacuna depromerent.
Nam quod ad sanctum Martyrem attinet, tam erat
e is non ab omni modò impudicitiæ labe purus, *e* ve-
rùm extra omnem quoq; suspicionem positus, no-
minatim toto eo tempore, quo Gorcomianæ ple-
bi bonus pastor præfuerat (præfuit autem annis
plus minus sexdecim) vt magis existimem defuisse,
quibus hæc aut vera, aut verisimilia viderentur,
quàm à quibus ea confingerentur. Nam & soror
eius, etsi mulier habitu sæcularis erat, virginitatis
tamen propositum, etiam ætate iam grandior, san-
ctissimè retinebat. Leonardum in arcem vsq; per-
ductum exuere se vestibus suis præfectus iubet,
quæstionibus admouendum, tanquam de occulta
eius machinatione cogniturus. Aderat ibi soror
fratrem secuta; quam ipse proinde, tantisper vti
secedat, admonet, suæ pariter & illius verecundiæ
consulens, optimus castitatis magister. *f* Ea digres-
f sa vestibus exutis ad tormenta se parat. Sed mutata
repentè sententia præfectus quæstionem prohibet,
fortasse veritus conscientia reclamante, viri inno-
centiam acerbiùs vexare; cui proficiscendi copiam
ipse à se factam, suaq; manu subsignatum libellum
dimissorium

dimissorium probè meminerat. Quamquam spes liberationis iam nulla Leonardo in arcem reducto apparebat. Ad quem vt redijt soror, sic eam affatus est: Vides, mea soror, quo nunc res meæ sint loco. g Quod si Deo sic visum est, vt hîc mihi moriendum sit, obsecro ne teipsam crucies, neq; cuiquam mortalium, præterquam mihi, meisq; peccatis mortem meam imputes. O singularem viri modestiam, imò profundam Christiani pectoris humilitatem cum insigni mansuetudine coniunctam. Flagrant in eum acerbissimis odijs hostes sui, & ad eius necem per meras calumnias grassantur. Nec tamen illorum malignitati mortem suam asscribi patitur vir mitissimus atq; humilimus, sed suis tantum in Deum offensis. Post hæc in eundem carcerem, quo monachi clausi erant, detruditur. Interea verò Geusiorum studio rumor tota ciuitate spargitur, parochum furtiuo discessu proditionem vrbi machinatum: h & hoc suo facinore cæteros omnes captiuos vnà secum in certissimum vitæ discrimen pertraxisse. Et quo maior esset fides, idipsum asseuerabant primarij senatores. Leonardus etsi culpa vacuus, quia tamen ansam hanc maleuolis ad perdendum omnes captiuos oportunam esse videbat, qua erat animi submissione, sæpè in carcere socios veniam supplex precabatur suæ temeritatis & imprudentiæ, qua periculum eis auxisset, quibus alioqui nondum spes liberationis fuisset adempta.

g

h

CAPVT

CAPVT XXXIV.

a *Wilhadi & Nicasij Minoritarum testatæ pietas.* b *Cur quotidie Chirurgum ad carcerem ire oportuerit.* c *Guardianus fœlicem se reputat de oblato certamine pro veritate Catholica.* d *Quo maior persecutorũ rabies, hoc consolationes supernæ abundantiores.* e *Quare se redimi noluerit Guardianus.* f *Summæ eius in Fratres charitatis argumentum.* g *Quam fuerit auersatus liberationem.* h *A suis se nullo modo seiungi patitur.*

QVoniam autem ad carcerem circuitu quodam redijt sermo noster, aliquid hic quoq; eorum quæ per eos dies in carcere facta & dicta sunt, referamus. Ibi Martyrum ad Deum orationes, & ipsorum inter se exhortationes & consolationes. Quanquam alij aliis feruentius & frequentius hæc factitabant. Eò Theodorus chirurgus, de quo dudum facta est à nobis mentio, quotidie statis horis, curationis gratia eorum qui saucij erant, accedere permittebatur. a Qui ferè quotiescunq; carcerem introibat, duos religiosissimos viros, Wilhadum & Nicasium genibus humi fixis piè Deum precantes inueniebat. Curabat eò tempore Leonardum, potiones quasdam medicas ei ministrans ad sanandum interiora corporis, quæ frequenti illa ac vio-

lenta,

lenta, quam paſſus fuerat, membrorum pulſatione graviter læſæ, vehementer ei dolebant. *b* Curabat & Nicolaum, parochum alterum, cuius collum ex illa prima nocte adhuc ſaucium fomentis & medicamentis indigebat. Iam & in Gardiani curatione occupatus etiamnum erat, in quo diutius eum morari oportuit, dum faciei, palato, collo ac toti corpori conculcato atq; colliſo medicationem & chirurgiam adhibet neceſſariam. Itaq; dato ſpacio familiarius cum illo colloquendi, ſubinde, quid animi haberet, interrogabat; maximè quoties ſuborta noua tragœdia, ſpes ſi qua fuerat, liberationis ablata videbatur. Ille verò bene ſe animo affectum eſſe reſpõdebat. *c* Quin gaudere ac fœlicem ſe reputare, cui diuinitus concederetur ad mortem vſq; pro Catholica veritate certare. Nimirum experiebatur in ſe vir ſanctus id quod olim de ſe Pſalmiſta cecinit; Secundùm multitudinem dolorum cordis ſui, lætificatam diuinis conſolationibus animam ſuam. Et quod Apoſtolus ait; Sicut abundant Chriſti paſſiones in nobis, ita & per Chriſtum abundare conſolationem noſtram. Quodq; graviter à quodam dictum eſt: *d* conſolationem ſupernam, etſi fidelibus Dei ſeruis nunquam deſit, tunc tamen ſubminiſtrari copioſius, quando perſecutorum rabies ampliùs exardeſcit. Cum autem chirurgus eum cum obſeruatione ſæpiùs interpellaret, vt ſe redimi pateretur (ea enim res à propinquis continenter ſollicitabatur) huiuſmodi ferè verbis reſpondit: *e* Ego præfectus & paſtor ſum: oues curæ meæ commiſſas

habeo, hos fratres meos: Quos proinde in hac tam graui necessitate positos vti deseram, officij mei ratio nequaquam permittit. Quare fixa stat sententia, Deo gratiam mihi suam largiente, simul cum ijs & viuere & mori. Quid enim si ego propinquorum & amicorum opera liberatus euasero? Quid tum de ijs futurum, qui propinquos & amicos non habēt? Num deserendi fratres à fratre, oues à pastore? f Auertat f hoc à me peccatum Deus noster: Cuius ope fi:us certo iam statui cum illis permanere, vt eos pro necessitate muneris mihi impositi, meis qualibuscumq; monitis & cohortationibus animatos ac roboratos, ad felicem sui certaminis exitum finemq; perducam. Rursum chirurgus: An non, bene cum illis agetur, si tu dimissus è vinculis allabores postea communi studio cum Catholicis ciuibus ad eorum liberationem? Certum enim, quod ad exstimulandos bonorum ciuium animos, vt fratribus tuis liberandis quàm maximè seriò dent operam, tua præsentia plurimum sit allatura momenti. Nicolaus ad hæc: Equidem, ait, non recuso è carcere dimitti, quò causam Fratrum meorum, si qua possim, adiuuem. g Sed interim dum ea res agitur, huc mihi quotidie recurrendum esset, debiti erga Fratres officij cohortationis & consolationis gratia, tantisper donec vel ipsi liberati mecum discederent, vel si eorum liberatio non succederet, ego cum ijs mortem oppeterem. Non ita quidem, inquit chirurgus, sed manendum in ciuitate tibi esset apud amicos. Huc namq; si redires, non dubium, quin

iterum

iterum te Geusij captiuum facerent, cumq; alijs includerent, neq; postmodum abire sinerent. Tum ille· *h* Quoniam ita res habet, inquit, satius est me nunc cum fratribus meis permanere. Neq; enim ab Officio quod dixi, quoad facultas erit, vlla me res Deo propicio prohibebit. Hæc & his similia complura Nicolaus, ostendens profectò reipsa, quanto charitatis affectu fratres, eosdemq; filios suos & oues sibi concreditas pius pater & pastor amaret; à quibus nec spe vitæ, nec metu mortis & suppliciorum, nec vlla deniq; propinquorum ac necessariorum importunitate, disiungi sese atq; abstrahi pateretur. h

CAPVT XXXV.

a *Geusiorum ad necem Martyrum anhelantium summa malitia.* b *Quorundam à magistratu inconstantia & pessima simulatio.* c *Vnius è multis commendabilis integritas. Et Geusiorũ præfecti solita perfidia.* d *Quomodo sibi conciliauerit autoritatem Orangius.* e *Ad perdendum innoxios Geusiorum feruor.* f *Comes quidam nomine Lumnius, Ecclesiasticorum sanguinis sitientissimus.* g *Ciuium bommelianorum erga regem fidelitas.* h *Hispanus miles circumuenit Geusios.* i *Bõmaliæ defectio.*

fectio. K *Spes liberationis captiuorum ſubuertitur occaſione diſceſſus* Leonardi.

POſt reductum in cuſtodiam Leonardum, velut egregia ac nobili præda recepta, ſollicitè cauendum ſibi ducunt Geuſianæ factionis homines, ne rurſus eum è manibus amittant: eamq; ob rem omnium captiuorum cauſam communiter perſequendam ſibi ſtatuunt, ſcilicet vt illum hac ratione cum cæteris in exitium propellant. *a* Igitur eorum plæriq; ſtudioſè vicos vrbis omnes obire, vulgus concitare, ſollicitare primores, quàm maxima captiuis apud omnes odia conflare, Leonardi facinus atrociter exaggerare, publicæ proditionis crimen omnibus inferre; nihil deniq; non tentare, quo miſeris inuidam augeant; & non modò liberationi, ſed & redemptioni viam omnem præſtruant. Adeò malis & prauis illi ingenijs inuiſa penitus erat hominum innocentium ſalus, Leonardi maximè, meritò vt in eum quadraret Dauidicus ille verſus: Inimici mei dixerunt mala mihi; Quando morietur & peribit nomen eius? Porrò Catholici quidam non ſegniter operam ſuam in captiuorum redemptionem quoquo pacto tranſigendam conferebant: Sed omnis eorum conatus aduerſæ factionis molitione ſubuertebatur. *b* Erant in magiſtratu, qui dum apud Catholicos pariter & Geuſios gratiam inire ſtudent, parum ſibi in ſuis ſententijs conſtabant: & vt erant in factionem animo propenſi, palam quidem pro captiuis loqui videbantur, at elan-

culum

culum eotum liberationi modis omnibus reſiſtebant. Nonnulli verò captiuorum cauſam ſic agebant, vt monachos tanquam contemptos & odioſos negligerent, pro alijs ſolis è periculo liberandis ſollicitandum rati. Neq; tamen vel in ipſo ſenatu defuerunt, qui tam pro monachis, quàm pro clero liberando par ſtudium adhibendum cenſerent, idemq; ipſi diligenter & ſeriò adhiberent. *c* Quorum vnus vir optimus, nobis intimè notus & charus, ac primo loco honorandus, cum de captiuis ageretur, frequente ſenatu ſententiam hanc dixit: Omniũ captiuorum, ſiue illi monachi, ſint, ſiue non ſint monachi causã parẽ atq; cõmunẽ eſſe & haberi debere. Siquidem in arcis deditione cum Marino ſi ſtipulatum, vt omnes qui in arce eſſent, cuiuſcũq; demũ conditionis homines, excepto prorſus nemine, liberos ille atq; inuiolatos demitteret. Hanc pactionem à Marino, priuſquam arcem in ſuam poteſtatem acciperet, ſolenni iureiurando, iterum ac tertio confirmatam eſſe. Eum proinde vel rogandum, vel quacunq; ratione vrgendum, vt fidem ſuam liberet, & conuenta ſanctiſſimè iurata præſtet. Præſtari verò ea non poſſe, niſi captiuis omnibus ad vnum vſq; dimiſſis Hæc cum ab illo non minus grauiter quàm liberè dicerentur, aſſenſit eius orationi continuò primus ſenator, affirmans rem ita planè, quemadmodum ille dicebat, actam eſſe, & proinde iuſtiſſimum fore poſtulatum. Mox aſſenſit *d* & reliquus ſenatus. *d* Sed quia Marinus iam antè non ſemel interpellatus, eam rem ſuæ negauerat eſſe

poteſtatis, communi ſententia placuit ad Orangium mitti cum literis hominem ſenatus nomine rogaturum, vt ſuam hîc authoritatem interponeret, conuenta ſeruari præciperet, de captiuis ad vnum omnibus dimittendis ad præfectum arcis mandata daret. Erat enim tunc apud eos omnes, qui res nouas appetebant, Orangij ſumma authoritas, *e* quam *e* ſibi ſpecie quadam eximiæ in patriam charitatis, alijsq; id genus artibus homo fucatus & vafer ac vulpino ingenio conciliauerat. Quamuis autem in eam, quam diximus, ſententiam omnium ſuffragia conueniſſent; qui tamen inter eos erant monachis & clero infenſiores, occulta molitione id agebant, vt captiui primo quoq; tempore necarentur, ad eam rem vſi perditorum aliquot ſuæ factionis hominum opera, qui non verebantur propalam ad perdendum innoxios incumbere. *f* Nimirum hoc illis ſtudium *f* erat, vt acceleratione ſupplicij mandatum Orangij anteuerterent. Quam etiam ob cauſam à nonnullis eorum Brilam ſuſcepta iam antè profectio fuerat ad Comitem Lũnium, hominem ferum, ac nuperis rerum ſucceſſibus inſolentem, ſanguinisq; eorum, qui in Eccleſia Catholica ſacratiore eſſent loco, ſitientiſſimum; vt impetratum ab eo referrent, quod tantopere expetebant. Nondum Orãgius in Hollandiam aduenerat: & Lumnij potentia iam in tantum creuerat, vt ſi quid imperaret, periculoſum eſſet non parere. Miſerat autem is Gorcomium pauculis ante diebus quemdam Omalium, vnimanum illum, de quo dudum memini;

mini; cui & in mandatis dederat, g vt quotquot
ibi ſacerdotes & monachi in vinculis habeban- g
tur, ad ſe captiuos adduceret. Qui cùm Gorco-
mij carcerem introgreſſus captiuorum coronam
oculis luſtraſſet, minasq; ac probra (quæ ſuo
loco commemoraui) peracerbè iaculatus in eos
fuiſſet, deniq; eo miſerorum ſpectaculo ſacrile-
gus homo ſeſe ad ſatietatem oblectaſſet; inde
Bommeliam cum cohorte militum petit. Quod
oppidum Gelricæ ditionis eſt, & Gorcomio qua-
tuor fere miliaribus abeſt. Eò clam vocabatur à
ciuibus eius oppidi nonnullis, quibus res nouæ
cordi erant, planè perſuaſus portas patentes
opera illorum, à quibus fuerat inuitatus, ſe in-
uenturum. Sed longè eum ſua fefellit exſpectatio.
Maior enim h & ſanior pars ciuium cognito eius
aduentu, bombardas in mœnibus collocatas in
eum expediunt & parant; ſi fortè propiùs acce-
dere tentaret. Nec procul inde ſtationem habe-
bat Hiſpanus miles, qui de hoſte aduentante cer- h
tior factus arte eum circumuenit. Nam metum
ſimulans, Omalium & qui cum eo venerant, viq;
ad mœnia Bomeliana fugiendo pertraxit. Quo
cum illi peruenissent, primum præter ſpem cre-
bris ictibus bombardarum è mœnibus impetun-
tur: Tum & Hiſpani, qui fugam ſimulauerant,
repentè couerſis in hoſtem vultibus & armis,
grauem in eum impetum fecerunt; ita vt ſexaginta
plus minùs de ſuis in ea clade Omalium amiſiſſe
ferant. Atq; vtinam in ea fide & voluntate erga

Deum & Regem Bommeliani perſeuaraſſent. k Namq; quod dolendum fuit, non multo pòſt in communem cum Hollandicis ciuitatibus, vt ita dicam, inſaniam, neſcio quo malo conſilio pertrahi ſe miſeri paſſi ſunt. Forrò dum abeſt Omalius, à Catholicis quibuſdam ſtudioſiſſimè pro liberandis captiuis eſt laboratum. Et quidem vijs aliis fruſtrà tentatis, quod reliquum, pecunia redimi eos placuit: Eoq; res demum deducta, vt cum præfecto militum criminali, qui qua valebat apud Marinum gratia, liberationem præſtiturus videbatur, iam de precio conuentum l eſſet. l Factum id aliquanto poſt conuentionem de Poppelio redimendo ſceleratè fruſtratam, vti narrauimus. Sed cùm collecta & parata pecunia iamiam numeranda eſſet, interuenit repente ea turbatio, quam ex occaſione abitus Leonardi Geuſios de nouo concitaſſe diximus. Ex quo factum, vt pactio de reddendis precio captiuis in irritum recideret.

CAPVT XXXVI.

a *Specie ſub beneuolentiæ aliquorum fallacia.* b *Auro expugnatur infenſiſſimus Eccleſiaſticorum hoſtis.* c *Popularis tumultus timetur, iniuſtitiæ vindex non timetur.* d *Tunicis & pallijs nudantur Martyres.*

res. e *Wilhadus minorita rogans sibi vestem reddi, alapas recipit.* f *Maledictis impetitur.* g *Orat, pro suis persecutoribus venerandus senex.*

TErtia dies erat Iulij mensis, cùm re apud Bommeliam malè gesta Ioannes Omalius iracundus ac minax sub occasum solis Gorcomium reuerteretur, postridie quàm Leonardus fuerat in carcerem retractus. Eo reuerso quùm nihilo segniùs à Catholicis negocium redemptionis captiuorum ageretur, atum à quibusdam fraudulentis hominibus specie beneuolentiæ commonentur illi, ne quod verbum, si saperent, apud Omalium pro captiuis facerent; sed tantisper à sollicitando desisterent, donec Omalius abiuisset. Alioqui periculum fore, ne redemptionis apud ipsum iniecta mentione (quod esset infensissimo in monachos & clerum animo (grauiùs etiam iritaretur, ac spei huiuscemodi præcidendæ gratia captiuos aut ex tempore necaret, aut Brilam ad supplicium abduceret; tantum abesse, vt vel precio durus eius animus expugnari posset. Quod certè falsum apparuit. Nam per idem tempus, quemdam in clero dignitate præcipuum, ante dies aliquot, vti suprà narratum est, è carcere dimissum, ac domi manere iussum (quem iterum domo extractum vnà cum cæteris captiuis Brilam auehere decreuerat) *b* auro subnixis precibus exoratus liberum fecit: cùm ille iam despe- *b*

rata ſalute, patibulum tanquam infame ſupplicium deprecatus, gladium ſupplex poſtulaſſet, Attamen ea ſubdola ſuggeſtione effectum apud viros bonos, ſed nimium credulos, vt ceptum ſollicitandi opus, dum Omalius adeſſet, intermitterent. Igitur Omalius die quinto menſis Iulij ſub veſperum, accepta pro liberatione viri illius præcipui, quem dixi, pacta pecunia, Brilam profiſci parat, ſecum auecturus captiuos omnes reliquos. *c* Neq; enim Gorcomij palàm eos interficere conſilium erat, eò quod tumultum popularem extimeſcerent. Quæ etiam Omalio cauſa fuit, intempeſta nocte eos abducendi. Sic enim ſuaſerant Geuſij ex ciuibus nonnulli, veriti ne, ſi luce res ea tentaretur, omni conatu reſiſterent Catholici. Nocte igitur ea, quæ ſextum Iulij diem (Dominicus is erat) proximè antecedebat, Martyres ſanctos abducturi tenebrarum *d* miniſtri, *d* tunicis & pallijs (quæ mantella vocant) eos ſpoliant, quibus ad id vſq; tempus remanſerant: vt iam præter interulam veſtem Franciſcanis vix aliud reliquum fieret, quo nuda corpora contegerent. Alijs item ſacerdotibus togas talares detrahunt; nonnnllis præterea & alias veſtes, quæ alicuiùs precij videbantur, exuunt. Si quis autem fortè verbo rogaret veſtem neceſſariam ſibi relinqui aut reddi, mox alapas pro veſte *e* recipiebat; *e* velut accidit honoratæ ſenectutis viro Wilhado Dano, qui ſolam interulam ſibi relictam videns, cum noctium frigora toto penè

corpore

corpore exſanguis horreret, obſecrabat milites, vt ſibi vile ſuum ac detritum mantellum redderent, quo frigus à ſenili corpore defenderet. At illi nulla ætatis commiſeratione moti, probris ac maledictis, inſuper & verberibus illicò ſenem optimum cooperire aggrediuntur: *f* Ah vetera*ne* *f*
proditor, inquientes; Nimium tibi tuisq; ſocijs proditoribus ac deaſtricolis indulgetur. Nimiũ bene omnes ac benignè, prout peſſimè meriti eſtis, tractamini, digni videlicet, quibus ad excoriationem vsq; flagellatis ſaccos ſale inſperſos indueremus. Reuocate iam nunc in memoriam, & recolite, quæ quantaque vos in noſtros ſocios ac ſymmyſtas exempla crudelitatis ediderit*is*. Hæc & huiuſmodi dicentes, interim quàm duriſſimè pugnis & alapis os venerandi ſenis obtundunt, hominis longè innocentiſſimi. Qui ad omnia probra & verbera, *g* non aliud quàm ſuum *g*
illud Deo gratias, reſonare, ſupplicesq; Deo manus ac preces pro ſuis perſecutoribus offerre nouerat: tantum abeſt, vt cuiuſquam aliquando ſanguini verbo factoue fuerit inſidiatus. At deniq; miſertus eius neſcio quis, vile quoddam palliolum (ipſiusne an cuiuſpiam alterius, æquè incertũ habeo) quo tegeretur, corpori eius iniecit. Et hactenus quidẽ ea quæ Gorcomij circa Martyres noſtros acta didicimus, Deo iuuante fideliter exſecuti, primum librum hoc fine claudimus; vt ea quæ deinceps vſq; ad beatum eorum exitũ geſta accepimus, alio volumine digeramus.

HISTO-

HISTORIÆ MARTYRVM GORCOMIENSIVM.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

a *Per hostium, nequitiam & Christi militum patientiam, Dei gloria declaratur.* b *Vnius è numero captiuorum infirmitas.* c *Fideles licet interdum timidi, fidei confessione urgente, morti vitam post ponunt.* d *Iusta boni Pastoris expostulatio, & eius prophetica prædictio.* f *hæresis omnium malorum maximum.* g *Numerus eorum qui Martyrio afficiendi auehuntur.*

AD extremum passionis certamen, & preciosam in conspectu Domini mortem sanctorum Martyrum eius exponendam propiùs nunc accessurus, ea primùm, quæ longo satis itinere, quo Brilam Gorcomio vehebantur, passi sunt, commemorare operæ precium duco; quoniam per hæc etiam a non parum & hostium nequicia, & militum Christi virtus ac patientia, & in ipsis certantibus atq; vincentibus Dei gloria declarata est. Quanquam eorum fortia non sic commemoro, quin etiam infirma legentibus ante oculos subinde ponam, authoritatem in ea re scripturæ

sacræ

sacræ secutus, quæ sanctorum hominum lapsus inter præcipuas eorum laudes non tacuit. Eiusmodi verò quiddam hîc statim initio occurrit. Nam cum ex arce captiui ad flumen ducerentur, nauigio Brilam auehendi (factum id hora prima post noctem mediam) *b* vnum eorum frater suus germanus, qui tùm eò fortè aduenerat, extremis verbis ãbeuntem est prosecutus. Cui mœstus ac lacrymabundus Antonius (hoc enim illi nomen erat) mi frater, inquit, si mihi nunc opem ferre non potes, mori me necesse est. Sed hanc eius quasi delecti animi significationem puto non mirabitur, qui nouerit quàm sit res ardua mortis terrorem vincere; simulq; meminerit neq; omnium Martyrum parem esse ad patiendum alacritatẽ. neq; semper eis adesse consolationem illam internam spiritus sancti, quæ gaudentes in passionibus efficiat: *c* Quamuis interim non desit ea animi fortitudo, qua, cum sic vrgentur, vt aut fides eis neganda sit, aut mors oppetenda, magis eligant fidem confitendo mori, quàm negando viuere, faciantq; quod Dominus ait: Qui perdiderit animam suam propter me & Euangelium, saluam faciet eam. Quod istum feciſſe, qui tam abiectè visus est loqui, tandem res ipsa probauit. Vecturus erat captiuos nauta quidam Gorcomianus. nomine Rochus; in cuius scapham cum pedem inferret Leonardus, hominem agnoscens ac nomine compellans, vt pote quem pastor vnà cum cæteris ouibus salutari pabulo sollicitè pauerat,

b

c

uerat, ait: Hem Roche, tu nos ad patibulum vecturus es? Qui respondit: Ita me nunc facere necesse est. Non quidem intelligebat ille, quàm nulla Christianum hominem cogere necessitas debeat ad obsequium sceleris. *d* Ibi porro bonus
d pastor grauiter queri atq; expostulare cepit, quòd ita furtim, quod nocte intempesta suis ouibus subriperetur; quod non esset permissus extremo discessu nutantes suorum animos confirmare, & ad fidei constantiam cohortari; quòd deniq; supremum vale in Domino dicere ijs prohiberetur. *e* Tum non sine gemitu conuersis ad ciuita-
e tem oculis, spiritu (vt æquum est credere) prophetico dixit: Gorcomium, Gorcomium, ô quantum tibi malorum impendet. Vtcumq; tamen hoc ab eo dictum quis accipiat, certè constat statim ab illo tempore multos continuos annos bello, fame, pestilentia ciuitatem illam miseris modis attritam, exhaustam, afflictam
f fuisse: Quodq; grauissimum est malorum, *f* detestandam hæresim cum sacrorum mysteriorum ac rituum cessatione, iustissimo scelerum vindice Deo sic permittente, supra omnes vrbes vicinas in tantum illic obtinuisse, vt totis iam triginta annis non alia fuerit, in qua sacerdotum ac Sacramentorum ritu Catholico administrandorũ, verbiq; diuini copia minùs haberi posset. Porrò
g captiui, quum aueherentur, *g* vndeuiginti numero omnes fuere; quorum sexdecim erant presbyteri, reliqui tres laici è familia Fratrum Minorum.

rum. Qui numerus quemadmodum deficientibus quibuſdam, ac rurſum alijs in eorum locum ſuccedentibus, mira Dei prouidentia plenus & integer vsq; in finem conſeruatus fuerit, ſuo loco dicemus.

CAPVT II.

a *Anguſtia loci & tetro odore Cymbæ cõchaticæ pene enecantur Martyres.* b *VVilhado minoritæ & iam decrepito pallium auferitur vt & alijs ſuæ veſtes.* c *Pro prandio, ludibrijs ſatiantur.* d *Ne pecunia quidem redimi poſſunt* e *Conuitia geuſiorum in eos congeſta.* f *Author ad beatos Martyres apoſtrophe.*

POſtquam ſecundo flumine Moſa (quem eo tractu Maruedam vocant) prouecti eſſent aliquo vſq; captiui, tranſire iubentur è ſcapha in cymbã quandam conchaticam, ex conchis quas vehebat, grauiter olentem. In eam ſuperiori parte clauſam contruduntur & conſtipantur, haud multo ſecus atq; merces in vaſis ſolent à mercatoribus compingi. a Et ſanè niſi maturè fuiſſent inde educti, periculum erat ne in tanta loci anguſtia, tamq; tetro odore, penè adempta reſpirandi proteſtate enecarentur. Habebat apud ſe Nicaſius aromatum nonnihil, quod aduerſus huiuſmodi caſus ei Gorcomij in carcere fuerat à chirurgo datum. Quod ab eo ſocijs communicatum, fœtoris moleſtiam minuebat aliquantulum. Cæterum ex ea cymbà non multo pòſt in nauim quandam onerariam tranſmiſſi,

tranſmiſſi, Dordracum vſq; vehuntur. Appulerunt autem eo circiter horam nonam ante meridiem
b Dominica die. *b* Ibi rurſum Wilhado venerando ſeni pallium à militibus aufertur; Hutero Canonico ſuum item pallium; Henrico Minoritæ, quod ſolum ei reliquum erat tritum capitium, quem caperonem vocant; Nicolao Parocho tunica. Qui cum militis veſtem detrahentis improbitati nonnihil obniteretur, à Leonardo collega monitus ſtatim ac lubens acquieuit. Neq; ei quicquam manſit reliquum præter lineum nigri coloris amiculum, quod camiſiæ intimæ ſuperinduerat. Porrò Ioannes Omalius cum præcipuis comitibus vrbem ingreſſus, curandoq; corpori largiter indulgens, impranſos eo die ſanctos Martyres reliquit. Neq; verò eis in terram aſcendere permiſſum fuit; ſed in naui, quæ ad ripam alligata erat, relicti ac detenti, omnium *c* ludibrio manſerunt expoſiti. Siquidem
c ex vrbis porta quæ proxima erat, accurrebant homines frequentiſſimi, captiuos Sacerdotes & monachos, velut rem nouam ac prodigioſam viſuri; verè vt ab ijs iam tum dici potuerit illud Apoſtoli Pauli: Spectaculum facti ſumus mundo & Angelis & hominibus: Ibi probra, conuicia, ſcommata certatim in Martyres iactari, cachinnis & confuſis clamoribus omnia perſtrepere. Quanquam aderant etiam Catholici quidam eius vrbis incolæ, captiuorum afflictioni ex amino condolentes, ſuumq; adeo dolorem etiam lacrymis palàm teſti-
d ficantes. *d* Inter quos erant qui pecunia redimere cuperent,

cuperent, ſi licuiſſet, Theodorum Emdenum, & Petrum Aſcanum minoritas. Quorum Aſcanum amici nauim ipſam ingreſſi, præ charitatis affectu, non ſine fletu collum ſtringentes oſculabantur. At verò promiſcua multitudo nihilo mitiùs captiuis illudere atq; inſultare, neq; vllum maledicentiæ genus prætermittere. Erat audire è media turba voces has & ſimiles; Ah ſeductores & impoſtores hominum. e Quam multos malè credulos commentis veſtris Papiſticis atq; anilibus deliramentis in errorem abſtraxiſtis! Ah, quam multa animarum millia prauis ac peſtiferis veſtris doctrinis in infernum præcipitaſtis! ô quàm pulchrè nunc patibulum ornaturi eſtis! Et alia id genus dicteria atq; conuicia, vt quemq; maledicendi libido titillabat, in ſanctos viros cumulatiſſimè congerebantur. Etenim impunitas & licentia publicè conceſſa metum ex animis omnem exemerat. At interim mihi liceat eoſdem Chriſti martyres in tanta canum circumlatrantium rabie patientiam corde tacito, rectéq; ſibi conſcio conſeruantes, ipſius Domini mei verbis affari & dicere: f Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes, propter Chriſtū & Catholicam eius Eccleſiam. Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Verè enim & in æternum beati, quotquot in iſta glorioſa confeſſione, ſpiritu Dei vos corroborante, conſtantes & immobiles ad finem vſq; perduratis.

e

f

CAPVT III.

a *Martyres sunt militibus occasioni quæstus ob auiditatem Dordracensium illis illudendi.* b *Caluiniano de Eucharistiæ Sacramento disceptanti, à Leonardo & Nicolao Parochis nec non FF. Minorum Vicario acriter resistitur vsq; ad hæretici confusionem.* c *Cur noluerit disputare cum ipso Guardianus.* d *Victus, vt hæreticis pro more est, in rabiem vertitur.*

PORRÒ milites qui captiuis additi erant custodes cum viderent tantam hominum multitudinem portis effusam cupiditate spectandi accurrentem, velum nauigio quo captiui detinebantur, obtendunt ac circumponunt; neq; quemquam, qui numum priùs non dederit, ad spectandum admittunt; vt est id genus hominum ingenio, quoties occasio tulerit, ad quæstum intentissimo. a Ergo quicunq; quadrantem numulum annumerabant, intra velum admissi, spectando, illudendo, conuiciando, & si quid aliud liberet, semet affatim satiabant. Ingressus autem illuc inter alios insignis quidam ac primi nominis hæreticus Caluinianus, cæpit cum captiuis de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento multa disceb tare. b Cui grauissimè restiterunt Leonardus & Nicolaus parochi, necnon Hieronymus Fratrum Minorum Vicarius. Quod sanè præstitum ab ijs est tanta disputationis acrimonia, tantoq; Catholicæ veritatis tuendæ studio, sudor vt ijs inter disputandum

dum largè defluereret, Leonardo maximè; qui vt erat sermone promptus ac potens, & eruditione præcipuus, meritò primas in ea disputatione partes sustinuit. Deniq; tam doctè, solidè atq; explicatè reddebant Christi Martyres suæ fidei rationem, vt hæreticus ille victus & pudore suffusus vltrà quod diceret, non haberet. c Cæterùm Gardianus, quòd infructuosa videretur ei illa cum hæretico concertatio, ne verbum quidem disputando eum eo commutare voluit, veritus illud Dominicum: Nolite dare sanctum canibus, neq; mittatis margaritas vestras ante porcos. Proinde & socios submonebat vt Missam facerent eam, vt ipse rebatur, inutilem altercationem. Ipse interim capite super rudente, quo alligata erat ancora, reclinato paululum requiescebat. d Hæreticus autem ille disputator posteaquam ratione superatum se vidit, mox velut in rabiem versus, vultu exeandescere, dentibus stridere, toto corpore contremiscere, fœuis conuicijs sanctos martyres impetere; neq; iam argumentis sed maledictis pugnare; deniq; velle captiuos omnes extemplò, si liceret, in aquas è naui præcipites dari. Sicq; in eo verè fuit impletum quod Gardianus verebatur; illud nimirum quod post memorata verba Dominus pro ratione subiecit: Ne forte Missas ante se margaritas conculcent pedibus, & conuersi dirumpant vos.

c

d

CAPVT IV.

a *Auehuntur Martyres ieiuni, nec aliquo habente curam eis cibum subministrandi.* b *Quantum tota vna nocte tolerauerint molestiæ.* c *Oppidi Brilæ alias Vornæ descriptio.* d *Pomarium Domini mysteriosè vocatur.* e *Barbari illius accolæ, maledictis captiuos religionem blasphemis insectantur.* f *Omnia peruersissimis moribus homines peruertunt.* g *Lumnius Ecclesiasticus infensissimus de captiuorum aduentu exultat.*

INterea temporis flumen æstu maris intumescens post meridiem nauigandi commoditatem dabat. Itaq; Dordraco Brilam auehuntur captiui. Qua in nauigatione cum adhuc ieiuni essent, & partim acri disputatione, partim multiplici atq; continua malorum hominum vexatione vehementer fatigati, ac viribus exhausti, paululum cibi tandem impetrarũt, parcissimè ipsis præbente nauta vectore suo; a vt qui diceret se mortalium scire neminem, à quo vel buccellam panis pro eo beneficio sibi restitutum iri speraret. Neq, enim ad remunerationem cælestem attollebat animum homo carnalis, neq; meminerat promissionis Christi: non perditurum mercedem suam, si quis vel vni ex minimis ipsius discipulis calicem aquæ frigidæ porrexisset. Præstitit tamen hoc ille vel naturali quodam commiserationis affectu motus, ac præstitit solus. Nam à militibus, qui non tam custodes se martyrum præbebãt quam hostes,

ne mica

ne mica quidem exſpectari poterat. Eius diei nauigatione peruentum eſt eo vſq; dum vno tantum miliario Brila abeſſent; *b* vbi tota nocte Martyres in naui relicti à frigore & inedia, ſeminudi ac malè paſti, non parum moleſtiæ tolerauerunt. Poſtero die mane Brilam aduehuntur: appulſi primùm ad aggerem longiuſcule ab oppido diſſitum, in quo nauium ſtatio eſt, vulgo caput vocatur. Illic vnius ferme horæ mora trahitur, donec aperta ciuitatis porta captiuis obuius procedat Comes Lumnius, amicè videlicet atq; humaniter homines deſideratiſſimos excepturus. *c* Eſt autem Brila oppidum in extrema Hollandiæ inſula, quæ Vorna dicitur, ad meridiem ſitum, exiguum quidem illud, ac ſuperiori tempore obſcurum atq; ignobile. Cæterum ex quo memorati Comitis inſidijs interceptum (quæ res in calendas Aprilis proximè antegreſſas inciderat) Geuſiorum poteſtati ac religioni ceſſit, eorundem crudelitate, & hominum Deo ſacratorũ, quos paſſim quacunq; prædabundi milites illuc adducebant, cædibus ac ſupplicijs egregiè nobilitatum. Quam ob cauſam Geuſij locum illum Domini pomarium vocitarunt; ineptè quidem; ſi ad illorum ſenſum reſpicias. Etenim minimè quadrat, vt locus ſupplicij maleficorum hominum, velut excidij malarum arborum, Principis pomarium vocetur. *d* Verùm ſicut olim Caiphas aliud cogitans prophetauit, ita & iſti rem veram ac myſterio plenam ſenſu non vero protulerunt. Verè enim pomariũ Chriſti Domini locus ille eſt, in quo requieſcunt arbores

b

c

d

optimæ atq; pulcherrimæ ; quæ quia fructus eidem Domino ſuo multiplices , vberrimosq; per ipſius gratiam tulerunt in tempore ſuo , gratiſſima de ijs illi in cœleſti , regioq; eius conuiuio ſubminiſtrant tragemata. Sed ad inſtitutum redeo. Dum Lumnius exſpectatur , accolæ vrbis , homines inhumani ac barbari, ſuas ibi partes agere omnium primi cepere. Captiuos e maledictis inceſſere ac probroſis exagi-
e tare nominibus. In religionem verò & ſacroſancta myſteria blaſphemias horrendas euomere : neq; interim Regio nomini ac Maieſtati parcere. Et quidé proditores vocitari viros bonos , qui debitam Deo Regiq; fidem prodere , eiùſue proditoribus conſentire nollent , tritum iam erat & peruulgatum. Idololatras identidem inclamant, væcordes atq; deliros ſeruos & veneratores Baal ; ventrem , Venerem , Mammonam eos pro dijs colere , Cunctos autem ſimul non aliud eſſe quam gregem phaleratorum
f hypocritarum. f Ad hæc corporis habitudinem pro contumelia obijciunt, alijs craſſitudinem & ventroſitatem , at contrà alijs maciem atq; exilitatem improperantes : & quicquid aliud tale in buccam veniret , temerè ac petulanter effutientes. Taceo plus centies repetitum patibuli ac ſuſpendij opprobrium. Quod certè totidem verbis in Chriſtum ipſum dici poterat. Cæterum quæ ab illis in ſanctiſſimum & Angelis etiam ipſis tremendum corporis Chriſti Sacramentum iactabantur blaſphemiæ, adeo omnem ſuperant impuritatem ſimul & impietatem, vt horror ſit referre. Sub hæc procedit ex vrbe Lú-

nius,

nius, portis ad eius nutum patefactis. g Cum enim g de captiuorum aduentu nuncius ad eum adhuc cubantem fuisset allatus, mox ille præ lætitia mirè gestiens strato exsilijt, homo alioqui post nocturnas epulas in multum diem dormire solitus. Inde vix bene vestitus in equum insilit, ac celeri cursu locum, vbi captiui tenebantur, petit, equitum aliquot & peditum armatorum satellitio cinctus.

CAPVT V.

a *Lumnij Comitis sceleratæ vitæ breuis narratio.* b *Patria Leodiensis & à pueris instructus ab Apostata Franciscano.* c *Quanti referat puerorum institutio.* d *Haustum in primis annis venenum animo lumnii penitus insidet.* e *Deprauata eius indoles.* f *Horrendum in puero facinus.* g *ex puerilis ætatis tyrannide incolæ peiora præsagiunt.* h *quo vultu obuios monachos præcipuè Franciscanos soluerit intueri.* i *Apostatæ turpitudinem suam obtrectationibus tegere studet.* k *Cur lumnius exceperit aliquando tecto Minoritas ad se diuertentes.* l *Quo fine eos nonnulli excipiant.* m *Factionibus nobilium belgij, quamuis extra belgicam nobilitatem, adiungit se socium lumnius.* n *Propter suæ crudelitatis exempla Ecclesiasticis formidabilis.*

QVoniam autem, amice lector, Lumnius iste non hos tantùm, quorum nunc acta scribimus, verum & alios non paucos Ecclesiæ viros, extrema per supplicia ad Martyrij palmam transmisit,

miſit, quis ille fuerit, & qualis iam ante id tempus innotuerit (nam quæ poſtea egit aut paſſus eſt alibi fortè attingam) paulo plenius hic tibi exponere operæ pretium duxi. *a* Nomen ei Guilielmus, cognomen à Marca, quod à veteri Comitum familia, qua progenitus erat, accepit; ita quidem, vt propinquitate ſanguinis attingeret illuſtrem virum Erardum à Marca, Ro. Eccleſiæ Cardinalem & Epiſcopum Leodienſem: vt ſanè mirum ſit eum ab illius ſpectatiſſimi viri moribus & pietate turpiter adeo degeneraſſe. Nam & domum eius priuatam, quam Leodij ad ædem S. Martini quondam habuerat, hic ipſe & frater eius hæreditario iure poſſederunt. Ipſe verò deniq; etiam in ea mortuus eſt. *b* Porrò Lumnius dictus à municipio quodam in ea Brabantiæ parte ſito, quæ Leodienſium fines attingit; loco ſcilicet natali: cuius & dominium ei à maioribus obuenerat. In arce eiuſdem loci, in qua cum matre puer morabatur, inſtitutus eſt ab apoſtata quodam Franciſcano, quem mater vidua, pia quidem illa & vt accepi, Catholicæ religionis obſeruantiſſima femina, ſed impoſtoris illius hypocriſi miſerè deluſa, ſuo filio pædagogum, ac puericiæ eius formatorem aſſumſerat. Is recentem concreditam ſibi teſtam, hæreſeos Caluinianæ, qua ipſe infectus ac deprauatus erat, imbuit veneno. *c* Quod malum adeo penitus ex illo tempore eius animo inſedit, vt quamuis poſtea Louanium vrbem vicinam (qua non aliam ea tempeſtate academiam

cùm

eûm diſciplinarum omnium humanarum, tum diuinæ Catholicæq; doctrinæ certiorem magiſtram habebat atq; etiamnum habet orbis Chriſtianus) ſtudiorum liberalium cauſa miſſus, ibiq; Catholico ſimul & integerrimo præceptori traditus ad inſtituendum fuerit, minimè tamen opinationis ſemel inditæ, conceptæque labes elui potuerit. Quin adeò poſt eam vrbem vnà cum ſtudijs humanitatis relictam, magis etiam ac magis depraua-
ta eius indoles aperire ſe cepit. *d* Nam præter *d*
illud hæreticæ doctrinæ venenum, hæretico magiſtro propinante infeliciter hauſtũ, inſita quædã animo eius crudelitas ſeſe proferebat paulatim. Quamquam iſtud vicium multo antè adhuc puer prodiderat non leuibus argumentis. Siquidem iam tum cum ſuis æqualibus & contendendi peruicacia, & pugnandi audacia, & vlciſcendi gloria ita certabat, vt omnes longè ſuperaret. Toruus illi erat & Schyticus oculorum obtutus, index animi ſæui & ſanguinarij. Quo in genere quid aliquando puer deſignauerit, quemadmodum id à viro fide digniſſimo, cui patria cum illo communis eſt, accepi, breuiter narrabo. *e* Fuit inter *e*
duos Lumniæ vicinos pagos Corſellam & Helchtriam vetus controuerſia ſuper palude quadam in vtriuſq; confinio ſita, non diſſimilis illi quam inter fratres coortam atq; gliſcentem miraculo inductæ ariditatis ſuſtulit Thaumaturgus ille Gregorius. Tam celebris autem ea contentio fuit, vt palus ipſa vulgo contentioſa vocaretur.

Porro Corſella dominum eundem quem Lumnia habebat. Is poſt ſui patris obitum erat Guilielmus à Marca. Qui duodecimum ætatis annum vix prætergreſſus, in ea controuerſia ſtudio ſuæ partis in tantum efferbuit, vt cum armata ſubditorum manu ductor ipſe locum contentioſum adiret, eo conſilio, vt ſi quos aduerſæ partis homines illic inueniſſet, aut occideret, aut captiuos abduceret. Sed præter opinionē nemine prorſus in-
f uento, ne domum inultus & inglorius rediret, furorem ſuum per occaſionem aliò conuertit, Nam in reditu fortè repertos myricæ (quæ in ijs locis frequens naſcitur) meſſores vnum & alterum comprehendi inſſit, velut ingenti crimine obſtrictos, quòd in terra publica ſuæ ditioni, vti dicebat, ſubiecta meſſem facerent. Comprehenſos equo ſuo alligauit, (ô barbarum & ſtupendum, horrendumq; in puero facinus) atq; vt canes non modò per terram longo ſpacio raptauit, verum etiam per medium quoddam viuarium aquaticum ei loco vicinum vi pertraxit. Deniq; miſeros illos atq; innoxios, nec quidem eius vici, cui tam hoſtiliter infenſus erat, inquilinos adeo tractauit atrociter, vt omnem circumcirca regionem
g huius rei ſermo compleret; g & quotquot hanc in illa ætate tyrannicam immanitatem vel aſpectu vel auditu cognouiſſent, ſtupentes alius ad alium dicerent: Quis putas puer iſte erit? nimirum ea quæ poſtmodum ætate prouectiore ſunt ab illo perpetrata, talibus ex initijs haud quaquam im-

brobali

brobali coniectura præsagientes Obseruata sunt & alia in eo iam tum adhuc puero, quæ prauitatem indolis, ac penitus insitum animo eius, ordinis monastici odium declarabant. Aiunt eum à prima ætate, qua de religione cognoscere aliquid potuit, monachos omnes, præcipuè Franciscanos, quoties obuiam ei fortè fierent, *h* torto vultu & obliquis oculis intueri solitum: Sic videlicet edoctum atq; institutum, vt existimant, ab illo morum suorum pessimo formatore, eodemq; desertæ à se religionis maligno suggillatore. Scilicet hoc omnibus apostatis monachis in more positum esse quis nescit, *i* vt quò turpitudinem suam tegant, & perfidiæ suæ velum obtendant, virulentis obtrectationibus & sycophantijs eam societatem assiduè lacerent, cui se sancta voti professione semel in perpetuum addixerant? Iam ad grandiorem Lumnij ætatem quod attinet; retulit mihi vir quidam honoratus, rem malo suo expertus, familiam illi (posteaquam domum ipse suam regere cepisset) moribus corruptissimam fuisse & in qua diuini cultus ac præceptorum Ecclesiæ nulla ratio, sed extremus neglectus atq; contemptus. *k* Non quidem me latet eum aliquando tecto excepisse viros religiosos ex itinere ad se diuertentes, atq; in his etiam Minoritas, ijsq; siquidem externa spectes officia, benignum hospitium præbuisse: Sed qui hominem norant, facile intelligebant non hæc ab eo fieri studio religionis, sed quòd eam religiosæ hospitalitatis consuetudinem

h

i

k

ſuetudinem à parentibus acceptam repentè abrũpere, ſibi non ſatis conſultum illo adhuc tempore
l pro ſua apud bonos exiſtimatione putaret. l Ac verò de tali hominum genere certa experientia didicimus, quemadmodum exceptos conuiuijs ſimpliciores, vt vocant, fraterculos quadam humanitatis ſpecie ad hilaritatem prouocent, exhilaratos autem naſo ſuſpendant & ridiculos ſuos faciant; tum ſi quid fortè ineptius à quoquam eorum dictum factumue fuerit, ilicò foras efferant, atq; vnius quantulumcumq; vitiũ inuidiosè exaggeratum mox in vniuerſam familiam per calumniam diffundant. Porrò quum in Belgio noſtro viri ac iuuenes aliquot nobiles anno Dñi 1566. conſpirationem feciſſent, qua Regiorum aduerſus hæreticos edictorum ſeu mitigationem ſeu veriùs abolitionem oblato ſupplice libello extorquere volebant m (ea nimirum conſpiratio fuit, quæ
m toti Belgio poſtea ſubſecutam omnem religionis ſimul & reip. deformationem inuexit) horum factioni Guilielmus Lumnius, quamuis extra nobilitatem Belgicam cenſeretur, aliquanto tempore pòſt ſeſe ſocium adiunxit. Quam ob rem ſolum vertere coactus, manifeſtum Catholici Regis hoſtem ex eo tempore ſe declarauit: ac durante præfectura Ducis Albani multa contra patriam geſſit hoſtiliter terra mariq; ſed mari præcipuè. Nam inde Brilanam tandem inſulam &
n vrbem inſidijs tentauit & cœpit. n Ibi verò quaſi regnum & ſtabilem regni ſedem adeptus, ea ſtatim exempla

exempla ſuæ crudelitatis edere aggreſſus eſt, propter quæ tum Catholicis omnibus, tum maximè viris ordinis & profeſſionis ratione Deo coniunctioribus haberetur ſupra modum formidabilis; quippe qui talem ſe factis & verbis gerebat, vt Sauli more non aliud quam cædes & ſupplicia Sacerdotum ac monachorum ſpirare videretur.

CAPVT VI.

a *Lamnius contemplatus intentiũ oculis captiuorum miſeriam in cachinnum erumpit.* b *Ironicus ad ipſos ſermo.* c *Genua ante tyrannum flectere coguntur.* d *Iuratus hoſtis, religioſorum iudex conſtituitur.* e *Patibulum Martyres bini & bini colligati in modum proceſſionis Eccleſiaſticæ circuire compelluntur.* f *Aliud ludibrij genus.* g *Qualis pompa in ciuitatem ducti.*

HIc igitur Lumnius (vt ad inſtitutum redeat oratio) ſimulatq; ad eum locum, in quo naues ſtabant, equo vectus peruenit, captiuos omnes conſpectui ſuo oblatos, vt adhuc in nauigio erant, intentis admodum oculis velut optatiſſimum & iucundiſſimum ſpectaculum aliquantiſper contemplatus, a deniq; in cachinnum erupit adeo effusè, vt homo ſui vix compos ſuper equum dorſo reſupinus caderet, implens hoc quod à Sapiente ſcriptũ eſt: Fatuus in riſu exaltat vocem ſuam. Sed ô riſum verè Sardonicum, ac talem planè de quo Salomon ait:

ait: Sicut ſonitus ſpinarum ardentium ſub olla, ſic riſus ſtulti. Mox autem huic velut proœmio cætera congruentia conſecuta ſunt; ludibria, ſcommata, probra, maledicta, omnia acerbitatis ac virulentiæ plena, necnon eo pectore digna, vnde eructabantur. b Inter alia verò ſic captiuos eſt allocutus. b Quid vobis hic negotij eſt obſecro? Quæ veſtri aduentus cauſa? Nunquid bellum hîc nobis inferre, nosq; hinc è ſedibus noſtris eijcere vultis? An eo conſilio huc acceſſiſtis, vt proditionem aduerſum nos aliquam machinemini? Quid enim cauſæ eſſe putemus, quod non domi veſtræ manſeritis, miſſis ſcilicet veſtris ſolito veſtro more celebrandis ſatis ſuperq; occupati? Poſt huiuſmodi primas ſalutationes iubet de naui in terram captiuos omnes educi, c qui ſimulatq; terram pedibus attigerunt, c inflexis genibus ante tyrannum demittere ſeſe coguntur. Qui ſimulata humanitate dixit ad eos Latinè: Surgite Domini. Sunt qui referant Leonardum, virum celebritate doctrinæ multis notum, cuius etiam ad Lumnium fama nominis iam tum præcurrerat, ab ipſo compellatum fuiſſe his verbis: Sacrificule, quid hîc agis? ecce, nunc ſuſpendi te oportet. Alia certè id genus multa ab eo in ſanctos viros dicebantur. Interim verò tu mihi vide quæſo Chriſtiane lector, quàm ſit iſte futurus idoneus captiuorum iudex, d in quo præter d animum affectibus corruptiſſimi, tot aduerſus illos ac talia præiudicia iam præceſſerint. Porrò milites iniuſtæ prauæq; voluntatis eius miniſtri captiuos binos iunctis brachijs colligatos

alios

alios poſt alios ordine diſponunt; ſicq; diſpoſitos præeunte carnifice ſemel & iterum circumire cogunt vicinum quoddam patibulum haud procul à litore ſitum, cuius figura r, ſiue dimidiatum n referebat. Noſtri ſemipatibulum vocant. e Ibi Henrico laïco Franciſcano portandum in manus traditur e vexillum ſacrum è templo quopiam à ſacrilegis illis ablatum. Itaq; iubetur ad imitationem proceſſionis Eccleſiaſticæ ſocios omnes ordine ſequentes tanquam ductor & vexillifer antecedere. Et augendæ ignominiæ cauſa ſemel, iterum & tertiò compellitur ſocijs ſequi iuſſis ſub patibulum tranſire; ſcilicet vt ad eum modum ſuæ peregrinationis vota perſoluerent. Sic enim loquebantur impij ſatellites, qui eos ad huiuſmodi circuitiones compellebant. Interim verò ſpectatores nihilo probiores inſultare miſeris, & conuicijs inſectari, monſtratoq; digitis patibulo dicere: En cœmeterium veſtrum; En Eccleſia veſtra. In ea nunc vti ſoletis, omnem iſtam veſtram exercete idololatriam. Compulſi præterea fuerunt f ne quid ab ludibrium deeſſet) idem illud f patibulum inceſſu retrogrado circumire: tum proſam quandam (vt vocari conſueuit) in Deiparam Virginem elata voce canere iuſſi, deinde fixis in terram genibus, patibulum ad inſtar coronæ cingere; ſimulque celeberrimum illud Eccleſiæ cantieum, Salue regina, decantare. Iuſſi ſunt & alias id genus ſacras laudes Beatæ Virgini canere. Carnifex interea ſcala patibulo admota ſic ſe comparat, vt ſi captiuos omnes eſſet è veſtigio ſuſpenſurus, nimirum

vt hac velut obiecta præsentis imagine mortis, terrorem incuteret miseris, atq; eorum afflictionem vehementiùs augeret. Neque enim aliud illi tunc quàm suspendium & mortem exspectabant. g Post g hæc aggere conscenso ad vrbem bini vt antè eodēq; ordine deducuntur. Et quo spectabilior esset pompa, duobus laïcis Franciscanis hastilia traduntur in manus, quorum summitati lappas, aliasq; id genus herbas pro ornatu milites circumligarant. Inter hos duos taliter instructos socijs ponè sequentibus medius incedit carnifex, sacrum vexillum manibus ferens eo vsq; dum in vrbem ventum esset. Nam ibi rursum Henrico laïco ferendum traditur, impositio præterea capiti eius ad ludibrium holoserico pileo.

CAPVT VII.

a *Captiui sacra aliqua cantare iussi, exacte atq; compositè cantant.* b *Ob plagas ipsis inflictas vix à notis agnoscuntur.* c *Infimæ plebis contumeliæ.* d *eiusmodi Christiani turcis ipsis crudeliores.* e *Mimicum quoddam factum in irrisionem rituum Ecclesiæ Catholicæ.* f *In ciuitate rursus Martyribus circuitus patibuli & litaniarum cātus præcipitur.* g *Quam pia Godefridus Dunæus istius actus coronidem precatione concluserit.*

Ciuitatem hac pompa ingressi Martyres rursum iussi sunt cantica quædam sacra canere, velut illud in Sanctissimam Trinitatem celeberrimum: Te Deum laudamus, &c. tum responsorio quædam vulgatiora,

vulgatiora, quæ quidem ferè omnes illi, præcipuè verò Minoritæ, cum probè memoria tenerent, *a* exactè satis atq; compositè canebant. Porrò duo milites hinc inde adequitantes grauibus ac frequentibus plagis captiuos identidem cædebant, ad eam rem virgas quas de arboribus detraxerant, in manibus habentes, quibus adeò immaniter facies illorum & colla diuerberabant (etenim fratres Minores capitijs & cucullis spoliati, nudato ad pectus vsq; collo incedebant) vt eæ partes vehementer inflatæ & sanguinolentæ spectantibus apparerent, *b* efficerentq; ne satis ipsi vel à notis ac ciuibus suis agnoscerentur. Iam si qui vocem cantando minùs attollerent, ij duriùs & crebriùs vapulabant, sicq; ad canendum altiùs exstimulabantur. Quin ipse etiam Comes equo vectus captiuos ante se agens, virgula quam manu tenebat, subinde eos valideq; verberabat. Et hæc quidem illi. Nam de plebe quid dicam? Neq; enim dicere facile est, quàm licenter & petulanter in omne contumeliæ genus aduersus Dei ministros ea sese effuderit; dum quisq; vel infimæ sortis & conditionis homo pro concepto in religionem & religiosos viros odio, vexandis atq; impetendis ijs animum explere studet: *c* alij sales & scommata confertim in eos iactant, alij conuicijs & maledictis incessunt, alij verò nec ab arcanis & sacrosanctis mysterijs exagitandis impias linguas abstinent; interim ipsi quoq; seu militum exemplo, seu propria incitati malicia, nemine prohibente, captiuos indemnatos, insontes ausu nefario verbe-

rantes. Ea facti indignitate commotus Hieronymus Vicarius, vir grauis, ac multa rerum experientia doctus, in huiuſmodi verba prorupit: Quænam hæc morum barbaries? Aut quæ gens obſecro tam ab omni ſenſu humanitatis aliena, quæ captiuos ſuos ad hunc tractet modum? *d* Equidem aliquando Turcarum in manus, & Græcorum & Saracenorum incidi. Nunquam tamen, etſi captiuũ, vel vnius verberis affectũ iniuria me memini. Fuerat hic religioſiſſimus vir olim verſatus in illarum gentium partibus, ſacra ſuſcepta peregrinatione; & apud eas, vt fit, comprehenſus non ſemel, & in vincula coniectus. Fuit autem & hoc valde deplorandum, quòd in tanta circumſultantium turba nullus appareret, qui captiuos miſeratus vel ſuſpirium duceret, vel quoquo modo malis eorum ſe commoueri vultu aut verbo ſignificaret. Quum ad hunc modum in vrbem perducti eſſent, tanta ad hoc ſpectaculum affluxit hominum multitudo, vt nemo prorſus incolarum abeſſe videretur. Stabant ſpectantes & ſpectaturi longo ordine hinc inde in plateis, qua Martyres pertranſituri erant, tanta frequentia, quanta ad nullum aliud ſpectaculum accurri ſolet. Ludibriorum autem & ſcommatum & contumeliarum nullus modus. *e* Erant qui vas aqua plenum ante fores iuxta ſe ponerent, & ſcopis intinctis aqua prætereuntes captiuos inſpergerent alta voce tono Eccleſiaſtico canentes illud: Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, &c. Sic nimirum illi malè feriati homines antiquiſſimũ

Eccleſiæ

Ecclesiæ Catholicæ ritum, quo consecrata sacris precibus aqua in populum aspergi solet, mimico suo facto publicè risui habebant. In forum vt ventum est, mox ad patibulum in eius medio erectum, eodem quo extra ciuitatem modo atq; ordine captiui propelluntur, velut iamiam suspendendi. *f* Rursum ibi ter iussi patibulum circumire, atq; inter eundum Litanias Sanctorum, & alia quædam sacra cõcinere; completo circuitu sub patibulo genibus terram premere, simul & quasdam Virgini Matri laudes cantare. In quibus quum peruentum esset ad orationem, qua eiusmodi laudum cantica more Ecclesiæ concludi solent (eam collectam vocant) omnes tacuerunt, hanc arbitror ob causam, quod rem à Sacerdote quopiam digniore fieri solitam nemo sibi præ modestia animi sumere vellet. Sed cum ab ijs qui proximi astabant, minaciter vrgerentur, vt etiam collectam accinerent. *g* Godefridus Dunæus presbyter, vir humilis & zelo Dei plenus, non passus hanc coronidem pulcherrimo actui deesse, voce sublata clarè, perfectè, & citra hæsitationem, vti sæpe in Ecclesia laudibus vespertinis facere solitus, hanc Ecclesiasticam precationem recitauit: Oremus. Interueniat pro nobis quæsumus Domine Deus, nunc & in hora mortis nostræ apud tuam clementiam gloriosissima Virgo Maria Mater tua, cuius sacratissimam animam in hora benedictæ passionis & amaræ mortis tuæ, doloris gladius pertransiuit; Qui viuis & regnas in sæcula sæculorum. Et respondérunt cæteri Martyres, Amen. Iam audi-

f

g

tum erat horæ octauæ signum ante meridiem. Circumstabat interim populi spectantis ingens turba, quæ præterquã quod cupidissimè spectaculum illud aspectaret, suas etiam partes insultando miseris gnauiter agebat.

CAPVT VIII.

a *Martyribus vitio non vertendum quod in præfatis fuerint obsecuti voluntati improborum.* b *Ipsorum in hoc facto summa pietas.* c *Eos recte fecisse ex sacris litteris ostenditur.* d *Confirmatur exemplo Christi.* e *Plures rationes cur Geusijs paruerint in rebus quidem bonis sed peruersa voluntate imperatis.*

QVod autem ad ea quæ iam commemoraui, pertinet, equidem spero atq; confido neminem fore æquum lectorem, qui Martyres nostros ob id in crimen vocandos putet, quod voluntati Comitis ac militum, scilicet hominum improborum, ad ea quæ diximus, vel agenda vel cantanda sese cogen-
a tium, fuerint obsecuti. a Quid enim prohibet à Catholicis vim patientibus piè rectèq; fieri, quod à violentis dominis impia, peruersaq; voluntate iubetur; dum tamen id quod iubetur, in earum rerum sit genere, quæ per se non malæ, quinimo bonæ existant? Quare eiusmodi iussioni contumaciter resistendum haud putauerunt sancti Martyres, sed potiùs obsequendum eo maximè, quod euidenter omnibus constaret ipsos non irridendi animo, quo iubebant

bebant aduersarij, sed necessitate ad pietatem accommodata talia facere. *b* Quamuis enim ab illis, qui captiuos eos duxerant, interrogati verba cantionum & hymnos cantare iussi de canticis Sion, Psalmistæ voce respondere potuissent: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? atq; istud consimiliter dicere: Quomodo cantabimus laudes matris Domini inter hostium eius ludibria? Scimus tamen etiam hoc ab eodem Psalmista scriptum esse: Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco peregrinationis meæ. *c* Quodq; ad rem præsentem magis facit, legimus Samsonem fidei testimonio probatum, cum è carcere adductus in Domum Dagon, ludere iussus esset ingenti spectante vtriusq; sexus hominum multitudine, voluntati iubentium obsecutum lusisse, tametsi morti iam suæ proximum. Quo minus reprehendendi profectò sunt, qui iussi atq; coacti inter hostes suos non ludum luserunt, sed laudes diuinas decantauerunt. *d* Quod factũ qui sugillat, dicat oportet nec Christum Dominum arundinem ab impio atq; illusore milite porrectam manu tenere, sed proijcere debuisse; non crucem suis humeris impositam velut furcam ferre, sed abijcere: non deniq; fel oblatum gustare, nec acetum bibere. Quæ tamen eum fecisse teste scriptura didicimus; & facta non solum laudamus, sed & factorum mysteria veneramur. Crediderim verò sanctos Martyres eo suo facto etiam hoc testari voluisse, *e* quod sibi neq; *e*

decori neq; pudori ducerent, vel in hostium infestissimorum oculis ea rebus ac voce profiteri, quæ sanctissimè per vniuersam Ecclesiam obseruarentur. Quanquam & alia ratione factum hoc defendi potest. Nam nisi imperata facerent, videri sanè poterant ea qualicunq; inobedientiæ specie, in re per se neutiquam mala, spontè ac temere sibi plagas ac mortem accersiuisse. Et vt semel dicam, quod in se bonum & pium est, vbi iusta est faciendi causa, licet fortè propter improborum irrisiones etiam bene rectèq; omitti possit, damnari non debere censeo, si fiat.

CAPVT IX.

a *Martyres omni contumeliæ generi expositi.* b *Nulla venerabilis canitiei, qua quidam Franciscani ornati erant, habetur ratio.* c *Nec modus, nec ordo, nec lex aliqua in captiuorum processu seruatur.* d *Ipsorum deplorabilis status.* e *Hæresis in belluas homines transformat.* f *Sanniones sese velut intercessores irrisorie pro captiuis opponunt.* g *Clamatur à populo vt è medio tollantur.*

SEd ad intermissam narrationem redeo. In qua quidem multa nobis silentio prætereunda sũt; multa breuiter, imò ex multis pauca carptim dicenda, ne dum in singulis moramur, tædium faciamus lectori. Quem tamen oro, atq; in Christi visceribus obsecro, vt in hoc spectaculum suæ mentis oculos paulisper defigat, atq; hos viros consideret,

Digitized by Google

consideret, Christi famulos, monachos, Sacerdotes, omni honore ac veneratione quæ vel professioni debebatur, vel ordini, tam turpiter atq; indignè spoliatos, *a* & ad omne contumeliæ genus *a* expositos. Contempletur etiam adeo despicatè habitam venerabilem illam vbiq; gentium caniciem, quæ si minùs apud barbaros illos venerabilem illam vbiq; gentium caniciem, quæ si minùs apud barbaros illos venerationem promereri potuit, at certè commiserationem aliquam, si quid in ijs residebat humani cordis, debuit extorquere. Erat inter Franciscanos qui sexaginta complesset annos, & alius qui septuaginta. Erat & tertius nonagenario non multo minor. *b* Quos tamen illi scelestissimi nihilo mitiùs, quàm validissimum quemq; durè atq; inclementer verberibus, pulsibus, tractibus, impactibus exagitabant. Latrones, sicarij, incendiarij si quando ad supplicium ducuntur, nihil tale vlla gentium consuetudine pati solent. Tantum pœnam iudicis sententia decretam, vniius carnificis manibus inferendam subeunt, spectatoribus interim animorum commiserationem sæpe suspirijs, interdum & fletu testantibus. *c* Hi verò optimi atq; inculpatissimi viri, nondum in ipsos dicta sententia, sine modo, sine ordine, sine lege ducuntur ac reducuntur, trahuntur ac propelluntur, atq; omnium iniurijs obiecti, tot penè lictores patiuntur, quot habent spectatores. *d* Stabant senes illi ad pectus vsq; nudati, collo strigoso præ macie, tum è pla-

gis ac vulneribus liuido & cruentato. Cernere vtrumq; Nicolaum, præter ea quæ communia cum alijs habebant, proprium ſuæ confeſſionis inſigne gerentes, vibicem luridi coloris collo circumductam, quæ vtriq; in carcere Gorcomiano ex vehementi funis attritu facta, & huc vſq; relicta erat. Vniuerſum deniq; tale erat ſpectaculũ, quod non poſſet non commouere pectus hominis
e ab humanitate non prorſus alieni. e Qua ex re perſpicere licet, in quas belluas eos degenerare cogat hæretica perfidia, quorum ſemel animos illa tam tetra lues affecerit. Hi nimirum ex eorum ſunt numero, de quibus Apoſtolus ad cariſſimum diſcipulum ſcribens, fore prædixit in nouiſſimis diebus homines aſogious hoc eſt omnis humanæ affectionis expertes. Id vt aliàs, ita tunc maximè declaratum eſt, quando ludibrij cauſa Martyres in publicum ſubinde producebantur. Cum enim militum alij fuſtibus eos ſubinde cæderent, alij laqueos ac mortem minaciter oſtentarent, intentarentq; f tum ſanniones illi velut in-
f terceſſores ſeſe pro captiuis opponentes, acerba cum irriſione dicebant: Oramus pro eis, oramus pro eis: parcite quæſumus. Sunt enim viri boni. Moxq; poſt hæc verba petulantiſſimè flagris in eos & contumelijs inſultabant, tota circumſtantium multitudine gnauiter applaudente atq; ex hoc tam barbaro ſpectaculo quàm maximam ani-
g mo voluptatem capiente. g Quin etiam, ſicut olim contra Saluatorem noſtrum inſonuerunt

voces

voces Iudæorum, vt è medio tolleretur, exposcentium; & sicut contra beatum Polycarpum multitudo necis eius auida magnis clamoribus in amphitheatro perstrepuit: ita tunc insanum vulgus insanas & mortiferas aduersus athletas Christi voces iactauit huiusmodi: Tollantur è medio; suspendantur in patibulo, monachi, sacrificuli, Papistæ.

CAPVT X.

a *Geusijs mulieribus clementiores illæ Ierosolymitidæ.* b *Ipsarum insolentia & procacitas SS. Martyres maledictis lacessentium.* c *Cur Nicolaus Parochus à dicaculis seruulus per contemptū vocitatus?* d *Quam fuerit in pastoritio munere sedulus.* e *ingratitudo ouium sponte ruentium in exitum bonis pastoribus peracerba.*

IAm quod amplius etiam mireris, ne muliebris quidem atq; infirmior sexus, cui natura commiserationis affectum peculiariùs indidit, quiq; etiam pro ijs qui morte sunt digni, facilè solet in lacrymas commoueri, tam immani captiuorum vexatione quicquam affici videbatur, vt hac parte etiam Ierosolymitarum in Christum inclementiam, istorum hominum inclementia feritasq; superauerit,.a Nam feminas Ierosolymitidas cum a plangore & lamentatione Christum fuisse prosecutas legimus, quando crucem sibi baiulans ad locum supplicij ducebatur. At hîc passim visę mulieres, quæ profligato naturali affectu, virorum

crudelitati pro viribus applauderent, deq; miſe-
rorum malis mirum in modum exſultarent. Quã-
quam & hanc ingenij ſui barbariem iam antè
oſtenderant, quando recentiſſimè Lumnius Brila
fuerat potitus. Cum enim eius milites quendam
monaſterij Ruggenſis(quod iuxta Brilam eſt)re-
ligioſum canonicum immaniter contrucidaſſent,
& auriculas à capite reſectas, alteram portæ ciui-
b tatis, alteram templi foribus affixiſſent, b peſſimæ
quædam fœminæ compares ſuas alias inuitabant,
vt ad vtrumq; locum ſimul omnes velut pompa
quadam procederent, oculosq; & animum eo tam
bello & ſuaui ſpectaculo paſcerent oblectarentq;
Hîc porrò mulier quædam Gorcomiana, quæ
tum ibi fortè aderat, verita non eſt è media turba
Nicolaum parochum procaci lingua nominatim
inclamare & dicere: O magiſter Nicolae(ſic enim
vulgo ſalutabatur, vt & alter magiſter Leonar-
dus) quàm pulchrè nunc exornabis patibulum.
Et iterum: Ah quo nunc impetu de patibulo pen-
ſilis agitabitur iſte ſeruulus. c Seruulum enim per
c contemptum vocitabant eum dicaculi quidam
propter aſſiduos maximosq; paſtoricij muneris
labores, eos potiſſimùm, quos adminiſtrandis in
plebem Sacramentis, velut addictum illi operi
mancipium, abſq; vllo ſeu tædij ſeu laſſitudinis
indicio promptiſſimè ſubibat. Quamuis enim al-
ternis hebdomadis curam paſtoralẽ adminiſtrà-
rent Leonardus & Nicolaus, ea tamen quæ plus
exigebant operis ac moleſtiæ corporalis, libenter
etiam

etiam pro Leonardo vt seniore & honoratiore Nicolaus obibat, *d* vir ad istiusmodi labores noctu diuq; æquè paratus. Ita quod ad eius laudem vel maximè pertinebat, id eum contemptibilem apud improbos faciebat. Aderant alij vtriusq; sexus homines Gorcomiani, qui captiuos omnes communiter contumeliosis nominibus petulanter ac certatim incesserent, hominum seductores & animarum interfectores identidem appellantes. *e* Fuit ea res sanctis illis viris auditu peracerba, quippe qui creditarum sibi ouium semper amantissimi non aliud studuissent vnquam, quàm vt eas in veritate Catholicæ fidei ac timore Dei cõfirmatas ad æterna pascua perducerent. Certæ hanc suorum insignem ingratitudinem ita grauiter tulit Leonardus, vt paulo pòst quendam notum velut in transitu compellans, affirmaret ea suorum in se opprobria & maledicta ipsa morte sibi esse duriora. Nam etsi patientiæ virtute pectus satis roboratum haberet aduersus omnes impetus iniuriarum vndecunq; irruentium: sea tamen ingratitudine suarum ouium sponte ruentiũ in exitium, velut sæuo vulnere, non parum animus eius sauciabatur.

d

e

CAPVT XI.

a *In fœtidissimum carcerem in quo duo alij parochi tenebantur inclusi, iterum detruduntur captiui.*
b *Paulo post ipsis adiunguntur duo Præmonstratenses*

tenſes monachi. c *Quomodo ſuerint à Geuſijs capti.* d *Ob habitum candidum monſtra Lumnius illos appellat* e *Iunioris Pater vir ſenex vrgetur vt à Papiſmo (quod vocant) filij animum auertat.* f *Præfati religioſi Iacobi nomine in fide inſignis conſtantia.*

PORRÒ cum iam ſatis multum diuq; furioſæ plebis libidini Martyres expoſiti, medio foro ſub patibulo ſtetiſſent, adeo vt ſupra modum defatigati ſudore diffluerent, tandem in fœtidiſſimum carcerem, in quem ſcelerati homines conijci ſolent, abducuntur. a In quo repererunt incluſos parochos duos, non multo antè è locis ſuis, vbi præerant ouibus Chriſti, vi abſtractos, & Brilam perductos; alterum Andream ex Heinorto, alterum Adrianũ ex Maeſdamo (quod nomen Moſæ aggerem ſignificat) pagis non procul Dordraco ſitis. Paulo verò pòſt velut ſemihoræ ſpacio, in eundem carcerem detruduntur & alij duo, recenter è loco ſui miniſterij illuc à Geuſijs aduecti. b Erant hi monachi Præmonſtratenſis ordinis; quorum alter, Adrianus item nomine, parochum agebat in ea Hollandiæ parte, quæ Moſæ in Oceanum procurrenti dextera eſt. Nomen loci Monaſterium, quod vulgo Munſter dicunt. Alter Iacobus illi in cura paſtorali ſubſidiariam nauabat operam: Vterq; eo miſſus ex abbatia, quæ eſt Middelburgi Zelandiæ celeberrima, penes quam eo loco parochum conſtituendi erat authoritas. c Horum autem captiuitas ſic habet; Cum piratæ Geuſij Brila potiti vicina quæq;

loca

loca percurrerent, rapinis & templorum ac monaſteriorum expilationibus intenti, Sacerdotes autem & monachos, ſi quos reperiſſent, aut trucidarent, aut captiuos ſecum traherent; illorum quidam ea nocte, quæ captiuorum Gorcomienſium aduentum proximè præcedebat, flumine tranſmiſſo Monaſterium venerant, vbi inuentos duos, quos dixi, Sacerdotes religioſos, habitu ſuo regulari, id eſt, toto candido veſtitos, vnà cum patre Iacobi viro ſene captos vinctosq; Brilam ſecum auexerunt. *d* Qui vt primũ ſiſtebantur Comiti, magnam is toto corpore præ ſe tulit inſolentiam, animiq; intemperiem. Deinde paululum ſeſe cohibens ſtetit quietus. Mox admirabundo ſimilis, quaſi homines illos eſſe neſciret, quænam ea monſtra eſſent, ſuos interrogabat. Qui dixerunt: Hi ſunt, clementiſſime Domine, Sacerdotes & monachi, hoſtes noſtri capitales. Aptiſſimum ſanè epitheton, clementiſſime, ſi quidem antiphraſticôs interpreteris. Poſtea Comes de ſene qui vnà fuerat adductus, deq; eius patria ſciſcitatus, quum iunioris monachi parentem eſſe, & patria Flandrum, & Gallicam linguam probè callere audiuiſſet, conuerſo ad eum ſermone: *e* Si poteris, inquit, filio tuo perſuadere. Papiſmo ſuo vti renunciet, te ſimul & illum ſolutos ac liberos dimittam. Quo auditu Iacobus, qui & ipſe Gallicæ linguæ gnarus erat, pro patre ſermonem excipiens, reſpondit nunquam ſe ea conditione vitam redempturum. Igitur, ait, Comes; moriendum tibi eſt. Cui Iacobus: Nequaquam, inquit.

d

e

inquit. Non enim moriemur, ſed viuemus. Et Comes iterum: An ego poteſtatem non habeo occidendi te? Ita quidem, *f*ait Iacobus, occidendi corpus; at non animam ſemper victuram. Iritatus ea reſponſionis libertate Lumnius, ſene abire iuſſo, quod neq; Sacerdos eſſet, neq; monachus, monachos duos in carcerem abduci præcepit. Ducti ergo in carcerem cum cæteris Catholicæ fidei confeſſoribus communem, ad communem quoq; certaminis & gloriæ dignitatem vocari ſe ſenſerunt.

CAPVT XII.

a *Inhumani carceris deſcriptio.* b *Longa fame vexantur captiui.* c *Qualia paſſus Leonardus liberè more ſuo, defendens fidem Catholicam.* d *Eius & ſociorum conſtantiſſima confeſſio.* e *Simplicis laici minoritæ ſubtile effugium de ſua fide interrogati.* f *Nonnulli è captiuis defecerunt.* g *Lautæ epulæ panis & aqua exhauſtis corporibus.* h *Quinam in ſuis ad interrogata reſponſionibus credantur prænaricati?*

ERant autem in vno domicilio tres carceres, alius ſuper alium ordine conſtructi; quorũ is quem Martyres occupabant, vt infimus, ita teterrimus erat & immundiſſimus. Namq; è ſuperioribus in hunc ſubiectum per rimas tabulati iugiter deſtillabat, quicquid excrementorum à captiuis ſuprà collocatis vrgente natura egeſtum eſſet. Neq; enim a alius erat huic neceſſitati conceſſus locus. a Erat

ergo

ergo Martyrum carcer ex eiuſmodi liquorum aſſidua perſtillatione vehementer fœtidus, ſimul & humidus atq; cœnoſus. adeo vt quam in partem eius ſe captiui reciperent, dùm fæces illas impuriſſimas quoquo modo vitare cupiunt, planè neſcirent. Nam & obſcuritas loci tanta erat, vt niſi vocis indicio, non poſſet alius alium agnoſcere, vel in ipſa meridie. Qui tandem pedibus humo circumquaq; tentata deprehenderunt prope ianuam altius & firmius eſſe ſolum, minusq; fæculentis illis humoribus irriguum. Ad eum igitur locum carceris mox omnes ſe contulerunt, ita vt ſe mutuò comprimerent. Erant enim numero ſupra viginti. *b* Relicti ſunt autem ad vnum omnes in illo teterrimò fœtore ieiuni ad horam vsq; tertiam pomeridianam. Quo tempore rurſus ijdem omnes nondum guſtato cibo in domum ciuicam è carcere ducuntur. Ibi ſpecie examinis diligenter à quibuſdam verſutis ac vafro ingenio hominibus ſigillatim in omnes de religione eſt inquiſitum, ipſo quoq; Comite præſente; ne parum authoritatis ac ponderis ea nouorum magiſtrorum inquiſitio haberet. *c* Vbi cum Leonardus more ſuo liberè quiddam coram Comitè dixiſſet, ſatelles aſſiſtens bipenne quam manu tenebat, ceruicem eius percuſſit. Quo reſpondente: Percutite carnem meam vt lubet, dum vobis permittitur; Non enim diuturnum hoc erit, quaſi cum Domino diceret: Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum; mox alius ſatelles malleum militarem occipiti eius impegit, ita vt ex vulnere ſtatim ſanguis effluere-

b

c

efflueret. *d* Cæterum vt Leonardi, sic & sociorum
d ferè omnium constantissima confessio fuit, attestantium id se credere, quod Catholica & orthodoxa fides monstrat esse credendum; videlicet loquente in suis testibus, ac spiritum subministrante Christo; vt in eo quod credendum in Ecclesia Catholica didicerant, immoti, inuictiq; persisterent, neq; ab eius fidei confessione vel latum vnguem, quod dicitur, vlla ratione dimoueri sese paterentur. *e* Quorũ vnus Minorita laicus Batauodurus,
e de sua fide interrogatus, vno verbo id se credere respondit, quod suus Gardianus crederet. Non enim ignorabat Gardianum suum id credere, quod Catholica credit Ecclesia. Sic nimirũ haud stolidè profectò simplex ouicula disputandi perplexitatem fugiens, ad sui pastoris vocem fidemq; se retulit. Dixi ferè omnium confessionem constantem re-
f ctamq; fuisse. *f* Nam nonnulli qui se postea manifesta defectione prodiderunt, præuaricati in suis ad interrogata responsionibus dicuntur. Eo finito examine captiui ad carcerem reducuntur, non priorem illum quo ne reducerentur notorum quorundam precibus impetratum fuit; sed alium superiori loco situm, minusq; tenebricosum & immundum. Vbi tamen vix deniq; precibus obtinuit Leonadus, vir omnium qui aderant, lingua promptissimus, vt cibi aliquid adferretur. Nam & in via qua cum socijs reducebatur ad carcerem, quosdam Gorcomianos conspicatus inquiebat: Filij Gorcomiani, Estne hîc panis precio comparabilis? Bene

vtiq;

vtiq; persoluetur ; scilicet , vt ille intelligebat , à remuneratore omnium bonorum Deo. Allatum igitur est in carcerem vas amplum aqua plenum. Allatus est & panis ; præterea nihil. g Lautæ videlicet epulæ, quibus sua corpora fame, siti, sudoribus , totq; vexationibus exhausta serò tandem captiui reficerent. Res sanè deploranda , quod panem terrenum, corporis cibum suis ab ouibus impetrare tam ægrè potuerint pastores boni, qui panē illis cælestem , verbum Dei , quo mentem pascerent, adeo bēnignè largeq; subministrassent. Reducti sunt autem eum in locum ij omnes, qui ad examen producti fuerant , tribus exceptis , parocho Maesdamensi , Canonico quodam Gorcomiensi, & Henrico laïco Minorita ; *b* qui quod metu mortis in examine sic respondisse putentur , vt spem facerent aduersarijs , in ipsorum sententiam se concessuros; à sancta Martyrum societate seiuncti, commodiorem ac velut honestiorem custodiæ locum cum spe liberationis adepti sunt in ædibus vice præfecti criminalis. Quibus deinde quid acciderit , suo loco referemus. Neq; enim isti fuerunt ex eorum numero , quorum perseueranti confessione suam Deus Ecclesiam illustrare voluit.

CAPVT XIII.

a *Qui è captiuis visi constantiores in fide Catholicæ?*
b *à quibus & quando fuerint examinati.* c *Primum & præcipuum vrgetur vt Romano Pontifici renun-*

renuntient. d *Ad pernitiem ſufficit membrorum à capite ſeparatio.* e *Quam illud in Eccleſia neceſſarium.* f *Alter examinatorum nauta, latini ſermonis rudis ſed potor egregius.* g *Alter quidam brilenſis Parochus ſactus apoſtata.* h *A ſede Apoſtolica deficere volentibus promittitur necis liberatio* i *Ad eiuſmodi blãdas pollicitationes Guardiani fortißima reſponſio.* k *Duo ob negatam fidem Romanam, metu amittendæ vitæ euidenter à Deo puniti* l *Eruditè confundit Geuſios Leonardus.*

PORRÒ in diem proximum, qui erat octauus Iulij, examen inſtitutum eſt longè acrius, non omnium tamen, ſed eorum tantum qui præcipui videbantur; quod ijs ſuperatis, atq; ab opinione deductis, facilè putarentur cæteri in eandem cum illis ſententiam ituri. a Erant ij Leonardus & Nicolaus parochi; Tum Minoritæ Gardianus, Vicarius & Godefridus Meruellanus: & præter hos Præmonſtratenſes duo. Igitur hi ſeptem rurſus à meridie (quòd poſt geniale prandium magis animati eſſent ad huiuſmodi certamen illi quibus examinandi munus erat iniunctum) vincti è carcere ducuntur in curiam, ibiq; examini ſiſtuntur in conclaui ſenatorio. Fit b examen à duobus (quos vocant) Miniſtris, iterum præſente Comite cum nobilibus aliquot ſui ordinis & factionibus hominibus. Aderat & Ioannes Duuenvordius vrbis prætor & quæſtor, vir haud peſſimus, & non in-

ſulſo

fulso ingenio. Scriba quoq; adesse iussus, qui captiuorum responsa dictaq; omnia celeri calamo exciperet. Aderant item duo germani fratres Gardiani, quorum sollicitatione erat secundum hoc examen institutum. Sperabant enim hac ratione se effecturos, vt fratrem suum vnà cum socijs eius omnibus liberatum reciperent; vt pote quem iam non semel certa experientia didicissent, sine illis, salua licet Catholicæ fidei confessione, liberari nolle. *c* Erat autem primum, idemq; præcipuum inquisitionis caput, de Romano Pontifice quid sentirent, & num ei renunciare parati essent. Hunc enim Lumnius (vt ferme hæretici omnes) infensissimè oderat, ac nihilo fere mitiùs affectus erat in eos omnes, qui illum vt patrem & principem Ecclesiæ venerarentur. Deniq; vt passim ferabatur, in animo habebat, vt quotquot istius essent sententiæ, quos posset, morte mulctaret. *d* Non ibi studiũ examinatoribus fuit, vt ad suam, hoc est, Caluinianam sectam captiuos pertraherent; sed id solum, vt à capite eos abstraherent. Hoc enim solum satis esse ad perniciem probè norat magister illorum diabolus: cui non admodum est curæ, quam siue sectam, siue religionem quisq; eligat; dummodo non in ea reperiatur hominum societate, cui vnum in terris Pastorem *e* & caput ideo præfecit Christus, vt sub illo atq; per illum, & fidei sinceritas & credentium charitas certiùs custodita, tam schismatis quam erroris excluderent occasionem. A qua societate quisquis deprehenditur alienus, qualisqualis demum sit

c

d

e

seu religione seu moribus, eum sibi suæq; potestati ac regno certissimè diabolus vendicat. Eorum porro quibus examinandi negocium datum erat, alter Gorcomianus nauta, Cornelius nomine, *f* potor egregius, præter odium, quo communiter omnes Catholicæ fidei cultores insectabatur, priuato etiã, eoq; capitali odio aduersus parochos & monachos Gorcomienses animum incensũ gerebat. Quem etsi Latini sermonis planè rudem, audacia & linguæ promptitudo cum maledicendi studio coniuncta, satis idoneum fecerant, qui apud Ecclesiæ Christi perduelles Ecclesiastæ munus exerceret. Hic cum inter examinandum videret Martyrum constantiam labefactare se non posse, identidem hæc verba repetebat: Tantum suspendite eos, tantum suspendite: nimirum probè secutus exemplum eorum qui principem Martyrum & agonothetam Christum ad necem poscentes clamauerunt: Crucifige, crucifige eum. *g* Alter verò Andreas nomine vilus quidem paulo doctior, at non multo sanior. Fuerat is parochus Ecclesiæ S. Catharinæ Brilensis. Sed oppido à Geusijs occupato, leuissimus homo, ne periclitari cogeretur, cum principe mox & religionem mutauit, & nouis hospitibus obsequentem obtulit se nouæ sectæ concionatorem. Quocirca tam exemplo suo iam tum recentissimo, quàm verbis ad defectionem à Pontifice Romano captiuos sollicitat. *h* Ita futurum promittit, vt necem alioqui certo certiùs impendentem euadant. Ad huiusmodi blandas pollicitationes coram Comire

ac toto

ac toto conſeſſu magna animi fortitudine reſpondens Nicolaus Gardianus : Egone fidem meam, inquit, veram & Catholicam negare, & veſtram falſam illam & hæreticam amplecti in animum induxero, vitæ huius amore impulſus? Quid enim ſtultius? Nam & alioqui vel breui pòſt tempore, vel etiam nunc continuò fieri poteſt, vt me mors occupet. Certè non longum eſſe poteſt reliquum vitæ meæ tempus. Et vt longum ſit, tamen aliquando moriendum eſt. Proinde quod naturæ neceſſitate ſemel eſt ſubeundum, lubens id pro religione ſubiuero, meaſq; conciones ipſa nunc morte conſignauero. Hæc ille prolocutus eo ſpiritu, quo futurum paulo pòſt Martyrem loqui decuit. Quàm verò ſtultum ſit & periculoſum, vt vitam hanc miſeram paululum producas, id committere quo diuini numinis iram in te prouoces, *k* apparuit non multo pòſt in duobus defecticijs illis; qui cum fidem Romanam Catholicam metu amittendæ vitæ negaſſent, alter eorum ſtatim, ipſoq; momento, alter verò poſt modicum ſceleratæ vitæ ſpacium tanto ſcelere redemptum, eodem illo quod malè metuerant, ſupplicio affecti, lamentabili prorſus exitio, de hac vita (vti valde metuendum eſt) ad æternam miſeriam tranſitum fecerunt. Sed de his infrà ſuo loco. Porrò Leonardus quoq; Romano Pontifici renunciare iuſſus, conſtanter facturum ſe negauit. Ac deinde huiuſmodi verba ſubiecit. *l* Iactari inter vos ſolet fidem liberam *l*

esse debere, neq; religionis causa vim aut molestiam inferri cuiquam oportere. Qua ratione igitur contra placita sectæ vestræ cogere me vultis, vt fidem, quam hactenus tenui, reclamante etiam conscientia deseram? Equidem paratus sum disputationem vobiscum suscipere. Quod si me vos errati conuinceritis, in vestram transibo sententiam; sin autem nos causam obtinuerimus, nostræ sententiæ vos accedere par erit. Quod sanè futurum non diffido, modò locus & tempus detur ad eam rem opportunum. Neq; enim hic satis opportunum esse video. Sic ille.

CAPVT XIIII.

a *Qualis instituta disputatio cum hæreticis?* b *Prudentia Catholicorum.* c *Leonardi & Guardiani quæstionibus pulchrè premitur hæresis.* d *Obmutescit hæreticorum Ecclesiastes.* e *Romanus Pontifex à Geusijs Anti Christus habitus.* f *causa hæreticorum periclitante maledicentiæ telis obruti ejciuntur captiui.*

SImul autem vt disputationis iniecta est mentio, placuit ijs qui consederant, certamen instituí. Nec conditionem defugere potuerunt delegati quæsitores; tametsi rem plenam discriminis adire se satis intelligerent, & suæ inscitiæ sibi conscij, & non nescij quibuscum viris certandum esset. a Duo duobus opponebantur, Andreas & Cornelius hæretici Leonardo & Gardiano Catholicis;

tholicis; tametsi Andreas, quòd & Latinæ linguæ non ignarus esset, & ad huiusmodi congressus instructior haberetur, solus ferè disputationis pondus sustinere coactus fuit. Petebant Catholici Biblia Latina vel Teutonica adferri in mediũ. Malle tamen Latina se dicebant; ob id opinor, quòd in populares linguas transfusa sinceritatem suam vix retinerent. Factum quod petebatur. *b* Tum aduersarios Catholici rogant, qua de re primum omnium colloqui placeret; aut quid dicere omnino vellent. Respondit Andreas proponere se ijs velle purum purum Dei verbum à Papistis ad id vsq; tempus falsitate doctrinæ, & prauis interpretationibus adulteratum. Tum Leonardus: Et quod est, inquit, purum Dei verbum? Respondit Andreas: Vetus & nouum testamentum. Quærit Leonardus, quid veteris & noui testamenti nomine intelligat; scripturàmne veteris & noui testamenti? Annuit Andreas. *c* Quem his deinde quæstionibus vrgere Leonardus cepit: A quo persuasus & edoctus scripturam vtriusq; testamenti pro verbo Dei reciperet? Vnde eam accepisset? & quod certum eius rei documentum proferre posset? Nec dissimilibus interrogationibus Gardianus hominem premebat, quærens num reciperet Euangelium; vnde id accepisset; quibus magistris didicisset hoc à Matthæo, illud à Ioanne Apostolis conscriptum esse. *d* Cæterum Andreas ad huiusmodi interrogata (quod non tam hebes esset, vt quorsum ea tenderent, non

animaduerteret) prorſus reſpondere noluit; adeo vt Duuenvordius diceret: Hem Andrea, quid eſt quod ad hæc non reſpondeas? Neſcis à quo traditum acceperis Euangelium Chriſti? Nunc loquere. Tum Andreas: Seductores iſti non aliud quàm ſophiſmata ſua norunt in diſputationem adferre, vt nebulas offundant ſuo more. Quis enim dubitauerit de verbo Dei? Sed aliud eſt quo tendunt. Nimirum id agunt, vt fateri nos e cogant ſuum idolum & Antichriſtum e Romanum Pontificem nobis verbum Dei tradidiſſe? An non eorum percipitis fraudes & ſycophantias? Tum Catholici ſolita ſeruata modeſtia: Diſputare, inquiunt, ex ſcripturis, vti placuerat, ac mutuò nos ex ijs redarguere non poſſumus, ſi non priùs conſtiterit ea quæ libris veteris ac noui inſtrumenti continentur, verè diuinas ſcripturas ac Dei verbum eſſe. f Inter hæc alij, qui in f concilio aderant, videntes in congreſſu manifeſtè periclitari ſuum Eccleſiaſtem, interpellare cepeperunt ſermonem Catholicorum; moxq; eos ſolitis illis ſuæ maledicentiæ telis obrutos è concilio eiecerunt. Hæc ita, vti narrauimus, acta fuiſſe, ipſius Duuenvordij relatu poſtea accepit vir quidam religioſus Brilenſis; à quo porrò nos eadem accepimus.

CAPVT XV.

a *Quam liberè fidem ſuam Profeſſus Hieronimus vicarius?* b *Præmonſtratenſes de realitate corporis*

b

& Sanguinis Domini conuincentes aduersarios maledictis impetuntur. c *Qua spe Lumnius erga Iacobum Blandimentis vsus.* d *Martyrum Christi fortitudo.* e *Pro rationibus minas sonant haretici.* f *Comparatio hæreticorum cum iudæis.* g *Cur Christus extremum genus mortis elegerit.*

ADerat autem in eodem illo conſeſſu Bergenſis quidam è Bergis Brabantiæ ad Zomam flumen ſitis. Quo in loco Gardianum aliquando apud ſuos egerat Hieronymus Vicarius. Cum igitur concilio ſiſteretur Hieronymus de fide ſua reſponſurus, quærebat ex eo Bergenſis ille: Vidine te Bergis aliquando? Vidiſti, inquit ille agnoſcens hominem. Tum Bergenſis: a Eſtne tibi nomen Hieronymo? Eſt, inquit, atq; is ipſe ſum, de quo me interrogas. Namq; Bergenſis ante hanc interrogationem affirmauerat ab Hieronymo ſe ciuitate ſua pulſum eſſe. Neq; eam rem diffiteri voluit Hieronymus, etſi certum inde periculum exſpectaret. Sed & aliis verbis palàm ac liberè, & ſe quis eſſet, & fidem Catholicam, quam corde tenebat, ore confeſſus eſt, ſcriba diligenter omnia quæ diceret excipiente. b Producti ſunt etiam duo Præmonſtratenſes, qui de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini interrogati, quod in Eccleſia Catholica fuerant edocti, reſponderunt. Hæreticos contrà contendentes id quod in cœna Dominica ſumitur, non aliud eſſe, quàm panem nudum ac vulgarem, breuiter & ſolidè redarguerunt ex verbis

Paulinis: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus
e Domini. e Tum post aliquantam altercationem (in qua potissimum Iacobus, vt pote sermone promptior, Catholicas partes sustinebat) aduersarij cùm se ratione superatos viderent, maledictis victores suos impetere ceperunt. d Quanquam & blandi-
d menta verborum adhibuisse Lumnium accepimus, præcipuè vt Iacobum ab instituto reuocaret; quòd ea esset & ætas illius, & sermonis ac vultus gratia, quæ tyrannicum quoq; animum occulta naturæ vi ad commiserationem moueret. Verùm neq; promissis neq; terroribus cessit Martyrum Chtisti
e fortitudo. e Deniq; omnibus qui ad examen producti fuerant, auditis & firmam Catholicæ fidei confessionem retinentibus ac demum abscedere iussis, solutus est consessus. Quo quidem durante, Gorcomianus ille ex nauta pseudo Euangelicus cõcionator, atq; egregius scilicet tantorum virorum examinator, quoniam nihil solidi, quod ad rem præsentem adferret, habebat, fere non aliud sonabat, quàm laqueos, patibula, sulpendia. f Quæ vo-
f ces ex ipsius quoq; Comitis ore identidem audiebantur. Ac sanè potuissent illi (si odio, quo aduersus Martyres inexplebili flagrabant, indulgere hac parte voluissent) longè atrociori genere mortis eos è vita tollere. Sed enim consilium erat non tam acerbissima, quàm turpissima morte eos afficere; quemadmodum & illis olim filij Dei interfectoribus, quorum apud Sapientem vox est: Morte turpissima

pissima condemnemus eum. g Atqui sicut Iudæi crucis supplicio Christum propterea affecerunt quòd id illo tempore maximè omnium infame probrosumq; haberetur, ita isti non aliam magis infamem ac probrosam mortem, qua sanctos Martyres afficerent inter eas quæ hodie vsitatæ sunt, repererunt, quam si in patibulo suspensos & laqueo præfocatos è viuis auferrent. h Sed rectè dictum est à B. Augustino: Extremum genus mortis idcirco Christum elegisse, ne aliquod genus mortis, eius Martyres formidarent.

g

h

CAPVT XVI.

a *Captiuorum dimißionem præcipit per litteras dux Orangius.* b *Gorcomiani cuiusdam iureconsulti hac in re studium.* c *Nobiles quidam quod Marinus sibi titulum Domini arrogaret, offenduntur.* c *Quos antè proditores dixerat Marinus mox cum senatu Gorcomienſi viros integerrimos esse testatur.* f *Quam Monachis & Sacerdotibus infensus Lumnius?* g *Mandati Orangij contemptor & verus tyrannus, tyrannidis insimulat ducem Albanum.* h *Superbus non se potest ferre superiorem.* i *Germanorum Guardiani pro liberatione captiuorum sollicitudo.*

INterea dum hæc Brilæ geruntur, non segniter à Catholicis quibusdam Gorcomianis adlaboratur ad captiuorum liberationem. Diximus suprà, senatus Gorcomiani nomine datas fuisse literas ad

Oran-

Orangium, quibus rogaretur vt homines Eccleſiaſticos, qui captiui tenebantur, incolumes ac liberos eſſe iuberet. *a* Igitur die ſeptimo Iulij Gorcomium allatæ ſunt Orangio literæ datæ ad omnes vrbium & quorumcumq; locorum præfectos, cum mandato, ne cuiquam hominum Eccleſiaſticorum aut religioſorum, ordinis ac profeſſionis ſuæ cauſa quiſquam moleſtus eſſet; ſed vt hi cum reliquo populo, pari fruerentur incolumitatis priuilegio, fideq; publica, quam ſaluamgardam literæ vocabant. Redditæ ſunt hæ literæ Marino, vt arcis Gorcomianæ præfecto. Quarum ille autographum ſibi ſeruans, deſcriptum inde exemplum dedit perferendũ *b* Brilam ad Comitem Lumnium; *b* idq; per virum quendam Catholicum iureconſultum, cui negocium liberationis captiuorum valde cordi erat. Is enim acceptis à ſenatu mandatis, vnà cum exemplo literarum Orangij, poſtero die ſummo mane, ſcapha conſcenſa, valido ac frequenti remigio Brilam quàm ocyſſimè contendit: Venitq; eo ſub veſperam, quãdo iam alterum de martyribus examen habitum fuerat. Habebat ille in mandatis, vt communi ſenatus populiq; Gorcomiani nomine pro captiuis apud Comitem intercederet; potiſſimum verò pro Leonardo primario ciuitatis parocho. Cuius autem *c* ſoror incredibili affectu pro fratre ſollicita, liberationem eius decem milibus aureorũ paciſci parata erat, vndecumq; eam pecuniæ ſummam comparatura. Delegatus ad Comitem introductus primum omnium iubetur exhibere chirographum

graphum commeatus. Id ille exhibet à graphiario ſuæ ciuitatis ſcriptum hoc exordio : Dominus meus Matinus Brant mandat omnibus adminiſtris reipublicæ vt hunc N tutò commeare ſinant, &c. Subſcripſerat autem ſua manu Marinus. *d* Quem in libello Dominum nominatum audientes qui Comiti aſtabant nobiles, eaq; obſcuriſſimi hominis arrogantia vehementer offenſi, maximè quod ſuſpicio eſſet eum ſibi Dominium ſeu præfecturam perpetuam eius ciuitatis vendicare velle, rem indigniſſimè tulerunt : ea ratione fortaſſe quod ipſorum aliqui præfecturam eam ſibi ipſis animo & cogitatione iam præſumpſiſſent. Qua ex re factum, vt captiuorum cauſa, quam Marini quoq; nomine delegatus ille commendaturus venerat, non parum acciperet incommodi. *e* Proferebat deinde literas à ſenatu ; quæ teſtificabantur captiuos, qui Gorcomio illuc aduecti erant, omnes viros eſſe integerrimos, nullius mortalium vitæ aut fortunis vnquam inſidiatos; ſed contrà de republica, deq; ciuibus, tam publicè, quàm priuatim bene meritos. Protulit & exemplum literarum Orangij ad præfectos vrbium ſuper incolumitate Sacerdotum & Monachorum. Illud quoq; preſſiùs vrgebat, in deditione arcis Gorcomianæ conceptis verbis cum iureiurando pactam fuiſſe omnibus qui in arce erant, vitam ſaluam tam Eccleſiaſticis ac Religioſis, quàm ſecularibus, nulla prorſus exceptione ac nullo diſcrimine. Verùm ad hæc omnia diligenter à delegato viro docto & facundo expoſita, *f* Comes impetu quo-

d

e

f

dam

dam efferatæ mentis ad hunc fere modum reſpondit: Iamdudum ſe iuraſſe in exitium omnium ſacrificorum & monachorum, qui Brilam adueherentur: Quippe certiſſimé ſibi decretum eſſe, hac ratione vlciſci necem Comitum Egmondani & Hornani, atq; aliorum ex nobilitate Belgica, g quos, vt aiebat, g immani tyrannide ſubſtuliſſet Dux Albanus. Porrò iuſſionem Orangij ſe nihili pendere, neq; ſibi ab illo quicquam preſcribi debere. Se non minus eſſe magiſtrum ac Dominum reipublicæ. Breuiter ſe neq; Orangium, neq; alium quenquã ſuperiorẽ agnoſcere, cuius imperatis conſtringi debeat. Hæc ferè sũma reſponſionis erat: in qua de pactis deditionis ſeruandis ne verbũ quidẽ. Nec temerè creditũ eſt à quibuſdã nihil æquè, fuiſſe impedimento, cur minùs captiui dimitterentur, atq; h Orangij mandatum. h Scilicet homo ſuperbus & glorioſus mentionem ſuperioris ferre non poterat. Et notum illud Sapientis: Inter ſuperbos ſemper iurgia. Iam autem nobilium qui Lumnio aderant, varia & contraria erant ſtudia. Trelongius quidam precibus & promiſſis eorum qui Martyrum cauſam procurabant, excitatus, ſanè quam officiosè & gnauiter ad ipſos liberandos incumbebat. Contrà Brederodius quidam nec prece nec precio potuit in cauſam iuſtiſſimam inflecti. Pugnabant & ſtudia Gorcomienſium, qui Brilam aduenerant. Nam qui Catholici erant, aut Martyrum propin- i qui (i quibus inprimis annumero duos germanos Gardiani) nullum non lapidem mouebant, vti

mortis

mortis periculo captiuos eximerent. At qui Geuſianæ factionis erant, omnem conatum & profectum Catholicorum ſuis aduerſis ſtudijs & ſollicitationibus euertebant, id vnicè contendentes, vt quàm primum captiui necarentur. Atq; hac tantum cauſa boni illi & Euangelici viri domeſticis ſuis ac priuatis negocijs relictis, Brilam vſq; profectionem ſuſceperant. Quorum aſſcribendis hîc nominibus, etſi mihi probè notis, operam ſumere prorſus indignum cenſeo.

CAPVT XVII.

a *Fratres Guardiani pro eius redemptione nullum non mouent lapidem.* b *Horum inſtantia offertur ei libertas, ſed ſuli, abſq; piaculo negandæ fidei.* c *Cur vt à ſuis abſit, induci nequeat?* d *Iterum ſpes liberationis omnibus captiuis promittitur dum vel vni Papæ renuntient.* e *Ad hoc ſedulo laboratur.* f *Ad vnam & alteram horam hac ſpe carcere ſoluitur Guardianus.*

NVnc quam animi conſtantiam Nicolaus Picus Fratrum Minorum præfectus declarauerit in tuenda ac retinenda mordicus ea fide, qua Deo primum, deinde fratribus ſuis religioſis obligatus erat, exponam. a Duo fratres eius ſecundum carnem, quorum iam ſæpe meminimus, etſi de religione non admodum ſolliciti, naturali tamen amoris affectu, quo eum vt fratrem germanum, ætate inter ipſos medium complectebantur, ad a

tur, ad eius redemptionem quacunq; demum ratione conficiendam, omnem operam, quam poterant, impendebant. Ea causa cùm Brilam veniſſent, & in mora periculum viderent, nihil prius habuere, quam vt fratris negocium agerent, precibus, promiſſis, precio, ſi qua poſſent, eum liberaturi. *b* Iam eo vsq; perducta res erat, vt permitteretur fratrem ſuum, ſed ſolum, absq; piaculo negandæ fidei liberum ſecum quo vellent, abducere. Verùm ille, vt antea nunquam, ita neq; tunc acquieuit vt ſolus dimitterentur, ſocijs ac fratribus; imò filijs ſuis extremo certamine iamiam laboraturis; quod ſanè quàm durum ac difficile illis immineret haud ignorabat. *c* Quæ cauſa fuit, certè iuſtiſſima, cur à ſuis abeſſe nollet, maximè propter infirmiores quoſdam, quibus, vt ſacrum illum agonem feliciter abſoluerent, opus eſſe videbat tam exemplo, quàm aſſiduâ cohortatione eorum qui doctrinâ & auctoritate plus cæteris valebant: ac præſertim eius, in quem vt familiæ caput, omnium oculi, animique reſpectabant. Quam ob cauſam promiſſionem illam, qua Gorcomij ſe ſocijs aſtrinxerat, in carcere Brilenſi repetiuit, renouauitq;, iterum data fide ſe eos nec animo, nec corpore quatenus in ſua poteſtate ſitum eſſet, aliquando relicturum. Hac igitur via cùm fratrum eius conatus non procederet, alia tentatur. *d* Spes eis fit omnium omnino captiuorum liberationem ea conditione impetratum iri poſſe, ſi vel vni Papæ Romano renunciarent

ciarent omnes, reliquis omnibus suæ fidei capitibus intactis & saluis. Quod quidem Franciscanis omnibus (quibus obstrictum se assiduè causabatur Nicolaus) persuaderi posse speratur; si qua ratione ad eius rei vel tenuissimum assensum, ipsius Nicolai, velut eorum omnium præfecti, animus permoueri queat. *e* Fratres igitur eius nihil interesse rati, quâ tandem ratione fratrem periculo subtraherent, id quod in curia iam bis frustrà tentatum fuerat, iterum aggredi parant, omnem orationis vim adhibituri, qua putarent inflecti rigorem animi eius posse ad vnum id saltem ore tenus concedendum, quod solum tunc exigebatur *f* Eius rei gratia impetratum est, vt Nicolaus ad horam vnam & alteram carcere solutus, in domo quæ præfecto militum criminali pro hospitio fuerat attributa, solus cum fratribus suis in colloquium veniret.

CAPVT XVIII.

a *Quam nihil omissum à carnalibus Guardiani Fratribus vt summum Pontificem detegerent.* b *Ve eum à cœlesti mercatura reuocent artem negotiandi temporalem pollicentur.* c *Eius in fide constantia nullo modo labefactari potest* d *Carnis & sanguinis aduersus Romanum Pontificem iniquæ suggestiones.* e *Quantum honorificauerit Dei Vicarium inconcussus Guardianus* f *Frustra sancta Ecclesia creditur nisi certa ac definita designetur.*

g *Negans Christi Vicarium, veram Christi Ecclesiarum negat.* h *Totum clarè probatur.*

SVb noctem igitur è carcere in eam domum, quam dixi, abductus, statim mensæ adhibetur à fratribus. Qui illud vnum propter quod conuenerant, ocyus ac summo studio sibi agendum rati quibus possunt precibus, blandimentis, obtestationibus, promissis, addò etiam, argumentis dialecticis persuadere fratri conantur, *a* vt Papæ renunciet. Quin & inter alia, quasi vitæ huius in posterum sustentandæ victusq; quærendi cura sollicitum teneret virum Dei, quod scirent eum neq; Ecclesiastæ munus apud sectarios obire velle, neq; aliam, qua se aleret, functionem apud eos aliquando susceptum; vt omnem ei de victu sollicitudinem eximerent, suam domum & mensam vterq; liberaliter offerunt. Addunt se paratos eum docere *b* artem negociandi, qua se in reliquum vitæ tempus honestè & lautè, vt illi loquebantur, transigere posset. Ad istiusmodi fratrum suorum carnalium sermones Christi Martyr Catholico pectore respondit: Se gratiam quidem eis habere, quorum affectum adeo propensum ac fraternum erga se in sollicitanda sui liberatione experiretur; quiq; insuper ea sponte offerrent, quibus ad vitam sustentandam sibi deinceps opus esset. *c* Cæterum malle se mortem (quam & alioqui naturæ necessitate semel subiturus esset) pro Dei gloria statim oppetere, quàm à fide Catholica

Catholica verbo factoue vel minimùm recedere. Porrò fratribus neruos orationis ad persuadendū magis etiam ac magis intendentibus, ait: Quid verò fratres mei? Aequùmne censetis, obsecro, vt vestri causa (quoniam me tantopere rogatis atq; vrgetis) discedam à Domino Deo meo, & ad partes diaboli me transferam? Quin istud certissimum habetote: neminem esse toto orbe, cuius gratia id facere in animum induxero. Sic mihi propicius sit Deus. Responderunt illi: *d* Minimè verò frater Non nos id abs te petimus, vt deo renuncies, sed vt Papæ tantummodo, qui vtiq; non Deus est, sed homo. At rursum. Tune, inquiunt, adeo stultus es, vt pro illo mori inducas in animum, qui ne digito quidem se cruentari tua causa pateretur? Et, quam ille gratiam tibi relaturus est, posteaquam pro eo mortem oppetieris? Hæc & his similia multa, quæ poterant verborū arte & vehemētia caro & sanguis suggerebant atq; ingerebant homini Dei, non percipientes quæ sunt spiritus Dei, sed scandalum fratri ponentes in via Dei. *e* At vero Nicolaus in solidissima petra, cuius in terra Vicarium honorificabat, immobiliter fundatus, nullis fraternæ, seu verius serpentinæ suggestionis flatibus impelli potuit. vt vel tantillum ab aperta sinceràq; Romanæ fidei confessione dimoueretur. Sed ea magis è contrario respondebat, ac de thesauro scientiæ sibi à Deo datæ proferebat, quibus & illorum argutiæ redarguerentur, & veritas ipsa potentiùs

confirmaretur. Neq; enim ignorare poterat, quod alios ipse docuerat *f* non esse satis ad salutem, si
f quis confiteatur credere se Sanctam Ecclesiam, quam & Catholicam vocet nisi certam eam ac definitam nouerit atq; designet, in qua velut Christi corpore studeat verum ac viuum membrũ inueniri. Quam quidem reuera non aliam monstrari posse sciebat, quám quæ pascenda Petro eiusq, successoribus à Domino concredita, in hunc vsq; diem aduersus inferorum portas stabilis atq; illustris perseuerat. Quisquis ergo successori Petri, hoc est, Romano Pontifici renunciat
g quid aliud quàm veram Christi fidelium Ecclesiam, cuius ille pastor magister & caput est,; negat? Quod qui facit, non iam homini renunciat, sed Deo, Quem Cypriano teste non potest habere patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Neq; verò minus necesse est eum qui Christiano nomine censeri velit, distinguere quam credat Ecclesiam, quàm designare quem credat Christum, *h* Nam sicut non satis est credere in
h Christum, nisi distinctè confitearis hunc hominem, id est Iesum Mariæ filium, sub Pontio Pilato crucifixum, esse Christum, sine quo non est salus: ita sufficere tibi ne putes, quod aliquam Christi in terris Ecclesiam fide teneas; si non etiã certum ac definitum aliquem cœtum fidelium mente cogites, quam ipsam esse Christi Ecclesiam, extra quam non est salus, fatearis & credas.

CAPVT

CAPVT XIX.

a *Fratres secũdũ carnẽ disputantes cũ Guardiano in sacris litteris versatissimo, refelluntur.* b *Cibo & potu eius animũ emollire student.* c *Eius mirabilis in extremo periculo serenitas.* d *Fratrum illecebræ ad eum irretiendum.* e *Infidtosas suggestiones in via Dei sibi aduersantium grauiter repellit.* f *Præclarè & fortiter ab ipso dicta.* g *Mortis supplicium nihili facit.* h *Importunitas impiorum fratrum.* i *Fidem Deo & suis datam renouat iterum Guardianus.* k *Ob inexpugnabilem constantiam fratres ei vehementer indignantur.* l *In ipsa mortis exspectatione magna securitate somno indulget.* m *Malesuada beneuolentia carceris incommodis ipsi durior.*

CVm igitur per ea quæ commemorauimus, nulla parte motus esset Nicolai animus, adhibita sunt ad disputationem Biblia sacra, in Belgicam linguam traducta; & ex ijs prolatæ in medium aliquot sententiæ, quibus firmitatem fidei illius noui disputatores conuellere tentauerunt. Verum & id frustà, quòd negocium illis esset cum homine in sacris literis versatissimo; a cui facillimum erat ex sententia Catholicæ Ecclesiæ tum obiecta refellere, tum oppositis alijs scripturæ testimonijs obloquentium ora obstruere. Quare cum disputando operam omnem se perdere fratres eius viderent, aliam ex re præsenti tentant viam. Nam cœna

appoſita, quæ ſancto martyri extrema fuit, exhilarare eum cibo potuq; ſtuduerunt, *b* quò vel ſic animi eius duriciem, vt illi interpretabantur, emollirent. Neq; verò ille cibum aut potum recuſabat, vtpote longa iam inedia, carcerisq; moleſtia vehementer exhauſtus ac debilitatus. Edit ergo bibitq; cum fratribus ſuis in ea cœna, quantum ſatis eſſet. Vultus nequaquam triſtis aut nubilus, ſed, vt in menſa inter amicos, ſerenus erat, atq; ad hilaritatem compoſitus; ita vt quidam qui tum præſens aderat, & quo referente hæc eadem didicimus, vehementer miraretur in tam veriſimili mortis expectatione, tantam viri ſecuritatem *c* cum iucunditate quadam animi coniunctam. Sed quid mirum, quando eius mentem ſpiritus ſanctus inhabitans longè ſuauius illi epulum exhibebat interiùs, quàm quod exteriori homini reficiendo caro & ſanguis appoſuerāt? Itaq; tunc in eo apparuit, quàm ſit verè dictum à Sapiente: Secura mens quaſi iuge conuiuium. Tūc ergo rurſus eum ſui Fratres verborum blandicijs aggreſſi ſunt, ſperantes eum cibo potuq; recreatum animo molliori magisq; flexibili fore ad eius rei quam volebant, aſſenſum; maximè ſi ei pergerent vlq; eſſe importuni, vt quod ſponte nollet, tædio victus facturum ſe tandem annueret. *d* Orant, obſecrant, & quibuſcumq; ſuadendi modis inſtantiſſimè contendunt, vt aliquantulùm ſaltem & ad momentum ſuam fidem diſſimulet, vitæ ſeruandæ cauſa: Crede, inquiunt, quodcunque placuerit, eamq; fidem tuam clauſam intus in animo retine.

Etenim

Etenim noſtra non intereſt, quam tu fidem eligas, teneasq; dummodo te ab hac probroſa morte ſaluum habere poſſimus. Quam ſcito certiſſimè tibi nunc imminere, ſi non fidem iſtam Papiſticam ad horam negando diſſimules. e Nihil huiuſcemodi verbis motus Nicolaus, nec immemor verborum Apoſtoli; Corde quidem credi ad iuſticiam. ſed ore confeſſionem fieri ad ſalutem: fratrum ſuorum inſidioſam illam ac perniciosam ſuaſionem atq; ſuggeſtionem grauiter à ſe repulit, palàm oſtendens ita ſe eos diligere, qui ſibi carnis cognatione coniuncti erant, vt tamen eosdem in via Dei ſibi aduerſantes, iuxta præceptum Euangelicum odiſſet. Quàm autem nihili duceret huius vitæ mortalis aliquantam prorogationem, talibus ferè verbis declarabat: f Quid enim ſtultius, quam pro vita hac mortali, cuius nec vnius horulæ ſpacium certum habeam aliquantulũ producenda fidem prodere, Deum offendere, atq; æternæ gehennæ obnoxium fieri; quando vel paulo pòſt accidere queat vt moriar, vel certè poſt ſex ſeptèmue annos ad mortem naturæ debito vocandus ſim? Nec enim plures annos vitæ ſibi reliquos promittebat vir ſanctus, tametſi ætate & conſtitutione corporis adhuc integra. g At neq; mortem ſibi formidabilem videri debere dicebat, qui eius iam guſtum quendam in carcere Gorcomiano præcepiſſet. Nimirum huiuſmodi ſermone ſatis oſtendit) certius hoc idem reipſa poſt paulum oſtenſurus) quàm non timue-

rit eos qui corpus occidunt, animam autem occidere non possunt; at illum contrà quam sancto castoq; timore reueritus fuerit, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Hanc viri constantiam fratres eius etsi iam se labefactare
h posse diffiderent, h iterum tamen atq; iterum orant, obsecrant, obtestantur; id saltem quod licere videbatur, quodq; dudum oblatum fuerat, vti faciat, id est, se solum (quando socijs opem ferre non posset) salua fidei suæ confessione, à tam infami tamq; probrosa morte liberari sinat. Sed Nicolaus ad omnes suasionum machinas immotus; vt si dura silex, aut stet Marpesia cautes, animo prorsus heroico illud identidem pro
i responso regerebat: i Nunquam se fratres ac socios carissimos, quibus fidem suam iustissimis ex causis obstrinxisset, deserturum; sed eis, quoad posset, socium se consortemq; futurum seu vitæ seu necis. Sic stare sententiã. Ab ea, Deo propicio, nulla se ratione dimotum iri. Cæterum quæ nos hactenus à sancto Martyre super cœnam dicta atq; responsa narrauimus, omnia ex duobus bonis & Catholicis viris, qui captiuorum causa Brilam profecti tunc fortè cœnæ huic & colloquio intererant accepta, atq; à nobis fideliter perscripta
k sunt. k Cœna peracta cum Nicolai fratres post tam longum colloquium nihil vltrà se profecturos sperarent, iamq; dolerent inanem atq; irritum sibi tantum laborem cessisse, discesserunt grauiter aduersus illum commoti; cuius inexpugnabilem

in Catho-

in Catholicæ fidei confeſſione conſtantiam, ceruicoſam præfracti atq; obfirmati in ſententia animi pertinaciã interpretabantur. *l* Ipſe verò Nicolaus continuis illis diurnis, nocturnisq; vexationibus delaſſatus, ſuper ſcamnum quoddam eodẽ in loco ſe reclinat, & mox altiſſimo ſomno corripitur, periculi quod imminebat, ſecurus. At profectò quamuis aliquantiſper carcere ſolutus menſæq; admotus, aliquid percipere ſolatij videretur, reuera tamen eo tempore duriores ſuſtinuit partes, *m* tot videlicet aſſultibus maleſuadæ beneuolentiæ fratrum ſuorum carnalium impetitus; quàm ſi peridem tempus omnia carceris incommoda cum ſocijs perpeſſus fuiſſet: tametſi fratribus eius (ipſo, quantum arbitror, ſuggerente & rogante) curæ quoq; fuit, vt captiui paulo commodiùs haberentur, Namq; edulij aliquid, panis ſcilicet & caſeus cum cereuiſia, procurantibus illis in carcerem illatum fuit.

CAPVT XX.

a *Quanta Lumnij & qua de cauſa excandeſcentia.* b *Habet comtemptui Principem Orangium.* c *Præ furore omnes ad vnum Sacerdotes & Monachos ex tempore ſuſpendi iubet.* d *Sub noctem mediam contra omnes leges iniuſtiſſima fertur ſententia.* e *Miniſtrorum Lumnij ad ſcelera patranda prõptitudo.* f *Guardianus ad ſocios ſe morte plectendum reduci gaudet.* f *Quid cauſæ cur Henricus Minorita*

Minorita laïcus à Martyrum collegio ante ſeiunctus, ipſis rurſum ſocietur. h *Omnes captini ſuæ conſcientiæ labeculas extergere mutua confeßione ſatagunt.*

HÆc porrò dum circa captiuos geruntur multa iam nocte, Comes Lumnius interea ſolitis vacat comeſſationibus, ac deniq; poſt largas epulas vino madens (quo quidem plus ſolito ſeſe tunc infuderat) ſeu temere ſeu conſilio literas, quibus mandatum Orangij ſuperiùs commemoratum continebatur, in manus recipit. a Atq; dum inter legendum animaduertit, non literas ipſas Orangii, ſed earum modò exemplum à Marino ad ſe miſſum eſſe; ſtatim ei præ ira vultus in pallorem, animus in furorem verti cepit. Mox ea conſecuta totius hominis habitudo, quæ cunctos qui præſentes aderant, terrore afficeret. Iactabat autem voces huiuſmodi: Quid tandem ſibi arrogat glorioſus ardelio, Marinus iſte? Quem tandem ſe facit homo triobolaris, circumforaneus, baiulus doſſuarius, ac ceſpitius foſſor? Quid, inquam, ſibi arrogat homo viliſſimus, vt mihi apographum mitteret, autographum ipſe ſeruaret, quaſi iam aliquo eſſet loco aut numero? Quid autem mihi vel b cum Principe Orangio? Num ille mihi imperare? an verò non multo iuſtiùs ego illi, primus author rei reſtitutæ? Proinde mandata eius ego nihili facio, multoq; etiam minoris hoc literarum eius exemplum. Deniq; nunc reipſa docebo, me Dominum eſſe, meoq; arbitratu rem gerere, nec quenquam

quenquam mortalium agnoſcere, mihi imperare qui debeat. His dictis ſtatim, feruente adhuc bile, præfecto criminali primario demandat, vt omnes ad vnum Sacerdotes & monachos, *c* quos in vinculis haberet, ex tempore ſuſpendendos abducat; neq; quantouis precio quenquam ex omnibus redimi ſinat. Seorſim quoq; mandatum dat Omalio, ſuam vti voluntatem omnino & quàm celerrimè curet impleri; nec eam vel fraude cuiuspiam vel conniuentia fruſtrari patiatur. Atq; inter hæc identidem repetebat, ſe Dominum eſſe ac permanere velle; nullius ſupra ſe poteſtatem, cui parendum ſibi ſit, agnoſcere; idq; adeo iam reipſa monſtraturum. *d* Hoc igitur modo ſub noctem mediam, hora, quam nos vndecimam vocamus, quo tempore ne iuſtas quidem ſententias ferri oportere legibus ſancitum eſt, ab homiue ebrio & crapula diſtento, atq; iracundiæ ſtimulis efferato, lata eſt extremi probroſiq; ſupplicij in ſanctos viros, Dei Sacerdotes & monachos, iniuſtiſſima ſententia. Quam pari iniquitatis conſenſu miniſtri tenebrarum properanter exſequi contendunt. *e* Ex ijs quidam intellecta Comitis voluntate, curſim petunt ædes illas, in quibus Nicolaus Picus ſcamno incumbens placidum capiebat ſomnum, mente ſecura, ſerenaq; conſcientia. Quæ eadem res & olim Petro inter excubias militum iacenti. dieq; poſtero ad ſupplicium ducendo, ſuauem ſomnum conciliauit; & noſtro ſæculo Ioanni Roffenſi Epiſcorpoream præſtitit animi tranquillitatẽ vt quemadmodum

c

d

e

admodum de eo accepimus, tunc adhuc altum dormiret, quando poſt vnam vel alteram horam obtruncatione capitis ſibi moriendum eſſe, decreta
f iudicum ſententia certò iam cognouiſſet *f* Nicolaum igitur arcto ſopore preſſum milites illi inclamant, vellicant, excitant. Excitatum verò, nihilq; cunctantem abducunt ad ſocios eius Martyres. Aiunt eum, audito per lictores Comitis mandato, dixiſſe: Quod Dominus dederit, recuſare non poſſum. Si me vultis, lubens comitabor. Milites igitur captiuos omnes, cum binos colligatis brachijs iunxiſſent, extra portas vrbis educunt ſub horam primam à nocte media. Militum alij pedites, alij equites magno cum ſtrepitu procedunt, accurrentibus & alijs ex plebe nonnullis ſpectandi
g gratia. *g* Captiuorum numero rurſum ſociatur Henricus minorita laïcus, quem ſuprà narrauimus vnà cum alijs duobus à Martyrum collegio fuiſſe ſeiunctum, non ſine ſuſpicione renunciati Catholiciſmi. Proinde ille facti pœnitentia ductus, ac neceſſitate ad virtutem accommodata, conſcientiæ ſuæ vulnera, quæ apud Geuſios interim acceperat, Antonio Werteno, quem ei dudum Gardianus confeſſionarium deſignauerat, inter eundum detegit, quo ſic accepta reconciliationis gratia paratior
h ad ſupplicium procederet. *h* Quin & cæteri omnes, vt ad extremum illud certamen, atq; ad ipſam mortem quàm optimè præparati accederent, ſuæ conſcientiæ labeculas, ſi quas inter tot improborum vexationes, vti ſe habet infirmitas humana fortè

contra-

contraxiſſent, extergere mutua confeſſione ſatagunt. Neq; verò tunc quoq; quando iam ad certum mortis ſupplicium ibant, ab eorum iniurijs abſtinere ſeſe barbari homines potuerunt, dum alij conuicijs & maledictis, alij malefactis eos per viam infeſtant. Erant autem omnes qui ducebantur, duobus quos diximus, Gardiano & laico illo ad numerum adiunctis, vnus & viginti.

CAPVT XXI.

a *Locus ſuſpendij qualis fuerit.* b *SS. Martyres ſupremum agonem ſuum pro fide Catholica Deo commendāt.* c *Primus omnium ad ſupplicium rapitur Guardianus.* d *Qualiter ſuos exhortatus.* e *Lætus atq; alacris ſcalam aſcendens ſtrangulatur.* f *Eccleſiaſtes caluiniſta iuniores & laicos varijs artibus tentat.* g *Exercitati pro imbecillioribus ſeſe opponunt.* h *Quid præſtiterit hac in re Nicaſius minorita.* i *Pro infirmioribus reſpondet, cauſam eorum totam in ſe ſuſcipiens.*

POſtquam educti extra vrbem captiui, quæritur aptus ſupplicio locus. Ventum tandem ad Monaſterium Ruggenſe, S. Elizabetæ nomine nuncupatum; cuius dudum Regulares Canonici (quos vocant) inſtituti B. Auguſtini, incolæ fuerant; ſed idipſum recenti Geuſiorum furore nuper violatum euerſumq; a Supererat in eo monaſterio domus a quædam inſtar horrei ampla, ceſpitibus focarijs (quorum in ijs locis frequens vſus eſt) reponendis deput-

dis deputata. In ea duæ trabes, altera tranſuerſa atq; oblonga, breuior altera, quæ militibus oportunæ viſæ, quibus captiuos omnes ſublimes alligarent. Qui quidem ſtatim in eum locum adducti, iamq; in exſpectatione mortis pro Catholica fide
b perferendæ poſiti, b ſupremum agonem ſuum Deo, mutuiſq; ad Deum precibus commendabant. Ibi alius alium (vt quisq; doctrina & ſermonis gratia valere ſe aliquid ex Dei dono confidebat) propoſita ſpe regni cæleſtis, atq; æternæ retributionis iamiam adipiſcendæ, ad conſtantem ſupplicij mortisq; tolerantiam exhortantur. Mox omnes ſuis
c veſtibus ad nudum vſq; ſpoliati. c Primus omnium ad ſupplicium rapitur Venerabilis Pater Gardianus. Is Fratres ſuos omnes ſigillatim alium poſt alium amplexus & oſculatus, extremis verbis hortatur & orat, vt pro Fide Catholica fortiter atq; conſtanter ad vltimum vſq; ſpiritum decertent, in amore fra-
d ternitatis, quam viuentes coluiſſent, vna fide, vnoq; ſpiritu ad mortem vſq; permaneant: d extrema hora ne ſeparet, quos hactenus in vna ſancta ſocietate mutuus amor iunxiſſet. In proximo iam eſſe, vt de manu Domini percipiant exoptata, multumq; deſiderata certaminis ſui præmia, coronas æternæ felicitatis. Eas iam paratas & capitibus imminentes ne per iguauiam amittant, ſed morte contempta viriliter apprehendant. Deniq; qua ſe præeuntem cernerent, eadem animi alacritate ſequatur.
e e Inter hæc & huiuſmodi verba lætus atq; alacris ſcalam aſcendit, ab exhortandis ſocijs non deſiſtēs, donec

donec ei astricto gutture vocis vsus interceptus est. Quo pendente Hieronymus Vicarius, & Nicasius Hezius, itemq; Leonardus & Nicolaus parochi in cohortandis & conformandis socijs, atq; eorum exitu præmuniendo gnauiter officium fecerunt. *f* Cum enim hæretici quidam & inter hos Ecclesiastes Caluinista, qui eodem loci serpentino studio, *f* vt piorum calcaneo insidiaretur, accesserat, Monachorum iuniorum & laicorum fidem atq; constantiam varijs artibus tentarent, vitæ etiam seruandæ & aliorum commodorum spe proposita, si Papisticam Religionem desererent: Hi quos modò diximus, vtpote doctiores & pro consuetudine sensus in negocio pietatis exercitatos habentes, *g* pro illis imperitioribus atq; imbecillioribus semetipsos opponebant, tela fallacis blandiloquentiæ quæ ab hæreticis mittebantur, prudenti doctaq; responsione, velut clypeo repellentes, atq; ipsa repulsione confringentes. Quo in genere non infimam operam præstitit Nicasius: qui cum sui securus perpetua quadam animi pace ac tranquillitate, quam ei quotidiana meditandi ea quæ pietatis sunt, exercitatio pepererat, frueretur; *h* omnem curam conuertit ad defensionem & corroborationem fratrum infirmiorum. Neq; id tunc modò, quando iam ad supplicium vrgebantur, verum & aliàs sollicitè ab eo factitatum didicimus. Cum enim animaduertisset non eam esse quorundam sociorum vel fortitudinem vel scientiam, qua cum lupis illis & vulpibus pedem conferre, & certamen sustinere sine periculo

culo posſent; iussit vt silentio, vel in quantum opus esset, simplici confessione fidei contenti, nullum præterea verbum diseeptando cum hæreticis commutarent. At neque passus est in extremo, vt ita dicam, agmine eos versari, vbi proximè astantium hæreticorum sermonibus illaqueari facilius posſent; sed introrsum eos in medium agmen colligebat, *i* ipse causam eorum totam in se suscipiens, & pro ijs respondens. Quoties enim eos hæretici tentantes interrogabant, vellentne, si vitam seruare liceret, Papæ Romano renunciare (frequenter enim hæc tentatio rudioribus ingerebatur) Nicasius eos suo responso præoccupans dicebat: Non volunt Non facient. Nunquam id admissuri sunt. Nobiscum statuerunt viuere & mori. Hæc quidem & his similia tunc ab illo viro dicta & facta fuere.

CAPVT XXII.

a *Henricus Laicus adhuc Nouitius timore necis mentiens dimittitur.* b *Ecclesiasticæ hæretico, à quo adolescens fuerat seductus grauiter succenset Hieronimus Vicarius.* c *Stans in scala altero pede malum suggestorem à se repellit.* d *Cur id potissimum fecerit.* e *Qualiter milites illo facinore iritati in eum sæuierint.* f *ad extremum vsq; spiritum ab exhortandis socijs non desistit.*

QVanquam autem ad eam rem quam dixi, summa diligentia à Nicasio adhibita fuit, vnà

vnà connitentibus & alijs, quos ſuprà nominaui; non potuere tamen, quo minùs Henricus adoleſcens omnium natu minimus, neq; dum vinculo profeſſionis aſtrictus, metu mortis id faceret, quod iubebatur, ſi vellet viuere. *a* Qui ætatem interrogatus, cum octodecim eſſet annorum, ſexdecim habere ſe reſpondit, vt ſui commiſerationem ætatis reſpectu commoueret. Itaq; mox ab *a*
ijs, quorum ſuggeſtioni miſer acquieuerat, ſolutus atq; è media turba vinctorum exemptus eſt. Quæ res ſocijs eius Martyribus fuit permoleſta, præſertim Hieronymo Vicario. *b* Siquidem is adeo grauiter concitatus fuit aduerſus Eccleſiaſten hæreticum, à quo perſuaſus infelix adoleſcens turpiter à ſuis diſceſſerat, vt cum idem ille *b*
pſeudoeccleſiaſtes Hieronymum paulo pòſt ad ſupplicium aſſcendentem conſolari vellet, ſimul hortari, vti Papiſtica ſuperſtitione valere iuſſa, puram ſinceramq; quam ipſe prædicaret, Euangelij doctrinam amplecteretur; atq; inter alia Sanctos cum Chriſto regnantes inuocanti diceret: Ne S. Mariam, aut S. Petrum aut alios inuoca, ſed ſolum Deum; ille contrà, vt excelſior in ſcala ſtabat, *c* altero pede in ventrem improbi ſuaſoris impacto, tanta vi hominem à ſe repulerit, vt ille *c*
reſupinus in terram caderet. Addebat autem huiuſmodi verba: Diſcede hinc mortalium nequiſſime, organum diaboli. Neq; enim tu quicquam iſtorum loqueris; ſed quæcunque loqueris, ea per os tuum diabolus loquitur. Neque verò quod tu

ſuſpicaris, malè me habet, quod nunc mihi moriendum ſit. Neque ſi malè haberet, te opus haberem, tali conſolatore. *d* Sed illud eſt quod mihi intimè dolet, ſimplicem atq; imperitum adoleſcentem, nouicium noſtrum, blandicijs iſtis tuis miſerè circumuentum, in deteſtabile veſtrum conſortium pellectum ac pertractum eſſe. Porrò Geuſijs curæ fuit, vt adoleſcens è conſpectu Martyrum remotus abſiſteret longiùs; ne fortè contemplatione virtutis eorum ac patientiæ, reuocaretur ad id vnde defecerat. *e* Milites autem illo Vicarij facinore ac verbis iritati, vehementiùs in éum ſæuire ceperunt. Nam, vt quorundam relatu accepimus, vultum eius cultro lancinatum fœdè deformarunt. Deinde, quemadmodum adoleſcens ille defecticius poſtea narrauit, figuras crucis Hieroſolymitanæ, quæ illi vt terræ ſanctæ peregrino, erant in pectore & dextro brachio ita certa ratione inſcriptæ, vt carne integra deleri non poſſent, adhuc viuenti è carne homines inimici crucis Chriſti crudeliter exſciderunt. *f* Ipſe verò, vt erat forti ac præſenti animo, ſermonem ad extremum vſq; ſpiritum extendebat pietatis in Deum & conſolationis ad ſocios plenum. Idem quoq; Nicaſius Minorita & Nicolaus parochus morituri præſtiterunt. Dicebantur autem ab eis multa Latinè, quæ Nouicius ille Laicus, à quo nos bonam partem horum geſtorum accepimus, eius linguæ parum gnarus, referre poſtea ſciſcitantibus non potuit.

d berem

e tem

f derunt.

CAPVT

CAPVT XXIII.

a *Cuiusdam Franciscani luctuosa defectio.* b *A sancto consortio segregatus in summam malorum voraginem incidit.* c *Paulo post iusto Dei iudicio furti conuictus suspenditur.* d *Nullius impetratur liberatio nisi Catholicæ Fidei renuntietur.* e *Mortis, salua, fide deprecatio non à Martyrio excludit.* f *Dei gloria magis elucet in sponte morientibus.* g *Quod non fuerit par omnium alacritas haud vitio vertendum.*

SEd hîc alia defectio, multo sanè quam prior illa luctuosior, necessariò commemoranda nobis est. Quidam ex Francisçanis, Guilielmus nomine, loquela Gallus, cum iamiam suspendendus esset, milites qui & ipsi Galli erant, Gallicè compellans ea dixit, a quibus & suam à Fide Catholica defectionem pro illorum voluntate significaret, & liberationem ab imminente supplicio mortis consequeretur. Mox enim, vt infausta verba protulit, milites ei funem, quo iunctis brachijs alteri cuipiam colligatus erat inciderunt, ipsumq; continuò, ne agnoscerętur, chlamyde ac galero tectum, & bipenne humeris imposita, eàm è supplicij loco eduxerunt. b Atqui miser ille, cum semet à tam sancto fratrum suorum consortio segregasset, tanquam diuina protectione repentè destitutus, in profundam malorum voraginem incidit. Paulo pòst enim, iniqua prorsus commutatione societatis facta, vna cum militibus

militibus Geusijs apud perduelles stipendia mereri cepit. Cumq; deinde plurima perpetrasset mala, tali sodalitio congruentia, deniq; exactis in ea militia duobus & semis mensibus, tertio Cal. Octobris furti convictus, suspendio meritas pœnas luit: f Deo c scilicet impiam eius à sancta religione defectionem iustissima vindicta persequente. Qua de re plenius agemus suo loco. Fuere quidem etiam inter captiuos vnus & alter, qui quòd ætate iuniores essent, naturali mortis horrore vehementiùs affecti tacitè rogarent proximè sibi astantes milites, vti se incisso fune solutos clanculum inde educerent. Verùm id prorsus absq; iniuria Catholicæ confessionis: d Vnde nec impetratum fuit. Neq; verò quisquam miretur eos à nobis inter Martyres ascribi, qui supplicio mortis iam proximi, viuendi adhuc cupiditate tenebantur, atq; dimitti se cupiebant. Nam si Princeps Apostolorum ætate iam senex & vitæ satur, ductus est quò non vellet, vti prædixerat ei Dominus inquiens: Cum senueris, extendes manus tuas, & alius cinget te & ducet quò non vis; qui tamen morte sua illis ipsis verbis significata, quemadmodum Euangelista testatur, e Dominum glorificauit: e quid est quod miremur istos longè inferiori gradu fortitudinis & meriti collocatos, eosq; ætate etiamnum iuuenes mortem extimescere, vitam amare, naturale desiderium sine dispendio religionis supplicibus verbis declarare; quos tamen negandum non sit, morte paulo pòst illata, atq; ea pro veritate Catholicæ fidei patienter to-

ter tolerata, Deum glorificasse, maculamq; priorem timoris nimij, si qua contracta fuerat. abstersisse? f Quamquam fatendum est gloriam Dei magis in ijs celebrari, qui illam vitæ temporalis cupiditatem intus obstrepentem, maiori cælestis gloriæ, vitæq; æternæ desiderio, ne foras in verba erumperet repressérunt. Ad eundem illum naturæ nostræ penitus insitum mortis horrorem hoc quoq; referendum est, quod item vnus & alter in subeundo supplicio non eam quam cæteri, spiritus alacritatem præstiterunt. g Quod enim Christus redemptor noster & caput nostrum imminente passione in se admittere dignatus fuit, vt pauore ac tædio corriperetur, vtq; tristis ac mœstus esset; id quibusdam seruis ac membris eius etiam in ipso extremo agone Martyrij accidere nihil est mirandum: quando vel ob id eas animi affectiones voluntate Christus Dominus assumsit, vt seruos suos simile quippiam necessitate quadam infirmitatis humanæ passuros, à diffidentia reuocaret, ac suo solaretur exemplo.

CAPVT XXIV.

a *Godefridus Meruellanus Minorita perfectus Christi imitator.* b *Mors Leonardo, Parocho nullo modo molesta.* c *Dei prouidentia mors Filij Matrem celatur.* d *Leonardus nonnihil tardius scalam ascendere visus excitatur à Godefrido Dunæo:* e *Quanta idem Dunæus alacritate supplicium obierit?* f *Veniam vir sanctus etiam à per-*

ſecutoribus petit. g *Quomodo illa veniæ poſtulat ie intelligenda.* h *Quam fuerit vera paſtorum prædictio.* i *Res notatu digna de Godefrido Dunæo.*

SEd ad cæteros veniamus, Godefridus Meruellanus, ſacrorum apud ſuos ex officio cuſtos, ſaeratiſſimum Fidei Catholicæ theſaurum tanto maiori cura, quanto præſtantiorem, ad extremum vſq; cuſtodiuit. Is cùm ſurſum duceretur ſuſpendendus, exemplum Chriſti Saluatoris imitatus exclamauit dicens. *a* Domine ignoſce illis. Neq; enim ſciunt quid faciant. Leonardus ſolitam animi magnitudinem vultu atq; animo retinens, poſt ſociorum exhortationem, quando iam ſupplicio admouebatur, inter alia dixiſſe fertur; moleſtum ſibi nequaquam eſſe, quod mortem obire deberet, *b* mortem omnibus votis optandam. Cæterum quòd adhuc matrem haberet in viuis (quam bonam mulierem filius optimus, vti par erat, impensè diligebat) eius cauſa ſe humanitus commoueri: quòd ſciret eam intellecta filij ſui nece pro materno affectu ſupra modum indolituram. Verba ſanè non diſſimilia illis quæ ſunt apud poetam:

Mors tantùm vellem matrem mea fallere poſſet.
Mater obeſt, minuitq; necis mihi gaudia: quamuis
Non mea mors illi, verùm ſua vita gemenda eſt.

Equidem certa Dei prouidentia factum reor, vt mors filij, *c* ſororum eius ſtudio, matri tantiſper dum in vita manſit, occultata fuerit; ne gladio doloris animam ipſius pertranſeunte lacrymis & luctu

confiteretur,

conficeretur, iam ſenio propè confecta mulier: poſt mortem verò ſuam, quæ ſecuta eſt anno plus minus interiecto, prius in cælo filium ſuum gloria & honore coronatum inueniret, quàm in terra mortuum ſciret. Neq; enim omnium eſt matrum, etſi piarum ac Deum timentium, ea virtus animi, vt per agonem Martyrij pignora ſua præmittere cupiant ad Deum, ipſæ pari alacritate ſecuturæ. Cuius tantæ fortitudinis exemplum in beatiſſimis fœminis Solomona & Felicitate Chriſtianus orbis miratur. Sed ad rem præſentem redeo. *d* Leonardo quum ſcalam aſcenſurus eſſet, nonnihil tardante, Godefridus Dunæus, quem aliquando ex cerebro laboraſſe dictum eſt ſuprà, ratus illam eius tarditatem ex animi languore procedere, fertur ad eum dixiſſe: Cur non magiſter Leonarde celeriori greſſu contendis ad epulas nobis præparatas? Hodie namq; cum Deo & agno conuiuabimur in cœlis. Cum autem idem vir pius poſt omnes alios eodem afficiendus ſupplicio *e* ſcalam lætus iam aſcenderet, ex militibus quidam humaniores eius miſerti mutuò dixerunt: Ah ne ſuſpendatur hic homo. Siquidem planè innocens eſt, ac mentis impos. At ille contrà ingenti Martyrij deſiderio ſuccenſus, & moræ longioris impatiens ait: Properate quæſo conſociare me fratribus meis. Video enim cælos apertos. Fertur huiuſmodi quoq; verba ad milites dixiſſe: *f* Si quid aduerſus aliquem deliqui, rogo per amorem Dei, vt id mihi condonetis. Cum ergo ſtrangulatus eſſet, pœnitudine facti duci

d

e

f

videbantur ſupplicij miniſtri. Dicebant enim: ſi viuum eum ſeruaſſent, futurum haud dubiè, vt renunciata Papiſtica ſuperſtitione, ad ipſorum ſententiam parteſq; tranſiret; ea videlicet ratione, quod ipſos veniam rogaſſet. Atqui hæc veniæ petitio non ad errorem religionis pertinebat, in qua vir ille, vt erat ſolidè inſtitutus, ita ad extremum
g vſq; ſpiritum immotus permanſit; g ſed ad lapſus, quotidianos vel actionum vel cogitationum humanarum; pro quibus ille ſi fortè minus prudenter, at certè humiliter ab hoſtibus pietatis, atq; impietatis miniſtris veniam rogandam putauit. Pro huius viri redemptione fœmina quædam Gorcomiana, nouæ quidem religioni dedita, ſed ſanguine illi coniuncta, pecuniam obtulerat non modicam; quo ſcilicet à ſua familia tam inhoneſtæ mortis (vt carnales homines ſapiunt) opprobrium auerteret. Verùm im-
h petrare eam rem non valuit. h Neq; enim hæreticis ipſis, ex quo Geuſios, amiciſſimos hoſpites ad ſe introduxerunt omnia ceſſere pro votis, ſed multa longè profectò ſecus quam ſperarant. Quod quidē ſic euenturum, à ſuis parochis paulò ante quàm illos ſuſciperent, ſatis ſuperq; fuerant præmoniti.
i Eſt autem memoratu dignum, i quod Presbyter iſte, etſi multis annis cerebri perturbati morbo obnoxius, ab initio tamen ſuæ captiuitatis vſq; ad exitum vitæ nihil tale paſſus fuerit, nihilq; commiſerit homine ſapiente indignum: ſed cordatè, grauiter, & patienter toto eo tempore ſe geſſerit; quemadmodum & de eo ſocii captiuitatis teſtati ſunt.

CAPVT

CAPVT XXV.

a *Cur neglectè à lictoribus extrema ſupplicij peracta.* b *Nicaſius Minorita in clarum vſq; diem ſpirare inuentus eſt.* c *Sub horam ſupplicij SS. Martyrum, memorabilis viſio oſtenſa.* d *Inſolentiſſima militum barbaries.* e *Quædam membra Martyribus adhuc viuentibus amputata.* f *Pulchri, ſcilicet, fructus nouorum Euangelicorum.* g *Cur ab hæreticis fieri tam infanda permittat Deus.* h *Ex fructibus arbor agnoſcitur.*

HVc vſq; de ſupplicio SS. Martyrum. Qui quidem omnes ex vna oblonga trabe ſuſpẽſi fuerunt, quatuor exceptis. Nam ex alia quadam trabe medius inter Gardianum & Laicum Fratrem, nomine Cornelium, pendebat Godefridus Dunæus. Quartus verò, Iacobus Præmonſtratenſis, ex ſcala quadam ſuſpenſus fuit. a Cæterum neglectè admodum à lictoribus extrema ſupplicij peracta fuere, parum ſollicitis, vt qui pendebant, bene ſtrangulati citò morerentur. Nam alius ore funem velut frænum mordebat; alius extremo mento ſuppoſitum; alius gutturi quidem admotum, ſed non ſatis aſtrictum habebat. Quo factum, vt & tardiùs eis ſpiritus intercluderetur, & diutiùs in extremo cruciatu retinerentur; adeo vt quidam eorum, inter b quos Venerabilis Nicaſius funem ori immiſſum habens, in clarum vſq; diem adhuc ſpirare inuenti fuerint. Teſtis oculatus eius rei fuit Henricus Laicus;

quem sclopetū humero ferentem, militari lubibrio milites proxima die secum vnà duxerunt ad supplicij locum; non ob aliud eò reuersi, quàm vt mortuorum, quos viuos oderant, inspectione atq; illusione crudeles oculos animosq; pascerent, vt mox dicemus. Porrò in supplicio exercendo occupati fuere duarum ferè horarum spacio. Ceptum namq; sub horam secundam à nocte media, finitum est sub
c horam quartam. c Qua eadem hora Gorcomij visio quædam mirabilis ac memorabilis in testimonium sanctitatis & gloriæ recentissimorum Martyrum, ostensa fuit viro cuidam honesto ac pio. Sed eam nos oportuniùs alio loco referemus. Ad hunc igitur modum sancti viri confessionis atq; martyrij sui munere strenuè perfuncti, nocte inter octauum & nonum Iulij diem media, momentaneam hanc vitam glorioſa morte commutantes in Domino
d obdormierunt. d At milites, quæ fuit eorum insolentissima barbaries, nec à mortuis abstinere sceleratas manus potuerunt, quo minùs eos fœdè atq; indignè tractarent. Primùm detractæ corporibus vsq; ad nudum vestes, illorum cupiditati cesserunt. Sed ea re minimè contenti, mox auriculas, nares, pudendas etiam corporis partes, amputare aggressi sunt. Quod in omnium ferè corporibus factum est, alio clamante: De sacrificulo illo auriculam habere me oportet, Itemq; alio: & me de illo monacho nasū. Rursūq; alio partes obscœnas obscœniori vocabulo appellāte. Ita sibi quisq; pro libito detruncatum aliquid à corporibus exanimatis auferebat.

rebat. *e* Quanquam Henricus adoleſcens huiuſmodi contumelias nonnullis adhuc viuentibus, cum primùm nudati eſſent, illatas fuiſſe affirmauit. Illi porrô, ne quid ad extremam inſolentiam reliquum facerent, accepta de ſanctorum corporibus membra galeris ſuis affixerunt; quibus perpulchrè, vt quidem ſibi videbantur, ornati, triumphali pompa in vrbem regreſſi ſunt: atq; ea velut præclara ſuæ virtutis inſignia, palam & in oculis omnium, eminentiſſima ſui corporis parte gloriabundi paſſim per omnes vrbis vicos circumgeſtarunt. *f* In quos his mihi verbis liceat exclamare: O facinus euangelicum. O fructus nouæ plantationis. Imo veriùs: O fœdam & portentoſam barbariem, quæ ſub Euangelij prætextu, de nouorum dogmatum plantario tam ſpecioſos nobis fructus attulit. Quis autẽ hominum quibus nondum in pecuinum ſenſum animus degenerauit humanus, vel oculis intueri, vel ſaltem cogitatione fingere ſibi ſpectaculum adeo fœdum, infandum atq; inhumanum, abſq; horrore ſuſtineat? *g* Nimirum hæc & huiuſmodi ſunt opera, quibus illi Euangelici viri nouis ac prodigioſis ſuis doctrinis fidem aſtruunt, ſectam propagant, omnium deniq; fauores & ſtudia conſequuntur. Quo minus apud Diuinam Iuſticiam excuſabiles ſunt, quotquot derelicta Catholica Chriſti Eccleſia, ad hoc hominum genus cœco atq; inſano quodam impetu ſeſe transferunt, vana libertatis ſpecie dementati, *h* neq; volentes obſeruare cautelam hanc à Domino præſcriptam: A fructibus eorũ cognoſcetis

e *f* *g* *h*

eos;

eos; cum passim suis illi fructibus (modò quis oculos intendat) manifestissimè prodantur.

CAPVT XXVI.

a *Quare Martyrum corpora dilaniarint milites.* b *Collectum abdomen Gorcomij venale expositum.* c *Detestabile militū facinus.* d *Res horrenda dictu.* e *Nulla humanitatis atq; honestatis habita ratio.* f *Quibus noua hæc religio sit commendabilis.*

POrrò militum immanitas in mortuos ne sic quidem conquieuit, vtpote nouis auariciæ facibus de integro succensa. Lanionum igitur more corpora penè omnium dissecindunt; ventres aperiunt, intima viscera scrutantur, abdomen inquirunt, precio venale expositurі, remq; inde facturi. a Persuasum est enim adipem humani corporis cæteris præstare, atq; ad medicamenta cum primis vsui esse, Nominatim verò corpus Hieronymi Vicarij crassum atq; obesum scalis alligant (sicut porcis mactatis in Hollandia fieri mortis est) apertoq; ventre ac pectore costas distendunt, vt commodè perlustratis visceribus adipem omnem colligant, sibiq; auferant. Quo factum, vt dum singula scrutantur, corpus vndiq; fœdissimè cultris dilaniatum reliquerint. Collectum abdomen, reliquumq; adipem secum in ciuitatem adferunt, passimq; omnibus ostentant, b Quem deinde precio ab ijs redemerunt homines quidam viles, circumforanei, artem profitentes vnguentariam,

riam, at reuera mendaciſſimis ſtrophis ſuis fucum populo facientes. Hi non multo pòſt Gorcomij medio foro eaſdem merces venum expoſuere: quas quo vendibiliores apud vulgus redderent, audacter affirmabant hunc adipem huius eſſe monachi, atq; illum illius, alium verò alius cuiuſpiam, more ſuo penſi nihil habentes, verùmne an falſum dicerent. c Cæterum quam indignè, c
quamq; impudenter ac propudioſe truncata Martyrum membra, potiſſimum ea quæ non ſine pudore nominantur, adhuc diu pòſt ijdem iſti milites, eo qui paternæ nuditatis indicium ſuis fratribus fecit; longè deteſtabiliores, tractauerint; dum etiam per alias vrbes, ad quas eos nouæ factionis ſucceſſus vocabat, eadem in loculis repoſita circumferunt, & vbicumq; nequiciæ eorum opòrtunum videbatur, expromunt & oſtendunt; quodq; horrendum dictu eſt, d ſacrarum virgi- d
num aſpectibus petulantiſſimè obtrudunt, atq; in os ingerunt: hæc inquam, ſilentio premere ſatius duco, quam curioſiùs enarrando caſtas aures offendere. Quod ſi eorum meritò deteſtamur immanitarem, qui quondam Martyrum cadauera feris diſcerpenda, deuorandàque proiecerunt; quo tandem in numero reponemus hoc hominum genus, e qui omnes humanitatis atque honeſtatis e
limites longiſſimè prætergreſſi, tot tamque abominandis modis, ſanctorum ac Dei amicorum iniurias & contumelias poſt mortem apud mortales producere conati ſunt? Neque enim talia

prioribus

prioribus ſæculis in Chriſtianos ab vllo Chriſtianorum hoſte deſignata legimus. Sed planè confgruebat, f vt noua religio non modò nouis legibus, verum etiam nouis atque inauditis aduerſus repugnantes excogitatis pœnarum & contumeliarum modis, quibus omnis retrò antiquitas ſe ſuperatam agnoſcat, illuſtrem celebremque ſeſe apud omnes redderet.

CAPVT XXVII.

a *Nouitij blanditijs Geuſiorum à ſocietate Martyrum abſtracti, Miſera conditio.* b *In quos eum oportuerit conuicia dicere.* c *Guardiani ſui penſile corpus globulo traijcere cogitur.* d *Plebs cupida tot ſacrificos & Monachos ſimul vno loco ſuſpenſos viſere portarum cuſtodibus materiam quæſtus ſubminiſtrat.*

IAm, vt ad hiſtoriæ ſeriem reuertar, nouicius ille Minorita, quem Geuſiorum blandicijs à ſocietate Martyrum abſtractum fuiſſe, ſuprà memoraui; quamuis inter Geuſios, & in familia Comitis agens, illorum iuſſis ac nutibus obſequentem ſe per omnia præberet: attamen quod monachus fuiſſet, à familiaribus Comitis ludibria, ſcommata, verbera, aliaque multa indigna pro illorum libidine patiebatur. a In eum quoque menſæ aſtantem & miniſtrantem (erat enim famulus additus Comitis cytharædo) Comes canino ioco dictitabat: Adoleſcentem hunc monachum adhuc

pendree

pendere oportet. Porrò milites militari petulantia bombardulam humeris eius imponentes, *b* cogebant conuicia dicere in Papam Romanum, in Ducem Albanum, in omnes Sacerdotes & monachos: Contrà verò fausta acclamare Comiti à Marca & Geusijs, dicendo: Viuat Comes; Viuant Geusij. Ad hæc omnia miserum illum adigebat metus amittendæ vitæ, quæ ei toto tempore quo apud hostes erat, ob eorum leuitatem & perfidiã, valde in ancipiti versabatur. Hic igitur adolescens eo die qui noctem passionis Sanctorum Martyrum proximus exceperat, vt antè memini, ad locum supplicij Martyrum adductus, ne tantùm spectator esset eorum *c* quæ agebantur, Nicolai Patris ac præfecti sui corpus pensile globulo traijcere iussus est. Quod ille infelix eodem quo cætera metu compulsus perfecit. Is postmodum ad Catholicos reuersus affirmauit se tunc suis oculis vidisse, & id quod de Nicasio suprà retuli, & eiusdem inspecto corpore cognouisse quod hernia laboraret. Quod malum ille dum vixit (veritus, credo, ne fratribus onerosus esset) semper cælauerat. Cui morbo Theodorum quoque Emdenum obnoxium fuisse testati sunt, qui eum familiariùs nouerunt. Martyrum corpora post fœdam illi à militibus perpetratam anatomiam, toto eo die relicta sunt in patibulis, & permissa ludibrijs omnium aduentantium. *d* Quorum tantus erat numerus, vt portarum vrbis custodes quæstum inde facerent, homines huius spectaculi videndi

b

c

d

sendi cupidos egredi non sinentes, nisi numulo priùs accepto. Pulchrum sanè ac iucundum videbatur, tot numero sacrificos & monachos simul vno loco suspensos, eòsq; nudos, & tam contumeliosè tractatos oculis contueri: vt in eorum personam non modò viuentium, verum etiam mortuorum, verè congruerit illud Apostoli: Spectaculum facti sumus mundo.

CAPVT XXVIII.

a SS. Martyrum nudata corpora & turpiter mutilata ad ludum & iocum puerorum facta. b *Grauiter inde commouetur Gorcomianus quidam vir grauis & Catholicus.* c *Precio impetrat humationem Martyrum.* d *In quo loco eorum corpora contumelatâ.*

SVb eiusdem diei tertiam horam pomeridianam, Gorcomianus quidam vir grauis & Catholicus, vt cum alijs ad locum venit supplicij, vidit pendentia Martyrum corpora prorsum, vt modò dixi, nudata, ac turpiter mutilata; præsertim Venerabilis Hieronymi corpus, quod ventre aperto, costisq; diductis reperit oppositum lumini fenestræ cuiuldã, vbi id Genisij collocauerant, dum adipem viscerum eius exquisitè scrutarentur. a Reperit & pueros, qui multi eò accurrerant spectaculi causa, quo pro ludo sese oblectantes, & Sanctorum Martyrum ignominiam in risum vertentes, haud sanè dissimiles illis se præstiterunt, qui Elizæum Prophetam calui acclamatione

matione irridentes, proteruiæ ſuæ pœnas continuò dederunt. *b* Hac ille tanta rei indignitate grauiter commotus, ſtatim in vrbem reuertit; & apud eos qui rebus præerant, multis precibus egit, vt interfectorum corpora terræ mandarentur. Quod tandē impetratum fuit non ſine precio *c* nonnullis alijs quoque Gorcomianis Catholicis ad eandem rem comprecatoribus. Itaq; nocte proxima, quod petebatur, curatum atq; perfectum eſt; exſequentibus hanc quoque rem Geuſianis militibus, à quibus dudum tot noctis ac tenebrarum opera fuerant nocturnis horis perpetrata. Cum igitur idem ille qui SS. Martyrum corpora terræ mandari curauerat, eum ad locum prima luce redijſſet, in duas foueas ea coniecta & contumulata reperit. Nam quæ ex vna oblonga trabe pependerant, *d* ſub ea vnam in foueam congeſta fuerant, reliqua verò quatuor ſub altera trabe alteram in foueam minorem erant iniecta. Et quidem in hunc vſq; diem eodem in loco ſanctorum corpora inter medios hoſtes Eccleſiæ requieſcere credimus, donec eorundem Martyrum ſuorum meritis & interceſſione placatus Deus, pacem diu ſperatam huic Belgicæ reddat Eccleſiæ, famuliſq; ſibi deuotis voluntatem inſpiret & facultatem tribuat, oſſa ſacra de tumulis eleuata iuſtis honoribus afficiendi.

CAPVT XXIX.

a *E captiuis à Martyrio tribus deficientibus tres alij succedunt.* b *Quinam illi & cuius conditionis?* c *Simile plane quid in passione quadraginta Martyrum.* d *Numerus Martyrum mysterioſus e confirmatur exemplo.* f *Duarum historiarum pulchra & omnimoda similitudo.* g *Mores Arianorum exprimunt Caluinistæ.*

NVnc de numero Martyrum reſtat vt dicamus. Quos quidem certò accepimus fuiſſe omnes vndeviginti. Nam & hoc numero primùm è carcere Gorcomiano Brilam aduecti fuerunt. a Sed cum ab illorum ſocietate tres per defectionẽ poſtea receſſiſſent, quemadmodum ſuperior narratio demonſtrat, ne priore numero ſacratiſſimum illud collegium fraudaretur, admirabili conſilio Diuinæ Prouidentiæ factum eſt, vt in locum eorum qui defeciſſent tres alij ſuccederent. b Erant ij Andreas Heinortenſis parochus, & duo Præmonſtratenſis Ordinis inſtitutum profeſſi; quorum alter item parochus erat, alter ei in parochia ſubſidiarius. Hi tres è ſuis locis, in quibus Dominico gregi paſcẽdo curam impendebant, Brilam recenti tunc Geuſiorum hoſtilitate pertracti fuerant, ita nimirum eo qui omnia congruentiſſimè diſponit, ordinante, vt tribus in locum trium reſtitutis, neq; priſtino numero quicquam decederet, neq; coronarum eſſet vlla ſuo vacua poſſeſſore: c ſed quæ numero integro

gro præparatæ erant, integro numero redderentur; perinde vt olim quadrageſima corona turpiter ab alio deſerta, feliciter ab alio legitur occupata. Quin & hoc obſeruatione dignum, quod quamuis duo monachi defeciſſent, integer tamen religioſorum numerus ad coronam peruenit, duorum acceſſione Monachorum ex candido Ordine Præmonſtratenſium. *d* Veruntamen honore auctum hunc numerum vel ex eo diſcas, quod cum primum auecti Gorcomio fuerint ſexdecim Sacerdotes, coronati tamen ſunt decem & ſeptem; nimirum in locum adoleſcentis defecticij, qui Laicus erat, Sacerdote ſubrogato. Vt autem hunc eundem numerum iam olim Catholicæ Fidei confeſſioni conſecratum agnoſcas, refert Petrus Alexandrinus magni Athanaſij in Epiſcopatu ſucceſſor, *e* ab Arianis Catholicos numero memorato partim Presbyteros, partim Diaconos, quorum etiam nonnulli octogeſimum exceſſiſſent annum, varijs tormentis ſubiectos, ac tandem nauigio ſine rebus neceſſarijs impoſitos, in barbaram quandam Phœnicæ ciuitatem, vbi perpetua incolarum, Chriſti nomen nec audire ſuſtinentium, vexatione contabeſcerent, exilio deportatos fuiſſe. *f* Quam hiſtoriam cum hac noſtra ſi conferas, magnam profectò rei geſtæ ſimilitudinem deprehendes. Primùm enim vtrobiq; vt dixi, numerus idem. Tum vtrobiq; omnes vel ordinis vel inſtituti ratione Deo propiùs coniuncti; illi quidem partim Presbyteri, partim

d

e

f

HISTORIÆ MARTYRVM GORCOMIENSIVM.

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

De Propoſito huius tertij Libri.

a *Quo fine Liber hic conſcriptus.* b *Martyrum omnium nomina.* c *Quot ex illis Fratres Minores Obſeruantiæ Regularis, cur & vnde ſic appellati?* d *Quot Sacerdotes diuerſi inſtituti?*

POſt abſolutam narrationem eorum quæ de glorioſo SS. Martyrum noſtrorum certamine cognita compertaq; habere potui, non paruum inſuper operæ precium me facturũ exiſtimaui, ſi duobus libris ſuperioribus hunc tertiũ adiunxero, quo breuiter aliqua, a quæ de ſingulis noſſe mihi contigit, ad eorum vitam, mores, & functionem quam in Eccleſia geſſerunt, pertinentia conſcribam, atq; memoriæ poſteritatis cõmendem. Id enim & hiſtoriam paſſionis eorum illuſtrabit plurimùm, & lectoribus, præſertim ijs qui Sanctorũ exemplis ad vitæ perfectionem gaudent excitari, vt non iniucundum, ita nec inutile fore confido.

a

b Quod priusquam aggrediar, *b* omnium nomina, non eo quidem ordine, quem ipsorum merita postulant, quorum ponderator solus est Deus, sed qui nostrę narrationi sit accommodatus, recensebo. Sunt autem ista. 1. Nicolaus. 2. Hieronymus. 3. Theodoricus. 4. Nicasius. 5. Wilhadus. 6. Godefridus. 7. Antonius. 8. Antonius alter. 9. Franciscus. 10. Petrus. 11. Cornelius. 12. Leonardus. 13. Nicolaus alter. 14. Godefridus alter. 15. Ioannes. 16. Ioannes alter. 17. Adrianus. 18. Iacobus. 19. Andreas. *c* Quo ex numero primi vndecim
f fuere Franciscani, seu Fratres Minores Obseruantiæ Regularis, vt vocantur, propter absolutam, nec vlla ex parte restrictam Regulæ sibi à B. Francisco traditæ professionem, atq; ex professione obseruationem. *d* Cæteri octo, Sacerdotes quidem omnes
d fuere, non vnum tamen & idem vitæ genus secuti; quemadmodum de singulis suo loco narrationis series ostendet. Itaq; nunc quod propositum est, exsequamur.

CAPVT II.

De Parentibus, ingressu in Religionem & studijs Nicolai Pici Guardiani Gorcomiensis.

a *Quantus Nicolai Pater Catholicæ Religionis propugnator.* b *Eius studio ad pietatem puer instituitur.* c *Vbi habitum S. Francisci sumpserit.* d *Conuentus FF. Minorum Louanienſis domestica disciplina.*

plina. e *Quàm magnos Theologos ista domus habuerit.* f *Nicolaus Picus & Daniel Aremdoncanus vterq; Martyr, vterq; Guardianus cuius professoris fuerint in Ordine discipuli.* g *Nicolai ex sorore nepos Theologiæ Lector & Prouincialis.*

NIcolaus Picus Gorcomij natus patre Ioanne Pico & matre Henrica Caluia, coniugibus honestissimis, atq; auitæ, id est, orthodoxæ Catholicæque fidei cultoribus egregijs; viro præsertim, vt qui non modò ciuem sinceræ religionis obseruantissimum, a sed & illius inter ciues propugnatorem accerrimum aliquoties exhibuerat. Nam (vt hoc vnum ex multis de eo memorem) cùm aliquando in ea vrbe lupus quidam vulpina calliditate pastoris locum occupasset, iamq; gregem Domini secretis morsibus vastare cepisset; Ioannes Picus & rem sagaciter intellexit, & zelo religionis incitatus occulta lupi vestigia persequi non destitit, donec ille deprehensus & cognitus, Officium simul & ciuitatem deserere fuit coactus b Huius parentis studio Nicolaus à prima pueri- b cia diligenter ad pietatem institutus ita profecit, vt paternæ virtutis imitatione, seu veriùs dixerim, æmulatione, puer etiamnum tali se dignum genitore probaret. Qui cum à primis annis, huius sæculi vanitatem & pompas exosus, sacratius aliquod & perfectius vitæ genus animo voluere: vt primum per ætatem licuit, sanctum B. Francisci institutum amplexus & professus est in ea vrbe,

Digitized by Google

in qua iam antè literas humaniores ſatis feliciter
c didicerat. c Ea eſt Sylua Ducis Brabantiæ; quæ gymnaſium habebat literarium frequens & celebre, quod & hodie rebus licet afflictiſſimis perdurat. Inde porrò Nicolaus, tanquam inter æquales ſuos optimæ ſpei iuuenis, ſuperiorum mandato Louanium ad Sacræ Theologiæ ſtudium miſſus fuit. Eſt in ea ciuitate cœnobium ordinis Fratrum Minorum, in quo diſciplina mo-
d naſtica iuxta B. Franciſci regulam, ſúma d pietate atq; obſeruantia colebatur, & ſtudia ſacrum literarum impensè vigebant: vt nec in hodiernum diem, inter multas ciuitatis & Prouinciæ calamitates, quæ interim acciderunt, ille pietatis ac ſtudiorum feruor ſeſe remiſerit. Vixerat in eo cœnobio ante id tempus annis non ita multis, vir per Brabantiam vitæ ſanctitate & verbi Dei prædicatione celebris F. Theodericus Munſterus; de quo multa præclara memorãtur. Profeſſores autem ſiue, vt vocantur, Lectores S. Theologiæ
e doctiſſimos ea domus ſemper habuit. e Inter quos fuere ſanctitatis item opinione celebrati, necnon etiam libris ad poſteritatem tranſmiſſis clarum nomen adepti Franciſcus Titelmanus & Adamus Sasboldus. Quorum ille dudum antè ſtudio vitæ auſterioris Louanio diſceſſerat in Italiam, atq; ibi vita iam exceſſerat. Sasboldus autem multos è ſua ſchola viros produxit, quorum doctrina cum innocentia vitæ coniuncta multum contulit
f Eccleſiæ Chriſti; ſed duos præcipuè, f Nicolaum

Picum

Picum & Danielem Arendoncanum : quibus velut duabus gemmis Franciſci familiam, imò ſuam Eccleſiã ornare Chriſtus cõſtituerat; vtrũq; Martyrẽ vtrũq; Martyrũ ducem & coryphæum alterum Gorcomiani, alterũ Alemariani cœnobij præfectũ, tempore videlicet à ſe præordinato deſignaturus. Nec mihi tacendus eſt hoc loco noſtri Martyris ex ſorore nepos, mihi verò germanus, idemq; cariſſimus frater, & huius ſcripti noſtri continuus exactor Arnoldus Eſtius g qui auunculum ſuum piè æmulatus, in eodem monaſterio, quo ille ſacras literas didicit, Sancti Franciſci regulam profeſſus eſt; ac poſtea eorum quos dixi, virorum doctiſſimorum ſucceſſor ibidem ſacram Theologiam multis annis publicè cum laude & fructu docuit, donec hoc ipſo anno, quo iſta prælo mandamus, eiuſdem loci Prouinciæ creatus eſt Miniſter. g

CAPVT III.

De eius conuerſatione humilitate & alijs virtutibus.

a *Qualis fuerit concionator Nicolaus.* b *Eius fuci expers humilitas.* c *Gratanter admittebat correptiones.* d *Quem in eo finem ſpectauerit.* e *Quo titulo Sancti dicendi Fratres Minores.* f *Quam bene de omnibus ſenſerit Nicolaus.* g *Quam de ſeipſo modeſtè.* h *Tanto Martyre digna ſententia.*

IGitur in illo ſanctiſſimo fratrum contubernio poſteaquam Nicolaus annos aliquot literis ſacris operam dediſſet, inde in agrum Dominicum ad diuerſa loca miſſus eſt, ſparſo ſemine verbi Dei fructificaturus, & talentum ingenti cura ac ſtudio comparatum pari diligentia expenſurus. a Quod quidem a ille quàm obedienter de ſuorum ſuperiorum manu faciendum ſuſcepit, tam fideliter atq; feliciter adiuuante Deo perfecit. Eius porrò laudabilem inter ſuos vitæ conuerſationem, qua ad Martyrij coronam præluſit, pluribus proſequi ſi velim, præter id quod inſtitui faciam. Quanquam ex multis præcipua præterire non debeo, quale eſt: cum virtutes omnes in illius viri b ſacratiſſimo pectore domicilium collocaſſent, b attamen in eo ſingulariter excelluiſſe eam quæ virtutum omnium cuſtos eſt, fuci ac ſimulationis expertem humilitatem, animiq; modeſtiam; vt vitam eius qui inſpiceret, verum Fratrem Minorem ac Germanum Franciſci diſcipulum agnoſceret; cuius in moribus ac ſermone nihil faſtuoſum, nihil inſolens appareret, nihil deniq; illius qua plæriq; omnes laboramus, philautiæ notaretur. c Erc rati ſi quando monebatur, etiam ab eo qui vel ætate minor eſſet, vel loco inferior (hanc enim admonendi fiduciam facilè ſocijs præbebat inſignis & ſpectata viri comitas & modeſtia) non modò benignè placideq; verum gratanter quoq; correptionem admittebat; vt qui non tam perſonam intueretur corripientis, quàm correptionis

fructum

fructum *d* sibi ante oculos poneret. Dum aliquando publica in concione pro suo monasterio eleemosynam rogaret, eam rogare se dicebat pro sanctis qui essent Gorcomij in Conuentu Fratrum Minorum. Postea interrogatus à quodam, qui hoc eum dicentem audierat, num seipsum sanctum diceret, respondit: Minime verò; sed sancti sunt Fratres mei, sancta est nostra pauperum congregatio. *e* Quod ne arrogantiùs dicere videretur, confirmabat Apostoli Pauli testimonio, qui pauperes Christianos sanctos nominauit non vno in loco. Neq; tamen hoc ita ab eo dictum, vt non etiam vicia suorum & agnosceret, & vbi opus esset disciplinæ seueritate castigaret *f* Quorum si quando lapsibus quibusdam, vt fit, alios offendi videret, pro excusatione, eos quoq; homines esse, dicere solitus erat, innuens haud mirandum esse, si in hominibus licet ad perfectionem nitentibus, humani vicij atq; infirmitatis aliquid deprehenderetur. Cæterum quàm ille de semetipso semper modestè senserit, *g* tum magis apparere cepit, quando Geusij quibusdam oppidis Hollandiæ suam in potestatem redactis insolentiores facti, in Ecclesiæ ministros ac Dei seruos inaudita crudelitate grassantes, iam aliquot ex ijs neci dederant. Tunc enim amicis, quos coniunctiores habebat, ei metuentibus, atq; inter eos Leonardo parocho familiariter velut per iocum dicente ad eum: Monache, Geusij suspendent te, respondit: Hoc ego nondum merui. Cum Leonardus

d *e* *f* *g*

replicaret

replicaret: Atqui hac tempestate multi suspenduntur immeriti, respondit iterum Nicolaus: b Martyrij *h* gratia dari non solet immeritis. Oportet enim vt per sanctas vitæ præcedentis actiones ad eam tandem perueniatur. Ita vir ille ex intima animi humilitate se reputabat indignum, quem Deus ad tantam gloriam proueheret. Deus autem qui cum sit EXCELSVS, HVMILIA RESPICIT, humilitatis ipse largitor, quanto humilem Nicolaum honore dignatus fuerit, postea declarauit.

CAPVT IV.

De eius forma, statura & habitu corporis.

a *Vnde in vultu Nicolai pallor.* b *Quæ deceat hilaritas viros sanctos exemplis ostenditur.* c *An Christus Dominus fuerit hilaris.* d *Nicolaus ob hilaritatem spiritus omnibus amabilis.* e *Eius ad omne Dei obsequium promptitudo.* f *In corporis eius tenera constitutione, Quanta animi fortitudo:* g *Quàm fuerit castimoniæ studiosus.*

IAm vt de cæteris eius pauca quædam perstringam: fuit Nicolaus honesta ac decenti forma, statura, reliquoq; totius corporis habitu mediocri. Erat in vultu natiuus candor, oculis intuentium amabilis, sed quem præter vigilias nocturnas & ieiunia, curæ graues & continuæ, *a* quas officij ratione sustinebat, in pallorem nonnihil demuta-

demutarant. Vultus ipſe tamen tranquillus ſemper & ſerenus, puræ & pacatæ conſcientiæ nuncius. Quodq; elogio profitebatur: HILARI SPIRITV DEO SERVIENDVM, vita & moribus ſemper oſtendit; quando & in vultu eius hilaritas elucebat grauitate temperata, quæ illi apud ſuos amorem cum reuerentia conciliabat, *b* Eſſe enim quandā meritò laudandam, & quæ ſanctos viros deceat, hilaritatem, monſtrant Sanctorum exempla. Beatum Agathonem ex monacho Pontificem Romanum, adeò benignum & manſuetum fuiſſe memoriæ proditum eſt, vt etiam omnibus hilaris & iucundus comprobaretur; tantæ verò ſanctitatis, vt aliquando leproſum obuium ſibi factum oſculo ſtatim ſanauerit. Sancti quoque viri, Romualdus eremiticæ diſciplinæ reſtitutor, & Dominicus ordinis Prædicatorij inſtitutor; itemque Guilielmus Fiturigum antiſtes, vt ferè ſemper hilares & iucundi, nobis deſcribuntur, tametſi in hoc poſtremo diſplicuiſſe dicatur ea res auſteris quibuſdam ac tetricis hominibus. *c* Quid quod & Chriſtum Dominum ſemper hilarem, ſemperq; iucundum fuiſſe, ex illo Prophetæ teſtimonio: Non erit triſtis, neq; turbulentus; interpretes eius loci pronunciant? Non quidem ignoro in hanc partem à quibuſdam, alioqui bonis ac ſpiritualibus viris, interdum peccari, dum in hilaritatem ſeſe præter modū effundunt. Quod in Iſaaco monacho, multis alioqui virtutibus incomparabiliter prædito, atq; etiam prophetiæ ſpiritu donato,

b

c

nato, notauit B. Gregorius Pontifex. *d* Verùm
d id ego de Nicolao non facilè conceſſero, quem hilaritas illa ſpiritus ita reddebat amabilem atq; iucundum, vt nihilominus eum & morum grauitas & diſciplinæ ſeueritas exhiberet reuerendum. Illud verò pietatem eius in Deum, quanta fuerit. euidentiùs declarauit, quod inſignem quandam animi alacritatem ac promptitudinem ad omne Dei obſequium adhibuerit, *e* ſeu conciones ad
e plebem habendæ eſſent, quas ſæpe vno die binas aut ternas habuit, ſeu pœnitentium confeſſiones audiendæ, ſeu nocturnis diurnisq; precibus ac pſalmodijs vacandum, ſeu quæcumq alia ex more vel præter morem onera ſubeunda; adeo quidem vt huiuſmodi ſanctis laboribus non tam macerari quàm paſci videretur, vir alioqui corpore non vſquequaq; validus, & grauioribus incommodis
f ferendis natura non admodum idoneus. *f* Cuius rei vel inde coniecturam accipias, quia ſi quando fortè, vt fit incautè cultro vſus digitum leuiter vulneraſſet, illicò velut telo grauiter percuſſus animi deliquium patiebatur. Adeo tenera illi erat & obnoxia corporis conſtitutio. Quo magis admiranda nobis eſt & commendanda erga Martyrem ſuum Dei benignitas, qui tantum illi robur contulit, vt in tenero corpore ſæuos cruciatus & mortis ſupplicium non patienter modò, verum & alacriter ſuſtinuerit; tanquam qui & ipſe audiuiſſet à Domino: Sufficit tibi gratia mea; Nam virtus in infirmitate perficitur. *g* Acceſſit autem ad
g

cæteras

cæteras eius virtutes amor & ſtudium virgineæ puritatis, quam tota vita ſua ſanctiſſimè & tenuit & coluit. Qua de re plura dicerem, niſi vererer ne laus ſingularis ad vituperium raperetur multitudinis; cum & alios caſtimoniæ cum primis ſtudioſos fuiſſe, optima de ijs & conſtans fama loquatur.

CAPVT V.

De eius abſtinentiæ pauperitatis & obedientiæ amore.

a *Vix corporis neceſſitatibus indulget Nicolaus.* b *Eſt Fratrum Minorum diſcere, & ſatiari & eſurire.* c *Zelus ac ſtudium Nicolai Euangelicæ paupertatis.* d *Propria ſcripta & priuatas ſuas lucubrationes diſpoſitioni Superioris obedienter permittit.* e *Communis Bibliotheca decet Fratres.* f *Quomodo Nicolaus tempore Guardianatus neceſſitati ſuorum prouiderit.*

AT verò quàm is ſemper, vti decebat Monachũ profeſſione pauperem, ac Sancti illius pauperculi diſcipulum, vixerit contentus præſentibus, quæ pro tempore ad victum, veſtitum, cæteraq; neceſſaria ex ordinarijs & communibus eleemoſynis ſuppeditabantur, epiſtola quædam eius ad me data ſatis declarat. Quum enim Bruxellæ moraretur, erat ei concionandum, vt aliàs ſæpe, per continuos omnes ſacræ quadrageſimæ dies. a Cui tanto oneri ne ſuccumberet, opus habebat haud dubiè nonnulla indulgentia & laxamento durioris abſtinentiæ, Quod tamen ille Sanctarum conſtitutionum obſeruantiſſimus

uantiſſimus vix admittebat. In ea igitur epiſtola cum pro liberaliter oblatis à ſororio ſuo patre meo rebus omnibus, quibus fortè indigeret, illi per me tunc Louanij ſacris literis operam dantem gratias ageret, hæc deinde verba ſubiecit: Spero tamen me non facile aliquem meorum vel moleſtaturum vel
b grauaturum.*b* Diſcere enim me oportet cum Apoſtolo, in quibus ſum, ſufficiens eſſe; & ſatiari & eſurire, & abundare & penuriam pati. Optimum eſt, inquit idem ſuis Hebræis, gratia ſtabilire cor; non eſcis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis. A Deo igitur potiſſimùm ſemper exſpecto robur & fortitudinem ad præſtandum ea, quæ mihi
c impoſita fuerint. Sic ille. *c* Equidem ipſe quoq; comperi tantum in eo fuiſſe zelum ac ſtudium Euangelicæ paupertatis, vt non à ſuperuacuis modò, ſi quando talia ab amicis offerebantur, abſtineret; verùm nec neceſſaria ſumere ſine verecundia quadam videretur, hac vna in re ſuæ profeſſionis regulæ vix bene ſatisfaciens. Si quid precioſius aut ornatius offerretur, cum vrbanitate recuſabat, dicens, S. Franciſcum, ſi videret, ægrè laturum. Libraria ſuppellex adeo illi modica erat, vt præter ea
d quæ *d* ſibi ipſi vel priuata lucubratione vel prælegente magiſtro, ſumma diligentia deſcripſerat, excerperat, annotauerat (quæ tamen omnia ſuperioris voluntati ac diſpoſitioni libenter atq; obedienter permittebat) vix eſſet quod ſupellectilis nomen mereretur. Eſt apud me ex eius libris nouum Ieſu-Chriſti Teſtamentum, vili quidem compactura pro

ſui

sui ordinis humili professione, sed in quo diligentissimè manu eius annotatas ad marginem reperi plerisq; locis obscurioribus clariores versiones & explicationes. e Quanquam vt fratres in commune viuentes decet, à communi Bibliotheca magis quã à libris suo vsui peculiariter concessis, studiorum suorum subsidium petebat. Ex hoc Euangelicæ paupertatis amore procedebat, vt oppositum illi vicium proprietatis, velut pestem cœnobiorum vehementer odisset. Cuius occasionem ne ex indigentia vllam Fratres, quibus præerat, haberent; diligentem dabat operam, f vt omnibus ex communi suppeditaretur, quidquid vestium, librorum, ac cæterorum illis esset necessarium.

CAPVT VI.

De multis ab illo fortiter & dictis & factis.

a *Ad Dei gloriam refert omnia Nicolaus.* b *Eius in subditos charitas.* c *In dandis consilijs consiliorum optimum.* d *Reprobatur mulierum libertas nec nubentium nec ad Regulam viuentium.* e *Sollicitudo Nicolai pro salute suorum aberrantium secundùm carnem, Fratrum.* f *Quàm contra impudicũ quendam Monialium Præfectũ fortiter se gesserit.* g *Nullus ei aduersantium in reformandis abusibus cum ipso Martyriam passus.* h *Semper aptissimus eo ferendo visus.*

MVlta quoq; alia piè, prudenter & grauiter ab eo dicta & facta. a Quoties acturum se

quippiam dicebat, vt lecturum, scripturum, foras profecturum, aut quicquid simile, semper addebat: ad honorem Dei; illud Paulinum secutus: Omnia in gloriam Dei facite. Fratres subditos, si quid operis esset eis iniungendum, sæpe rogabat, cum præcipere posset. *b* Siue autem præciperet, siue rogaret, addebat: ex charitate; nimirum cogitans illud eiusdem Apostoli: Omnia vestra in charitate fiant. Effusionem vnguenti precioſi super caput Iesu interpretabatur omnium bonorum operum nostrorum refusionem in Christum, velut caput, authorem ac largitorem: ita vt ne guttula quidem nobis remaneat, quam non illi referamus acceptã. *c* In dandis consilijs monebat ante omnia cauendũ, ne Deus offenderetur. In rebus dubijs ac difficilibus acris erat iudicij. Cum quædam mulierculæ in speciem admodum piæ & religioſæ, miras quaſdam reuelationes accipere dicerentur, & portentoſa quædam ac stupenda paterentur, resq; in disceptationem apud doctos veniſſet; primus Nicolaus diabolicas esse illusiones ac præstigias affirmauit. Quod ita fuisse, tandem luce clariùs compertũ est. *d* Genus mulierum quæ nubere nolunt, nec tamen sæculum relinquunt, nec propriæ voluntati renunciant, nec ad regulam viuunt; quòd libertate vitæ sæpenumero abuti soleant, non valde probabat, referens illud cuiusdam: Mulierem oportet aut virum habere aut murum. Cum duobus secundùm carnem Fratribus suis à Catholica Fide aberrantibus, *e* egit & verbis coram, *e* & per literas absens, quanta

cura

cura & diligentia potuit, vt eos ab errore reuocaret. Quod etsi non fuerit assecutus (Quis enim potest corrigere, quem Deus despexerit) ? optimæ tamen voluntatis ac studij sui meritum apud Deum non perdidit. Cum duo quidam hæretici mortis supplicio condemnati essent, pro eis resipiscentibus iudicem supplex & in terram proiectus rogabat, vt eis vita donaretur. *f* Magno & constanti, animo egit & perfecit, vt Præfectus cuiusdam Monasterij Virginum, quòd sacratis Deo virginibus impudicè abuteretur, etsi numero amicorum fretus, & apud multos gratiosus, officio priuatus ablegaretur. Suo quoq; reformando Monasterio, ex quo Gardianus creatus, studiosissimè fuit intentus; *g* passus in ea re quosdam ex fratribus aduersarios : sed quorum nullus Martyrij cum eo particeps factus est. Refectiunculas seu veriùs potatiunculas pomeridianas, quæ aliquando secularium hominum occasione irrepserant in Monasterium, multis licet repugnantibus, omnino sustulit. Tanta erat Nicolai in ijs quæ animo bene statuerat, exsequendis & perficiendis constantia. *h* Itaq; de eo Petrus Montanus, vir doctrina & pietate conspicuus (sub quo Gardiano vixerat ille duobus aut tribus locis) immobilem animi eius, in negocio præsertim reformationis, firmitatem expertus dicebat; eum semper sibi visum aptissimum ferendo Martyrio. Sed hæc pauca de multis ad illius viri Sanctam & Martyrio dignam vitæ conuersationem posteritati probandam, scripta sufficiant.

f

g

h

CAPVT VII.

De eius concionibus ad plebem habitis.

a *De Eucharistiæ veritate concio.* b *Altera de Catholicæ Fidei constantia.* c *Omnis simulatio ac dissimulatio in rebus Fidei tollenda.* d *Opere, quæ docuit, efficacissimè compleuit Nicolaus.*

PORro quum nouissimæ persecutionis tempestas ingrueret, duos ad plebem sermones habuit, vt postremos, ita pietatis ac doctrinæ plenos: Alterum Dominica die intra octauam Corporis Christi, quo copiosè, doctè & ardenter de Christi Corporis & Sanguinis in Eucharistia veritate disserens, ostendebat non tropicè, vt volunt hæretici, sed propriè accipienda Christi verba dicentis: Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus. a Qua eadem oratione declarabat incredibilem Christi erga nos amorem, quo scilicet effecerit, vt cum visibile corporis sui formam nobis esset subtracturus, attamen non animo tantum & spiritu, sed & corpore (quod interim formis aliarum rerum in Sacramento tegeretur) apud nos vsq; in finem sæculi permaneret, atq; adeo nobis commisceretur. Nimirum ardentissimi amoris id esse argumentum, verbis Ioannis Chrysostomi pulchrè monstrabat. b Alterum verò nouissimum sermonem non multo post habuit, exhortatorium ad Catholicæ Fidei, eiusq; confessionis constantiam.

constantiam. Quo docebat nulla ratione, nullo casu licitum esse homini Christiano Fidem negare, ne quidem intentatis acerbissimis cruciatibus, atque ipso mortis supplicio proposito. Quin imò necesse esse, vt quisq; Fidem interrogatus, *c* omni simulatione ac dissimulatione remota, liberè eam ac planè confiteatur, si non in æternum perire velit, cum dicat in Euangelio Dominus: Quicunq; me cõfessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cœlis est. Et quicunque negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est. Talia tunc quidem ille plebem metu turbarum imminentium suspensam, feruenter & sollicitè docuit. *d* Paulò pòst autem eam doctrinam opere quàm efficacissimè comprobauit, quemadmodum in historia nostra latè exposuimus. Ea namq; (ni fallor) apertè monstrat, quæ fuerit illius viri in perferendis pro Catholica religione probris ac supplicijs animi fortitudo, quàm ardens ad Martyrium spiritus; deniq; qua Fide, qua caritate socios ad exitum vsque vitæ fuerit prosecutus.

c

d

CAPVT VIII.

De eius constantia, simplicitate & prudentia.

a *Quomodo Nicolai in Martyrio constantia inuersis nominibus fuerit exagitata.* b *Ab aliis pernicax*

habitus quod Papisticæ, vt vocant, religioni fortiter inhæserit. c *Simplex ab alijs quod Fidem non dissimulauerit.* d *Qualis in Nicolao simplicitas.* e *Prudentia secundum Deum ab huius sæculi prudentibus ignoratur.*

VErum quæ prauorum hominum pessima consuetudo est, vt quicquid in bonis quos oderunt, egregium atq; laudabile viderint, in malam partem contorqueant, & agnominatione vicij cuiuspiam, quod illi virtuti affine sit, infament; non defuere qui Martyris huius fortissimi tam Fidem erga socios inuiolabiliter seruatam, quàm inuictam tot molestiarum ac mortis tolerantiam improbissimè suggillantes, inuersis nominibus exagitarent: & alteram *a* quidem superbam animositatem, alteram verò inflexibilem obstinatæ mentis peruicaciam interpretarentur. Illam animositatem, quod propter Fidem (vt inquiebant) imprudenter ac temerè socijs datam, nulla ratione induci potuerit, vt absq; ijs quos seruare non poterat, sibi consuleret, seq; periculo subduceret. Hanc verò peruicaciam, quod *b* Papistica religio (verba eorum refero) tam fuerit intimis eius visceribus ac medullis penitus insita, vt inde nec vi, nec vllo suadendi artificio potuerit euelli. Sic nimirum illi præclarissimas virtutes in crimen vocabant. Contra quos insonat illa prophetica comminatio: Væ qui dicitis malum bonum & bonum malum. *c* Alij fuere, qui simplicitatem eius reprehenderent, non sine derisione; vel

quòd

quòd neq; ipſe ſuam de religione ſententiam paululum diſſimulare ſociorum cauſa; neq; illis, vt idem facerent, author eſſe voluerit: vel quòd ſaltem toties oblatam ſuiipſius liberationem, quæ confeſſione incolumi fine ſocijs ei contingere poterat, ſtultè nimis, vti cenſebant, repudiauerit. *d* Sed ò *d*
ſanctam ac verè columbinam ſimplicitatem, quæ iuxta Domini præceptum, ſerpentinam prudentiam ab eo nequaquam excluſerit. Etenim ea vera prudentia eſt, & ſerpentis exemplo à Chriſto Saluatore nobis ad imitandum propoſita; vt quomodo ſerpens capitis ſalutem totius reliqui corporis obiectu tuetur ac ſeruat: ita nos illorum quæ præcipua, ſeu potiùs ſola bona ſunt, conſequendorum & conſeruandorum gratia, quicquid aliud in bonis numeratur, vbi ſic res poſtulat, amittere, ac ſponte etiam proijcere à nobis non dubitemus. *e* Sed hæc *e*
Chriſtiana & ſancta & ſecundum Deum ordinatiſſima prudentia ab huius ſæculi prudentibus ignoratur; imò quod magis eſt dolendum, deridetur, & tanquam mera inſania reijcitur atque exſibilatur, haud quaquam intelligentibus ſeſe dum id faciunt, & ita peruersè de rebus iudicant, non modò tot ſanctorum Martyrum myriades, ſed ipſum quoq; Martyrum caput Chriſtum Dominum in eiuſdem criminis inuidiam adducere; & per hoc tam Chriſtum quàm Martyres omnes debitis paſſionum atque certaminum ſuorum laudibus ſpoliare.

CAPVT IX.

De duplici eius Martyrio.

a *Nicolaus bis Martyr primo ex doloribus mortis quos ſuſtinuit.* b *Secundo ex cauſa patiendi.* c *Religionis conſtantia ſibi : charitate proximo conſuluit.* d *Quo ſenſu eius Martyrij, ſint ipſi noſtri inimici teſtes.* e *Quod in omnibus Martyribus perſecutores criminati ſunt, hoc & Geuſij in Nicolao.* f *Chriſti Vicarium Romanum Pontificem confitendo occumbens, pro Fide Catholica vere moritur.*

QVid igitur? An Nicolaum Picum Martyrem non dixerim? imò verò bis Martyrem.a Nam ſi pœnam attendas, bis laqueo conſtrictus pependit, bis mortis dolores ſuſtinuit, bis mortem ipſam, quantum quidem in ſe erat, perpeſſus eſt. Mortem enim quam Brilæ guſtauit, iam Gorcomij prægustauerat, ad hoc vnum, Dei voluntate mirabiliter ſeruatus, vt in periculoſo certamine ſocios confirmaret, ſibi coronam apud Deum duplicaret. Quod ſi verò cauſam inſpicias patiendi, nimirum hac quoq; parte bis Martyrem virum hunc ptonunciare non vtiq; dubitaueris. b Nam fidei in Deum cauſam cum cæteris habuit communem; propriam verò fidei erga Fratres ſuos, quibus indiuidua charitate coniunctus committere nullo pacto voluit, vt quos in vita dilexiſſet, in morte deſereret; Dominum in ea re ſuum imitatus

imitatus, qui cum dilexisset suos, in finem vsq; dilexit eos. Neq; enim cum fratribus modò, sed & pro fratribus eiusdem exemplo Saluatoris animam posuit: quos ideireò deserere noluit, ne pastore destituti, ideoq; luporum morsibus expositi perirent. *c* Ergo causam moriendi & religionem habuit, ne ea prodita ipse periret; & charitatem, ne dum quasi seipsum amat ac sibi consulit, illi perirent, quorum sibi concreditam à Domino salutem acceperat. Denique quid nostro opus est testimonio; cum vel inimici nostri testes huius rei sint & iudices? *d* Ipsi enim quotquot certam rei gestæ noticiam acceperunt, vno ore fatentur eum fuisse, vt illi quidem loquuntur, pertinacissimum opinionis suæ defensorem; vt autem nos loqui conuenit, constantissimum veræ religionis assertorem. Neq; enim peruicaciæ, sed constantiæ deputanda est ad vltimum vsq; spiritum persistens in re bona voluntas: *e* Verùm istis in hoc Martyre displicuit, quod olim vniuersè in Christianis Martyribus Christiani nominis hostes criminati sunt, omnibusq; supplicijs persequendum iudicauerunt; videlicet immotam eorum Fidei confessione constantiam peruicaciæ & inflexibilis obstinationis vocabulis inuidiosè tradùcentes. Sed obiectant, eum non pro Fidei seu Religionis assertione mortem oppetiuisse; verum hac tantum causa, quòd Papæ renunciare penitus recusasset. *f* Quo sanè verbo testatum certumq; faciunt omnibus rectè sapientibus, eum

reuera pro Fide Catholica, quæ vnum in terris agnoſcit ſupremum Chriſti Vicarium, Romanum Pontificem, glorioſo certamine defunctum occubuiſſe. Itaq; teſtimonium illorum conuertit Deus in caput ipſorum; vt quo ſe Martyris gloriam extinguere arbitrentur, eo vel maximè promoueant atq; illuſtrent.

CAPVT X.

De eius ætate & huius Hiſtoriæ ſinceritate

a *Quo ætatis anno Martyrio affectus Nicolaus.* b *De illo ſcitum Epigramma.* c *Eius cohortatione Libri huius Autor ad ſtudia promotus.* d *Hiſtoriæ ſinceritas.*

FVnctus eſt autem Martyrio Nicolaus, quum annum a ætatis 38. nondum impleuiſſet. Natum enim eum accepimus anno Domini 1534. die 29. Auguſti. Effigies eius ad viuum depicta, quamuis id in tanti viri monumentis minimum duco, ſeruatur à nobis, hoc aſſcripto Epigrammate: b

Quem noua præſentet, ſi fortè requiris Imago;
Neomartyr iſte Nicolaus Picus eſt.
Gorcomium genuit: Franciſci Regula vitæ
Perfectioris attulit compendium.
Fratribus, ad normam quos cœnobiarcha regebat,
Hortator idem, duxq; Martyrij fuit.

Quam

Quam tenuit viuens pietatem, morte ſacrauit;
Totumq; ſe dicauit hoſtiam Deo.
Hæreticæ maledicta, minas, opprobria plebis
Vicit ferendo, nomine inſtructus ſuo.
Bis laqueum paſſus, Domino ſocijſq; fidelis,
Palma triumphat, & corona duplici.

Equidem gloriari non immeritò mihi poſſe videor, huius Sanctiſſimi Martyris propinquitate ſimul & amicitia; vt qui mihi ſecundùm carnem auunculus, ſecundùm Deum amore pluſquam fraterno coniunctus, c parentum quoq; meorum curam ad promouenda mea ſtudia ſuis hortatibus non parum adiuuerit. Cuius rei teſtes, eius ad me complures Epiſtolas, velut theſaurum incomparabilem, qua poſſum diligentia ac Religione ſeruo. Vtinam verò dignum aliquod illius in me viri meritis officium in conſcriptione Martyrij eius rependere potuiſſe. d Quod ſi minùs datum eſt, certè integra fide, ac propenſa voluntate, hoc qualecunq; ſcribendi munus exſecutus, quantum in me fuit, poſteritati ad illius notitiam perpetuò retinendam deeſſe nolui.

c

d

CAPVT XI.

De vita & moribus Hieronymi Vicarij VVerdani.

a *Hieronymus olim Terræ Sanctæ peregrinus.* b *Eius diſciplinæ Monaſticæ & ſalutis animarum feruor.* c *Quilibet ei locus paradiſus per obedientiam aſſignatus.*

aßignatus. d *Vir ad opera diaboli deſtruenda miræ virtutis.* c *Religionis ac iuſtitiæ zelus.* f *Iuſta ſui temporis ſtatus deploratio.* g *Manſuetudo, candor animi & eius eloquentia.* h *Quanta aßiduitate Fratres animauerit ad Martyrium.*

HIeronymus, Werdæ natus, quod oppidum eſt Comitatus Hornani, inter Fratres Minores à Gardiano proximus, quem Vicarium appellant; aliquandò Terram Sanctam, *a* pedibus Chriſti Saluatoris calcatam, pietatis ſtudio incitatus adijt atq; luſtrauit: & apud Hieroſolymam in Monaſterio ſui Ordinis aliquandiu moratus fuit. Hinc peregrinus ſeu miles Hieroſolymitanus vocabatur; vt ſolent, quicunq; ea loca Religionis ergo viſitauerunt. *b* Porrò diſciplinæ Monaſticæ fuit obſeruantiſſimus, & ad omnia quæcunq; ei præpoſitus iniungeret, obeunda promptiſſimus, ad ea maximè, quæ ſalutem animarum promouere quaecunq; ratione viderentur. Igitur in huiuſmodi negocijs verſabatur non minùs pia intentione, quàm indefeſſo labore, paratus, quantum in ipſo erat, omnibus ad æternam ſalutem prodeſſe. Quæ res eum apud omnes gratioſum cumprimis reddebat. *c* Quocunq; terrarum per obedientiam mittebatur, eum locum paradiſum ſuum reputabat, affirmans eum omnium amœniſſimum ſibi videri. Ita penitus in voluntate præfectorum acquieſcebat. Ad ſoluendas incantationes magicas, *d* & opera diaboli deſtruenda, tantæ virtutis exiſtimatus eſt, vt eam ob cauſam etiam dæmoni-

dæmonibus ipsis terribilis habitus fuerit. Religionis ac iusticiæ zelo mirum in modum ardebat, adeò quidem, vt nec magnis viris parceret, sicubi in remp peccari videret. Cuius generis vnum hoc quod ab eo paulo ante coortam nouissimæ persecutionis tempestatem factum fuit, referam, facti qualitatem aliorum iudicio relinquens. e Cum animad- e
uerteret non modò patriæ statum politicum, verùm & religionem ex occasione noui tributi in graue ac manifestum discrimen adduci, grauiter eam rem ac luctuosè deplorans, inter alia sic aliquando pro concione locutus est: Nulla nunc tuendæ Religionis cura. Nusquam quæruntur hæretici. Nulla pro ijs sollicitudo, ne pereant vel ne perdant. Iacent leges, dormit inquisitio. f Pullu- f
lant hæteses atq; succrescunt, & passim nemine prohibente grassantur impunè. Solus quæritur decimus denarius. In hunc iam omne studium & cogitatio conuertitur. Et quid multis? Omnes quæ sua sunt, quærunt, non quæ Iesu Christi. Potuit sanè & illud adiecisse, quod virum quendam doctum æquè & pium, sub idem tempus atq; eadem occasione memini repetere apud suos identidem solitum ex historia sacra, vbi Samuel ad Saulem ait: Misit te Dominus dicens, Vade & interfice peccatores Amalec, & pugnabis contra eos vsq; ad internecionem eorum: Quare ergo non audisti vocem Domini? Sed versus ad prædam es, & feciſti malum in oculis Domini. Et illa quidem tunc ab Hieronymo non minùs verè, quam liberè dicta sunt.

sunt. Quanquam is alioqui vir erat g singulari
g tum mãsuetudine, tum morum facilitate atq; animi candore; quod nos aliquando eo familiariter vsi, & ipsa experientia docti veraciter testari possumus. Sermonis autem ea erat gratia, seu colloquijs priuatis, seu concionibus publicis; vt animos varijs cupiditatum motibus agitatos efferatosque sua lingua, velut altera Dauidis cythara demulceret, & ad tranquillitatem, cultùmq; vitæ sanctioris reduceret. Non hic commemorabo, qua animi fortitudine persecutionis impetum susceperit, qua constantia pertulerit, qua libertate, Fidem Catholicam professus, qua spiritus vehementia Religionis hostibus fuerit aduersatus.
h Sunt enim hæc omnia satis ex superiori narratione manifesta. *h* Solum hoc adijcio, toto captiuitatis tempore diu noctuq; ab eo non fuisse cessatum cohortandis & animandis fratribus vt susceptum pro veritate certamen, ad metam vsque perducerent. Quo in genere, vti plurimum valebat, ita diligentissimè Gardiano suo subsidiariam præstabat operam Fidelis Vicarius. Erat autem annorum ferè quinquaginta, quando cursum mortalis vitæ nobili Martyrio consummauit.

CAPVT

CAPVT XII.

De vita Theoderici Emdeni amorfortij.

a *Patria Theoderici & numerosa eius familia.* b *Opimum Sacerdotium recusat.* c *Abbatiæ eminentiæ præfert Franciscanam nuditatem.* d *Fuit austeræ disciplinæ* e *Præfectus virginum sanctè se habet.*

THeodericus siue Theodorus Emdenus, vir pius & eruditus, a Amorfortiæ (quod est oppidum non incelebre ditionis Vltraiectinæ) natus est ex honesta & Catholicæ Religionis studiosa familia; & ea quidem adeo numerosa, vt ipse à centum ferè diuersæ ætatis & sexus hominibus patruus aut auunculus salutaretur. Huic adolescenti b cum agnati eius (vt se habet hodie carnalis agnatorum affectus) opimum aliquod Sacerdotium in reliquam vitam commodè transigendam procurare vellent; ab huiusmodi cura & cogitatione desistere eos iussit. Quum deinde in Abbatia quadam, c si in ea monasticen profiteri vellet, c multum ei dignitatis atq; eminentiæ promitteretur; ijs contemptis, quòd nudum Christum nudus sequi mallet, & famulum eius Franciscum in eo vitæ genere monstrando præcipuum ductorem esse didicisset, sanctissimum illius institutum amplexus est. d Erat autē amator & sectator primæ illius

illius atq; auſterioris diſciplinæ ſui Ordinis; cuiuſmodi ſe iuuenem reperiſſe, cum primum eam Religionem ingrederetur, dicebat. Præfectus fuit apud Gorcomienſes ſacris virginibus Monaſterij S. Agnetis, tertiam S. Franciſci regulam profeſſis. e Quo in munere dum ſedulò ſanctèq; verſatur, iam ſenex aut ſenio proximus, ad communem cum fratribus Martyrij palmam euocatus, ex hac vita migrauit.

CAPVT XIII.

De vita Nicaſij Hezij Minoritæ.

a *In familia Nicaſij viri celebrees.* b *Ipſe pietate & Theologiæ ſcientia conſpicuus.* c *Vbi litteris dederit operam.* d *Magnam Sacræ Scripturæ partem memoriter tenuit.* e *Quantum valuerit in conſilijs dandis.* f *Cur petentes conſilium prius ad ſuos confeſſarios remiſerit.* g *In quibus collocarit horas.* h *Eius erga materteram charitas.*

NIcaſius Ioannis Adriani filius, à quodam Campaniæ noſtræ pago, qui naſcentem eum excepit, Hezius dictus. Quo cognomento ex nomine patriæ accepto, multi alij appellati fuerunt eiuſdem ferè familiæ viri. a doctrina & pietate celebres; atq; inprimis Theodericus Hezius Nicaſij patruus, qui Adriano Sexto Pontifici Maximo Romæ aliquando fuerat á Sacris Miniſterijs; ac poſtea

poſtea apud Leodienſes authoritate multùm excelluit. Nicaſius ipſe vir fuit pietate conſpicuus atq; *b* Euangelicæ perfectionis egregius ſectator, Idemq; in ea Theologiæ parte quæ contemplationi intenta eſt, ac myſticos Sacræ Scripturæ ſenſus exquirit, inſigniter verſatus. Quæ cauſa fuit, vt ſermones eius ad populum ſublimiores & ſubtiliores haberentur, quàm qui à vulgo poſſent intelligi. Rem probant reliquiæ lucubrationum eius, quæ apud me aſſeruantur, ipſius manu ſcriptæ. *c* Is ante ſuſceptum ſanctæ Religionis habitum, egerat annos non paucos in academia Louanienſi; vbi poſt artium liberalium decurſum ſtadium, Sacris literis in Adriani Sexti Collegio (quod Pontificium vocant) operam dedit, & eruditioni ſuæ debitum baccalaurei titulum adeptus eſt: admodum carus eo tempore & deinceps inſigni Theologo, Martyno Rythouio, qui poſtea primus ac laudatiſſimus Iprenſium apud Flandros Epiſcopus fuit. *d* In lectione Scripturæ Sacræ tam erat exercitatus, vt magnam eius partem memoriter teneret. Pſalterium totum callebat ad vnguẽ. Libros omnes inſtrumenti noui, præcipuè vero Epiſtolas Apoſtolicas ex memoria recitare poterat. Porrò conſilijs dandis & conſolandis miſeris valebat plurimùm. Qua in re (quod rarum eſt & admirandum exemplum) ne minimum quidem ſuo commodo tribuebat, munuſcula etiam quantulacunq; accipere omnino recuſans: tametſi licitè & citra cuiuſpiam offenſionem id facere interdum

dum potuisset. e Sed reipsa declarare voluit vir
e sanctus, illius esse se imitatorem, qui dilectis suis
in Christo filijs scribens ait : Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos, & non ero grauis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Quoties autem petentibus consilium impertiebat; è sacris literis vel Patrum scriptis aliquid proferebat, quo suam sententiam confirmaret. Sæpe etiã exempla sanctorum, quos vel scriptura diuina vel Ecclesiæ commendaret authoritas, ad rem præsentem, super qua consultus esset, adhibebat.
f Eam interim *f* moderationem seruabat, vt si quãdo ab illo consuleretur, cuius ipse confessionum non esset auditor, potiùs ac priùs eum ad suum remitteret confessionarium; cui vniuersum animi eius atq; interioris hominis statum certiùs perspectum atq; exploratum esse non dubitaret. Quæ quidem res ad consulendum vtiliter de ijs quæ
g spectant æternam salutem, est cum primis necessaria. *g* Iam verò vt & horas suas optimè collocaret, & pluribus prodesset; multos libellos, quos ad pietatem & affectuum mortificationem quàm maximè profuturos iudicabat, in linguam Belgicam ex Latina conuertebat; ac sua manu descriptos passim discipulis suis vtriusq; sexus hominibus, liberaliter & gratis distribuebat. Et huius quoq; laboris eius monumenta quædam apud me supersunt. Erat ei matertera, *b* Lucia nomine,
b quæ cum prima ætate corpore sana, ac viribus integra fuisset, postea Domino eam visitante membro-

membrorum omnium adeo facta est impos, vt loco semetipsam mouere nunquam deinde potuerit; sed in sella gestatoria, quocunq; opus erat, alieno ministerio portanda esset. Hãc Nicasius vt singularem Dei amicam, quotannis semel inuisebat; vt & piæ consolationis officium ei impenderet, & ad patiendi constantiam hortaretur.

CAPVT XIV.

De eius prædictionibus, resignatione & ætate.

a *Afflatus diuino spiritu futura prædixit Nicasius.*
b *Cur nunquam fuerit commotus ob ingruentes persecutiones.* c *Quomodo se suosq; solabatur.* d *Quo ætatis anno Martyrium passus.*

CVm post priores tumultus, quos per Belgium noua Geusiorum factio concitauerat, magna Belgicæ Ecclesiæ tranquillitas successisset; Catholicis secura libertate, quæ suæ sunt Religionis, exercentibus, aduersariorum factione penitus, vt videbatur, oppressa: a prædixit Nicasius iterum breui tam grauem exorituram persecutionis procellam, vt quo cruentas hæreticorum manus euadant, in siluis ac specubus abdere se præ metu Catholici cogantur; adeoq; quo se vertant, nesciant. Quod etsi tunc apud eos, qui talia loquentem audierunt, fidē non inuenerit, ac tantùm non risu fuerit exceptum;

veriſſimè tamen fuiſſe prædictum, ijdem illi haud multo pòſt euentu cõprobante didicerunt. b Quum
b igitur ſeu peruerſitate plebis, ſeu neglectu eorum qui præerant, ſenſim proſerperet inteſtinũ hæreſeos malum, atq; exinde Catholicorum afflictiones & pericula crelcerent in dies; nunquam ille tanquam ob rem inexſpectatam ac nouam, attonitum ſe aut conſternatum animo oſtendit: quippe qui diuino ſpiritu (quod nobis credere par eſt) ea euentura
c dudum antè præuidiſſet: c ſed hoc tantùm verbo ſe ſuoq; familiares ſolabatur, quoniam ſic eſſet volũtas Dei. Porrò quanta fuerit in eo mentis ſecuritas atq; ſerenitas toto captiuitatis tempore, quanta item precandi aſſiduitas, quanta deniq; pro fratribus infirmioribus, ne tandem deficerent, ex charitate ſollicitudo; ſatis arbitror ex Hiſtoria noſtra
d ſuperiore perſpicuum eſſe. d Compleuerat autem annos ætatis ſuæ 50. vel eo amplius, quando per glorioſum martyrium mortali exutus corpore, cepit eſſe cum Chriſto.

CAPVT XV.

De VVilhado Dano Minorita.

a *VVilhadus nonagenarius.* b *Cur Daniam olim reliquerit.* c *Mutua Religioſorũ S. Franciſci charitas.* d *Quæ virtutes eum commendabilem reddiderint.* e *Quantum precibus fuerit addictus.* f *In carcere ferè ſemper innixis in terram genibus inuentus.* g *Afflictiones lautæ ipſi epulæ viſæ.*

Willehadus,

WIllehadus, seu contracto nomine Wilhadus, Danus, socios omnes passionis, annorum numero longè superauit; vtpote nonagenarius, aut certè illi ætati proximus. *a* Vir statura procerus, vultu ac toto corpore adeò macilentus, vt ossibus ac pelle tantùm constare videretur. Eum in Daniæ Regno natum & educatum, & B. Francisci Regulã professum, *b* commota in Catholicos, præsertim Monachos persecutionis rabies, inde profugere, atq; in vicinam Hollandiam se recipere coegit: ita quidem disponente Deo, vt per eam fugam corona martyrij dilata duntaxat ei fuerit, non ablata. *c* Profugum itaq; vt Fratrem suscepit, ac toto deinceps tempore aluit cœnobium Fratrum Minorum Gorcomiensium; vbi & linguam Belgicam, cuius initio prorsus ignarus erat, didicit. *d* Eminebant in illo viro morum simplicitas, vitæ puritas, verborum parcitas. Quæ virtutes eum Deo & hominibus cõmendabant. In audiendis peccatorum confessionibus non minore fructu, quam labore & sedulitate versabatur; multis ad eum ob spectatam hominis integritatem exomologesis causa concurrentibus. Precibus iuxta Dominicum simul & Apostolicum præceptum semper *e* ac sine intermissione vacabat. Cumq; ingruente in Ecclesiam nouissimæ persecutionis tempestate rogaretur à quibusdam, vt pro Ecclesiæ tranquillitate Deum oraret; respondit id se facere continuis diebus ac noctibus. Nec dubitatum est ab ijs qui virum nouerant, verum esse quod diceret. *f* Nam neq; postea molestiæ carceris eum

a *b* *c* *d* *e* *f*

ab orationis assiduitate reuocare potuerunt. Etenim ferè vnà cum Nicasio fixis in terram genibus orationi iugiter insistebat. Faciebant autem id ambo tanta mentis alacritate & securitate, vt non carceris ærumnis affici, sed lautis epulis refici viderentur. Deniq; sola morte studium orandi vir sanctus terminauit, vt ad eam perueniret vitam, in qua & orationis fructum perciperet, & passionis suæ præmio sine fine gauderet. De patientia eius ac singulari mansuetudine nihil hoc loco dicam, quòd de ijs in historia dictũ sit satis.

CAPVT XVI.

De Godefrido Meruellano Minorita.

GOdefridus Meruellanus, sacratæ suppellectilis cũstos, quem sacristam vocant, idemque confessionibus pœnitentium audiendis destinatus fuit. Multum piæ occupationis ponebat in imprimendis ac depingendis Christi & Sanctorum imaginibus, quæ deinde inter pios homines distribuebantur.

CAPVT XVII.

De virtutibus Antonij VVerdani Minoritæ.

ANtonius, Werda, quam communem cum Hieronymo patriam habuit, ortus, sincerum

ac

ac fidelem egit verbi Dei concionatorem. Is sæpe vicatim apud rusticos indefesso labore verba vitæ disseminans, simul eorum pietatem excitabat ad gratuitam temporalis subsidij cõmunicationem. Qua sua sollicitudine non exiguam opem ad subleuandas fratrum suorum necessitates conferebat. Vitam agebat satis duram; sed quam hilaritate animi temperaret. Ea concione, quam ad populum habuit nouissimam, seriò ad orandum Deum auditores hortabatur, huiusmodi verbis: Nunc, si vnquam aliâs, tempus esse, quo instantissimè Deum orare oporteat. Gladium enim iugulo iam admotum, securim ad radicem arboris positam esse; videlicet è proximo imminentem Ecclesiæ persecutionem & vastationem, quasi diuino monitu præsensisset, significans.

CAPVT XVIII.

De altero Antonio Gorcomiensi pariter Minorita.

ANtonius, Hornariæ, vico iurisdictionis Gorcomianæ, parentibus natus est pauperculis quidem illis & rusticanis, sed iusticiæ non minus quàm Religionis auitæ cultoribus tenacissimis, & profecto Martyre filio non indignis. Sacris concionibus ad plebem habendis operam Ecclesiæ Dei nauauit haud inutilem, eo magis quod à doctrina vita minimè discordaret.

CAPVT XIX.

De præclara indole Franciſci Rodij Bruxellenſis Minoritæ.

FRanciſcus Rodius, patria Bruxellenſis, vixdum ſacro Preſbiterij ordine initiatus, ætate florenti ad Martyrij coronam ab agonotheta Chriſto euocatus eſt. Biennio ferè ante mortem lectioni & ſtudio ſcripturæ ſacræ ſe totum addixerat; eaq; diligentia iam effecerat, vt & concionandi munus ad plebem feliciter obiret, & ſpem daret egregij profectus in poſterum, niſi feliciori morte præuentum, repentè Deus ſanctorum ſuorum gloriæ ſociaſſet.

CAPVT XX.

De ſedulitate Petri ab Aſca Brabantini Profeſſione Laici Minoritæ.

PEtrus ab Aſca, non incelebri Brabantiæ vico, Laicus fuit; ſed tamen regulæ profeſſione in familiam B. Franciſci cooptatus, ac rerum temporalium fideli ſedulaq; procuratione ſolitus vtilem fratribus operam præſtare.

CAPVT

CAPVT XXI.

De Prompta obedientia Cornelij VVicani ex campania vltraiectina pariter Laici Minoritæ.

COrnelius, Doreſtati Batauoduronum oppidulo agri Vltraiectini, quod hodie Wicæ dicitur, natus, itidem Laicus fuit, ac fratribus ſuis à negocijs quotidianis, quem familiarem vocant. Cæterum vir bonus & ſimplex, & obediendi promptiſſimus. Qui aliquando cùm Buſeiducis ageret, vocatus à Gardiano ſuo dicente; Frater Corneli, eundum tibi eſt Vltraiectum: ſtatim ſe paratum eſſe reſpondit. Nihilq; de negocio, cuius gratia mitteretur, ſciſcitatus; continuò iter arripuit. Vt autem venit Vltraiectum, ab eius loci Gardiano interrogatus, cur veniſſet; retulit mandatum Gardiani ſui quo dixerat: Eundum eſt tibi Vltraiectum. Nec quicquam præterea. Miratus ille fratris tam ſimplicem obedientiam, reuerti eum iuſſit ad ſuum Gardianum, & quid vellet, quærere ac renunciare. Hactenus Franciſcanos Martyres ordine proſecuti ſumus. Nunc de alijs dicamus.

CAPVT XXII.

De Vita Leonardi VVecchelij parochi Senioris Gorcomij.

a *Leonardus optimis parentibus natus.* b *Louanij ad insigne falconis phisicæ, ad Collegium Adriani Sexti Theologiæ operam dedit.* c *Eius in Sacris Litteris progressus.* d *Cur & quibus authoribus ad pastorale munus vocatus.* e *Prædicitur à suo Magistro futurus Martyr.* f *Eius in pascendo Dominico grege diligentia.*

LEonardus Vecchelius, parochus senior. Buscieducis, quam, vt Latiniore vocabulo, Syluamducis alij dicere malunt, insigni Brabantiæ ciuitate natus, optimos sanè parentes habuit, siue sinceritatem Religionis, a seu vitæ spectes integritatem: à quibus ille neutiquam degenerauit. Cum primùm per ætatem licuit, Latinis literis imbuendus traditus est in vrbe natali, vbi gymnasium fuisse literarium longè celeberrimum iam alibi me dixisse memini. Inde Louanium missus, artes liberales potissimùm dialecticam & physicam perdidicit in pædagogio, cui Falconis insigne & nomen est. b Eius autem studij percepta laurea, cùm toto iam animo ad sacratiorem disciplinam aspiraret, paulo pòst in Collegium Adriani Sexti fuit receptus: vbi nouem plus minus

nus annos continuos Sacræ Theologiæ operam dedit. Quo quidem ſtudio, cum diligentiæ eius & ingenium & memoria & magiſtrorum cura pulchrè reſponderent, id aſſecutus fuit, vt quamuis non vltra baccalaurei gradum proceſſerit, in præcipuis c tamen Theologis numeraretur, & c rerum diuinarum peritia multos eorum qui gradu præcederent, antecelleret. Sub finem illius ſtudij, plublicis Theologiæ candidatorum diatribis, quibus ad baccalaureatum exercentur, præfectus, quem Priorem vocant, eſt deſignatus. Neq; interim ſacrarum concionum exercitium ab eo neglectum aut prætermiſſum fuit. Quo in genere quantum valeret, iam tunc cepit innoteſcere. Contigit *d* eo tempore deſiderari parochum apud Gorcomienſes: placuitq; non aliunde quàm Louanio peti; quod ea maximè ſchola viros inſigniter atq; Catholicè doctos producere ſolita eſſet. Porrò nullus ad eam prouinciam viſus aptior Leonardo. Qui rogatus vix tandem aſſenſit, ità ſuadentibus amicis, ac potiſſimùm authore Ruardo Tappero, Louanij id temporis Theologorum coryphæo, necnon academiæ Cancellario, Qua quidem in re Ruardus ad implendum quod ipſe futurum aliquando prædixerat, cooperari e viſus eſt. *e* Nam vt de illo refert in quadam ad Rudolfum ſecundum Imperatorem præfatione Reuerendiſſimus Epiſcopus Lindanus, eius item olim diſcipulus; in publicis prælectionibus dixit non ſemel ad ſuos auditores, quorum vnus

Leonardus,

Leonardus, huiuſmodi verba : Sunt inter vos qui Chriſtum ac Fidei Catholicæ cauſa trucidabuntur. Cuius certè dicti veritatem Leonardus inprimis, ab ipſo Ruardo in Hollandiam miſſus, morte ſua comprobauit. *f.* Is igitur Gorcomium ad paſcendũ
f gregem Dominicum legitimè vocatus & miſſus, nihil priùs habuit, quàm vt illi ſuæ tam ſanctæ, tamq; arduæ vocationi pro virili ſatisfaceret. Idq; adeo, ni fallor, egregiè præſtitit, illius operante gratia, qui miniſtris ſuis plantantibus & rigantibus, pro ſuæ voluntatis beneplacito tribuit incrementũ.

CAPVT XXIII.

a *Paſtoralis cura, magnum onus.* b *Scopus Leonardi in illo ferendo.* c *Vnde illi contigerit ſumma apud ſuos authoritas.* d *Quid pro Eccleſia Dei Gorcomij præſtiterit.* e *Ipſius præclaræ dotes.*

CVm primùm Gorcomium ad curam, cui ſe addixerat, adminiſtrandam proficiſceretur; etiam atq, etiam apud ſe reputans, quanto ſe oneri ferendo ſubiecciſſet, in hæc ſubinde verba non ſine gemitu prorumpebat : Hem, quid feci miſer; qui prouinciam tam duram atq; difficilem meis humeris imponi paſſus fuerim. a Quare ſuadentibus aſ-
a ſenſi? Quare tam facilè acquieui? Veruntamen etſi meritò eum deterrebat moleſtiarum ac difficultatis metus; inuitabat tamen & impellebat illa quæ omnia ſperat & omnia ſuſtinet, charitas. Quin & præ-
b ſens Eccleſiæ neceſſitas operam eius viri, b vt qui

in hunc

in hunc ſcopum omnia ſua ſtudia iam inde ab initio deſtinauerat, iure ſibi depoſcebat. Sic igitur ille quinq; talentis à Domino ditatus, cum eius benedictione alia quinq; talenta ſuperlucraturus, paſtoralem ſuſcepit curam plebis Gorcomianæ. Apud quam dici vix poteſt, quantum eius in breui creuerit authoritas, non quidem vllo affectato ſtudio comparata, *c* ſed innixa potiſſimùm his tribus; integritate vitæ, rerum diuinarum ſcientia, & facundia ſingulari, tam in concionibus ad plebem, quàm in congreſſibus quotidianis. Neq; verò Gorcomij tantùm in precio habebatur, ſed ad vicinas etiam ciuitates nominis eius fama penetrauerat. *d* Quibus in locis, non Gorcomij modò, multi doctrina atq; exhortatione eius, partim ab errore in viam veritatis reuocati ſunt, partim vacillantes & in errorem procliues, in veritate Catholica ſunt confirmati. Porrò quanti ille à doctis viris habitus fuerit, vel hoc arguit, quod aliquando Louanij in publica Theologorum diſputatione quiddam de quo diſceptabatur, illius vſu ſeu praxi fuerit aſſertum, atq; eius allegato nomine diceretur: in eiuſmodi caſu ſic facit paſtor Gorcomienſis. *e* Quid multa? Fuit vir ille, vt in re Theologica ſolidè doctus, ita & in ſermone ad docendum potens, ad exhortandum vehemens, ad perſuadendum efficax, ad diſputandū mirè promptus & expeditus, eodemq; in genere acer & inuictus; adeo vt congredi cum eo nullus aduerſariorum auderet. Deniq; multa rerum experientia inſtructus (quod non in minima parte laudum

c

d

e

dum eius ponendum est) ita prudenter actione
suas instituebat, vt maleuolorum calumnijs hau
temere pateret.

CAPVT XXIV.

a *Leonardi hospitalitas.* b *Qualem se gesserit erg*
egenos fame Belgium depascente. c *Eius pro pau*
peribus subleuandis sollicitudo. d *Ingens ipsius pie*
tas in infirmos. e *Illibata eius castitas & ab omn*
sinistra suspicione libera. f *Quam seuerus fuerit in*
edomanda carne.

IAm præter eá quæ dixi, charum omnibus red-
debat insignis viri modestia, at morum comitas
facilitasq; sed quam ita grauitate temperaret, vt
pariter & authoritati consuleret & gratiæ. Factum
inde, vt & propensior in eum esset bonorũ ciuium
liberalitas, & auctarij loco (quod ordinarium eius
stipendium pertenue esset homini, vt ille erat,
hospitali, *a* atq; in pauperes benefico) fuerint ei à
a senatu ex ærario publico decreti in singulos annos
aurei centum: tametsi huius senatusconsulti fru-
ctum, surgente paulo pòst in ipsum aliosq; Dei
ministros intemperie persecutionis, nullum vnquam
perceperit. Magna fuit & perpetua eius in paupere
largitas; sed eo maximè tempore probata, quo
fames ingens ex inopia rei frumentariæ nata, totum
ferè Belgium depascebat. *b* Tunc enim non facul-
b tates modò, sed & sua, vt ita dicam, viscera pro-
fundere vilius est in pauperes, atq; in eos maximè
quos

quos grauiori neceſſitate premi didiciſſet. Quod dum faceret, geminum paſtoris munus vno eodēq; opere bonus paſtor exercebat; ſimul & inopes alimento paſcens & diuites exemplo. *c* Solitus autem erat ea per æſtatem ſibi comparare, quibus hyeme ſubſequenti in pauperes diſtributis, eorum indigentiam ſolaretur; velut caſeos, ceſpites focarios, aliàq; huiuſmodi. Idq; etiam eius æſtatis initio, qua Martyrio affectus eſt, facere iam ceperat: neque, vt multi ſolent, ex iniquitate temporis anſam arripuit minuēdæ liberalitatis. *d* Quoties ægrotantibus tenuioribus adminiſtrabat Sacramenta, non ſolùm conſueto ſibiq; debito ſtipendio abſtinebat, verum etiam de ſuo ſæpe reponebat multo etiam amplius, quàm fuerat iure conſuetudinis accepturus; videlicet vtramq; quantum in ipſo erat, infirmitatem geminato pietatis Officio depellens. *e* Caſtitatem perpetuò ſeruauit, non illibatam modò, ſed ab omni quoq; ſiniſtra ſuſpicione liberam Quamobrem & calumniæ quæ fuerant aduerſus eius pudicitiam, quum Gorcomij captiuus eſſet à quibuſdam impobris excogitatæ, tales erant, vt ſuos magis authores conſpergerent, quàm in ipſo aliquatenus hærerent. Quàm autem in caſtiganda & edomanda carne ſeuerus in ſeipſum ac rigidus fuerit, vel ex vno conijci poteſt, *f* quod ita exactè ipſe cum collega Poppelio ſeruare ſolitus erat quadragenarium Eccleſiæ ieiunium, vt euidenter in vtriusq; vultu maceratio carnis ex abſtinentia appareret; atq; ob id à nonnullis eorum familiaribus diceretur, verè

c

d

e

f

eos illo

eos illo ieiunio(quo decimam totius anni partem Ecclesia Deo quasi consecrat ad abstinentiam) decimas pendere carnis suæ.

CAPVT XXV.

a *Cur Leonardo molestum fuerit excipere confessiones.* b *Eius in castigandis vitijs libertas:* c *Quam damnauerit aliquos Matrimonij abusus:* d *Hæreticus infanti Baptizando susceptor aduocatus repellitur à Leonardo.* e *Cur infantibus noluerit imponi peregrina vel ethnica nomina.* f *Salutaria eius de litibus & iuramentis fugiendis monita.*

VT autem de Leonardi sollicitudine ac vigilantia pastorali plusculum aliquid dicamus: cùm in eo munere multa sint, quæ pastoris animum (qui non perfunctoriè, sed seriò, tanquam coram Deo velit illud obire) discrucient & grauiter inquietent; nihil ille tamen æquè sibi molestum ducebat, atq; pœnitentium audiendis confessionibus vacare: vt ex ore eius aliquando audiuerim, cum diceret malle se ter concionari, a quàm semel confessionibus aures præbere: a idq; cum ob alia, tum ob hanc, vt ipse fatebatur, causam quod aliorum peccata, interdum pudenda ac turpia audire, & audita versare in animo sæpe cogatur vel inuitus, quisquis huiusmodi Officio se mancipauerit. Quæ res quantum animo verè pudico tormentum afferat, sentiebat ille, & sen-

tiunt

tiunt quotquot in pudicitiæ castris Christo militantes, perpetuum cum carne, hoste domestica, bellum gerunt. Itaq; sellam, in qua sedens confessiones auscultabat, carnificinam suam appellare solitus erat, eo Belgico vocabulo, quod Latinè sonat cruciabile scamnum. *b* Porrò quoties res poscceret, & officij sui necessitas, imò Christi charitas eum vrgeret nullius hominis vultum reuerebatur, quo minus liberè & vicia castigaret, & veritatem eloqueretur, siue publicè, siue priuatim ita fieri oportere recta ratio monstraret. Pessimam quorundam consuetudinem, qua pactis sponsalibus statim ad communem thalamum futuri coniuges admittuntur, antequam solenni ritu iuxta morem Ecclesiæ Matrimonium contraxerint, velut rem inter Christianos minimè ferendam, acerrimè insectabatur. *c* Neq; sponsos modò, qui sic conuenirent; sed omnes quorum ad eam rem, tanquam ad concubitum fornicarium, vel opera vel assensus interuenisset, mortali culpa teneri, multis licet contrà frementibus, constanter & palàm asseuerabat. Accidit aliquando, vt quidam Catholici ac probi, sed nimiũ simplices parentes, infanti suo baptizando hæreticũ hominem susceptorem aduocassent. *d* Quo Leonardus conspecto & cognito, nihil dissimulans, apertè planèq; negauit se illo susceptore infantem baptizaturum. Non posse ad id munus admitti, cuius non sit recta & integra fides. Quod si prolem à se baptizatam vellent, Catholicum susceptorem adhiberent. Tandem igitur hæretico nequicquam

obmurmurante, vocatus aduenit Catholicus quidã; quo ſuſceptionis officium præſtante proles baptizata eſt. e Non ſinebat infantibus baptizandis imponi nomina peregrina vel ethnica, vel eiuſmodi, quæ nullius Sancti appellatione conſecrata iam antè fuiſſent; indecorum iudicans, Chriſtianos ac Chriſtianorum filios nomina gerere non Chriſtiana. Quod tamen hodie ita apud multos vſu receptum, ſeu potius praua quadam affectatione introductum videmus; vt ſibi vel ſuis pulchrius exiſtiment, è poëtarum fabulis nomen alicuius heroïs geſtare, quàm è Sacris Hiſtorijs Apoſtoli vel Martyris cuiuſpiam, quem imitentur, ſcriptum in cælo nomen aſſumere. f Inter alia Chriſtianæ vitæ præcepta vir pacis amantiſſimus ſæpe ſuos admonebat, ne facilè lites ſuſciperent, ſuſceptas vt quamprimum componerent. Multum ex ijs fieri non temporis modò, ſed & charitatis atq; animi tranquillitatis detrimentum. Malle ſe dicebat tranſigere pro dimidio, quàm litigando conſequi totum, etſi iuſtiſſimè ac certiſſimè debitum. Monebat etiam ob rem pecuniariam ne facilè iurarent. Iacturam potiùs ferendã aliquanti commodi temporalis, vt nomini diuino parcatur.

CAPVT XXVI.

a *In correctionibus Leonardi prudentia.* b *Quanta in tolerandis iniurijs.* c *Quomodo fregerit hæreticorum pertinaciam.* d *Eius induſtria, Anabaptiſtis*

sista ad ouile Christi reducitur. e *Hæretici conuersi gratitudo & perseuerantia.* f *Quoslibet ab errore reuocandi Leonardi dexteritas.* g *Quanto animarum zelo flagrauerit.* h *Qualem se habuerit in præbendo viatico moriturus.* i *Cur aliquibus illud interdum negauerit.*

IAm verò, vt erat leni ingenio, ac singulari morũ facilitate præditus, talem se non modò Catholicis ac probis, verùm etiam improbis & hæreticis exhibebat; donec ad eorum correctionem spes erat hac via quicquam proficiendi. Etenim illud Apostoli, tanquam sibi dictum, iugiter retinebat: *a* Seruum Domini non oportet litigare; sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati; ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Verbo factoue læsus, ab ijs præsertim qui à tramite rectæ fidei aberrarent, placidè tolerabat, atq; etiam dissimulabat iniuriam. *b* Contigit non semel hæreticos fenestram domus eius vitream, quæ ad plateam erat, proiectis in eam lapidibus lacerare. Quam ille statim altero die, accito vitrario, refici curabat, vt nec vestigium illius iniuriæ reliquum prætereuntibus appareret. Hac insigni mansuetudine ac patientia, *c* multorum fregit ac vicit hæreticorum animos: qui secuti vocem pastoris sui, reiecto pertinaci errore, ad gremium Matris Ecclesiæ redierunt. Quan-

quam illorum quidam, more feminis, quod non in terram bonam, sed super petrosa cecidit, radices non habuere; sed commota propter Dei verbum persecutione scandalum passi, continuò redierunt ad vomitum, non sine graui luctu pastoris, cuius
d opera videbantur ab errore correcti. d Vnus sanè, quem Anabaptistarum insania multo tempore sic occupauerat, vt pro certo persuasus esset apud eos solos esse veram ac sinceram diuini verbi intelligentiam, diligenti cura Leonardi in ouile Christi reductus, quanto studio priùs sectabatur hæresim, tanta ac maiori etiam animi deuotione postea
e Catholicam Religionem excoluit. e Quin & huius incomparabilis beneficij perpetuò memor, gratias agere nunquam destitit ei, quo magistro depulsis erroris sui tenebris, lumen veritatis aspexerat. Idéq; etiam post sui pastoris obitum, atq; ea tempestate, qua Catholici grauiter agitabantur, in accepta semel ab illo doctrina, firmus & constans, vti nobis relatum fuit, Dei gratia perseuerauit. Quod exemplum in Anabaptistis vti rarissimum, ita admiratione & memoria dignum est, eamq; ob rem peculiariter
f à nobis annotatum. f Similem curam ad reuocandũ ab errore alios etiam cuiuscunq; generis hæreticos, bonus pastor adhibebat. Ad quos si quando ægrotantes & clinicos, pro ratione muneris sui pastoralis accessisset, extremo iam periculo nihil non tentabat, vt eos è diaboli faucibus eriperet. Itaq; non contentus doctrina, g supplex interdum & flexis
g genibus eos orabat, è vita ne discederent sine pœnitentia,

nitentia, & viatico Corporis Christi : sed ita, vt ante omnia fidem exigeret huius mysterij. Quippe eam disciplinam strictè obseruabat, vt nemini morituro, ne petenti quidem, salutis viaticum præberet, nisi clarè & disertè de eo Sacramento hoc se credere profesſo, quod Catholica credit Ecclesia. *b* Neq; aliquando, secùs vt faceret, vllis amicorum aut propinquorum eius qui ægrotabat, precibus adduci potuit. Quod si, vt fit interdum, seriùs ad ægrotum vocatus loquendi viribus destitutum inueniret, neq; omnino compertum haberet, hominẽ Catholicum esse, scisitabatur è vicinis, num vidisſent eum Ecclesiam frequentantem, & Ecclesiæ Sacramenta præscriptis ab ipsa temporibus accipientem. Qui si negarent; ipse quoq; negato viatico discedebat : ne vel margaritam porcis obijceret, vel illegitimæ dispensationis reus peccato communicaret alieno. Deniq; totus in hoc erat, vt quos suorum nosset in fide fluctuantes, regeret & confirmaret : deuiantes autem ab errore in rectam viam reduceret.

CAPVT XXVII.

a *Appoſito exemplo ad conſiderationem veritatis multos excitat Leonardus.* b *Inter hæreticos variæ & confuſæ de religione ſententiæ.* c *Sapiens ſermo in ætate iuuenili ac fœmineo ſexu gratioſus.*

AD eam rem inter alia commemorare solitus erat de puella quadam; quæ cùm Velaliæ

cum parentibus ſuis habitaret (id oppidum eſt Cliuiæ, quod complures iam annos magno hæreticorum omnis generis colluuies, permiſſa ſibi libertate fruens incolebat) & aliquando Gorcomium veniſſet, ædem ſacram ingreſſa Leonardum vt parochum adijt, exomologeſim peccatorum more Catholico factura. a Quærente ex ea Leonardo (quod externam eſſe puellam videret) vnde veniſſet, reſpondit illa Veſalienſem ſe eſſe, ac Veſalia recenter aduenisſe. Rurſum parochus: Quid cauſæ eſt, inquit, filia, vt in animum induxeris confiteri peccata, quod Papiſtarum eſt: cùm apud vos id minimè fiat, vbi tot ſunt, tamq; variæ de Religione opiniones, omnes à Papiſtica diuerſæ. Tum illa: Domine, inquit, tute iam b ipſiſſimam cauſam dixiſti: b quia ſcilicet illic tam variæ ſunt & confuſæ, pugnantesq; de Religione ſententiæ. Ea namq; re mei parentes animaduerſa, licet non raro, vt ad nouam tranſirent Religionem, ſollicitati; ſic apud ſe ſtatuerunt: Tantiſper in antiqua Religione ſibi permanendum, dum omnes illi quos tam varios tamq; inter ſe diſſidentes cernerent, in concordiam vnius cuiuſpiam fidei redigantur. Quam ſi noſtra meliorem eſſe didicerint, tum demum tempus fore, vt ad eam ſe transferant. Huius exempli commemoratione, multorum animos ad conſiderationem veritatis paſtor ſedulus excitabat; ita vt paſſim omnibus in ore eſſet prudentiſſimum puellæ Veſalienſis reſponſum. c Quis enim

enim neſcit in illa ætate, & in illo ſexu ſermonem ſapientem vt rarum, ita cum primis gratioſum eſſe, atq; omnium applaulu dignum videri? Reſponſum certè illud admodum ſimile verbis B. Auguſtini, quæ lib. 5. conf. extrema poſuit, ita de ſe loquens: Statui ergo tam diu eſſe catechumenus in Catholica Eccleſia mihi á parẽtibus cõmendata, donec aliquid certi eluceret, quo curſum dirigerẽ.

CAPVT XXVIII.

a *Arguitè cõcionatores Caluinianos de miſſione ſua interrogat Leonardus.* b *Quare Hæretici armis eum perterrere conentur.* c *Liberè doctrinam Catholicã exponit.* d *Cur Catholici nonnulli cõcionatores Apoſtatæ?* e *Non minus verè quam ſubtiliter retorquẽtur eorũ ſuæ defectionis prætextus* f *In quo differant à ſimpliciter errantibus de induſtria fallentes.*

QVo tempore noua Geuſiorum factio Belgicam Eccleſiam primum infeſtabat, accidit vt ſectæ Cluinianæ concionatores etiam Goreomium appellerent; quibus tamen non aliud tunc, quàm vt extra muros ciuitatis in horreo quodam ad eam rem tumultuariè extructo ſuos Conuentus agerent, permiſſum fuit, a Interrogari tunc eos iuſſit Leonardus per ſatellites arcis præfecti, à quo miſſi ad prædicandum adueniſſent. Qui cùm ſe miſſos ab Altiſſimo reſpondiſſent, vt olim Chriſti Apoſtolos; poſtulauit vt legationis ſuæ mandatum exhiberent. Quod profectò illi nullum exhibere potuerunt; quandoquidem ab homine legitimam in Eccleſia poteſtatem habente miſſos conſtabat,

conſtabat, nec miſſionem à Deo extraordinariam, quam iactare alioqui ſoliti, vel tenui miraculo
b probatam teſtatamq; facere poterant. b Per idem tempus creſcentibus eorum ſtudijs, qui nouæ Religioni fauebant, in anguſtijs verſari Leonardum contigit. Quodam enim Dominico die, cùm ei concionandum eſſet ad populum, confluxerat in Eccleſiam ingens hæreticorum & ſeditioſorum hominum turba, plæriq; ſub veſtibus armati, auditoribus intermixti, hoc quaſi metu compulſuri parochum, vt ea pro concione diceret, quæ ipſi libenter audirent. Sed ille animaduerſo periculo,
c primum c fuſis ad Deum precibus animum confirmauit: Deinde ſuggeſtum conſcendit, ſtatimq; ſermonem exorſus ea conſtantia ad finem vsq; perduxit, vt quamuis ſe vix ſperaret propter vim ab inimicis paratam, viuum inde deſcenſurum; nihil tamen diſſimulanter, nihil timidè diceret, ſed apertè ac liberè doctrinam Catholicam exponeret, eiq; aduerſa hæreticorum argumenta refelleret ac profligaret, Deo manus impiorum,
d ne quam ei vim facerent, cohibente. d Eodem tempore permulti pſeudologi concionatores emerſerant; quorum cùm multi aliquando Fidei Catholicæ præcones fuiſſent, ventre magiſtro vſi, ad eam ſe doctrinam tranſtulerunt, ex qua pro tempore quæſtus amplior ſperari poſſet, & periculi minus immineret. Hi quo ſuam illam apoſtaticam leuitatem apud vulgus excuſarent, publicè pro concione profiteri non verebantur, ſe

quo

quo tempore doctrinam tradebant Papisticam, contra conscientiam id fecisse, non nescientes se per eam homines in errores inducere; nunc verò purum atq; incorruptum Dei verbum ex animo proferre. *e* De hoc genere dicere solitus erat Leonardus; eos haud quaquam secundò decepturos hominem prudentem. Nam si semel repugnante conscientia docendo fucum fecerint auditoribus, idq; palam confessi fuerint; quis cordatus non meritò sibi ab illis caueat in posterum, ne iterum ac sæpius eorum oratione, tanquam non ex animo profecta decipiatur? Etenim longè alia ratio est eius, qui falsa docet, quæ vera putat. Hic enim conscientiam sequitur, licet errantem, ideoque fidem merebitur, si meliùs instructus agnito errore veritatem docere ceperit: Qualis olim fuit Paulus Apostolus *f* qualis Augustinus, quales item *f* hac nostra ætate Wicelius, Staphylus, Orechouius, Quadrantinus, alijq; non pauci: qui cum simpliciter errarent, ostensam sibi postea veritatem & ipsi cupide sunt amplexi, & alijs cum omni sinceritate prædicauerunt. At qui prudens & sciens errorem dissleminat, & mendacijs imbuit populum; dignus profectò est, cui nec vera dicenti fides aliquando habeatur.

CAPVT XXIX.

a *Quam anxiè laborarit soror Leonardi prō eius salute.* b *Monachus quidam Pramonstratensis crudeliter*

deliter à Geusijs tractatus. c *Leonardus nec terrore mortis, nec amicorum gratia à sibi credito grege abstrahi potest.* d *Veri pastoris speculum.* e *Prudens eius responsum.* f *Nihil ipsi magis cordi quam respublica.* g *Deo non carni vel hominibus placere studet.*

QVum nouissimam tempestatem Dei ministris imminere Leonardus prospiceret, Poppelium collegam suum admonebat; tempus instare dicens, quo cribrandi essent homines; Innuebat eo prouerbio, persecutione velut cribro agitandos hominum animos, vt manifestum fieret vtrùmne Fidem Catholicam, quam profitebantur exteriùs sincerè atq; ex animo colerent. [a] Porrò a gliscente indies Geusiorum apud Gorcomienses factione, & per hoc crescente bonorum pastorum periculo, venit ad eum Buscoducis soror eius, pro salute fratris vehementer anxieq; sollicita, rogans eum cum lacrymis atq; obtestans, vt periculo, quod iamiam in foribus adesset, se subduceret. Si quidem horrenda Geusiani furoris exempla iam alibi non pauca præcesserant; quæ probabilē metum de futuris apud prudentes facerent. [b] E quibus commemorabat, quemadmodum illi quendam, instituti Præmonstratensis ex abbatia Bernensi monachum, eundemq; pagi cuiusdam non procul à Buscoducis parochum, qui fortè in ipsorum manus inciderat, tractauissent. Ei quippè primum manus ac pedes trunco

impositos

impoſitos ferro abſcidiſſe ; tum ad extremum etiam caput ampuraſſe. Fratri ſimilia , vel etiam grauiora ſe non abſq; cauſa metuere : quem ſciret hæreticis quorum conatibus plurimum ſemper aduerſatus fuiſſet, ſummopere exoſum eſſe *c* Reſpondit ille ſorori , grauia quidem hæc eſſe , quæ narraret : Cæterum nihil eſſe tam graue, cuius metu ; neminem mortalium , tam amicum , cuius gratia commiſſurus ſit, vt gregem ſibi concreditum , ope ac miniſterio ſuo deſtituat , etiam ſi vitam & ſanguinem impendere foret neceſſe. Nec multo plura locutus mœſtam huiuſmodi reſponſo ſororem à ſe dimiſit. Cuius rametſi germanæ ſibi dilectiſſimæ, *d* virginisq; pudiciſſimæ nec precibus vllis nec lacrymis flecti potuit , vt ouibus ſibi concreditis , in tanto vitæ ſuæ diſcrimine , ſuam ad tempus præſentiam ſubduceret , haud ignarus verborum Domini ſui : Bouus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Mercenarius autem videt lupum venientem , & dimittit oues , & fugit. *e* Quum ante ingreſſum in arcem interrogaret eum quidam Catholicus , quare non in tam manifeſto periculo fugam caperet, reſpondit : Quomodo fugiam, qui munus paſtoris gero? Cumq; rurſum ille diceret : At veſtra præcipuè res nunc agitur. Vos proprie, qui Eccleſiam regitis, hæc tempeſtas impetit. Quid obſtat igitur, quo minus ſalua conſcientia fugiendo vobis conſulatis ? *f* Iterum reſpondit Leonardus ; ſe non ignorare , parochos, aliosq; ſui ordinis homines

potiſſimùm

potissimùm ab aduersarijs perquiri; atq; hanc excusationis speciem seu veram seu verisimilem se posse fugæ prætendere: Sed vereri se, ne spem omnem seruandæ ciuitatis adhuc reliquam discessu suo præcideret; bonis ciuibus, quorum omnium in ipsum coniecti essent oculi, fuga cognita, tanquam re deplorata, confestim animos despon-
g suris. Et quid multa? g Cum non deesset ei prætextus, quo fugam palliaret (nam Louanij erat ei decretus dies ad suscipienda Theologici gradus insignia) maluit sincerè pastorem agere, Deoq; conscientiam suam probare, quàm quouis excusationis reperto colore, vitam & famam dumtaxat apud homines integram & sartãtectam tueri.

CAPVT XXX.

a *Leonardus Theologici gradus sibi paratam lauream negligit propter gregem in periculo versantem.* b *Quomodo Deus pij pastoris erga suas oues charitatem remunerauerit.* c *Cur ad eius conciones audiendas accurratur.* d *Eius eloquentia est ipsis hæreticis admirationi.* e *Magna eius modestia & humilitas.* f *Ipsius tàm exterioris quàm interioris hominis constitutio.*

QVoniam autem de gradu scholastico mentio nobis incidit, quomodo ea quoq; res Leonardo Dei prouidentia ad cumulum veræ laudis atq; honoris cesserit, exponam. Duo fere menses præterierant, quum Leonardus hortatu & consilio

filio amicorum adductus (quòd ea res ad confirmandam illi suam authoritatem apud plebem valitura plurimùm videretur) petiuisset lauream Licentiæ (quam vocant) Theologicæ in academia Louanienſi; adiunctis ſibi ſocijs quibuſdam, viris item doctiſſimis. *a* Deſignatus illi honori fuerat dies octauus Iulij. Sed bonum propoſitum boni melioris occaſio diſſipauit. Cùm enim repente noui contra Religionem tumultus interim eſſent exortis ne (quod iam dixi) ſuos in periculo deſerere videretur, maluit honorem illum caducum, tametſi iam decretum ſibi paratumq; negligere, quàm intempeſtiua profectione ſpeciem aliquam mercenarij viſo procul lupo fugientis præbere. *b* Quam proinde veri paſtoris erga ſuas oues charitatem ita Deus remunerauit, vt quum eius ad memoratum gradum Theologicum ſocij Iulij octaua, ipſo fruſtra exſpectato, temporalis honoris inſignia accepiſſent: ille proxima nocte ad lauream multo pulchriorem, ſemperq; manſuram fuerit euocatus. De huius viri præclara & admirabili eloquentia dixi aliàs. Tantum nunc addo, frequentiſſimo ſemper auditorio concionatum eum fuiſſe, non Catholicis modò, *c* ſed etiam hæreticis magno numero & ſtudio ad eius ſermones accurentibus: ſiue quòd fama doctrinæ & eloquentiæ eius omnes attraheret; ſiue quòd magnum ducerent ex ore tanti viri captaſſe aliquid quod carperent. Etenim in ipſa quoq; diſputatione Brilana, quidam hæreticorum præcipui

loquentem

loquentem eum admirantes dicebant. *d* O quantum detrimentum, quod talis lingua peritura sit. Hoc ideo, quia paulo pòst moriturum, vt res erat, existimabant. Cum autem apud omnes tanti nominis esset ea tamen erat animi modestia, vt suggestum ex quo concionabatur, ornari tapeto circum appenso nunquam fuerit passus; adeo vt cum aliquando appensum esset, negauerit se nisi eo prius amoto, suggestum conscensurum: *e* dicens illud honoris genus proprium relinqui debere Doctoribus & Licentiatis ex suggesto concionaturis. Ego sanè cùm illo tempore, quo pro gradu Licentiæ solenni more supplicaturus Louanium proficiscebatur, comes ei essem itineris; inter alias virtutes, in moribus & sermone eius humilitatem præcipuè fui admiratus. Cæterum quo animi robore carcerem, plagas, opprobria, mortem pertulerit, satis vt arbitror, ipsius historiæ series ostendit. Corpus illi fuit *f* validum, *f* pectus amplum, humeri lati, statura media, vultus imperterritus, vox grauis & vehemens. Animus deniq; corpori per omnia respondens, ac planè leoninus; vt verè Pheronimō Leonhartum hunc nostrum agnoscas. Annum agebat circiter quadragesimum quintum, quando immarcescibilem gloriæ coronam felici certamine promeruit.

CAPVT

CAPVT XXXI.

De vita Nicolai Poppelij alterius Gorcomienſium parochi.

a *Philoſophiæ ac Theologiæ ſtudijs abſolutis ad ſubſidiariam operam in Paſtorali officio accerſitur à Leonardo Nicolaus.* b *Magna eius integritas ac concionandi feruor.* c *Vultu ſubpallidus & meditanti ſemper ſimilis.* d *Seruulus ob infatigabile miniſterium vocari gaudet.* e *Quam fuerit promptus etiam ad humiliora vbi aliqua ſpes erat pietatis.* f *Doctrina Catechetica ſummopere vtilis.* g *D. Auguſt. imitatus publicis precibus defunctã matrem commendat Nicolaus.* h *Eius in pauperes pro facultate liberalitas.*

NIcolaus Ioannis filius, cognomẽto Poppelius, Welda vico Campaniæ ortus, alter Gorcomienſium parochus fuit. Hic poſt Grammaticæ ſtudia Louanium miſſus, victum, vt pauper, & inſtitutionem accepit in eo Collegio, cui domus Standonicæ nomen eſt. Ibi primùm Philoſophiæ, deinde Theologiæ ſtudijs animum diligenter excoluit. a Inde à Leonardo Gorcomium accitus, primùm ſubſidiariam illi operã in Paſtorali functione nauauit. Poſtea cùm certo conſilio diuiſum eſſet Paſtoris officium, alternis deinceps hebdomadis ac pari iure cum Leonardo parochum egit: tametſi penes illum, vt ſeniorem, alijſq; nominibus potiorẽ, maior

maior ſemper remanſerit authoritas. *b* Quamuis, autem nec ſermonis, nec familiaris & ad hominum ingenia accomodatæ conuerſationis, parem cum ſuo collega gratiam, ab æquiſſimo bonorum diſtributore Deo Poppelius accepiſſet, magna tamen animi integritate ac puritate Deo ſeruiebat. Sæpe etiam ac perlubenter ad populum conciones habebat, non tam eloquij venuſtate, quàm doctrina & ardore quodam diuini ſpiritus commendabiles. *c* Vultu ſubpallidus erat, *c* ac ferè ſemper meditanti ac ſollicito ſimilis. Cæterùm corpus illi erat bene compactum, & ferendis aptum laboribus; idq; ita Deo conſecrauit atq; impendit, vt cum Pſalmiſta verè dicere potuerit: Fortitudinem meam ad te cuſtodiam. Adeo namq; in ſubeundis ac perferendis laboribus aſſiduum atq; infatigabilem ſe præſtabat: vt vulgò ſlaefken, id eſt Latinè, ſeruulus ob *d* id agnominaretur. *d* Quod ille tam non ægrè tulit, vt piam illam ſeruitutem ſuam libenter agnoſcens, deq; ea ſibi gratulans, elogium inde ſumſerit, ſeptem monoſyllabis Teutonicis comprehenſum; quod ita Latinè ſonat: Is bene ſeruit, qui in Deo ſeruit. In officijs etiam humilioribus, ex quibus tamen aliqua ſperari poterat ad pietatem acceſſio; ſuam operam tam promptè, quàm libenter atq; ex animo, vel rogatus præſtabat, vel non rogatus quoq; offerebat. Quale inter alia fuit, *e* quod pueros & puellas *e* Feſtis diebus rudimenta Catholicæ Fidei doceret in ſacello S. Spiritus, idq; nullo ſtipendio, nec paruo tamen labore, dum plærumq; (ne iactum ſemen

fructu

fructu careret) illi catecheticæ doctrinæ piam ac salubrem exhortationem subiungeret. Res profectò omnibus animarum curatoribus vel inprimis imitanda. g Haud enim scio, an vlla res alia ad immittendas atq; infigendas in animis hominum veræ pietatis radices, æquè magnum adferat momentũ. Parentibus natus fuit pauperculis quidem illis, sed pijs ac Deum timentibus. Matrem dudum ante se vita functam ita honorabat, vt pro eius salute iugiter & ipse Deum oraret, & publicas preces de suggesto peteret, h exemplum ea in re secutus B. Augustini, qui post annos multos, ex quo mater sua B. Monica decesserat, suarum Confessionum lectorem rogat, vt illius ad altare Domini meminerit. Quo minus autem pari cum Leonardo liberalitate pauperum inopiæ subueniret, non voluntas, sed facultas defuit. Namq; exiguam, quæ sibi ex obitu matris obuenerat hæreditatem, patri cui res tenuis erat, totam pius filius reliquit. i Insuper & de suis quotidianis emolumentis ei largiter impertiebat, vsus videlicet ordinatissima charitate, quam primùm in parentes & propinquos exerceri, deinde etiam in externos diffundi, tam recta ratio, quàm lex diuina præcipit.

CAPVT XXXII.

a *Qua de causa ingressus Societatis Iesu, eum meditanti Nicolao fuerit dissuasus.* b *Eius in Pastorali munere diligens functio.* c *Quid primum spectauerit*

uerit in consilijs dandis. d *Frustra sollicitatur à patre, vt ob periculum, Gorcomium relinquat.* e *Dolens Pater dimittitur.*

QVo tempore parochum agebat, aliquando perfectius quoddam vitæ genus meditatus, certissimè constituerat conferre sese ad Religionem Clericorum Societatis Iesu : quorum institutum Ecclesiæ Dei perutile, fama testante, cognouerat. a Sed quoniam Ecclesiæ a Gorcomianæ perneces-
saria visa fuit opera tam boni Pastoris, hinc factum, vt consilio Leonardi collegæ sui, & Antonij iunioris Canonici, probatissimæ conuersationis viri, cuius virtutes & merita paucis paginis explicari non possunt (sed is aliquamdudum ante nouissimas turbas in viuis esse desierat) pium hoc propositum, vti constituerat, non impleret. Iudicabant illi facturum eum rem Ecclesiæ Dei vtiliorem, ac Deo proinde gratiorem, b si Pastorali in munere, quo tunc septē
b continuos annos functus fuerat, qua ceperat fide, labore, & diligentia perseueraret; eo præsertim, quod satis exploratum haberent, si Nicolaus discederet, futurum, vt in eius locum, studijs quorundā, alius quidam ad eam functionem parum idoneus, cum non exiguo animarum periculo surrogaretur. Cui consilio vir vtilitatis publicæ studiosus acquiescendum sibi pro tempore non immeritò putauit.
c Ipse porrò c in consilijs dandis simplex erat & rectus : non vt placeret, sed vt prodesset, tantummodo sollicitus. Ab assentandi vicio tam erat alienus,

nus, vt quibuſdam etiam in diuerſum peccare videretur. Non multò ante eius & ſociorum captiuitatem, quum rebellium ſucceſſus, atq; ex ſucceſſu audacia per Hollandiam creſceret in dies : *d* creſcente per hoc & miniſtrorum Dei periculo; vehe- *d*
menter anxius pro chariſſimo filio pater, qui eum carne genuerat, Gorcomium venit, conſulere eius incolumitati cupiens : atq; eum, vt ſecum in patriam abiret, hoſtiumq; furorem ad tempus declinaret, multis verbis obteſtatus eſt. Verùm nullæ paternæ preces expugnare conſtantiam animi eius potuerunt; vt qui probè noſſet, quid ex doctrina Chriſti paſtor ouibus deberet, *e* nec ignoraret *e*
ſcriptum eſſe : Qui amat patrem aut matrem, pluſquàm me, non eſt me dignus. Triſtem igitur patrem, tametſi dolens, à ſe dimiſit; ne communem vtriuſq; patrem Deum offenderet, propter quem non modò patrem & matrem, & omnem propinquitatem carnalem; ſed & animam ſuam odiſſe ſe debere ſciebat.

CAPVT XXXIII.

a *Qualiter Nicolaus vltimo concionatus.* b *Eius ſollicitudo vindicandi ab Hæreticorum iniurijs Venerabile Sacramentum Corporis Chriſti.* c *Arca Teſtamenti veteris illius congruentiſſima figura.* d *Reuerentiam ipſi debitam ſummo cum ſtudio vrget Nicolaus.* d *Peculiari eius confeſſione Deum glorificat.* e *Quanto æſtuauerit Martyrij deſide-*

rio. f *Quo ætatis anno paſſus.* g *Concordia piorum Paſtorum inter ſe necnon cum Fratribus Minoribus.* h *Eadem rependitur à Deo merces, quibus idem in Euangelio fuerat labor.*

SErmone nouiſſimo, quem natali Dominici Præcurſoris die ad plebem habuit, *a* valde ſeri
a ac diligenter eam admonebat fidei, quam & Reg Catholico, & ſuæ Reipublicæ deberent: ſimulc cohortabatur ad excludendum & arcendum à mœ nibus hoſtem regis pariter & religionis. Quod qui dem eis haud quaquam difficile fore oſtendebat, modò non animus & voluntas deeſſet. Venerabil Sacramentum Corporis Chriſti ſingulari ſemper a
b deuota ſollicitudine cuſtodiebat, *b* quoties ab hæ reticis, ne contumeliosè tractaretur, periculun erat: quale fuit tam primis illis turbis concitati 1566. quàm poſterioribus anni 1572. Quo vtroc tempore ferè quotidie ſub noctem clam illud adfe rebat in ædes Catholici atq; optimi viri Heſſeli Eſtij: qui tali ac tanto hoſpite, qua decebat reue rentia ſuſcepto, mirificè ſibi, ſuæq; domui ac fami liæ gratulabatur, dicente ad eum Poppelio. *c* S
c domus Obededon multiplici benedictione auct fuit ad ingreſſum Arcæ Teſtamenti veteris; quant copioſiorem à Deo benedictionem tua domus pro merebitur ob præſentiam Sacratiſſimi Corpori Domini, in quo ſancitum eſt Teſtamentũ nouum Quoties verò Dominicum Corpus per viam, ſiu in proceſſione publica, ſiue ad infirmos portabat;

quen

quem fortè circumſpiciens videret non adorantem, *d* ſtatim eum palam increpabat, iubens vti debitum Deo ſuo honorẽ exhiberet. Si nõ pareret, minabatur animaduerſionem publicæ poteſtatis : nihil veritus inuidiam, qua ſe eiuſmodi facto grauatum iri apud improbos haud ignorabat. Credo equidem pro hac peculiari cura ac deuotione cuſtodiendi, atq; ab iniuria vindicandi diuiniſſimi Sacramenti, hanc illi viciſſitudinem à Deo fuiſſe repoſitam ; vt peculiari *e* quoq; ante alios eiuſdem Sacramenti confeſſione Deum glorificaret. Quam nos, vt ex ore Leonardi collegæ eius, & aliorum qui rei geſtæ inter fuerunt, excepta eſt, certiſſima fide in Hiſtoriam noſtram retulimus. Manè eius diei, quo in Arcem Gorcomianam ſe recepit, inſtante periculo, poſtremum Miſſæ Sacrificium in ſumma æde peregerat. In quo ſe totum diuinæ voluntati, ſiue ad viuendum, ſiue ad moriendum deuouit traditq; *f* Inde cùm habitu cultiore indutus arcem peteret, *f* dicenti cuidam : Videris mihi, domine paſtor, ad nuptias proficiſci ; reſpondit : Verè non aliter animatus. Addebatq; Vtinam detur pro Fide Catholica ſanguinem fundere. Non defuit pio deſiderio ſucceſſus. Qui dederat piè deſiderare, dedit fortiter pugnare, dedit & feliciter vincere ; poſtremò dedit & gloriosè triumphare. *g* Sacro Martyrio functus *g* eſt annum agens fere quadrageſimum : cùm annis iam quatuordecim continuis in Eccleſia Gorcomiana pro cæleſti Rachel alter Iacobus grauem nocturnis diurnisq; laboribus ſeruitutem Deo ſeruiuiſſet.

uiuiſſet. Non poſſum autem quin illud poſtremum
b ad vtriusq; parochi laudes adijciam *b* non modò ipſis inter ſe, ſed & cum Fratribus Minoribus ſummam ſemper fuiſſe concordiam, atq; animorum ſanctam in opus Dei conſpirationem; neq; quæſtiones inter eos exſtitiſſe aliquando de Sacramentorum adminiſtratione, ſepultura, funeralibus, alijsq; huiuſmodi; pro quibus interdum magnas tragœdias, magno plebis ſcandalo, videmus inter vtriusq; ordinis homines excitari. Sed ſi quid fortè dubitaretur, id prout charitas & vnctio ſpiritus dictabat,
i pacatè tranſigi inter ipſos ſolere. *i* Cuius rei merito deuinitus prouiſum arbitror, vt qui in vita mutuò ſe dilexerant morte non ſepararentur: quiq; commune iugum Euangelici muneris iunctis animis portauerant, ad percipiendam laboris ſui mercedem glorioſo Martyrio pariter peruenirent.

CAPVT XXXIIII.

De Godefrido Dunæo Gorcomiano eiuſdem loci Canonico.

a *Patris Godefridi erga diuam Virginem deuotio.* b *Studijs incumbens ſolitariam vitam agit.* c *Quo merito Rector Academiæ Pariſienſis renuntiatus* d *Cur dudum refugerit Presbyterium.* e *Præ vehementi meditatione nonnihil olim turbatus.* f *In celebri loco in parochum aſſumptus.* g *Vnde ei cerebrũ deterius fuerit affectum* h *nõobſtitit infirmitas quominus rectè Eccleſiaſtica Officia obierit.*

Godefridus

GOdefridus cognomento Dunæus, patria Gorcomianus, patrem habuit Theodoricum, virum bonum ac pium, *a* qui tametsi plebeius & illiteratus, partim suis, partim suo studio & sollicitatione collectis impendijs exstruxerat Gorcomij titulo Deiparæ Virginis sacellum suburbanum ad leprosos. Godefridus post prima literarum rudimenta Lutetiam Parisiorum missus, artium liberalium ac linguarum cognitioni operam dedit. Magis autem ei curæ fuit, vt quàm optimè vitam institueret. *b* Asciscitis enim aliquot æqualibus, quibuscum seorsim & humanitatis studia & pietatis exercitia communicaret, ita vixit, vt anachoretam seu monachum potiùs diceres, quam hominem sæcularem. Eam porrò virtutis & prudentiæ opinionem assecutus est, *c* vt Rector academiæ Parisiensis fuerit aliquando publicis suffragijs renunciatus; eumq; magistratum cum laude gesserit. Deniq; cum multos annos in ea vrbe moratus fuisset, vix tandem hortatu cuiusdam auunculi sui Presbyteri, qui Parisijs eodem tempore morabatur, inductus fuit, vt (quod alioqui præ *d* modestia & humilitate animi vehementer refugiebat) Presbyterij ordine initiari se pateretur. Itaq; Presbyter Ecclesiæ Parisiensis ordinatus, post aliquantum tempus in parochum assumitur oppidi cuiusdam Gallicarum partium, Belgio finitimi. Cæterùm qui factum fuerit, vt quod in historia meminimus,

a *b* *c* *d*

cerebrum malè affectum haberet, quemadmodum id ab eius consanguineis accepimus, referam.
e Quum e recenter esset initiatus Sacerdos, assiduè secum in animo voluebat, quanta esset & illius sacri muneris dignitas, & sua, quemadmodum humiliter ipse de se sentiebat indignitas. Quod cum intentiùs atq; immoderatius faceret, accidit vt præ vehementia meditationis læso nonnihil ac turbato cerebro, mentis quoq; status illi ceperit vacillare. Sed tunc quidem adhuc ita modicè, vt nihil aut quam minimùm id ei obfuerit,
f quo minus postea, f vti dixi, curæ animarum loco non incelebri præficeretur. Erat autem sub id tempus Carolo V. Cæsari bellum cum Franciſco Galliarum rege. Quæ res occasionem quibusdam æmulis dedit auunculum Godefridi, hominem externum, apud ipsos honoratum & benigna fortuna vsum (nam Sacerdotium opimum in quadam Galliæ ciuitate ei obtigerat) criminandi, quòd missis in Belgium literis secreta consilia cum hostibus Gallorum conferret. Quo nomine statim comprehensus fuit, ac diu in vinculis habitus. Id verò malum mox in Godefridum quoq, illius nepotem redundauit. g Nam eum
g æquè externum, ac Belgicæ ditionis hominem, nonnulli sui parochiani ita grauiter exagitarunt; vt ne in ædibus quidem suis satis à periculo tutus esset. Ex qua re cepit ei cerebrum longè deterius affici. Et auunculus quidem eius, posteaquam insontem se probasset tandem solutus est. At

Godefridus

Godefridus non multo pòſt, cùm ea morbi neceſſitate compulſus cura paſtorali ſemet abdicaſſet. *h* in patriam ad ſuos reuerſus, nunquam tamen ab eo tempore priſtinam mentis ac cerebri firmitatem recuperare potuit. Quanquam non tanta remanſit infirmitas vt non & quotidianum penſum precum Canonicarum legitimè perſoluere, & confeſſiones pœnitentium ſalutariter audire, & quotidianum Miſſæ ſacrificium poſſet rite peragere. *h*

CAPVT XXXV.

a *De Godefridi ſobrietate, ieiunijs ac caſtitate.*
b *Qua induſtria fœminarum aſpectum vitarit.*
c *Quomodo noctu dieq; carnis ſtimulos repreſſerit.*
d *Mirabiliter ſanat oculis dolentem.* e *Quam fuerit hæreſes execratus.* f *Quanto zelo ſe publice oppoſuerit hæretico concionatori.* g *Honeſtas vitæ vel Chriſtiana pietas ab illo nunquam læſa.*
h *Leonardi parochi de eo teſtimonium.*

IAm quod in hoc genere primum eſt, vitam ſemper inculpatam atq; integerrimam duxit. a Sobrietatem perpetuò coluit. Quartis & ſextis a
ferijs ieiunandi conſuetudinem habuit; quam ad extremum vſque vitæ retinuit. Seipſum caſtum omni ſollicitudine cuſtodiuit. Ne aliquando in hominum conſpectu veſicam exoneraret, vt multi parum honeſtè faciunt, ſtudiosè cauebat, non tam ciuilitatis cauſa, quàm ne cuiuſpiam pudicos

b oculos offenderet. b Fœminarum aſpectum ſollicitè vitabat; tum ne ipſe eas aſpiceret, tum ne ab ijs aſpiceretur. Ea cauſa geſtabat laneum peritrachelium (vulgo collipendium vocant) idque altius collo & capiti circumponebat; ne, vt aiebat, colli nuditas à prætereuntibus fœminis fortè conſpecta, malè concupiſcendi præberet occaſionem. Quæ etiam cauſa fuit, vt nullum prorſus in veſtitu ornatum admitteret. c Si quando noctu cubantem carnis ſtimulus inquietaret, ſtrato confeſtim exſiliebat, & genibus ſolo fixis orabat Deũ, ne in tentationem induceretur. Per diem in domo Dei ferè verſabatur, precibus, alijſq; pietatis actionibus intentus. Vnico eoq; tenui beneficio Eccleſiaſtico, cui præſens deſeruiebat, contentus, nihil vltrà quæſiuit. d Aliquando fratris mei Rutgeri ſibi ad Miſſæ ſacrificium miniſtrantis oculos, cùm malè affectos videret, aqua ablutionis poſt communionem, ipſe ſponte lauare voluit. Lauit & ſanati ſunt. Erat ei periucundum videre, quòd parentes liberos ſuos ad pietatem, doctrinam, & ſtatum Eccleſiaſticum inſtituendos curarent; quibus & ſua conſilia ad eam rem libenter communicabat, atq; etiam vltro offerebat. Quod de meipſo, cum à parentibus ad ſtudia mittendus eſſem, ab eo factum memini. e Hæreſes vt rem peſtiferam atque Satanicam, execrabatur. Quum anno 1566. rebus Eccleſiæ Belgicæ turbatis, quidam concionator hæreticus apud Gorcomienſes extra portas vrbis ſub dio ſermonem

nem faceret ſuper his Euangelij verbis: Exijt qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum; multaq; peregrina & ab orthodoxa fide abhorrentia de ſemine ſeminis, & verbo verbi, temere atq; indoctè effutiret; *f* Godefridus, quem Catholicæ Fidei zelus illuc adduxerat, repentè ad eos qui aderant, exclamare cepit: Fallit vos concionator iſte: Nolite ei credere, nolite audire. Geuſijs autem deſipere eum dicentibus, ac velut deſipientem iubentibus amoueri, reſpondit: In hoc ſanè neutiquam deſipio. Sed hic, quem auditis, vos decipit. Etenim diabolus humeris eius inſidens, ſuggerit ei quæcunq; loquitur. *g* Deniq; nihil vnquam ille mentis perturbatione admiſit, quo vel honeſtas vitæ vel Chriſtiana pietas læderetur. Nam & tumultu nouiſſimo, ſiue quum hoſtes primùm aduentarent, ſiue durante captiuitate, pro negocio Catholicæ Religionis inſigne ſuum ſtudium oſtendit. De quo etiam Leonardum parochum extremo captiuitatis tempore quidam affirmantem audiuerunt: *h* Nihil omnino, quod non ſani eſſet hominis, ab illo in carcere tam diuturno atque moleſto, inter tot militum iniurias, dictum aut factum fuiſſe; ſed in omnibus animum, vt integrum ac præſentem, ita & fortem oſtendiſſe, atq; illatas ab improbis contumelias & verbera patientiſſimè tuliſſe. Martyrium ſubijt annos natus ferè ſeptuaginta.

f

g

h

CAPVT

CAPVT XXXVI.

De Ioanne ab Oiſtervvica Brabantino Canonico Regulari Ordinis S. Auguſtini Monaſterij Ruggenſis.

a *Ioannes Gorcomij præfectus pauperum ſanctimonalium ſui inſtituti.* b *Vnde illud Monaſterium in ſummam inopiam delapſum.* c *Inſignes paupertatis effectus.* d *Ioannis ſumma patientia.* e *A Geuſijs expilatur Monaſterium.* f *Cuiuſdam è Ioannis familiæ fratribus conſtantia & inhumanum ſupplicium.* g *Ioannis feruens Martyrij deſiderium.* h *In eo ipſius perſeuerantia.* i *In Domo ſuæ profeſſionis cum cæteris ſuſpenſus.*

IOannes ab Oiſterwica, Brabantiæ vico, Sylua-ducis haud longè diſſito; Monachus fuit Ruggenſis Monaſterij. Qui locus iſtorum, quos hoc ſcripto celebramus, SS. Martyrum ſupplicio poſtea nobilitatus fuit. Erat autem Monaſterium Ordinis S. Auguſtini, eorum qui Canonici Regulares appellantur. a Inde porrò Ioannes Superiorum mandato Gorcomium miſſus, præfuit Monaſterio Sanctimonialium eiuſdem inſtituti. Quod quidem ex liberiore Beghinarum (vt apud noſtrates vocantur) domicilio, in clauſtrum Monaſticum iam olim conuerſum, nihilominus antiquum Beghinagij nomen retinebat. b Reperit in eo Virginum Monaſterio

sterio summam pauperiem. Etenim superiorum quorundam præfectorum (Patres appellant) siue socordia, seu luxus effecerat, vt agris plurimis diuenditis, ex amplissima rerum copia delapsum esset paulatim ad extremam inopiam. Quanquam ea mutatio, Deo sic disponente, magnam virtutis materiam illi Virginũ familiæ submministrauit. c Nam ex quo res earum in angustum redactæ fuerunt, multo diligentiùs pietatem colere, & tam sobrietatis, quàm castitatis studio, necnon opere manuum, Deo & hominibus commendabiles sese reddere spontanea quadam reformatione ceperunt. Cuius disciplinæ vigorem, Ioanne, de quo nunc loquimur, præfecto & monitore vel maximè retinuerũt. Sunt apud me sermones eius ad Sanctimoniales habiti, quos sua manu scripsit, simplici quidem stylo compositi, sed morali Christianaq; doctrina referti. d Is porrò commune cum virginibus illis incommodum paupertatis neutiquam abhorrescens, ac tenui victu contentus, sanè quam patienter ac placidè sortem eam tulit; quamuis & senex iam esset, & vt plurimum, alui profluuio laboraret. Quo tempore Brilensis insula recentissimè fuerat à Geusijs occupata, e Monasterium quoq; eius ab illis statim disturbatum atq; expilatum, deinde & deuastatum fuit. Tunc igitur inter alia ad hunc venerabilem virum certo rumore allatum est, quendam illic è Fratribus eius insigni Martyrio defunctum fuisse; cum neq; minis neq; verberibus cogi potuisset, vt Geusianæ factioni fausta acclamaret, dicendo:

c

d

e

Viuant

f Viuant Geusij. *f* Namq; ei viuo barbari illi nares & aures amputauerant; quas deinde Ciuitatis ac Templi foribus (iucundum insanæ plebi spectaculũ) affixerant; quemadmodum suprà quodam loco meminimus. Sed & alijs contumelijs ac plagis affectum atq; confectum, ad extremum sclopo traiecerant. Hæc postquam audiuisset vir Deo deuotus, exinde magno Martyrij desiderio succensus, identidem in hæc verba prorumpebat: *g* O vtinam
g hoc me beneficio dignetur Deus, vt eiusmodi mortem me quoq; oppetere faciat. Audiens hæc eius verba virgo vetula Sanctimonialis, quæ ei ministrabat, Vrsula nomine: Pater, inquit, absit hoc à te. Absit vt tam acerbum atq; immane supplicium subeas. Absit vt vel suspendio pereas. Quamuis enim leuius hoc supplicium sit, probrosum tamen est quàm maximè. *b* Verum ille neq; acerbitatem
b supplicij, neq; infamiam reformidans, in eodem ardore sancti desiderij perstitebat, iterumq; ac sæpius illud ingeminabat: O si Deus hac me gratia dignetur. Impletum igitur est à Deo sanctum viri desiderium; & Martyrum societatem toties exoptatam, pijs votis promeruit atq; inuenit optimus senex. *i* Quodq; amplius est, etiam in ipso loco,
i vbi vitæ perfectioris initium fecerat atq; progressum, adeptus est in charitate perfecta consummationem.

CAPVT

De quatuor Martyribus quindecim Gorcomianis coniunctis.

CAPVT XXXVII.

De Ioanne Parocho Hornariensi ex familia S. Dominici.

a *Primus Ioannes parochus Hornariensis Dominicanus ex Prouincia Colonienſi.* b *Immerito culpatur quod habitu Sacerdotis ſecularis ſit vſus.* c *Eius in administrandis Ecclesiæ Sacramentis diligens obſequium.* d *A Geusijs comprehensus proditionis insimulatur.* e *Quæ vera fuerit eius captiuitatis causa.*

QVindecim Martyres, de quibus hactenus, Gorcomij ab initio arcis deditæ captiui tenti fuerunt. Quatuor autem reliquos aliunde adductos, prioribus illis diuina prouidētia coniunxit, eiuſdem futuros & martyrij conſortes & præmij. a Inter hos acceſſionis ordine primus Ioannes parochus Hornarienſis, Monachus fuit ex familia Dominicanorum, Prouinciæ Colonienſis. Huic à quibuſdam vicio vertebatur, quod extra Monaſterium degeret in habitu Sacerdotis ſecularis, ſed quantum arbitror, immeritò. Namq; id non aliam ob cauſam facere viſus eſt, quàm vt minori periculo pauorum

storale munus exerceret. Neq; id absq; suorum præpositorum assensu, *b* de quo literis exhibitis
b apud eos quorum intererat de huiusmodi rebus cognoscere, fidem fecerat. Illud sanè constat, officio pastoris eum diligenter ac probè functum, & nouorum hominum, Geusiorum dico, factionem vehementer fuisse detestatum. Quod quidem reipsa monstrauit. Cum enim clerus Gorcomianus in
c arce captiuus teneretur, *c* ille interdum è parochia sua Gorcomium accurrens, operam suam Catholicis in administrandis Ecclesiæ Sacramentis exhibebat, ac potissimùm in baptizandis eorum infantibus recens natis. Accidit igitur vt Hornaria repentè Gorcomium aduocaretur, infantuli cuiusdam bap-
d tizandi gratia. *d* Quo dum sacrum ministerium obiturus, fidenter properat, ipso in itinere à Geusijs quibusdam, tam promptum ac religiosum viri obsequium non ferentibus comprehenditur, & in arcem Gorcomianam ductus in eum carcerem conijcitur, qui cæteros Martyres inclusos tenebat. Et Geusij quidem more suo proditionis eum insimulabant, ita videlicet interpretantes crebrum eius abitum ac reditum in vrbem, quasi hostile aliquid machinaretur. *e* At reuera commu-
e nis illi cum alijs captiuis causa fuit; nempe quod monachus & Sacerdos esset, quod Catholicus, quod Romanæ, id est, Apostolicæ Religionis assertor & propugnator. Vnde & ad communem Martyrij coronam eodem mortis supplicio Dei benignitate peruenit.

CAPVT

CAPVT XXXVIII.

De vita & morte Adriani ab Hiluarenbeca Ordinis Præmonſtratenſis.

a *Adrianus vir probatiſſimæ vitæ.* b *Prompta eius obedientia in adminiſtratione, cum vitæ periculo, Parochiæ.* c *De corporis neceſſitatibus quàm parum ſollicitus.* d *Probus paſtor domi ſuæ comprehenditur.* e *Cur illum Geuſij piratæ redimendum obtulerint.* f *Deploranda parochianorum ingratitudo.* g *Adriani in iniurijs tolerandis fortitudo.*

ADrianus ab Hiluaſtenbeca, quod Campaniæ Brabantorum celebre municipium eſt, vt primùm per ætatem licuit, Dei ſeruitio iuxta ſanctum inſtitutum Ordinis Præmonſtratenſis, apud Middelburgum Zelandiæ ſeſe mancipauit; puta ſub annum Domini 1547. Quippe moriens annum ætatis quadrageſimum non exceſſit. a Fuit autem vir quietus, modeſtus, pacificus, omnibus charus, atq; omnino vitæ probatiſſimæ. Qui cùm annos continuos vigintiquinque in Monaſterio exegiſſet, anno demum 1572. ſub Feſtum Paſchæ, Monaſterium (qui vicus eſt in extremis Hollandiæ finibus, vbi Moſa in Oceanum influit, ſitus; ac vulgo Munſter dictus) à ſuo præſule mittitur, adminiſtraturus eius loci parochiam: quòd illius rector, eiuſdem inſtituti atq; cœnobij Monachus (cui etiam

Adriano nomen fuerat(paulo antè in viuis esse
b desijsset. b Quamnis autem & locus hæresi infectus erat, & proinde multo plus laboris atq; inuidiæ, quàm honoris & commodi ex ea administratione potuit exspectari; solo tamen obedientiæ nomine nihil tergiuersatus, iniunctam prouinciam promptissimè susceepit, ac nihil moratus itineri se accinxit, adeò securus, c vt ne quidem
c ea quæ corpusculi necessitas postulat, abstulisset secum, si non à Præposito Monasterij, qui sub Abbate tunc Episcopo Middelburgensi, Nicolao à Castro, curam fratrum sollicitè gerebat, monitus fuisset. Quum in Hollandiã nauigio proficisceretur, orta tempestate parum abfuit à periculo, Sed seruatum cum voluit Dominus, quem ad hoc elegerat, vt eius morte paucis pòst mensibus se,
d suamq; Ecclesiam clarificaret. d Oues sibi creditas, quamdiu permissus eis adesse, vigilantissimè curauit. Eum vnà cum subsidiario Presbytero, contubernali suo (de quo mox dicemus) eiusq; patre senie, vna nocte (quæ, nisi fallor, septimum diem Iulij proximè anteibat) domi suæ comprehensum Gensij piratæ Brilam auexerunt. Ducebant autem eos per vicum quendam, Heidam
e nomine Monasteriensi parochiæ subditum. e Et quod fortè quæstum è captiuis suis alium vix sperarent, illius loci piscatoribus, vno cereuisiæ dolio venales ac redimendos eos offerebant, At nec vnus quispiam eorum, nec omnes simul tantillum precium pro suis pastoribus oues immites atq; ingra-

tæ sol-

tæ ſoluere voluerunt, precium, inquam, triginta ſtuferorum plus minus, quo dolium cereuiſiæ poterat æſtimari. *f* Res ſanè deploranda in qua illud *f* conſideratione non indignũ occurrit; quòd Chriſtum quidem triginta denarijs emerunt Iudæi, vt morti traderent; hos autem tres viros (in quibus duos Chriſti Sacerdotes, eosdemq; ouium Chriſti paſtores) totidem numis redimere oues propriæ noluerunt, vt morti eriperent. Brilam igitur aduecti, communem cum Gorcomianis Martyribus carcerem peſſionemq; ſubierunt. *g* Nominatim verò de Adriano relatum nobis eſt à nonnullis tunc illius carceris ac miſeriæ ſocijs, in eius ſermone, vultu, moribus, inſignem eluxiſſe eum pietate modeſtiam, atq; in tolerandis iniurijs dignam martyre fortitudinem: adeo vt ſuo exemplo cæteris captiuis non parum ædificationis attulerit; à quibus viciſſim, vt par erat, ob ſuas virtutes in magna veneratione fuerit habitus. *g*

CAPVT XXXIX.

De vita Iacobi Lacopij Aldinardani Præmonſtratenſis item inſtituti.

a Quæ dotes charum reddiderint omnibus Iacobum. b *Ab Hæreticis ſeductus fit Apoſtata.* c *reſipiſcẽs ad ſuum Monaſterium reuertitur.* d *Inculpatè viuens ſcribſit aduerſus Hæreticos.* e *Eius in fide Catholica firmitas.* f *Cur fuerit datus fratri in munere paſtorali ſocius.*

IAcobus, cognomine Lacopius, Aldenardi-i Flandria Antonio patre natus, Præmonstr tensis item instituti apud Middelburgenses mo nachus, prompto subtiliq; fuit ingenio; quod humanioribus disciplinis, & linguarum studi diligenter excoluit. a Principio charus omnibu fuit, cùm ob morum facilitatem, qua se iucun dum fratribus præbebat, tum ob alias haud con temnendas animi dotes. Præter hæc ætas, forma statura effecerunt, vt blandiori vocabulo Iaco bellus ab æqualibus vocitaretur. Cæterùm ann 1566. quo iconomachiæ tempestas aliquot præ cipua Belgij nostri loca peruasit, inter alios alib multos, Lacopius quoq; Deo sic permittente, qu electis suis omnia cooperatur in bonum, b ab hæ reticis miserè seductus ac malè persuasus, primùm apud Fratres in Monasterio linguam suam aduer sus Ecclesiæ Catholicæ sacrosancta dogmata iu ueniliter ac petulanter, ne dicam impiè laxauit moxq; Monasterij desertor, apud hæreticos con cionandi munus subiuit; & libellum hæreticum procaci stylo conscripsit, titulo Defloration aureæ legendæ. At verò in hac tanta animi cœ citate non diu permanere eum passus est miseri cors Deus, sed citò Satanæ faucibus ereptam er rabundam ouiculam caulis Ecclesiæ suæ beni gnus pastor restituit. Namq; post paucos mense Iacobus facti pœnitentia ductus, c ad Monaste rium suum reuersus est; veniam errati coram vni uerso Fratrum Conuentu rogauit; errorem, hæ-

resimq;

reſimq; omnem reuocauit, abiurauit, execratus eſt. Scriptum quoq; à ſe libellum ſuis ipſe manibus in ignem coniecit. Poſt hæc iniunctam ſibi pro peccato ſatisfactionem & humiliter ſubijt, & obedienter impleuit. Miſſus deinde probri obliterandi cauſa, ad aliud quoddam eiuſdem ordidis Monaſterium, in Geldriæ partibus ſitum, cui nomen Inſula Mariæ, vixit ibi, quemadmodum ab illius loci fratribus accepimus, honeſtè, religioſè & inculpatè. *d* Quin etiam nonnulla in eo *d*
Monaſterio ſcripſit aduerſus hæreticos; nimirum ſtudens hac ratione ſarcire damnum animarum, ſi quod antè ſeu ſcripto ſeu verbo dediſſet. Eam ſanè, quam dixi, Monaſterij deſertionem, neſcio vnde cognitam, fertur Comes Lumnius illi, quum ab ipſius miniſtris examinaretur, obieciſſe; atque Lumnio Lacopius ita reſpondiſſe, vt factum quidem non negaret, ſed ab errore ſic ſe correctum oſtēderet, *e* vt à veritate iam certius agnita, Deo propitio nulla pœnarum acerbitate ſeſe paſ- *e*
ſurus eſſet abſtrahi. Fuerat autem Iacobo frater germanus, idem ille qui proximè apud Munſterienſes parochum egerat, vir pius, prudens, & Catholicorum dogmatum apprimè ſtudioſus; qui & parentes ambos debito proſecutus honore, domi apud ſe aluerat. Huic Iacobum in paſtorali munere ſocium & auxiliarem presbiterum adiungi tandem placuit; ea maximè gratia, vti tum in ijs quæ pietatis ſunt, tum in fide Catholica, Iacobus qui dudum infeliciter aberrauerat, *f* exē- *f*

plo atq; institutione domestica magis etiam confirmaretur. qui post fratris obitum, eius successori curarum pastoralium socius, mox beatæ quoq; passionis cum eo consors effectus est, annos natus triginta plus minus. itaq; ad hunc modum (vt verbis vtar pij cuiusdam monachi, de ijs ad amicum in epistola scribentis) hi duo viri candidi ordinis ambo, candidas in agni sanguine lauerũt stolas suas

CAPVT XL.

De Andrea VValteri qui ex Heinortensi parum casto parocho Martyr effectus est.

ANdreas Walteri, parochus Heinortensis (qui Dordraceni territorij vicus est) à Geusijs prædonibus ea loca percurrentibus domi suæ comprehensus, inde Brilam abductus est : vbi Sanctis Martyribus adiunctus, particeps factus est eorum & passionis & gloriæ. In hoc viro quid aliud possum, quàm admirabilem Dei bonitatem prædicare? Cum enim vt accepimus ; vitam in officio pastoratus exegisset parum castam , nec publico carentem scandalo ; mira tamen & singulari Dei dignatione (cui non est difficile, pauperem virtutum derepente gratiæ suæ locupletare muneribus , atq; è stercore carnalium viciorum extractum & erectum, collocare cum principibus populi sui) donatum est ei,

via,

via, vt ita dicam, extraordinaria Martyrij coronam adipiſci.

CAPVT XLI.

a *Martyrum numerus myſterioſus.* b *Quomodo intelligendi etiam peccatores ſeruaſſe Dei mandata.* c *Martyrum ad finem vſq; conſtantia.* d *Religionis gratia patiuntur.* e *Autoris ſuper hoc proteſtatio.* f *Cur defectiones aliquorum referendas putet.*

ECce tibi, Chriſtiane Lector, Martyres decem & nouem, à nobis ordine non ſui meriti, quod ſolus ille diſcernere nouit, qui eos coronauit, ſed quem alia rationabilis & iuſta conſideratio ſuggeſſit, in Hiſtoria recenſitos. In quo numero diuinitus ad hanc excelſam Martyrij gloriam præordinato, illa non abſurda contemplatio eſt; quod denarius legis impletæ perfectionem, nouenarius cæleſtium gaudiorum participationem ſignificet. a Nam ſicut lex diuina in decem præceptis continetur; ita beatorum ſpirituum multitudo per nouem choros diſtribuitur. Vnde quid aliud intelligendum venit, quàm per obſeruationem mandatorum Dei, Martyres noſtros viam aditumq; ſibi ad Beatiſſimam Sanctorum Angelorum ſocietatem præparaſſe? Quid enim, ſi quidam eorum innocentiam in omni vita minùs ſeruarunt. Num ideo ab impletione diuinæ legis eos putabimus extraneos? b Minimè quidem. Cum enim veriſſimè dixerit egregius Doctor Auguſtinus, omnia Dei

mandata facta deputari, quando quicquid non fit ; ignoſcitur ; vtiq; dubitare non debemus , quin eis perfectam legis obedientiam Deus accepto tulerit , qui maximo charitatis opere exhibito , perfectam delictorum purgationem ipſa morte acceperunt. Cæterùm de eorum fortitudine hoc tantũ adijcio; *c* tantam in omnibus ac talem fuiſſe , quæ eos & Martyres faceret , & gloria Martyrij coronandos omnipotenti Deo ſiſteret. Quamuis enim alius alio fortior , alacrior , promptiorque ad ſubeundum Martyrium fuerit, & quod diſſimulandum non eſt, infirmiores etiam nonnullos , minuſq; ſtabiles habuerit iſte Martyrum cœtus , vtpote qui aliorum hortatibus atq; exemplis , vt inuicti perſiſterent , animandi, confirmandiq; viderentur (maiori enim aliquo in numero vix eſt vt aliter res habeat) *d* attamen horum nemo Catholicæ fidei confeſſionem deſeruit,nemo vacillantem animum in extremis oſtendit, nemo verbo , nutu , vultu ſignificauit ſe religionem, cuius gratia patiebatur, abnegare paratum, ſi vitam eo pacto redimere poſſet. Illud deniq; veraciter affirmo; cùm à multis, quicunq; notitiam huius rei aliquam habere exiſtimabantur , diligenti ſummoq; ſtudio, de ſingulorum fidei conſtantia perquiſierimus, *e* non aliud prorſus nos intellexiſſe, quàm eos ad vnum omnes (de ijs tantùm loquor , quos ſupraſcripto numero decem & nouem comprehendimus) in confeſſione fidei Catholicæ, pro qua patiebantur,ad vltimum vſq; ſpiritum perſeueraſſe.Qua quidem in re veri Martyrij ratio-

nem

nem compleri, non est dubium. Quoniam autem superior Historia testatur tres Martyres vltimo loco à nobis commemoratos tulisse coronas trium defecticiorum, quos cum cæteris Gorcomij incarceratos, atq; inde Brilam aduectos, multa cum ijs communia passos fuisse docuimus; f forsan exspectet nunc aliquis, vt quem exitum etiam illi tandem consecuti fuerint, referamus. Quod quidem nos non obtrectandi studio (cuiusmodi malum à lingua & calamo nostro auertat Deus) sed posteaquam res quàm plurimis innotuit, ideo tantùm, vt in illis vel misericordiam Dei complectamur, vel iusta eius iudicia pertimescamus, breui narrationis compendio exequemur. f

CAPVT XLII.

De Henrico Nouicio Minorita.

a *Quot opprobria post defectionem suam fuerit à Geusijs passus Henricus.* b *Ecclesiæ gremio restituitur.* c *A Fratribus sui Ordinis cum charitate receptus sanctè viuit.*

HEnricus, Minorita Nouicius, etsi vinculis solutus, & carceris molestia liberatus, dum tamen inter Geusios versari cogitur, & ministeria quædam apud eos obire, a sæpe verberibus afflictus, contumelijs affectus, ludibrijs expositus, atq; identidem monachatus improperiũ audire coactus, deniq; inter barbarorum minas à periculo suspẽdij a

nuſquam ſecurus, miſeram intus & foris agebat vitam. Sed tandem fugitiuum ſeruum ſuum, atq; b in medio Babylonis commorantem, b Dei dextera comprehendit, & ad gremium Eccleſiæ: retraxit, ſanctæq; Fratrum ſocietati reſtituit. Namq; poſt aliquantum temporis ſpacium cum domino, cuius famulatui mancipatus erat, Dordracum profectus, clanculum ſeſe ſubduxit; atq; opera vſus Catholicæ cuiuſdam ac piæ fœminæ, latuit, fugam iniit, demum ad Catholicos lætus redijt, quorum communioni c nunquam ex animo renunciauerat. c Buſciducis à Fratribus ſui Ordinis fraterna charitate ſuſceptus, atq; humilem ſatisfactionis diſciplinam pro peccato ſubire iuſſus, exinde in timore ac tremore Domino ſeruiuit, cuius bonitate fuerat ad pœnitentiam exſpectatus. Deniq; paucis poſt annis epidemio morbo correptus exceſſit è vita.

CAPVT XLIII.

De quodam Gorcomienſi Canonico & Parocho Maeſdamenſi defecticijs.

a *Quas ob cauſas fuerint à ſocietate SS. Martyrum ſeparati.* b *Quo ſuſpendendi ducti.* c *Parochus à ſuis non malæ vitæ habitus.* d *Religionis ſimul & Sacerdotij abiuratio non eum liberat à ſuſpendio.* e *Iuſto Dei iudicio damnatur.* f *Diuini conſilij altitudo inſcrutabilis.*

Alius,

ALius, cuius nomine prudens abſtineo, Canonicus erat Eccleſiæ Gorcomienſis. Hunc priuſquam Martyres ad extremum ſupplicium ducerentur ab eorum ſancta ſocietate, *a* vnà cum parocho Maeſdammenſi fuiſſe ſeparatum, idq; non ſine ſuſpicione repudiati Catholiciſmi, ſuo loco oſtendimus. Qui duo nihilominus adhuc captiui retinebantur in ædibus Vicepræfecti criminalis, vſq; ad octauum à conſummata SS. Martyrum paſſione diem: animis eorum inter ſpem & metum interim anxiè fluctuantibus. *b* Quo demum die poſt ſolis occaſum, cùm cœnandi gratia menſæ iam accubuiſſent, nihilq; ea quidem hora ſiniſtri ſuſpicarentur, accurrens equo vectus Omalius ligari ac duci eos imperat. Ducuntur igitur Omalio ſequẽte ambo extra vrbem in pomarium Monaſterij Ruggenſis, ex arbore ſuſpendendi. Prior parochus, homo vitæ, vt ferebatur, *c* haud improbæ, ſed idem planè indoctus, ſuſpendi iubetur. Qui etſi metu mortis Religionem ſimul & Sacerdotium (vti accepimus) abnegaret, omniàq; ex eorum ſententia & præſcripto, quorum in poteſtate erat, facere & credere paratum ſe profiteretur, adeoq; ad Papiſmum nunquam ſe poſtea reuerſurum promitteret, quòd ſperaret miſer iſtiuſmodi promiſſis præſens periculum ſe euaſurum; *d* attamen Omalio iubente, quem illa eius promiſſa nihil mouerunt, ſuſpenſus & necatus eſt. Verè infelix, qui ſacris omnibus per ſummum ſcelus abiuratis, neq; temporariam mortem euadere vel ad horam potuit; & quod nimis horrendum eſt, mo-

a *b* *c* *d*

est, momento semet in mortem præcipitauit æternam; cum dicat Dominus: Qui me negauerit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. e Nam & hoc ei iustissimè accidit, vt cum dicat idem Dominus: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potiùs timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam; miser iste timendo corporis iniustum occisorem, & non timendo totius hominis iustum damnatorem, vno eodemq; temporis puncto, ab vtroq; malo, tam eo quod timuit, quàm quod non timuit, sed timere debuit, certissime fuerit comprehensus. Qua in re rursus animaduertere f nobis liceet altitudinem consilij diuini, quo factum sit, vt ex duobus illis, quos supra memorauimus ex agro Dordracensi captiuos in Brilensem carcerem adductos, & Gorcomianis Martyribus sociatos fuisse; alter assumptus, alter fuerit derelictus. Ille qui deterioris apud homines vitæ iudicabatur, Dei gratia ad supplementum primum numerum assumptus: Iste quem inculpatior vita commendare videbatur, iusto Dei iudicio derelictus.

CAPVT XLIV.

a *Quomodo supplicium euaserit Canonicus.* b *Quid in eius liberatione intentum.* c *Cur in Omalij familiã ascitus.* d *Quam dura toleraverit à Geusijs.* e *Quæ ei elabendi fuerit occasio.* f *Semper suspectus habitus.* g *Eius in Geusiorum societate perversitas.*

uerſitas. h *Ad Catholicos reuerſus Martyrum Gorcomienſium Hiſtoriam rythmo conſcripſit.*

STabat hunc ſocij caſum ſpectans Canonicus, nudato iam collo, & reuinctis brachijs ſupplicio proximus. Verùm is eum & Gallicè noſſet, & lingua promptus ac diſertus eſſet, multis verborum blandicijs vſus, & magnificè multa pollicitus, tandem omnium animos ad ſui commiſerationem inflexit: a ipſo etiam Vicepræfecto criminali, & hæretico concionatore diaboli miniſtro, qui calcaneo vinctorum inſidiaturus acceſſerat, atq; alijs pro illo deprecantibus. Paſſus eſt ergo tandem exorari ſe Omalius; dixitq; Canonico: Si fidem das, te mihi fidam operam nauaturum ad ea omnia quæ iubebo; eras pro te ad Comitem referam. Neq; enim mei arbitrij eſt, tibi vitam condonare; ſed ea gratia à Comite ſperanda eſt, apud quem pro te libens interpellabo. Canonicum fidiſſimam operam ad omnia quæ iuberentur, pollicentem, reduci iuſſit Omalius in ſolitam cuſtodiam. b Nec temere Canonicus ipſe ſuſpicatus eſt Omalium iſto facto non aliud, quàm eum ſibi tanti beneficij ſpecie reddere obnoxium voluiſſe, vt fidum atq; obſequioſum in poſterum famulum & clientem eum poſſideret. Quod enim dextra manu truncus eſſet, huiuſmodi famulo ſimul & ſcriba cum primis opus habebat. Nec alius ad eam rem commodior iſto viro, quòd tribus linguis & loquendi & ſcribendi peritus

a

b

tus atq; aliquando apud nobiles viros gratiosè conuersatus, magnam sibi rerum experientiam comparasset. c Igitur decimoquarto pòst die, petito interea temporis à senatu Gorcomiano de qualitate vitæ eius publico testimonio, vinculis eximitur; atq; ab Omalio in familiam asciscitur, scribæ, cubicularij, œconomi, atq; omnium penè domesticorum officiorum onere ipsi iuncto: sic tamen vt non minus omnium probris ad quamuis occasionem expositus maneret; cogereturq; quotidie audire, d Papista, sacrificulus, & alia huiusmodi: nonnunquam verò etiam ab Omalio vt ab homine sæuo ac temulento, duriter vapularet. Deniq; quod minimè tutum sibi esse prospiceret apud id hominum genus versari diutiùs; cogitare cepit, qua ratione elabi atq; eripere se periculo posset Quod cùm diu non succederet, oblata e sponte tandem est hæc occasio. e Bernardus quidam à Comite Lumnio præfectus fuerat colligendis reditibus bonorum Ecclesiasticorum territorij Gorcomiensis. Qui cùm reditus Canonicorum Gorcomiensium, vtpote minutos ac sparsos, quo pacto colligeret, non videret; hunc de quo agimus, Canonicum huius rei gratia ambire cepit, atque ab Omalio socium flagitare; quod is nouissimus sui collegij quæstor fuisset, eoque censuum eius ac bonorum omnium accuratam noticiam habere meritò crederetur. Exoratus tandem Omalius Canonico scribæ suo permisit absentiam duorum ferè mensium; quod tempus ei negocio

negocio neceſſarium videbatur: *f* ſed ita, vt à ductore ſuo diligentiſſimè eum obſeruari mandaret, ne qua furtim ſe ſubduceret. Quod etſi ab illo ſollicitè præſtaretur; vicit tamen obſeruantis curam induſtria viri pro vita & libertate ſua multo magis ſolliciti, atq; in omnem elabendi occaſionem aſſiduè intenti. Cum enim in villas mitteretur exacturus cenſus quoſdam Eccleſiaſticos, eaq; in re vtilem, & vt putabatur, fidelem ſuam operam magiſtro aliquoties probaſſet; tandem opportunitatem nactus, impia deſerta ſocietate, *g* in qua non parum conſcientiam ſuam inquinauerat, dicendo & faciendo multa errori atq; impietati hæreticorum conſentanea, ad partes Catholicorum fuga ſe recepit. Apud quos Deo & Eccleſiæ reconciliatus, in Catholica religione ad mortem vſque perſeuerauit, magna Dei gratia è faucibus inferorum, atque æternæ mortis periculis ereptus. *h* Idem quoque poſtea Martyrum Gorcomienſium hiſtoriam rythmo Teutonico conſcripſit; qua & nos in hoc ſctipto contexendo vſi ſumus.

f

g

h

CAPVT XLV.

De defectione Guillielmi Minoritæ Leodienſis.

a *Dei in prioribus miſericordia, in hoc Guillielmo iudicium agnoſcitur.* b *Ter quaterue deſertor ſui Ordinis.* c *Metu mortis fidem Catholicam abiurat.* d *Chriſtus*

d *Christus nullo modo negandus.* e *Vinculis solatus Guillielmus miles inscribitur.* f *Omnibus flagitijs contaminatus.* g *Sanctimonialis Gorcomiensis per litteras pudicitiam attentat.*

TErtius eorum, qui à sanctissimo Martyrum cœtu defciuerunt, Guilielmus quidam fuit; quem Gallum ob natiuum idioma agnominabãt, cùm esset patria Leodiensis. Sicut autem duobus superioribus de misericordia Dei, qua lapsos ad pœnitentiam & salutem reuocat, gratulamur; a ita in hoc postremo iusta Dei iudicia peccatorem in impietate sua deserentis agnoscimus ac veneramur: vt misericordiam simul & iudicium Domino cantantes, cum metu & tremore salutem nostram operari discamus. Hic namque dum mortem refugit preciosam in conspectu Domini, vitam suam inconstantem & malam haud multo pòst pessima, detestabilique morte terminauit. Vitam dico malam & inconstantem; b quia post professam B. Francisci regulam ter quaterùe sãctam illam familiam per apostasiam deseruit: ac nouissimè cum SS. Martyribus ad patibulum vsq; perductus, iamque supplicio proximus, quum prioris vitæ maculam omnem constanti perpessione mortis potuisset ad purum eluere, magis eam nouo scelere elegit augere; c dum videlicet per ignauiam ac mortis metum à sancto Martyrum Collegio, Fide Catholica abnegata, nefariè semetipsum separauit. Qua de re ipse postea scribens

bens ad præfectam ſacrarum Virginum Sanctæ Agnetis apud Gorcomienſes, ita ſe purgare conatus eſt, vt diceret; Quod ore locutus ſum, corde non cogitaui: quaſi non & illud homini Chriſtiano quàm maximè formidandum eſſet, quod ait Saluator. *d* Qui negauerit me coram hominibus. negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt. Hic igitur duplici nomine, primùm S. Franciſci, deinde & Chriſti Domini apoſtata, Franciſco quidem aliquando reſtitutus, at à Chriſto poſt abnegatam ſemel Catholicam Fidem vſque ad mortem alienus; qua nocte à ſancta confeſſione defecit, in domum Omalij, ſimiliter hominis apoſtatæ, perductus, atq; in cuſtodia apud eum habitus fuit ad octauum vsq; diem. *e* Tunc enim, quòd ſatis ex animo monachum ſimul & Papiſtam exuiſſe videret, vinculis ſolutus & libertati redditus, atq; ab ipſo Omalio armis inſtructus, ſub ſigno Trelonij miles inſcribitur, vrbem & inſulam Brilenſem defenſurus. Ex his infauſtis initijs delapſus eſt paulatim ad deteriora. *f* Nam & hæreticos libellos lectitabat, & execrandas hæreticorum odas cantitabat, & ſeortum ſibi copulabat; vt nulla in re militibus alijs inferior haberetur. In literis quoq, quas paulo antè dixi ſcripſiſſe eum ad præfectam Virginum Monaſterij S. Agnetis, hoc adiecit; ſe quamprimum eam inuiſurum, & vxorem ducturum; nempe monachus monacham, Sacerdos ſanctimonialem. Vtcunq; autem cætera, velut ad quæ perpetranda

d

e

f

quædam eum commilitij neceſſitas ac metus mortis impuliſſet, aliquatenus excuſari poſſent: g illud certè, vt tam impuras & irreligioſas, & vtriuſque profeſſioni tam contrarias ad Virginem Deo conſecratam, ipſamq; virginum præfectam literas daret, nulla eum neceſſitas, nullus metus impulit; ſatisq; per hoc declarauit, tam caſtitatis quàm Religionis omnem curam ex animo ſuo ſe quàm longiſſimè proieciſſe.

CAPVT XLVI.

a *Quantus prædator Guillielmus.* b *Quid ſolus ſumma temeritate fuerit auſus.* c *Eius infidelitas.* d *Furti & maleficij accuſatus in carcerem conijcitur* e *Quæſtionibus Fraudem confiteri coactus ſuſpenditur.* f *Eius æterna perditio merito timetur.* g *Duodecimus inter fratres Franciſcanos Martyres reprobum illum Apoſtolorum duodecimum Iudam euidenter expreßit.*

CÆterum poſteaquam ſe Geuſiorum militum conſortio ſemel addixit, ita breui in eo vitæ genere profecit, vt arte ſtudioq; prædandi ſocios omnes facilè antecelleret; a ſtupentibus illis, quod homo nuper monachus, actus omnes vitæ militaris (eius dico, quam impij illi, prædones ac piratæ potius quàm milites, & colebant & profitebantur) tam cito perdidiciſſet, tamq; dextrè exerceret. b Solus aliquando currum hominibus onuſtum via publica auſus eſt aggredi atq; ingent i

ingenti terrore iniecto deprædari. Sed & alijs multis audaciæ sæuiciæq; militaris exemplis inter æquales sese nobilitabat. Postquam autem per huiusmodi facinora fidem ingeniumq; suum abundè probasse visus fuit; tum apud Omalium sympatriotam suum hoc assecutus est, vt vinum è Comitis cella promendum ferendumque ei crederetur. *c* Sed hîc quoq; quamuis in re vili ac modica, malam fidem suam vilis apostata declarauit; vt iuxta Domini sententiam, eum qui in modico iniquus est, nihil mirum fuerit & in magnis iniquum, atque infidelem reperiri. Clauem imitatus est cellæ vinariæ; vt cum amiculis & nequiciæ suæ socijs, quoties commodum esset, compotaret. Verùm ijdem illi compotores factum prodiderunt. *d* Mox igitur Gallus rursum custodiæ traditus duplici crimine accusatur, furti & veneficij. Nam præter fraudem vini furtim cum socijs exhausti (qua in re verè culpabilis erat (alterius quoque longè atrocioris criminis suspicione grauatus est; quod de veneno miscendo consilium cepisset, atque eius potu Comitem cum amicis conuiuantem tollere è medio constituisset. Cuius rei falsò creditur insimulatus. Cæterum admotus quæstionibus, & fraudem quam commiserat, confessus; *e* tertio mense post Martyrum necem suspendio strangulatur; verè miser & infelix. Quid enim infelicius, quam derelicta sanctorum Fratrũ societate, & abiecta, quæ iam capiti impendebat, Martyrij corona, per scelera & flagicia, breuissimã

uiſſimi ſibi temporis auctarium ad vitam facere, ac denique eandem propter furtum, infame crimen, infami ſupplicio amitteré ? quam ne conſimili ſupplicio propter Chriſtum, eiuſque ſanctam Catholicam Eccleſiam amitteret, tanta interim *f* mala & fecerat, & paſſus fuerat. *f* Vt iam illud taceam, quàm ſit vehementer metuendum, ne poſt mortem corporis, infelicem eius animam æterna mors & ſupplicium nunquam terminandum exceperit; nimiumque verè dici de illo queat, quod de alio quodam ſcripſit Diuus Baſilius: transfugam illum & à vita perpetua excidiſſe, & hac temporaria non diù gauiſum fuiſſe. Erat hic vnus ex duodecim fratribus Franciſcanis, quos paſſionis labor exercuit. Et cæteri quidem vndecim perſeueranter vſq; in finem Chriſtú *g* ſecuti ſunt, ſicut vndecim Apoſtoli. *g* Hic verò Fratrum duodecimus furto ſimul & apoſtaſia reprobum illum Apoſtolorum duodecimum Iudã expreſſit. In vndecim illis bonitatem ſuam mundo declarare voluit clementiſſimus Pater coronans eos in miſericordia & miſerationibus; In hoc nouiſſimo, ſeueritatis ſuæ voluit exemplum exhibere iuſtiſſimus iudex. Cuius iudicia ſiue manifeſta ſiue occulta, peccatoribus quidem grauia ſunt; at iniuſta eſſe non poſſunt.

HISTO-

Digitized by Google

HISTORIÆ MARTYRVM GORCOMIENSIVM.

LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

De visionibus & varijs beneficijs interuentu SS. Martyrum impetratis.

a *Quorsum spectent miracula.* b *Quanta beneficia SS. Martyrum meritis impetrata.* c *Cuiusdam Matthiæ Thorani ciius Gorcomiensis eximia pietas.* d *De SS. Martyribus eius glorioſa visio.* e *Oſtenditur illam non esse commenticiam.* f *Prædictio præfati Matthiæ.* g *Qua hora contigerit ista visio.*

DEus qui per Prophetam dixit : Quicunq; honorificauerit me, glorificabo eum ; Et rursus per Filium suum : Si quis mihi miniſtrauerit , honorificabit eum Pater meus : non tantùm æternæ vitæ coronam reddit ijs, qui pro ipsius nomine mortem subierunt temporalem , verùm in hoc etiam sæculo Martyribus suis sæpenumero Martyrem se vicissim exhibere

dignatur; dum testificationibus quibusdam diuinis apud homines sanctitatis illorum & gloriæ fidem faciens, eos honorat; *a* vt quos viuentes mundus despexerat, mortuos venerari incipiat, miraculis, velut datis è cœlo testimonijs ornatos. Qua in re, quantum Martyribus nostris conferre dignatus fuerit ille, quem in sanctis suis admirabilem Ecclesia prædicat, breui narratione complectar; non tamen omnia quæ contigerunt huius generis, allaturus (Etenim audio locum sepulturæ Martyrum vsq; hodie medios inter hostes à Catholicis vtriusq; sexus hominibus piè frequentari, *b* multis beneficia sanitatum à Deo per illorum merita petentibus atq; impetrantibus) Sed ea commemoraturus tantummodo, quorum specialis & certior ad me notitia peruenit. Et quidem primo loco reponendum illud arbitror, quo Martyres suos commendare Deus voluit ea ipsa hora, qua stringentibus adhuc eorum colla carnificum manibus, vix dum illi mortalitatis huius vinculo penitus erant absoluti. *c* Vir quidam apud Gorcomienses non minus integritate vitæ, quam fide Catholica insignis, Matthias Thoranus (hoc enim illi cognomen à loco natali, Campaniæ municipio) singulis noctibus è strato surgere, Deumq; pro salute ciuitatis precari solitus erat. Is sub horam quartam post medium eius noctis, qua Martyres interfecti sunt, *d* dum solitis precibus ac pietati vacat, in visione conspexit eos omnes stolis albis amictos, & coronas aureas admirabili fulgore capitibus impositas habentes, quorum in humeros

dem

demiſſa cæſaries pulchro cincinnorum ordine diuiſa ſparſaq; vultus eorum decenter ornare, & quandam ijs maieſtatem conciliare videbatur; ſiue veros Nazareos Domino recenti morte conſecratos, ſiue eorum animas ſponſas æterno ſponſo Chriſto ad immortalem vitam nuptiaſq; cœleſtes obuiam procedentes, iſtiuſmodi corporis habitu ſignificatum interpretari libeat. e Eam porrò viſionem minimè commentitiam eſſe (quod alioqui ſuſpicari quiſpiam potuerit) hoc argumento ſatis liquet. Quum primùm enim dies illuxiſſet, accedēs vir ille ciues ſuos Catholicos, qui captiuorum liberationem omnibus votis exoptabant, eamq; per Orangij literas (quarum meminimus alibi) certa ſpe ſibi pollicebantur, huiuſmodi verbis eos allocutus eſt: f Non eſt, ciues mei, quod illos huc reuerſuros amplius ſperetis. Iam enim Martyrio defuncti ſunt. Iam Martyrij coronas acceperunt. Ac ne dubitetis, ego ipſe, mihi credite, eos coronatos vidi. Itaq; morte eos affectos eſſe ſcitum creditumq; fuit Gorcomij multo antè, quàm Brila reuerſus quiſpiam id nunciare potuerit. Sed & eadem ipſa hora, qua viſum illud ſeruo Dei fuit oſtenſum, g ſupplicia Martyrum conſummata fuiſſe, & teſtati ſunt poſtea, qui eo tempore Brilæ fuerant, & res ipſa protinus apud omnes diuulgata non permiſit ignorari. Quod etſi quidam Martyrum diutius ſpirantes pependerint, animaduerſio tamen per milites facta, finem ea qua diximus hora accepit. Et Deo reuelante coronati apparere potuerunt vnà

e

f

g

cum reliquo ſociorum Martyrum choro, qui licet nondum mortui, iam tamen in proximo coronam immortalitatis erant accepturi.

CAPVT II.

a *Altera de ſanctis præclara viſio.* b *Cuius ea conditionis viro oſtenſa ſit & quomodo.* c *Quibus ſua ſecreta reuelare ſoleat Altiſſimus.*

SImilem porrò viſionem eadem hora, atq; in eadem ciuitate ſibi oblatam fuiſſe, retulit alter quidam Matthias, cognomine Eſtius. Is mihi patruus fuit, atq; eo referente Frater meus germanus audiuit. Qui cum magnam noctis illius partem cum vxore ſua (vt multi tunc Catholici) pro ſalute captiuorum & ciuitatis orando conſumſiſſet, ac demum quieti ſe compoſuiſſet, a vidit eoſdem illos Martyres ante lectum ſuum ordine ſtantes, ingenti ſplendore, gratia, & gaudio perfuſos: & Franciſcanos quidem omnes habitu conſueto, duos verò paſtores lineis epitogijs (quæ vulgo ſuperpellicia vocamus) indutos: porrò Gardianum ſingulari ſuauitate ſibi, quemadmodum in vita ſolet, arridentem. Quibus tranſitu diſcedentibus, videre viſus eſt Nicolaum parochum vxori ſuæ iuxta cubanti (cuius in vita Confeſſarius fuerat) ſigno crucis protenſa dextera benedicentem. b Hæc ille non per ſomnium, neq; in phantaſmate, ſed apertis & vigilantibus oculis à ſe viſa fuiſſe, ſincerè & conſtanter affirmauit, homo ſimplex, rectus ac Deum timens:

timens: In quem proinde nulla tam insignis fallaciæ, fabulam vt ex suo cerebro confinxisse videretur, suspicio caderet. Qualem fuisse nouimus & eum, cui superior visio fuit ostensa. c Talibus siquidem sua secreta reuelare solet altissimus; quoniam Psalmographo teste: Secretum Domini timentibus eum; & iuxta Sapientem: Cum rectis secretum eius, siue, vt nos legimus, Cum simplicibus sermocinatio eius; quia nimirum, vt ait Gregorius, de supernis mysterijs illorum mentes Deus radio suæ visitationis illuminat, quos nulla vmbra duplicitatis obscurat. c

CAPVT III.

De singulari beneficio quod SS. Martyrum intercessione supra memorato Thorano collatum.

PORRÒ quid beneficij in alterum istorum postea per Martyres suos Deus contulerit, non arbitror hoc loco prætermittendum. Id autem, quemadmodum ex compluribus fide dignis, qui Gorcomij tunc erant, accepimus, ita se habet. Non multo post Martyrum necem contigit Thoranum suprà memoratum, herniæ, qui morbus est erumpentium intestinorum, à multis annis obnoxium, miserè torqueri vsq; ad vitæ periculum. Iamq; horis vigintiquatuor plus minus, exstantia intestina restitui non poterant, adeo vt nulla misero homini

vitæ ſpes reliqua videretur. Adhibebãtur quæcũque tam præſenti periculo depellendo ſolitum erat adhiberi. Quæ cum omnia nihil proficerent, non iam aliud quàm certa mors exſpectabatur. Tandem ægrotus deſperatis humanis remedijs, ſumpta fiducia diuinam opem implorauit per interceſſionem & merita Martyrum Gorcomienſium, qui Brilæ mortem pro fide Catholica nuper oppetijſſent. Nec defuit piæ precationi ſucceſſus. Mox enim omnibus qui aderant obſtupeſcentibus, præſenti periculo liberatus, ſanitatem recepit, quodq; reliquum vitæ deinceps egit, Deo & Sanctis Martyribus acceptum tulit.

CAPVT IV.

De viro quodam Catholico Brilenſi orante ad tumulum SS. Martyrum podagra mirabiliter liberato.

ALiud quod Brilæ contigit, aſſeribemus; quemadmodum id Abbate Monaſterij, quod dicitur Inſula MARIÆ, referente cognouimus. Vir quidam Catholicus Brilenſis, cum ex podagra grauiſſimis doloribus afflictaretur, portas vrbis egreſſus, ad locum in quo Sanctorum Martyrum tumulata iacebant corpora, prorepere vix potuit. Ibi verò fuſis humiliter precibus ad eum qui Martyres coronauerat, ſtatim medelam conſecutus eſt. Mox enim

enim podagra liberatus, ſanus domum redijt, gratias agens Deo, qui per Sanctorum ſuorum merita potentiæ ſuæ miracula dignatur oſtendere.

CAPVT V.

De inſigni victoria ex Hæreticis reportata ipſo paſſionis SS. Martyrum anniuerſario die.

a *Conatus Geuſiorum pro Herlemiæ ciuitatis liberatione.* b *Quanto ſtudio & qua de cauſa id aggreſſi.* c *Gorcomienſes Catholici vigiliam diei anniuerſarij paſſionis SS. Martyrum ſpontaneo ieiunio ſanctificant.* d *An rectè Martyres ab ijs inuocati?* e *Geuſiani exercitus in caſtra Catholicorum irruptio.* f *Quam pauci milites, natione germani, de potenti hoſte triumphauerint.* g *Ciuitatis deditio.* h *Quanto bono fides ei Catholica reſtituta.* i *Oculatus teſtis victoriam carmine deſcripſit.* k *Argumenta propter quæ fœlix pugnæ ſucceſſus SS. Martyribus aſſcribitur.* l *Cur tali die & horæ conceſſa victoria.*

HIs accedat inſignis illa victoria, quam magno & ſingulari Dei beneficio, Regij Catholiciq; milites ex hoſte perduelli & hæretico reportarunt iuxta Herlemum Hollandiæ ciuitatem, proximo poſt Martyrum necem anno; & id quidem ipſo paſſionis eorũ anniuerſario die, ipſaq; etiam hora qua ex vita emigrarant. a Id quomodo factum

fit,

sit, referam. Herlemum arctissima obsidione cingebatur ab exercitu regis Catholici, in tantum, vt annona iam, omni penè comsumpta, fames vndiq; miseram ciuitatem miserabiliter depascceret. Igitur eam sic extremè laborantē, extremo quoq; conatu Geusij, qui per Hollandiam erant, periculo liberare vehementer cupientes, quotquot ardentiori studio factionem eam sectabantur, sponte & suis stipendijs pleriq; eam expeditionem aggressi sunt, *b* conflato ex seipsis exercitu peditum ad
b quatuor milia, & equitum quingentorum. Hi se amatores vocari voluerunt, quod (vt ipsi quidem ferebant) solo patriæ & Religionis amore ducti rem tantam aggrederentur; cùm reuera magis ad id faciendum eos odium Catholici Regis, simul & Catholicæ Religionis impelleret. Per idem tempus multi Catholici Gorcomienses, qui partim in sua adhuc ciuitate degebant, partim inde profugi in exteris ciuitatibus versabantur, appetente *c* anniuersario passionis SS. Martyrum
c die, religiosa pietate vigiliam eius diei spontaneo ieiunio sanctificabant, atq; ipsum natalem, festum ac solennem agebant; vtrumq; verò diem pijs precibus transigebant, Deum suppliciter orantes, vt improbos hæreticorum conatus euertere, consilia dissipare, vires dissoluere, fastum deijcere, deniq; toti patriæ salutem & Catholicam Re-
d ligionem restituere dignaretur. *d* Atq; hæc omnia per intercessionem & merita nouellorum Martyrum poscere non dubitabant, scilicet persuasum habentes,

habentes, eos qui propter Fidei Catholicæ confessionem, manibus hæreticorum occubuissent, & verè Christi Martyres esse, & vt Dei amicos, ac nostræ salutis apud Deum suffragatores, inuocari rectissimè posse. Cæterùm quàm religiosum hoc & pium Catholicorum precandi studium nequaquam frustrà fuerit, exitus docuit. e Paratæ iam e
erant copiæ Geusiorum, parati currus circiter quingenti (quod & Laur. Surius in suo rerum gestarum commentario commemorat) commeatu & armis & rebus alijs ad defensionem ciuitatis necessarijs onusti, quos in vrbem introducere, vi penetratis ac perruptis hostium castris decretum erat. Igitur septimo idus Iulij sub exortum auroræ, Geusianus exercitus ex inopinato irrupit in eam partem castrorum, quam Germani milites tenebant. f At hi, quum vix essent sexcenti f
numero, nec parum attonitos eos reddidisset tam grauis & inexspectatus hostium impetus, (mirũ) ita cælesti auxilio repentè roborati sunt, vt armis tumultuariè correptis, primùm quidem soli impetum grauem sustinuerint, mox alijs ex omni parte castrorum accurrentibus adiuti, numerosum atq; instructum illud hostium agmen dissiparint, peditesq; ex eo ferme ad duo milia, & equites centum prostrauerint, reliquis in fugam compulsis: currus autem ceperint amplius trecentos, omnes commeatu refertissimos. Post hanc sociorum cladem g Herlemenses in extrema iam fame, omni spe subsidij atq; alimoniæ destituti, statim vltro g
sese

seſe ac ſupplices in poteſtatem Catholici Regis dedere parati, ſolam vitam incolumẽ pacti ſunt; ac bonorum mobilium, ne militi in prædam darentur, precium æſtimatum ſoluere iuſſi. Itaque quarto pòſt die, hoc eſt, tertio idus Iulij, portis apertis Regium militem intra mœnia receperunt. Reſtituta ex eo *b* tempore ciuitati illi Catholica fides, annos octo continuos plus minus, in tanta circum frementium hæreticorum per vniuerſam Hollandiam frequentia, non abſq; ſingulari numinis ope, ſartatecta conſeruata eſt; nimirum eo vſque, donec inconſulta ſimul & inauſpicata quadam diſſidentium partium pacificatione (de qua non eſt hic pluribus agendum) euerſus reip. ſtatus, ad extremum Herlemenſibus quoque Catholicæ Religionis exercitium publicum inuitis extorqueret: quibus tamen neque animus ſincerè Catholicus, neque vſus eius Religionis, ſaltem priuatim exercendæ, vel in hunc diem extorqueri potuit. In hanc victoriam, duos verſiculos chronicos, qui & annum & menſem & diem rei geſtæ complecterentur, fecit oculatus teſtis, Auguſtinus Nezerus Furſtenbergenſis, poeta & Theologus, idemque Germaniæ tunc militiæ Catholicus Eccleſiaſtes. Sunt autem iſti:

Nonus Iuli erat: en funeſtus Geuſica cœtus
Turba tibi. Viuax Germanus victor alacris.

Eiuſdem authoris carmen, quo eam pugnam & victoriam deſcribit, & vt pium poetam decet, ſingulari

singulari Dei auxilio asscripsit, studio breuitatis omitto. Vbi & horam, quam suprà diximus, commissæ pugnæ, & cætera omnia nostræ narrationi consentanea commemorat. *k* Quanquam autem hic tergiuersari quispiam possit & id quod accidit vel casui, vel virtuti militari, vel hostium ignauiæ magis ascribendum putet: ego sanè tam felicem pugnæ successum sanctis Martyribus acceptũ ferre non dubito; tot præsertim ac talibus coniecturis atq; argumentis ad eam rem concurrentibus. Quorum primum est, pia ac sedula multorum Catholicorum oratio, diuinam opem contra hostes per SS. Martyrum merita implorantium: alterum, dies passionis eorum anniuersarius, idemq; primus: tertium, quod ipsum quoque pugnæ tempus cum hora passionis congruerit. *l* Quartum addo, quòd victoriæ modus & magnitudo manifestè præsentem Dei manum pro sua Ecclesia pugnantis ostenderit. Quæ cuncta simul considerata meritò pijs & Christianis mentibus persuadent, ideo eam talem victoriam, eo die & hora tam mirabiliter à Deo fuisse concessam, vt hoc tanquam euidenti voluntatis diuinæ testimonio, Sanctorum Martyrum dies deinceps anniuersariùs apud posteros consecraretur.

k

l

CAPVT VI.

De altera victoria SS. Martyrum ſuffragijs obtenta.

a *Quanta tormenta, quas ob cauſas, & quam viriliter paſſus Ioannes Nicomedienſis.* b *Eius æmulator Balthaſarus Burgundionis.* c *Die natali Martyrum, patriæ ac religionis hoſtis interficitur.* d *Balthazari Martyrium.*

ALiud referam ſuperiori non diſſimile. Nota eſt Balthazari Gerardi Burgundionis pluſquam heroica virtus, qua & communem patriæ ac religionis hoſtem publicè declaratum ac proſcriptum, fortiter è medio ſuſtulit; & viciſſim immanes corporis cruciatus admirabili patientia pertulit. a Qua
a in re noſtris temporibus alterum ille exhibuit Ioannem Nicomedienſem; qui quòd impia principum aduerſus Chriſtianos edicta è publico, vbi pendebant, detracta palàm diſcerpſiſſet, omnia tormentorum genera ſibi propter hoc admota, vir nobiliſſimus tanta vultus ac ſpiritus alacritate perpeſſus eſt, vt ne doloris quidem in eo ſignum vllum appareret. b Huius tantæ virtutis æmulator Bal-
b thazarus, egregium illud, omniq; memoria dignum facinus, niſi precationis ad Deum clypeo præmunitus, aggredi noluit. Die namq; natali Martyrum Gorcomienſium anniuerſario, poſt annum paſſionis eorum duodecimum, Delfis Hollandiæ, quo

eius

eius rei perficiendæ gratia accesserat, sacram ædem secretiùs ingressus est, ibique suppliciter (vti se vidisse testati sunt, c qui forte aderant, c Catholici quidam Delfenses) aperto capite, fixis humi genibus, & iunctis ac sublatis in altum manibus, summa animi deuotione Deum precatus est horam vnam continuam, aut eo diutiùs. Docuit autem rei euentus exauditum eum fuisse; videlicet ea impetrata animi fortitudine, quam & postera die, quæ decima Iulij fuit, interfecto tyranno, ac deinde quatuor sequentibus diebus, d quando per exquisita tormenta, perq; acerbissimum mortis supplicium glorioso Martyrio defunctus est, penè incredibilem, atq; hostibus etiam ipsis stupendam demonstrauit. Cur igitur non putemus suffragijs meritisq; nostrorum Martyrum, quorum in natali certamen suum Deo tanta orationis instantia commendauit, victoriam adeo præclaram & sæculis omnibus memorandam, Baltazaro diuinitus concessam fuisse?

CAPVT VII.

De Rutgeri Estij strenua opera quam in SS. Martyrum colligendis actis impendit.

a *Quibus virtutibus claruerit Rutgerus.* b *Cur ad acta Martyrum scribenda se contulerit.* c *Defectus cuiusdam in hoc opere, sinistra intentio.* d *Per Rutgerum.*

Rutgerũ. Emendatur e *circa hiſtoriam eius ſumma diligentia.* f *veritatis ſedula inueſtigatio.* g *Huius ſimiliter autoris ſinceritas.* h *Per mendacia Dei honorem promouere velle quam ſit ineptum.* i *Grauiter laborat Rutgerus.* k *Dyſenteria meritis SS. Martyrum miraculosè liberatur.*

AD eum nunc venio, qui in perueſtigandis & colligendis Martyrum actis, præcipuam multoque maximam operam poſuit; materiam verò collectam, ruditerq; digeſtam mihi ſcripturo ſuppeditauit. Nam & in eo quædam acciderunt, quæ pro commendandis Martyrum ſuorum meritis exhibere Deum voluiſſe, nemo pius, credo, negauerit. *a* Fuit is germanus meus Rutgerus Eſtius, vir (vt multi mecum nouerunt (eximiæ pietatis in Deum, ac profuſæ largitatis in pauperes. De quo ſanè non fuit mihi tacendum: non ſolum propter id quod nunc agitur; verùm etiam, ne vel amantiſſimum fratrem ſua laude fraudare voluiſſe videar, vel mihi plus aliquid quàm oportuit, in hoc præſenti opere vendicaſſe; quando etiam ad id quod à me præſtitum eſt, ille dum vixit, tam literis abſens, quàm præſens verbis, *b* aſſiduus hortator atq; impulſor fuit. *b* Cauſa verò incipiendi negocij, quam mihi ſæpe retulit, hæc illi erat. Videbat quoſdam temerè ac ſine iudicio vndecunq; audita recipientes, ad ſcribendam Martyrum hiſtoriam nimia facilitate prorumpere. Videbat & alios nimium affectibus indulgere, non

ſine

sine veritatis dispendio; dum priuatim huic aut illi personæ plus satis student. Nonnullos verò fortia quædam facta de alio in alium transferre. c Quendam etiam, dum suum dedecus atq; ignauiam tegere vult (erat enim vnus defecticiorum) c non modò truncam & imperfectam feciſſe historiam; sed & in eorum qui perstiterant, virtute prædicanda, multo quàm par erat, remissiorem fuisse. In his omnibus dolebat Martyrum iniuriam, quibus & subtraherentur veræ certæq; laudes, & affingerentur falsæ aut incertæ. d Cupiens igitur huic tanto malo mederi, ne aut gloriæ Martyrum aut veritati deesset, pio zelo incitatus primùm ipse rem aggressus est; deinde me, vt cepta eius perficerem, ac materiæ formam induerem, deniq; totum opus in lucem ederem, rogauit & impulit. Ipse quidem (vt de eius diligentia amplius aliquid dicam) Vltraiecti in exilio positus, e toto e serè biennio, quod proximè secutum est Martyrum necem, quando recentissima erat gestorum noticia, viuentibus adhuc & nondum dilapsis ijs, qui vel captiuitatis atque etiam passionis aliquo vsque participes fuissent, vel oculati testes essent, vel ex huiusmodi testibus suam noticiam accepissent, omne studium eò contulit, vt quæ circa Martyres Gorcomij, Dordraci, Brilæ fuissent acta, perdisceret. Itaq; ab vnoquoq; ex illis partibus aduentante, quem scire aliquid earum rerum existimabat, modò fide dignus videretur, exactè & curiosè percuntabatur de singulis; au-

dita verò ſtatim chartis commendabat. *f* Taceo de ijs quæ ipſemet Gorcomij, communem cum Martyribus ſortem aliquantiſper expertus, oculis ſuis viderat, vt ad ea teſtibus non egeret. Veritatis autem tanta ei cura fuit, vt nihil niſi compertum teſtatumùe reciperet. Quod ſi dubium quid, minuſue certum adferretur; prout erat fides referentis, aut reijciebat, aut tanquam incertum, ſiue vt veriſimile duntaxat ſuis collectaneis inſerebat. *g* Deniq; nihil gratiæ cuiuſpiam dabat, non offenſioni cedebat, vt ſecus quam dictaret conſcientia, quicquam ſcriberet. Quam veritatis conſtantiam nos quoq; tam in concinnandis quæ ille dederat, quam in adijciendis ijs quorum poſtea noticiam accepimus, pari ſtudio ac ſinceritate ſumus ſecuti. Neq; enim eramus neſcij, quanti piaculi ſit falſa pro veris, aut dubia pro certis in hiſtoria ſcribenda, præſertim Eccleſiaſtica & ſacra, lectoribus obtrudere. *h* Sciebamus etiam quam ſit abſurdum atq; peruerſum, Chriſti Martyres, ipſiusq; veritatis certiſſimos teſtes, falſis aut incertis exornare laudibus: quamq; ſtultum & ineptum, per mendacia Dei honorē promouere velle, cum ſcriptum ſit: Nunquid Deus indiget mendacio veſtro? Dum igitur in hoc pio opere Rutgerus verſaretur, & ſparſa quæ annotauerat, colligere cepiſſet, in dyſenteriam incidit, *i* quæ non ſolùm ab incepto eum prohiberet, verùm etiam vitæ periculum ac deſperationem adferret; maximè quod remedijs ad curationem morbi neceſ-

ſarijs

ſarijs ob exilij paupertatem deſtitueretur. Exiliũ enim cum patre ſene voluntarium pro fide Catholica relictis omnibus patiebatur. Tum metuẽs, ne ſe mortuo ſchedæ diſperſæ ac neglectæ perirent, & per hoc veritas hiſtoriæ Martyrum obfuſcaretur, ſupplex Deum orauit id tantùm, vt vi morbi repreſſa tempus ſibi concederet abſoluẽdi, quod ad ipſius gloriam inchoauerat. *k* Piam ſupplicationem exaudiuit Deus; nec opem diſtulit. Nam ecce ſtatim eadem hora fluxus, quo penè continuo laborabat, ceſſauit, nec redijt: Tantumq; virium ab infirmitate corporis ei tunc redditum eſt, vt actis Deo gratijs, ſine moleſtia ceptum opus perſequeretur. *k*

CAPVT VIII.

De alio meritis SS. Martyrum Rutgero Eſtio collato beneficio.

a *Quâ deuotione quotannis celebrauerit nouorum Martyrum natalicia Rutgerus.* b *Quanto affectu inuocauerit Nicolaum Picum Guardianum.* c *In ipſa nocte anniuerſaria paſſionis Sanctorum Martyrum pie moritur.* d *Cur tali potiſſimum tempore obierit.* e *Cur id factum tali anno.* f *Martyrum gloria in hoc viro illuſtratur.*

EST autem & aliud, quo ſedulam piamq; Rutgeri operam ſibi gratam fuiſſe, nequaquam obſcurè teſtatus eſt martyrũ Dominus. Celebrabat

ille priuata deuotione quotannis nouorum martyrum natalitia, festum agens diem: imaginesq; eorũ, quas ad viuum depictas habebat, exornans, & coram eis elegantes odas Teutonicas, in martyrum laudem à se compositas, suauiter cantillans: *a* atq; eo spirituali gaudio in cõmemoratione Sanctorum exultans. Vertebatur iam annus ab illorũ passione vicesimus, quando post ieiunium quadragesimale solo pane & aqua transactum, graui corporis infirmitate laborare cœpit, ex qua etiam mortuus est. In eo morbo quoties ille Nicolaum Picum inuocabat dicens: *b* Sancte Nicolae, ora pro me. Sancte Nicolae, adiuua me. Quoties ad martyres, quorum honori seruierat, suspiria sua ac desideria transmittebat. Nec id certè in vanũ. Omnino enim exauditus est; non sic quidem, vt à morbo liberatus, sicut olim, sanitatem reciperet temporalem (iam enim sublimior merces pijs eius laboribus parabatur) sed alia quadam ac singulari ratione. Nãq; Nicolai & sociorum eius martyrum recurrente natali, in ipsa nocte anniuersaria passionis eorum, atq; in eadem noctis vigilia, *c* qua supplicium illorũ fuerat inchoatum, ex hac vita mortali ad ipsorum martyrum beatam societatem euocatur: cum sanctæ eius migrationi mecum adessent duo presbiteri, ijdemq; Theologiæ professores, Ioãnes Deckerius ex societate Iesu, & frater noster Arnoldus Estius Minorita. Quis hîc non miretur ordinem diuinæ dispositionis? Imo quis diuinum testimonium etiã *d* in morte illius viri non agnoscat? *d* Quis casu gestũ

putet,

putet, vt ſic in eo res & tempora conuenirent? Pro Martyribus laborat: Martyribus honores quotannis inſtaurat. Martyres in lecto doloris iuuocat. Ad Martyres euocatur, & præmio pij laboris donatur. Finem facit dies illorum anniuerſarius. Deniq; rem totam hora migrationis confirmat. Sed nec vacat, opinor, intercedentium annorum numerus. e Forſitan enim ideo viginti annis ſeruatus eſt, vt ipſe nouendecim martyribus viceſimus accederet, ac velut poſtliminio conſors fieret beatæ eorum paſſionis, quam ante totidem annos, Deo volente, non tam defugerat, quàm diſtulerat, vt priùs acta martyrum ſcriberet, quàm paſſionis eorum & præmij conſortio gauderet. f Si enim qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; cur non accipiat mercedem martyris, qui martyres in nomine martyrum tot obſequijs honorauit? Igitur ſatis exiſtimo pijs omnibus liquere, quemadmodum etiam in illo viro Deus ſuorum martyrum gloriam illuſtrare voluerit. e f

CAPVT IX.

De inſatiabili crudelitate Lumnij SS. Martyrum perſecutoris.

a *Cur horribiles tyrannorũ mortes aliqui deſcripſerint.* b *Quæ à Lumnio in Dei ſeruos poſt illorum interitum immaniter perpetrata.* c *Lumnius homo ferus & Eccleſiaſticorum ſanguinis ſitiens.* d *Omni flagitio ſacra polluit.* e *Eius rabies in Canonicos*

aliquot regulares. f *Aliud in eorum aliquem crudele facinus.* g *Ob quam causam hi sancti viri fuerint passi.*

SEd à veneratore Martyrum ad persecutorem narratio transeat, vt in huius etiam morte, Lumnij dico, diuinum pro suis sanctis testimonium agnoscamus. Etenim si rectè sacri & Ecclesiastici scriptores, Antiochi. Herodis, Maximiani & Maximini, multorumq; aliorum, qui pios homines persecuti sunt, fœdas, horribiles, & insolitas mortes studiosè decripserunt, *a* vt inde lector intelligeret, quàm fuerint illi Deo grati, quorum iniustas afflictiones & neces etiam in præsenti sæculo sic vltus est: arbitror etiam hac parte pro nostris Martyribus testimonium haud leue suppeditari. Prius tamen quàm exitum illius viri exponam, referenda mihi sunt & alia quædam ab eo post Martyrum nostrorum interitum, impiè, crudeliter, & barbarè in Dei seruos perpetrata. *b* Quod quidem non erit ab instituto nostro alienum, non modò quia Martyrum scribimus historiam, verùm ob id quoq; quoniam hi de quibus dicturus sum, vt posteriores nostris fuerunt, ita virtutem eorum & constantiam, rumore statim ad aures ipsorum perlato, suis præclaris & quodammodo diuinis testimonijs ornarunt. Cum igitur Lumnio prima perduellionis & crudelitatis initia Brilæ pro voto succederent, ad interiorem Hollandiam paulatim est progressus, vbiq; talem se, qualis erat, exhibens idest hominem ferum, *c* & Sacerdotum Monachorũq;

sanguinis

ſanguinis ſitientem. Itaq; circa calendas Octobris oppidulum in ripa Rheni ſitum, nomine Sconhouiam (quam Latinè bellam curiam in ſuis Epiſtolis interpretatur Thomas Kempenſis) obſedit ac deditione cepit; pactis quidem & iuratis conditionibus, vt & Catholicæ Religionis vſus, & tam perſonarũ quàm Religioſorum locorum priuilegia ſalua obſeſſis manerent; ſed quorum nihil ab homine perfido præſtitum fuit. *d* Nam non multo pòſt per milites impiæ ſuæ voluntatis miniſtros, eius loci Templa profanauit, aras euertit, Chriſti Sanctorũq; eius Imagines confregit, ſacram ſupellectilem diripuit, Sacramenta conculcauit: tantum aberat vt Catholicis exercitium aliquod ſuæ Religionis, vti pactus fuerat, permitteret. Quin verò mox ad ſolitam miniſtrorum Dei carnificinam ſeſe cum ſuis conuertit. *e* Erat extra muros vrbis inſigne Monaſterium Canonicorum Regularium montis S. Michaëlis, Hemmenſe vocant. Eius Religioſi propter hoſtium excurſiones in oppidum commigrarant. Verùm vbi tutiores ſe fore putabant, peſſimè tractati ſunt. Vnus eorum Theodericus nomine, Gaudanus patria, multis vulneribus ab impio milite confoſſus & interemptus eſt. Alij duo, Iacobus item Gaudanus ac Monaſterij Supprior, & Cornelius Sconhouianus, ex arbore nuce, quæ è regione domus ſenatoriæ ſtabat, ſuſpenſi & ſtrangulati ſunt. *f* His tribus ad Martyrium acceſſit quartus eiuſdẽ cœnobij contubernalis, Gaſparus nomine, quem equinæ caudæ alligatum barbari illi, multis qui

rem ſpectabant, commiſerantibus Gaudam vſq; pertraxerunt, oppidum duobus fere miliaribus Sconhouia diſſitum : quod fraude quorundam perditorum hominum ante quatuor menſes in Geuſiorum poteſtatem fuerat redactum. g Illic
g Gaſparum ex antenna nauis, quæ erat in Iſula flumine extra mœnia ciuitatis, atq; ex oppoſito arcis, ſublimem deligarunt, & ſurſum deorſum trahentes ac retrahentes, animam ei tandem extorſerunt: tum pro ſpectaculo corpus ſuſpenſum diebus aliquot reliquerunt. Hæc paſſi quatuor illi, non ob aliud, quàm quia Catholici, quia Monachi, quia Sacerdotes erant.

CAPVT X.

a *Verſuta politicorum monitio.* b *Guardianus & Vicarius FF. Minorum oppidi gaudæ à Geusijs afflicti.* c *Quam ſemper Eccleſiaſticos habuerit inuiſos Lumnius.* d *Eius præoccupatio ne quis pro Monachis interpellet.* e *Ad mortem ab ipſo quæruntur Guardianus & Vicarius.* f *Quantis virtutibus fuerit adornatus Guardianus.*

ATque hæc omnia Lumnij potiſſimùm auſpicijs gerebantur. Nam & ipſe ſub idem rempus Gaudam profectus eſt tyrannidis promouendæ cauſa. Sed eò cum veniſſet, à primarijs quibuſdam eius loci viris, Geuſijs quidem illis, ſed politicis, a placidè ſubmonitus eſt, ne, quod alibi
a factum ab eo didicerant, ad necem monachorum

& Sacerdotum

& Sacerdotum ſtatim prorueret. Diſſimulandum eſſe ad tempus, donec res ipſius per Hollandiam meliùs eſſent conſtabilitæ. Metuendum alioqui, ne multorum animos prima facie abs ſe alienaret. Ea monitio nonnullum ei metum iniecit. *b* Vnde cùm paulo pòſt duo eius loci Minoritæ, *b* Guardianus & Vicarius (quos diu captiuos in arce tenuerant Geuſij, multisq; modis afflixerant, Guardianum præcipuè) fuiſſent ad eum in curiam adducti, & ad pedes eius abijcere ſe coacti, quorundam ciuium ſupplicatione ſaltem id impetratum eſt, vt (quod beneficij loco habebatur) viui ab eius oculis diſcederent: quanquam non ſine terrore & periculo. Nam ſupplicantibus cùm contemptu & ira reſpondebat verbis ter repetitis. *c* Sacrifici & monachi; veluti ſignificans inuiſum *c*
ſibi eſſe hoc genus: ideoq; ſe inuitum eis parcere, nec libenter audire, ſi quis pro ijs interpellaret. Quàm enim eiuſmodi preces illius ingenio moleſtæ fuerint & exoſæ, probat hoc quod referam. Cum aliquando vir quidam mihi notus, homo Geuſianæ factionis, aliquid poſtulaturus ad eum accederet, hac ſalutatione exceptus eſt: Si ſcirem, inquit, te pro Monachis interpellatum venire, temeripſum ſuſpenderem. Verùm Gaudæ recenti adhuc aduentu metus eum repreſſit, ex ea quam dixi, quorundam admonitione conceptus. *d* Igi- *d*
tur ab eius conſpectu ducti Franciſcani ad ædes ſenatoris cuiuſdam Catholici, velut ad cuſtodiam liberiorem, atq; inde clàm opera amicorum ſubduct;

ducti ; cùm poſt aliquot dies iterum Lumnio ſiſtendi, diligentiſſimè ab eius ſatellitibus quærerentur, reperiri non potuerunt. e Ac certe ſi reperti fuiſſent, haud quaquam illius homicidæ manus euaſiſſent. Quare paulo poſt eorundem amicorum ſtudio & induſtria procuratum eſt, vt veſte vultusq; ſpecie mutata, per medios milites portarum cuſtodes vrbem egreſſi, ad partes Catholicorum ſalui peruenirent. Ita namq; Deo viſum fuit, ad vtilitatem Eccleſiæ eos in vita aliquantiſper adhuc ſeruare. f Erat horum alter, quem Gardianum dixi, Antonius Nuſculus, patria Gorcomienſis, Nicolao Pico amicitiæ vinculo coniunctus, vir corpore exiguus, ſed pietate, doctrina & eloquio magnus, ac frequentiſſimo auditorio concionari ſolitus ; vt qui ſæpe ad tria aut quatuor milia vel eò amplius, auditores habuerit. Poſt id tempus Gardianum egit Buſciducis, tum Antuerpiæ. Poſtremò quum valetudinis gratia profectus eſſet in Galliam, apud Pariſios vitæ exitum ſortitus eſt.

e

f

CAPVT XI.

a *Vnde Fratres S. Hieronimi Gaudæ Collationarij nuncupati.* b *Quomodo ſibi comparauerint olim vitæ neceſſaria.* c *Quantæ vir excellentiæ Ioannes Rixtellus Monaſterij præfectus.* d *Eius ardor ad Martyrium.* e *Oeconomi varijs virtutibus ſpectabilis viri præſagium.* f *Quo conſilio adiuerint hi duo*

duo Lumnium. g *cinis ob uius ipſos ab itinere dehortatur.* h *Quam immaniter eos exceperit Lumnius.* i *Cur lupo comparetur.* k *Qua de cauſa milites interfectorũ corpora contumelanerint.* l *Induſtria Mariæ Franſeniæ in Monaſterij templũ tranſlata.*

PORRÒ, fruſtratus hac præda Lumnius, in alios duos ex occaſione vertit furorem. De quibus ea quæ à fide dignis accepi, commemorabo. Erat Gaudæ domus fratrum, vt alibi quidem vocantur, S. Hieronymi: ſed illic à S. Paulo Eccleſiæ ſuæ patrono Paulitæ nuncupabantur; tametſi vulgus eos vocitaret fratres Collationarios, a nomine indito à Collatione, hoc eſt, breui & familiari concione, quam Dominicis alijsq; feſtis a diebus in oratorio ſuo, poſt veſperas Eccleſiæ maioris finitas, ad populum habere conſueuerant. Ea Collatio ferè verſabatur in hiſtorijs & exemplis Sanctorum vtiliter ad imitationem populo proponendis. Quamuis autem tenues eſſent Monaſterij prouentus (nam ante inuentam artem typographicam, ſcribendis & compingendis atque diuendendis libris. b vitæ neceſſaria ſibi comparabant) in egenos tamen benignitatem exercebant, quam poterant, memores illius præcepti; Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi parum, etiam hoc libenter impertiri ſtude. Præfectus Monaſterij quem Patrem vocant, erat Ioannes Rixtellus Brabantus; vir in cuius vultu & moribus mira pietas reluceret. c Corporis verò b

tanta c

tanta macies, vt vix ossa pellibus hærerent. Erat autem (vt ex Epistola cuiusdam amici, qui cum eo familiare colloquium interdum habuit, intellexi) non solùm in humanioribus, verùm in sacris quoq; literis, ac veterum Patrum scriptis plurimùm exercitatus. Is postquam mota fuit à Geusijs in Catholicos persecutio, sæpe pio cuidam Sa-
a cerdoti dixit: *d* O vtinam dignus efficiar corona Martyrij. Cumq; de Martyribus Gorcomianis inaudisset, fortitudinem eorum & constantiam admiratus, & finem exoptans similem, magno cum animi desiderio dicebat: Moriatur anima mea morte iustorum, & nouissima mea fiant horum similia. Præfectum moribus referebat Oeconomus, procuratorem appellant, Adrianus Textorius, Gaudæ natus. Nam & ipse pius admodum & humilis erat, idemq; non indoctus.
e Qui cum *e* aliquando Geusijs militibus in Monasterio collocatis pro obsequio funem bombardicum accenderet, veluti præsagiens dicebat: Sic nobis instrumenta præparanda sunt, quibus occidemur. Cum igitur viderent hi duo, quos dixi, Monasterium suum ab impijs militibus magno numero teneri, omniaq; eius sacra, non sacra, misceri, rapi, dissipari atq; disperdi, nullum fratribus ipsis angulum ad manendum relinqui, tandem inito consilio, *f* die 25. Nouembris ante
f meridiem, habitu suæ professionis pro more induti, Comitem Lumnium, qui in arce ciuitatis morabatur, adeunt oraturi, qua possent humi-

litate,

litate, vt intolerabilem militum ſuorum inſolentiam compeſcat, aut certè poteſtatem fratribus faciat, rebus ſaluis è Monaſterio diſcedendi. Euntibus occurrit quidam non paruæ authoritatis, etſi dubiæ Religionis homo. Quærit quo tendant. *g* Vt audit eos Comitem adire, quantum poteſt, dehortatur, ſciens quanto ſuo periculo id agerent. Illi ſalutem Monaſterij potius ſpectantes quam ſuam, Religioſa ſimplicitate pergunt, quò ceperant, non diffidentes ſe quod petebant, impetraturos: charitate nimirum impellente, quæ ſecundum Apoſtolum omnia credit, & omnia ſperat. Eos accedentes vt viderunt Lumnius & qui cum eo erant, cum riſu clamitare ceperunt: Ecce, ecce, quid hoc rei eſt? *h* Nunc oues ſponte currunt in ora luporum. O vim veritatis, quæ ex ore perſecutorum erupit, tam in eo quod illos ouium, quàm quod ſe luporum nomine deſignarent: tametſi in principem eorum Lumnium aptiùs longè quàm in cæteros ea comparatio quadrabat. Sicut enim lupus oue conſpecta (niſi quid abſterreat) non poteſt quin perſequatur & inſiliat, naturæ ſequens inſtinctum; *i* ita viſus ille belluino quodam impetu ferri in cædes monachorum & Sacerdotum quos conſpexiſſet. Itaque mox reipſa ſe lupum innoxijs illis Chriſti ouibus exhibuit. Namq; non exſpectato ſupplicantium ſermone, primùm veſtibus ſpoliari iubet, tum nudos militum ſuorum exponit venationi. Milites ilicò gladijs alijſq; telis eos ceu feras per

g

h

i

& aream & viridarium arcis agitant, insequuntur, vulnerant, imò vulneribus vndequaq; confodiunt, ita vt tandem spiritu deficiente in terram concidérent. *k* Semimortuos arreptis pedibus per vepres & spinas acutissimas trahunt, raptantque. Quos cum adhuc respirare cernerent, ne quid ad immanitatem deesset, aperto ventre cor & intestina palpitantibus euulserunt Ita demum felices animæ, corporibus in terra relictis, ad cælestes coronas euolarunt. Populus Catholicus vt rem quæ acta fuerat, intellexit, multis lachrymis & luctu mortem optimorum virorum tam indignam & crudelem prosecutus est. *l* At ne quis fortè ciuium in arcem veniens, corpora tam fœdè tractata conspiceret, statim ea milites facta fouea in ipsa arce contumularunt. Post dies octo Lumnium adijt Maria Franssenia, Christo amabilis & sacra virgo, petijtq; corpora Martyrum & impetrauit. Effossa igitur ea & lota ac suauem spirantia odorem (adeo vt mirarentur quotquot propè accederent) curauit adiuuantibus aliquot viris Catholicis; *m* inferri in templũ Monasterij, in quo sancti illi Deo seruierant, atq; in eo ante maius altare sepeliri. Aetas vtriq; erat annorum ferè quadraginta. Fuit autem istorum Martyrum meritis haud temerè attributum, quod templum illud, in quo sepulti iacent, ab hæreticorum profanatione liberum deinde multo tempore permanserit.

k *l* *m*

CAPVT

CAPVT XII.

De moribus ac integritate Cornelij Muſij delfij primæ notæ Theologi & Poetæ a Lumnio crudeliter necati.

a *Cornelius Muſius vir multis dotibus magnus ac ſuſpiciendus.* b *excellens Poëta ſed à profanæ Poëſeos corruptelis alienus.* c *Eius encomium fuſius.* d *Politiores litteræ non ſpernendæ.* e *Qualia carmine tractauerit Muſius.* f *Ipſius iam in iuuentute puritas & ſanctimonia.* g *Quanto arſerit deſiderio Martyrij.* h *Quo perſecutio grauior, hoc ad illud magis accenditur.* i *Eius admiranda modeſtia.* k *Ipſius erga SS. Martyres Gorcomienſes, Ioannem Roffenſem, & Thomam Morum ſingularis deuotio.*

OMitto referre cætera, quæ à Lumnio, eiuſque Miniſtris barbarè ſimul & impiè varijs locis acta fuere. Vereor enim ne longius ab inſtituto recedam. Vnum illud nec alienum erit, nec vt arbitror, pio lectori moleſtum, ſi commemorem, quemadmodum is velut pro ſcelerum ſuorum complemento, a virtum celeberrimi nominis, Cornelium Muſium Delfenſem, Græcè iuxta ac Latinè doctum, Poetam, ſenem, ſacrarum Virginum S. Agathæ apud Delfios Cœnobiarcham,

archam, post illatas grauissimas contumelias & cruciatus neci dederit. Poetam dico, non qui profanas, lasciuas, fabulosas coleret Musas, vti poetas quosdam Christianos parùm Christianè facere videmus, quorum ille stultam, ne dicam impiam vanitatem semper fuit auersatus: *b* Sed quem sacra & casta poesis delectaret, vtpote Theologum & Sacerdotem castissimum; vt inter mores eius & Musas, pietatis atq; sanctitatis esset pulcherrima conspiratio. Quæ laus Musij ne recentior cuiquam videatur, encomium eius, repetitum ex Epistola, qua vir quidam doctus & pius editionem Parisiensem V. Bedæ Presbyteri scribentis in Prouerbia & Cantica Salomonis, ei nuncupat, huic interseram: *c* Hos, inquit, commentarios tuo nomine in publicum prodire, coegere tui candidi castiq; mores, & vitæ puritas; quam ex assiduo sacrarum litterarum studio & lectione, & rerum humanarum diligenti consideratione, per spiritum qui in suis omnia potest & operatur, longa iam cõsuetudine hausisti. Quod studium, mirum quanta felicitate instituisti; vt cùm huic totus & indefessus inhæreas, humaniores tamen literas non negligas: *d* quas succisiuis horis, veluti rei grauioris pondere depressus sic exerces, vt sacris non officiant modò, sed eas alant magis. Interim in versus pari ingenij facilitate, & Musas, vt aiunt, amœniores excurris; non furtis stupriśq; deorum dearumq; & amoribus decantandis intentus, in quo nonnulli exhausti senescunt:

b

c

d

cunt: aut miſcens ſacra profanis, qui iam omnibus communis eſt error carmine ſacra tractantibus: e ſed ſacris ſacra reddens, à ſacra nunquam anchora e oculos deflectis. Cuius rei ſpecimen nobis præbuiſti non obſcurum. Quo factum eſt, vt in omni ſtudiorum genere Chriſtum ſapias, & verum, piumq; fructum referas. Quod in melius vt augeat, qui omnibus ſolus dat incrementum Deus, precor. Hæc ille Pariſijs anno Domini M. D. XXXVI, quando Muſius nondum ætatis ſuæ dimidium peregerat: f vt intelligas vitæ puritatem ac ſanctimoniam non demum illi cum ſenectute adueniſſe, ſed f & iuuenem ijs virtutibus effulſiſſe, quibus ad illuſtre Martyrij decus præluderet. Accedebat ad hæc ardens ipſius Martyrij deſiderium, meritis vitæ prioris reſpondens. Nam quid aliud ſibi volunt verſus illi, quibus ſpiritu diuino afflatus nunc optat, nunc precatur, vt animam ſuam pro Chriſto ponat? Cum enim Chriſtum paſſum quodam carmine ſupplex alloqueretur, hoc tetrametro ſancti deſiderij pleno claudit orationem. g g

O ſi ſemel conceſſeris,
Amore vt ardeam tui,
Vitam lubens tum impendero
(Nam cuncta debeo) tibi.

Alibi verò Sanctum ſibi cognominem inuocat hoc carmine.

Beate Chriſti Pontifex,
Chriſtiq; Martyr inclyte,
Hanc gratiam Cornelio

Tuo benignus impetra:
Vt exprimo quem nomine,
Te charitate, te fide,
Et asserendæ audacia
Te veritatis exprimam.

Et hæc quidem sacer ille vates, velut præsagio quodam, cecinit ante Geusianam persecutionem exortam. *b* Postea verò quàm classicum persecutionis sonuit, magis accendi visa est in eo Martyrij sitis. Tunc ei multus apud familiares de Martyrio sermo. Tunc & libros de exhortatione martyrij scriptos attentiùs lectitauit. Quo tempore etiam Martyres Gorcomianos Brilæ peremptos insigni testimonio honorauit. Nam cum de illis fama ad eum peruolasset, in tantum & eorum virtuti congratulabatur, & de se submissè sentiebat, *i* vt sæpe cum lacrymis profiteretur indignum se esse eorum gloriosa societate; imò nec dignum, qui eis corrigias calceamentorum solueret. Sed hæc humilitas dignum eum Martyrio faciebat. Simul autem & illius Canonici, qui se per ignauiam à sancto martyrum consortio separauerat (nam familiariter eum nouerat) non sine gemitu recordabatur. Ipsorum præterea martyrum nomina diligenti studio conquirebat, vt diem passionis eorum recurrentibus annis (si vita suppeteret) *k* pari celebraret honore, quo natalicia Ioannis Roffensis & Thomæ Mori (quorum pictas in tabellis ad viuum imagines apud se habebat) & aliorum nostri sæculi Martyrum agere solitus erat. Quibus etiam omnibus hymnos

& epinicia

& epinicia pius Poëta meditabatur. Hæc ex ore probi cuiuſdam Presbyteri, teſtis oculati atq; domeſtici, (nam Muſio poſtremus famulus fuerat) audita, germanus meus mihi & retulit, & literis conſignata reliquit.

CAPVT XIII.

a *Cur & à quo moneatur Muſius vt Sacerdotalem veſtem deponat.* b *Eius in improperio Sacerdotij ferendo patientia.* c *Conuicijs Orangij petitur à quo laudatus olim.* d *Ad ſacras Virgines curæ ſuæ concreditas adhortatio.* e *Sumptione Corporis Domini ſe armat ad Martyrium.* f *Cur relicta ciuitate Delfenſi reuocatus ab Orangio.* g *Quibus ſtimulis incitatus in eum rabiem ſuam exercuerit Lumnius.* h *Quomodo comprehenſus.* i *Quo prætextu vinculis conſtrictus.* k *Iudiciary ordinis ſpecies.* l *Submiſſus Hæreticus concionator à Muſio conſtanter refutatur.*

POſt id tempus in Hollandiam venit Princeps Orangius Geuſianæ factionis caput. Eum ingreſſum Delfos, Muſius conſueto ſuſcepit hoſpitio, non tam amicitiæ cauſa, quàm ſeruitutis, cui religioſæ domus opulentiores, quale erat S. Agathæ Monaſterium, ad magnates excipiendos ferè ſunt obnoxiæ. a Cum igitur ipſo die aduentus eius cœnaturus eſſet cum illo Muſius, iturum ad menſam a monuit famulus, quem ſupra dixi, vt depoſita veſte Sacerdotali, toga ſcilicet & pileo, veſtem cœnato-

riam, quam nocturnam vocant, assumeret cum gallero viatorio. Metuendum enim, ne comites Orangij, quibus exosi erant Sacerdotes, habitu Sacerdotali conspecto, prouocarentur ad nocendum. *b* At
b Musius se facturum negauit. Egone, inquit, septuagenarius præ metu dissimulabo, vnde iuniores exemplum capiant? Absit hoc à me. Nec est cur mori timeam homo iam senex. Itaq; solita veste indutus ad conuiuium accessit, nihil veritus improperium Sacerdotij, nec periculum imminens. Accidit autē quod metuebatur, *c* Hospitij iure violato
c derisus est hospes ab hospite in cœna hospitali; multisq; dicterijs & conuitijs petulanter à conuiuantibus impetitus. Multum hæc diuersa ab illo præconio quo Musium esse virum Episcopatu dignum, Orangius apud suos aliquando pronunciauerat. Porro ex his initijs facilis erat coniectura, quid Musio exspectandum esset. Suadentibus igitur & impellentibus amicis, vix tandem fugam parat.
d Interea filiolas suas, *d* sanctimoniales inquam curæ suæ concreditas, sollicitus pater in conclaue quoddam secretius conuocat, & ad fidem Catholicam constanter retinendam, ad charitatem mutuam, ad castitatis, aliorumq; solennium votorū perpetuam obseruationem adhortatur. Tum oblato Missæ Sacrificio, & viuifico pane singulis distributo, omnes Deo commendat: ac sacræ mensæ reliquijs (ne sanctum Domini canibus relinqueretur) à se consumptis ait: Hoc sumpto viatico (fortè opus
e fuerit) *e* armabor ad martyrium; nec deficiam tam

salutari

ſalutari refectus ſacramento. Quibus peractis ex vrbe natali ſubducit ſeſe, & Hagam Comitis inde duarum ferme horarum itinere diſtantem peruenit. Sed indicio cuiuſdam Delfenſis ac propinqui ſui proditum, prædones Geuſij inſequuntur & capiũt. Orangius ea re cognita, Delfos eum per litteras publicas reuocat: *f* ſiue quod hominis clariſſimi & apud omnes gratioſiſſimi cæde (quam ei captiuo à ſæuo milite metuebat) factionem ſuam grauari nollet: ſiue quod eius indicio reconditas opes monaſterij ſe conſequi poſſe ſperaret. Ea reuocatio Comitem Lumnium, qui tum ad eas partes acceſſerat (vt ad eum tandem, de quo ſermo erat inſtitutus, ex longo diuerticulo reuertamur) malè habuit, & ad vexandum atque perdendum Muſium incendit. Neq; verò tantum virum aliter, quàm Lumnij opera perire oportuit. *g* Hic igitur tribus ſtimulis incitatus, ſuperba aduerſus Orangiũ indignatione (quod & Brilæ vidimus) odio aduerſus ſacerdotem (quod ei perpetuum) & auri cupiditate (nam ad monaſterij theſaurum etiam ipſe anhelabat) eam prædam abeuntem, omnino ſibi perſequendam ſtatuit. Suſpicio quorundam fuit, ex compoſito rem actam inter Orangium & Lumnium. Quod mihi nec ſtudijs eorum, nec rebus geſtis conſentaneum videtur. *h* Reuocatus Orangij mandato Muſius Haga Delfos reuehitur rheda glaciali, comites ſecũ habens generoſam caſtiſſimãq; virginem Carlotam Meruiam, & Cornelium Meranum, adoleſcentem viginti fere annorum cognatum, quem etiam ex

f

g

h

sacro fonte susceperat. Sed proficiscentem & periculi securum ex medio itinere Lumnius intercipit, ac diploma Principis Orangij, quod ille continuò pro sui tutela proferebat, abjicit cum risu & contemptu. *i* Mox ab eius ministris vir optimus tanquam patriæ proditor (erat hæc calumnia vulgaris in Catholicos) vinculis arctissimè stringitur, & celeri cursu per læuorem glaciei Leidam abducitur: Oppidum ad dextram longiusculè dissitum, quod Lugdunum Batauorum, repetito ex antiquitate vocabulo, nunc appellant. Erat ea dies mensis Decembris decima, sanctissimæ virgini, martyrique Eulaliæ sacra. *k* Leidam perductus Musius eadem die sub vesperam, vt aliqua iudiciarij ordinis species appareret, ad tribunal quasi sistitur. Vbi virum quendam nobilem, veteris amici filium, eundemq; benignè à se habitum & beneficijs affectum, Ghilbertum nomine, conspicatus, mutuam officij vicem reposcit. At ille distortis oculis eum intuens: Tunè es, ait, Agathensium Pater? Putabam subolidum monachum residere. Et cum dicto sese inde proripit homo ingratus. *l* illico submittitur hæreticus concionator, qui in Ecclesiam Romanam, fidemque Catholicā multa debacchatus, nōnulla Caluinianæ doctrinæ capita viro pio persuadenda proponit. Ad quæ Musius: Mene, inquit, adeo vecordem & insulsum existimas; vt post tantam in diuinis litteris collocatam per omnem ætatem operam, post tot euolutos sanctorum Patum commentarios, tam facilè ad leuem auram à fide semel professa recedam

Non

Non eſt quod te aut me fatiges. Eam ſenex ſeruabo fidem, quam puer didici.

CAPVT XIV.

a *Publica Muſij ignominia.* b *Quemadmodum duo alij primarij viri à Geuſijs interfecti.* c *Vt ſacros theſauros prodat Muſius ad quæſtionem adhibetur.* d *Quo primum ſupplicij genere afflictus.* e *Alia execranda tormenta.* f *Solita Muſij fortitudo.* g *Quomodo libidinem ſuæ crudelitatis in illo exerceant Geuſij.*

DVm hæc aguntur, repentè nunciatur Sparendamum, qui portus erat Herlemenſium munitiſſimus, à Regio milite expugnatum eſſe, præſidiumq; quod inibi erat, deletum. Ad huius rei nuncium Geuſijs trepidantibus, viſum eſt indicta cauſa cædem innocentis accelerari: ſed prius habita quæſtione de cimelijs ac theſauro Monaſterij, quod opulentiſſimum habebatur. a Ducitur ergo confeſtim à lictoribus cum publica ignominia, magnaq; verborum acerbitate, ad vicinas ædes Catholici cuiuſdam exulis, cui Cornelio Venio nomen erat, à perduellibus occupatas: in quibus duos alios captiuos reperit, Chriſtophorum Scaganum, & Adrianum Aſſendelfium, primarios è ſenatu Herlemenſi viros. Quos à legatione, quam ex ciuitatis ſuæ decreto apud Regios obierant, reuertentes, comprehenderant & Leidam adduxerant Geuſij, paulo poſt Martyres futuros. b Hic enim pridie Natalis

Dominici Delfis è patibulo ſuſpenſus & necatus eſt; atq; etiam poſt mortem contumeliosè tractatus. Nam caput à corpore reſectum, ſublime ſtipiti impoſitum eſt, velut proditoris. Ille verò ex intenſiore tortura in carcere mortuus. Ambo præclarum
c ſuæ confeſſionis teſtimonium reliquerunt. c Cum his de communi ſorte Muſius colloquitur: datq; & accipit verba conſolationis. Sitientibus adfertur à famula domeſtica ſextarius cereuiſiæ Anglicanæ. Eius hauſtu vix paululùm recreatus Muſius, ſtatim à lictoribus in proximum triclinium rapitur, & præfecto rerum capitalium ad quæſtionem exhibetur, præſente & aſſeſſorem agente nobili illo viro, per-
d fidoq; amico, cuius iam antè memini. d Igitur ad ſcalam, quæ erat equulei loco, ſenem venerabilem, caligis ac thorace detractis ſeminudum, manibuſq; poſt tergum reductis ſuprà, ac pedibus infrà, funiculis extendunt. Tum ei reſupino per os linteolo opertum, aquam frigidam inſtillant eo vſq; donec venter abundè intumuerit. Vnde excitati è viſceribus horrendi ſingultus. Audiebātur & gemebundæ voces, quas dolor exprimebat. Sed cum ad extorquenda ſecreta quæ volebant, hac via lictores non
e proficerent, aliud tentant pœnæ genus. e Capite deorſum verſo, molem corporis ſuſpendunt ex duobus primoribus pedum digitis, quos tenuioribus, ijſq; fortiſſimis reſticulis ſupremæ ſcalæ alligarant. Vnde contigit, vt corpus ſuo pondere ab artubus, ex quibus pendebat, auulſum, illiſo grauiter ad ſolum cano capite corruerit. Poſt hæc admotis

motis facibus vſq; adeo ſenile corpus vſtularunt, vt graui odore locus repleretur. *f* Neq; ſic tamen profecit ſæua crudelitas. Nouerat enim vir ſanctus & in diuinis eruditus, omnia potiùs ferenda Chriſtiano, quam vt ſacros theſauros impijs proderet. Hæc verò omnia triſtiſſimus ſpectare cogebatur cognatus ille cognominis & concaptiuus adoleſcens; vt in eum quoq; pars immanitatis redundaret. *g* Iam præ tormentorum magnitudine ſenſus ſenem defecerat, cum barbari illi pro explenda crudelis animi libidine, magis quàm ad augendum Martyri dolorem, reliquos ei pedum, manuumq; digitos præcidunt. Quorum vnum aut alterum ibidem neglectum, poſtridie puella domeſtica forcipe excepit, & cœmeterio S. Petri infôdit. Sed ad extremum Martyris agonem veniamus.

CAPVT XV.

a *Ad miſerrimum & crudeliſſimum ſupplicium rapitur Muſius.* b *Præmiſſis ad Deum precibus, lento ſuſpendo necatur.* c *Mors hæc multo ante exoptata, ſeni grata, amicis grauis.* d *An audita morte Muſij verè lachrimauerit Orangius.* e *Recordatio virtutum Martyris ipſis aduerſarijs luctum mouet.* f *Cuius interuentu mandatum terræ corpus & in quo loco.* g *Carmen eius iconi ſubſcribit Delfius Delfio, Poeta Poetæ.*

QVum fruſtra quæſtionibus viri conſtantiam tentari viderent homines nefarij, reliquum putarunt,

putarunt, vt eum è medio quamprimum tollerent. Igitur sub horam à meridie nonam, multa iam nocte, per plateas alta niue contectas, senem tormentis excarnificatum, *a* penè nudum, frigore *a* rigentem, anhelum, & grauiter non sine lacrymis suspirantem, ad forum ciuitatis pertrahunt, truncis pedum plantis per impressa niui vestigia copiosum sanguinem vsq; stillantibus. Eo pertractum sub patibulo statuunt suspendendum. Videns Musius aduenisse tempus, quo per ignominiosam mortem sibi ex hac vita sit emigrandum, *b* breui sed efficaci prece postremum illud suum *b* certamen Deo commendat. Accedunt lictores, & quia præ defectu virium scalas scandere non poterat, fune ligant medium, atq; ita fœdum in modum attrahunt in sublime. Mox iniecto laqueo crassiore collum cingunt, haud solliciti, vt quod accelerandæ mortis causa fieri solet, arctiùs gula stringeretur. Quo factum, vt non statim intercluso spiritu, pœna morienti producta fuerit. Hic demum optimi, doctissimiq; Sacerdotis exitus fuit; mundo quidem infamis, sed apud Deum *c* glorioſus; *c* ipsiq; multo ante exoptatus. Hoc beato fine vitam laudatissimam concluſit, annos iam natus septuaginta duos & menses sex. Inciderat enim natalis eius in vndecimam mensis Iunij diem, S. Barnabæ Apostolo sacram. Audita Musij morte pij omnes indoluerunt, ij maximè qui familiariùs eum nouerant: & in his vir singularis doctrinæ Petrus Opmerus, qui & Martyrium il-

lius

lius paucis pòst mènsibus eleganti stylo conscripsit. Ex quo nos etiã multa desumsimus. *d* Quin & Orangium, simulatq; nuncium rei gestæ accepisset, illacrymasse ferunt. Nec fictas fuisse lacrymas, vt quidam suspicati sunt, facile mihi persuadet exemplum Antiochi, cognomento Nobilis: qui quamuis esset in veram Religionem, eiusq; cultores, animo hostiliter affecto; tamen ob iniustam Oniæ pontificis, optimi viri necem (vti refert historia sacra) contristatus est, & lacrymas fudit, recordatus defuncti sobrietatem & modestiam. Ita sanè & *e* Cornelij Musij is erat virtutum splendor, ea benignitas in omnes, vt etiam aduersarijs, quibus inesset aliquid humanitatis, mors eius tam indigna luctum commoueret. Enitebant in eo modestia, mansuetudo, grauitas comitate temperata, sobrietas, hospitalitas, & in pauperes propensa largitas: super hæc omnia verò pietas in Deum. Deniq; ingenium erat disciplinis humanis atq; diuinis egregiè excultum: vt non mireris, si tot gemmis ornatum Sacerdotem, *f* viri præstantissimi, Ioannes Gropperus, Guilielmus Lindanus, atq; alij multi dignum duxerint, cum quo amicitiam iungerent, iunctam omnibus officijs colerent & conseruarent. Miranda magis eorum feritas plusquam belluina, qui talem virum non passi viuere, tam immaniter è medio sustulerunt; quando nec morte satiari eorum sæuicia potuit. *g* Quum enim vsque ad medium ferme diem subsequentem pependisset in cruce corpus

d *e* *f* *g*

examine,

examine, deijcitur tandem, & ad contemptum maiorem, nano cuidam ſeſquicubitali, militum ludibrio, pro libidine tractandum permittitur. Amputat ille impudens & barbarus in omnium conſpectu genitale membrum. Naſum quoq; & aures ei truncatas fuiſſe, ſcriptum eſt à nonnullis. Tum ventre diſſecto quiſpiam Aliptes circumforaneus omentum extrahit & aufert, quæſtum inde facturus. *b* Poſt hæc omnia vix deniq; datum eſt precibus religioſæ cuiuſdam ac nobiliſſimæ virginis, vt miſerabile corpus terræ mandaretur. Itaq; raptim plebeio loculo incluſum, & per veſpillones alto cum ſilentio ad Eccleſiam ſancti Petri deportatum, in eius veſtibulo tumultuariè, nulla adhibita funeris cura, ſepelitur. Epithaphium quoq; ei nullum poſitum. Proinde nos Epitahij loco carmen adijciemus, quod iconi Martyris, Theologi, Poëtæ, manu Stempeliana in ære ſculptæ, Bartholomæus Bodeghemius, *i* alter Delfius Poëta, ſubſcripſit. Eſt autem huiuſmodi:

Geuſica quem rabies immani cæde peremit,
Muſius hoc moriens ore Poëta fuit.
Virgineas coluit pius & ſine labe Camœnas,
Virginei cuſtos præſidiumq; chori.
Poſt pia multa Deo, poſt ſcriptaq; carmina Diuis,
Hac meruit vates conditione mori.

Hæc

Hæc de Muſio prolixiùs quidem fortaſſe, quàm pro inſtituto: ſed pro tanti Martyris dignitate breuiùs, parciùsq; multo quàm oportuit. Nunc quod de perſecutore reſtat, expediamus.

CAPVT XVI.

De Lumnio Martyrum perſecutore.

a *Cur factionis Princeps Orangius captiuum tenuerit Lumnium.* b *Eum ex arce vi eripiunt Roterodamenſes.* c *Nuſquam tutus ad Leodienſes primo, mox Aquiſgranum ſe recipit.* d *Quandam ſpeciem Catholici hominis exhibet.* e *Quo Lumnij Catholiciſmi ſpectauerit ſimulatio* f *à Leodienſibus toleratur hoſtis & perſecutor Eccleſiæ.* g *Quomodo fuerit conatus diluere ſuas crudelitates.* h *Eius ſatellitum facinora ad ipſum velut authorem merito referenda.*

EA quæ paſſim in homines Eccleſiaſticos ac Religioſos à Lumnio gerebantur, eiuſmodi erant, vt Geuſianam factionem, velut immanem & ſanguinariam, apud multos in odium adducerent: multorum etiam animos, alioqui propenſos, ab ea alienarent. a Hæc vt ſenſit factionis Princeps Orangius, maturè rebus prouidendum ſtatuit. Augebat offenſionem, quod Lumnius omnia ſuo arbitratu ſic ageret, vt nec Orangium ſuperiorem agnoſceret, nec vllis eius imperijs deferret,

deferret. Illud deniq; intolerabile videbatur, quod tantum authoritatis sibi vendicaret externus ac peregrinæ nobilitatis homo. Propter hæc igitur visum fuit in Lumnium manus inijcere, & in arce quadam Roterodamo vicina, cui nomen Honinga, captiuum eum tenere. Sed cum pro eius liberatione. *b* Roterodamenses, quorum sibi
b beneuolentiam conciliauerat, apud Orangium vehementer instarent; nec aures satis faciles ad huiusmodi postulationem Orangius præberet: ipsi tandem adhibita vi, ex arce qua detinebatur, eum eripuerunt. Liberatus hoc pacto Lumnius, cum desperaret apud Geusios, quamdiu rerum potiretur Orangius, aliquo se deinceps loco futurum; atq; adeo nec sibi tutum fore perspiceret, vt in Hollandia sub Orangij gubernatione, postquam in eum tam grauiter offenderat, diutiùs
c remaneret: *c* consultum sibi putauit, ad suos Leodienses se recipere. Nam totum ferme eius dominium cum prædijs hereditarijs, in agro Leodiensi situm erat. Sed quia nec illic absq; periculo posse se agere videbat, vtpote tot homicidiorum & sacrilegiorum sibi conscius; Aquisgranum petiuit, ibiq, diu moratus est, velut in ciuitate libera. Quin & eo loco speciem quandam exhibe-
d re cepit hominis Catholici. *d* Quippe more Catholico subinde Ecclesiam adibat, ac rebus diuinis intererat; atq; adeo Catholicus videri volebat. Veruntamen qui verè Catholici erant, ab eius conspectu & consuetudine abhorrebant: tum

quod

quod minimè constaret eum post tanta mala in Ecclesiam & Ecclesiasticos viros admissa, atque orbi notissima, vel errori renunciasse, vel Ecclesiæ Catholicæ reconciliatum esse; tum verò quod reliqua vitæ eius conuersatio, professioni Catholicæ nequaquam responderet. e Sanè viri quiq; prudentes satis intelligebant, exteriorem illam Catholicismi faciem ac laruam non alio spectare, quam vt ipse quoquo modo recuperata Leodiensium gratia, posset in dominium ac bona sua restitui. Quod & postea factum est. Igitur hostis ille & persecutor Ecclesiæ Romanæ, post tot sacerdotes & monachos interfectos, expilata templa, euersa monasteria, profanata sacramenta, Catholicam religionem è tot locis exterminatam, liber & securus agit, manetq; f & vias publicas calcat, & palatia frequentat in ea vrbe quæ se Romanæ Ecclesiæ filiã gloriatur. Neq; curæ fuit ijs, ad quos hoc muneris pertinebat, ab Ecclesiarum ingressu tantisper eum prohibere, donec hæresi palam abiurata Catholicum se professus, per aliquam pœnitentiæ publicam actionem (prout in re tali factum omnino oportuit) Ecclesiæ tam grauiter læsæ satisfeciisset. Verùm & ipse ab ea pœnitentiæ humilitate tantùm aberat, vt sua peccata ne quidem agnosceret; sed ea partim extenuaret, partim negaret; atq; in alios reijceret, dicens g multa prætextu sui nominis ac iussionis facta fuisse in Hollandia, quæ non essent à se profecta. Sed vana est excusatio. Quid enim ille vnquam à suis impiè & crudeliter actum improbauit? An non ideo talia

fecerunt, quod ſcirent ſe per ea domino ſuo gratum obſequium præſtare? Quod ſi teſte Salomone, princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes miniſtros habet impios; quid de eo, qui ſanguinem ſitit ſeruorum Dei? Nam vt alius Sapiens ait: Secundùm iudicem populi, *h* ſic & miniſtri eius. Vnde meritò ea quæ Lumnij ſatellites ac milites etiam ipſo abſente fecerunt, ad eum authorem referuntur. Sed vt demus eum non omnia ſuorum acta probaſſe, num quæſo non ea, quæ certiſſimè conſtat ipſius imperio ac voluntate geſta fuiſſe, ſatis multa & magna fuerunt, quæ publicæ ſatisfactionis remedium poſtularent?

CAPVT XVII.

De eius interitu.

a Ex morſu domeſtici canis in ardentes febres incidit Lumnius. b In pœnis vltricem Dei manum ſuorum ſcelerum agnoſcit. c An Catholicè mortuus ſit? d Quem ſuper hoc conſuluerit autor huius hiſtoriæ. e Lumnij vultus poſt mortem terribilis. f Fuerintne eius carnifex canis rabidus? g Diu antè rabioſo cani comparatur Martyrum interfector. h Dei iudicium aduerſus eum manifeſtè apparet. i Rege aſſiriorum Sennacherib à proprijs filijs interempto graniora patitur Lũnius.

CVm igitur ad exigendas tot ſcelerum pœnas, diſciplina dormiret humana, adeo quidem vt

nec

nec ab eo qui peccauerat, animi contriti, & humiliati signa proderentur; tandem iusto iudice Deo vindictam repetente, atq; eam etiã publicam orbiq; notam facere volente, *a* contigit vt suus ac Domesticus eũ Canis morderet, ac morsu vulnus inferret. Ex vulnere secutæ febres ardentes, morbusq; grauissimus; vt vehementer æstuans ac doloris impatiens exclamaret: Estne possibile quemquam esse in mundo, qui tantum patiatur tormentum, quantũ ego nunc patior? Deniq; postrema hæc inter cruciatus verba locutus fertur: Deus aufer hanc animã è corpore, quia non possum diutius sustinere. *b* Significare videntur hæ voces, Lumnium tandem in pœnis vltricem manum supremi numinis agnouisse, sicut agnouerunt Antiochus & cæteri, quos supra dixi, piorum persecutores. Non ignoro multis post annis sparsum rumorem, quod Catholicè Lumnius mortuus esset. Optabile quidem illud, &, si ita sit, inter miracula potentiæ gratiæq; diuinæ referendum. *c* Verùm huiusmodi rumoris in vulgus disseminandi priuatas quasdam fuisse causas didici, neq; iustas neq; hîc commemorandas. Equidem à fide dignis audiui, monitum in morbo Lumnium, vt sua peccata presbytero confiteretur, abnuisse, dicentem se nolle quenquam, præter seipsum & Deum, suæ conscientiæ secretorum esse participem. Ego ne quo errore laberer in annotanda vitæ eius Catastrophe, consulendum inter alios putaui Ioannem Fredericum Lumnium, *d* Antuerpiensis Beghinagij, dum viueret, præfectum (nuper enim è

a *b* *c* *d*

viuis excessit) virum pietate & doctrina clarum, qui Comitem, lociq; sui natalis dominum, à puero nouerat; quiq; non multò post eius mortem, rebus Antuerpiensium turbatis, exul Leodium secessit: vbi etiam annis aliquot moratus, Thesaurum Christiani hominis, opus vtilissimum, è libris Beati Augustini collegit atq; edidit. Is mihi per literas ferme ante biennium datas respondit, de publica Comitis reconciliatione vel in vita, vel in lecto mortis eius facta aut impetrata, nihil se certi habere: minus autem scire, num mortuus sit Catholicus. *e* Cæterum sese quendam Ecclesiæ S. Martini Canonicum, nomine Laurentium Blocquerium, qui in ædibus Lumnio vicinis habitabat, eumque mortuum viderat, audiuisse narrantem, nunquam sibi contigisse videre cuiusquam mortui vultum adeo terribilem, atq; erat illius vultus. An verò canis qui eum momordit, rabidus fuerit, incertum est. Quanquam Ioannes Molanus Louanienſis Theologus & rerũ Ecclesiasticarum diligens scrutator, in Oratione quadam symbolica, quã publicè Louanij recitauit, quum Martyres Gorcomianos ex occasione laudaret, ista de Lumnio subiecit: *f* Qui autem eos persecutus est, *f* is postea in vrbe Leodiensi non alium, iusto Dei iudicio, quàm rabidum canem vitæ suæ carnificem habuit. Conueniebat enim vt tot Martyrum sanguine ebrium, quos magna rabie fuerat insectatus, à rabido cane morsum accipere letalem. Vnde neglecto & contempto apud D. Hubertum solenni remedio, anno

1578

1578. ad Calendas Maij, vitam infeliciter finiuit. Hæc ille. g Certè etiam Pontus Heuterus in hiſtoria de noſtris Martyribus Batauico rythmo compoſita, furorem Lumnij deſcribens, quando mortis ſententiam in Martyres tulit, rabido cani eum comparauit; quodam fortaſſe præſagio rei futuræ. Scripſit enim multò ante Lumnij mortem. At verò ſunt alij, qui rabidum fuiſſe canem negent. Ioānes quoq; Fredericus id mihi affirmare non potuit. Itaq; nos eam rem in medio relinquentes, id ſolùm adijcimus: h quod ſi rabidus canis non fuit eò magis ac manifeſtiùs apparere Dei iudicium aduerſus Martyrum ſuorum interfectorem. Nam canis rabioſus tam ſuos quam alienos morſibus petere ſolet, At ſi idem manſuetus ac nulla rabie incitatus dominum ſuum inuadat, inſolitum meritò habetur ac prodigio ſimile: tametſi vel hoc ipſum per ſe contemptibile eſt, & humanæ deprimendę ſuperbię congruentiſſimum, canis morſu quomodolibet perijſſe; quemadmodum impius ille perijt Lucianus. Quocirca grauius quiddam paſſus mihi videtur Lumnius, ſeruorum Dei perſecutor, quam paſſus olim fuit rex Aſſyriorum Sennacherib, ipſius Dei blaſphemator. i Ille enim angelo contra ſe pugnāte è Iudæa fugitiuus, ac domum reuerſus, à filiis ſuis interemptus eſt. Hic autem à Geuſijs, quorū princeps eſſe voluit, Hollandia eiectus, poſteaquam ad ſuos redijt, humana manu qui caderet, indignus, canino morſu vulneratus interijt: vt iam dubium eſſe non poſſit, in ipſo Martyrū perſecutore Deum

g

h

i

ostendisse, quàm charos & honorabiles habeat eos, quorum iniuriam tam vili simul & horrendo genere mortis vlcisci voluerit.

CAPVT XVIII.

De valetudine mirabiliter huius operis autori restituta meritis SS. Martyrum.

a *Dei opera prædicanda.* b *Quo morbi genere laborauerit autor huius libri.* c *Cur videatur Deus ipsi sanitatem distulisse.* d *Fratres ei suadent vt votum Deo nuncupet ad locum passionis nouorum Martyrum.* e *Virtute similis aliquando voti matri sanitas reddita.* f *Cur primum restiterit Eslius eiusmodi suggestioni.* g *Voto facto statim cepit conualescere.* h *Quæ expertissimorum medicorum de hoc sententia.* i *Totum SS. Martyrum meritis iure tribuitur.* k *Cur ad eos ipsum confugere voluerit Deus.*

HIc finem historiæ facturus eram, nisi magni cuiusdam beneficij, per sanctorũ martyrum merita accepti, grata ac iucũda recordatio, lassatum sistere me calamum hoc loco prohibuisset. Neq; enim me fas est diutius rem silentio tegere; sed memorem angelicæ monitionis cum Tobia benedicere Deo cœli, & coram omnibus viuentibus ei confiteri, quia fecit mecum misericordiam suam. a Etenim sicut illa superiora patientiæ

tiētiæ atq; immotæ fidei opera in corpore mortali gesta, ita & hæc virtutum beneficia post mortem exhibita (quæ quidem omnia vel in suis, vel pro suis testibus ita Deus operatur, vt in omnibus ipse glorificetur) reuelare & confiteri & prædicare perquàm honorificum duco. Lapsi sunt anni 25. quando correptus fui morbo lento ac diuturno. Genus morbi perplexum erat, ipsisq; medicis haud satis perspectum. *b* Visitabam memoriam (dum adhuc vires essent) beatæ Virginis Deiparæ primùm Hallæ, mox Seruiæ, vtroq; Hannoniæ oppido, perexiguo quidem & humili, si murorū ambitum & ciuium numerum ac fortunas spectes sed peregrinorum frequentatione, crebrisq; miraculis ad inuocationem sacratissimæ Virginis editis, in hodiernum vsq; diem celebratissimo. Neq; tamen diuinæ bonitati, quæ iuxta beneplacitum secreti consilij sui, quando & vbi vult operatur, visum tunc fuit, pertinaci languori nostro medelam adferre: *c* siue peccatis meis ita exigentibus, siue Deo ad illustrandam hac etiam parte nouorū Martyrum suorum gloriam, oportunè exoptatum remedium differente. Crescebat interea morbus medicorum iudicio desperatus. Iamq; domui meę tanquam moriturus dispositeram. Accedebat ad morbi difficultatem anni tempus iniquissimum, ac cæli maligna constitutio: tum acutissimi viscerum dolores, quibus noctes & dies à quiete impeditus miserè torquebar. *d* Extremo tandem discrimine, frustrà tentatis omnibus artis humanæ

præsidijs, suaserunt amici quos habebam intimos, vt votum Deo nuncuparem ad locum passionis nouorum Martyrum, tunc soluendum, cùm primùm eo proficiscì tutò liceret. Erant ij duo fratres mei carissimi, & in Deum pijssimi, Rutgerus & Adrianus: quorum posterior Ordinis candidi Religiosus ac Presbyter, postea munus Prioris laudatissimè gessit in Abbatia S. Michaelis apud Antuerpiam; qui & ipse dudum ad meliorem vitam euocatus est. *e* Illis hoc de voto consilium vel ob id vehementer placebat, quòd meminissent matrem nostram Nicolai Martyris sororem, cùm aliquando ad extremum vitæ periculum vi morbi perducta fuisset, voto à patre nostro ad S. Adrianum Martyrem in Flandria visitandum edito, sanitatem integram recepisse, postq; illud tempus decem annis superuixisse. Huic fratrum suggestioni *f* resistebam aliquamdiu, quòd vererer, ne post imploratam semel atq; iterum Sanctorum opem, ignaui timoris meritò reus fierem, nimioque longioris vitæ desiderio Deum iudicem, cujus ad tribunal me iamiam sistendum arbitrabar, offenderem, si pro sanitate corporali pergerem importunus esse. Sed tamen vicit carissimorum instantia. Factum est quod voluerunt. Pro salute mea votum voui Domino ad Sanctos Martyres, quos Dei amicos esse, iamq; cum Deo regnare, mecum illi non dubitabant. *g* Quid multa? Ex eo die morbus, qui me grauiter adeo, diuq; implicitum tenuerat, somno, cibiq; appetentia restituta,

restituta, solui ac declinare cepit: vt summopere mirarentur omnes, quorum tunc vel opera vel solatio vtebar, ac medici inprimis; qui mihi fatebantur, præter artis suæ rationem, & non sine miraculi specie eam tam derepente factam esse morbi conuersionem, eo præsertim anni tempore. Erat enim Autumnus, varia ac turbulenta cœli affectione corporibus ægrotantium vehementer infestus. Hoc autem medicorum testimonium *b* (quorum alter, idemq; præcipuus, erat Ioannes Viringus, medicinæ doctor expertissimus, nunc Dei Sacerdos, Atrebatensis Ecclesiæ Canonicus) eo pluris faciendum censeo, quod ferè vulgus medicorum, quo peritiores habeantur, celerem atq; felicem morborum curationem suæ soleant arti libenter asscribere: cæterum tardam aut frustratam medelam in alias causas reijcere; vt plurimùm in ægroti intemperantiam, interdum in incantationes arcanas, nonnunquam etiam in diuos iratos *i*: nimirum superis maleficia sibi beneficia mortalibus impensa peruersè tribuentes. Siue autem præter ordinem naturæ, vt in ijs fit quæ propriè miracula dicere solemus, siue Deo naturales causas per subiecta ministeria misericorditer ita dirigente, res accidit, vt in plærilq; beneficijs temporalibus, quæ diuinitùs ad supplicationes piorum conceduntur (neq; enim quoties sanitatem ægris à Deo petimus) miraculum fieri petimus) *k* equidē non dubitaui tam insperatam morbi depulsionem meritis eorū asscribere, quo-

b

i

k

rum subsidio valetudinem meam voti nuncupatione commendaueram. Relicta quidem fuit aliquamdiu in corpore ex quadrimestri morbo debilitas non parua ; sed qualis in conualescentibus post profligatam morbi vim relinqui solet, velut ab ægrotatione media ad sanitatem via. *l* Quare restituta tandem valetudine, qua huc ætatis vsq; incolumi fruor, diuinum agnoui, atq; etiamnum agnosco beneficium, interuentu SS. Martyrum, vt credere par est, in me collatum. Ideo namq; reor mea ac meorum vota non priùs exaudita fuisse, quàm ad horum Martyrum præsidium confugeretur ; quod inter alia, quæ dudum commemoraui, sanctitatis eorum exhibita testimonia, nouos regni sui ciues hac etiam ratione Deus honorare decreuisset.

CAPVT XIX.

a *Cur magis ad inuocationem huius sancti quam illius aliquando fideles exaudiantur.* b *Datur exemplum ex S. Augustino de eiusmodi prærogatiua.* c *Allegantur aliquæ rationes.* d *Altero exemplo Confirmatur.*

NEq; verò cuiquam debet insolens hoc aut mirum videri, si interdum vel ad inuocationem huius sancti magis quàm illius, *a* vel vno loco magis quàm alio fideles exaudiantur pro suis aut suorum necessitatibus vota precesq; Deo offerentes : Qui, vt beatus Augustinus scribit, suorum

ſuorum merita Martyrum, vbi vult, quando vult, & quomodo vult (quoniam hoc nouit expedire nobis ad ædificandam fidem Chriſti, pro cuius illi confeſſione ſunt paſſi) mirabili atque ineffabili poteſtate ac bonitate commendat. *b* Vnde & idem Doctor alibi refert Paulum quendam cum ſorore ſua, horribili membrorum tremore ex materna imprecatione laborantem, poſtquam viſitatis aliquot SS. memorijs opem non ſenſiſſet; demum poſt tres menſes Hippouem, Ciuitatem cui Epiſcopus præſidebat ipſe Auguſtinus, adueniſſe; ibiq; ad memoriam beatiſſimi Protomartyris ambos pariter optatam ſanitatem inſigni atq; euidenti Miraculo recepiſſe. *c* Vbi inter alia, cùm ex ipſius Pauli libello commemoraſſet hæc eius verba; Sed ideo alibi curari non potui, quia huic loco diuina prædeſtinatione ſeruabar: Imo verò potuit, inquit eximius Doctor, ſed propter nos factum non eſt, quod facillimè fieri potuit, vt noſtris oculis ſeruaretur. Nimirum renouatam tunc ſui Protomartyris ex recenti corporis eius reuelatione memoriam ſic in terris honorare voluit, qui pro ſua gloria certanti etiam de cælis apparere dignatus fuit. *d* Præſtitit hunc honorem Dominus tam multis alijs Martyribus. Præſtare voluit & noſtris; ſcilicet vt ſimilium operum exhitione, & hos & illos eiuſdem veritatis præcones, eiuſdemq; fidei teſtes, ac proinde eiuſdem quoq; gloriæ monſtraret eſſe conſortes. Et quid de Martyribus dico; quando & egregijs confeſſoribus

b *c* *d*

feſſoribus ſuis ſimilem Deus conceſſiſſe legitur prærogatiuam? e Etenim de clerico quodá à Dæmone vexato, & per multa Martyrum loca ſpe liberationis tranſmiſſo, denique ſanctiſſimi Abbatis Benedicti precibus liberato, beatus Gregorius in ſuo dialogo ſcribit hæc verba: Sed SS. Martyres noluerunt ei ſanitatis donum tribuere, vt quãta eſſet in Benedicto gratia, demonſtrarent.

CAPVT XX.

Cur huius operis Autori vitam producere voluerit Deus cui labores omnes ſuos humiliter offert.

AD me porrò quod attinet, cur huius tam ærumnoſæ vitæ mihi ſpacium producere Deus voluerit, equidem ignoro: niſi quod duæ mihi cauſæ interim occurrunt, ob quas ita Deo viſum fuiſſe meritò exiſtimem; vel vt hac tanta eius bonitate ad pœnitentiam inuitatus, vitam deinceps in melius commutarem, ac pijs actionibus culpas ſuperioris temporis eluerem, & modicum hoc quod ſupereſt ætatis, in lucro animæ meæ deputans, ipſius ſeruituti ad proximorum ſalutem, quaſi deuotum conſecratumq; totum impenderem: vel ob id certè, vt ad conſcribenda præclara ſuorum Martyrum certamina, ſuamque gloriam per hoc amplius illuſtrandam, mea paruitate aliquantulum vteretur. Quod quidem

pro

Digitized by Google

pro mediocritate virium, quas idem benigniſſimus Dominus ſeruo ſuppeditauit, ipſo donante conatus fui. Quoniam verò dignum & iuſtum eſt, vt omne bonum ad ſuũ vnde proceſſit, authorem redeat; & totum hoc, quantulum eſt operis & laboris mei, rurſus ei qui largitus eſt, acceptandum humiliter offero: atq; vt inter ſacrata nomini ſuo donaria, quibus vndiq; ſanctum eius templum (quod eſt Eccleſia) à multis & magnis magnificè locupletatum eſt, vile munuſculum peccatoris, vel exiguum atq; extremum habere locum ſinat, tota mentis affectione depoſco.

FINIS HISTORIÆ MARTYRVM GORCOMIANORVM.

AD SVPERIOREM HISTORIAM APPENDIX DE MARTYRIO GVILIELMI GAVDANI.

CAPVT PRIMVM.

Guilielmus Gaudanus Minorita, Apoſtatæ eiuſdem inſtituti, eiuſdem nominis ruinam reſtaurat atq; vndecim Gorcomianis Ordinis S. Franciſci Martyribus, numero quodammodo mutilo, iungitur duodecimus.

REM pio Lectori gratam me facturum exiſtimaui, ſi ſuperiori noſtræ hiſtoriæ, quæ de nouendecim Martyribus, maiori numero Franciſcanis, hanc argumenti ſimillimi narrationem, vice coronidis ac ſupplemēti cuiuſdā annecterem: Qua nimirū eius viri beatum exitū breuiter complexus ſum, qui vnius Apoſtatę dudum à nobis cōmemorati, ex eodē Ordine aſſumptus, eodēq; nomine appellatus, inſtauraſſe ruinā, cepiſſe coronā, ac numerum

numerum compleſſe duodenarium, quem in illis vndecim fratribus quodammodo mutilum atque imperfectum dolebamus, cenſeri meritò poteſt. De Guilielmo Gaudano Minorita loquor, qui poſt Gorcomianos Martyres, vnius anni paulò amplius interiecto ſpacio, locoq; non multùm diſſito, ſimili cum illis ſupplicio & ab hoſte conſimili, pro eadem fide Catholica interemptus eſt. Quod quidem eius martyrium, quemadmodum id ex ore multorum hominum fide dignorum, qui rei geſtæ ſpectatores ac teſtes fuerunt, acceptum, ad noſtram peruenit notitiam, ita ſe habet.

CAPVT II.

a *Guilielmus Gaudanus gratia concionandi & vitæ probitate præſtans.* b *Cum fructu in Hollandia prædicat.* c *Perſecutiones Geuſiorum ſingulari Dei ope declinat.* d *Quanti Gerdrubergani eiues ipſum æſtimarint.* e *Quales ad eos habuerit vltimò conciones.* f *Hæretici in Atheiſmum degenerant.*

GVilielmus Gaudæ natus, quod inſigne eſt & elegans Hollandiæ oppidum, vir fuit excellenti facundia & gratia prædicandi verbi Dei præditus atq; eo in munere multis annis ita verſatus, a vt & doctrina vitam eius ornaret, & viciſſim à moribus ipſa commendationem acciperet. Quo in vtroque genere Louanij fuerat quam diligentiſſimè inſtitutus in Cœnobio Fratrum Minorum, diſciplinæ regularis

regularis obſeruantiſſimo; vbi & primitias ſacerdotij ſui Deo conſecrauit ſub annum 1565. Inde verò in opus Dei ſegregatus, atq; in Hollandiam miſſus, *b* Dordraci annis aliquot non ſine fructu verbum Dei populo prædicauit. Verùm anno 1572. cum *b* ea ciuitas, permittente Deo, veniſſet in Geuſiorum poteſtatem, adempta ſpe fructus vlterioris apud eos faciendi, & perſecutione in Sacerdotes & Monachos commota, præceptum euangelicum ſecutus, in aliam abiit ciuitatem, Bredam ſcilicet, quinq; ferè paſſuum millibus inde diſtantem, quæ tunc Regi Catholico parebat. *c* Quo certè tum propter arctas Dordraci portarum cuſtodias, tum quod *c* itinera paſſim eſſent à Geuſijs obſeſſa, non abſque ſingulari ope diuina peruenit. Eo in loco annum exegit integrum, ſolita alacritate & gratia verbum Dei, doctrinamq; Catholicam eius loci hominibus annuntians. Inde Siluamducis vocari eum contigit, eiuſdem Euangelici muneris cauſa. Qua re intellecta pij quidam ciues *d* Gertrudibergani (oppidum *d* id eſt in confinio Hollandiæ & Brabantiæ non procul Breda ſitum) qui quod huius viri conciones ſæpe libenter audiuiſſent, impensè eum diligebant, colebantq; oratum eum miſerunt, vt de via ad ipſos diuerteret, & concione aliqua, priuſquam longiùs iret, valedicturus, quaſi per tranſitum, animos ipſorum reficeret. Horum pijs votis vrgente charitate non ægre Guilielmus obſecutus eſt & pro vna duas in ea ciuitate conciones inſignes habuit: quibus *e* inter alia ciues hortabatur ad conſtantiam *e*

fidei, monebatq; vt vicinorum exemplo & periculo ſaperent (Hollandos & Zelandos intelligi volebat) vtq: ſeriò ſecum reputarent, in quæ & quanta mala tam animarum quàm corporum illi ſeſe ſua temeritate præcipitaſſent, dum religionis cura poſthabita, Dei & Catholici Regis hoſtes intra ſuas portas admiſiſſent. Addebat eo iam ventum apud illos, vt viuerent tanquà Athei, homines ſine Deo. f Verbum veriſſimum. f Quod ei poſtmodum captiuo ab hoſtibus obiectum fuit: Sed ita, quaſi dixiſſet in Hollandia & Zelandia non eſſe Deum; ſtudio videlicet verbum eius in impium ſenſum captiosè ſimul & calumniosè detorquentes, vt hæreticis mos eſt, cum alioqui etiam vulgo ita dici ſoleat; Deum non eſſe apud eos, à quibus vel ignoratur, vel non rectè colitur: & Scripturæ ſacræ ad eum modum non rarò loquantur.

CAPVT III.

a *Quid Geuſijs Potius fuerit intercepto Gerdrudiberga.* b *Quemadmodum tractatus ab ijs quidam Guilielmus Galenus Sacerdos & Canonicus.* c *Oppreſsio ciuium.* d *Omnes Presbyteri, duobus exceptis, in vincula conijciuntur.* e *Quæ via hi duo euaſerint.* f *Inter comprehenſos, præcipuus Guilielmus Gaudanus Minorita.* g *Ob ſuam promptitudinem moriendi pro Fide Catholica ab irritatis Geuſijs variè affligitur.* h *Iunctus Ioanni Vogelſangio eiuſdem inſtituti pariter captiuo ſpiritu*

vitu exultat. i *Deum quid sit precatus.* k *Religiosorum horum ad vltimum certamen mutuis officijs præmunitio.*

QVo tempore apud Gertrudiberganos agebat Guilielmus, contigit insidijs Geusiorum militum eam vrbem intercipi. Factum id est anno 1573. pridie Calendas Septembris, paulò ante exortum solis. *a* Geusij vrbe potiti mox totam percurrunt, omnesq; latebras sedulò perserutantes, sicubi Sacerdotes aut Monachos, vel etiam milites regios reperire queant; quos inuentos primùm spolient, deinde interficiant. Primus eis obuius factus est quidam Guilielmus Galenus, Sacerdos, atq; eius loci Canonicus: à quo furibundi illi homines crudelitatis ac cædis initium facientes, eum statim in ipso loco trucidarunt. Corpus eius fœdè tractatum *b* toto ferè biduo nudū atq; insepultum in publica platea iacuit. Itidem factum de corporibus militum regiorum, quos penè omnes perquisitos atq; inuentos interfecerunt. Ea tandem trahis imposita auexerunt ad mœnia ciuitatis & foueis iniecta perinde vt pecudum cadauera contumularunt, plateis interim tot interfectorum cruore passim respersis. *c* Ciues plærique omnes, quod & in fide Catholica, & in obseruantia Regiæ Maiestatis persistere se velle declararent, bonorum direptionem passi sunt, aliisq; insuper modis grauiter multati & oppressi. Quam ob causam eorum maxima pars ciuitate relicta spōte in exilium discessit. Comprehensi fuerunt à Geu-

a *b* *c*

sijs & in vincula coniecti *d* Presbiteri quotquot
d erant in ciuitate reliqui, duobus tantùm exceptis, altero Decano Canonicorum eius loci, altero Canonico. Decano nomen erat Arnoldo Suanio Gorlensi, qui postea martyrij de quo agimus historiam Teutonicè edidit. Is ad mœnia fugiens, cum ex muro desilijsset in fossam adiacentem, horas quatuordecim continuas sub aquis ita subsistit, vt solo capite emineret; quanquam Geusijs subinde appropinquantibus, & circa ipsum sua sclopeta displodentibus, *e* sæpe etiam caput aquis immergere
e cogebatur. Tussim quoq; qua præ magnitudine frigoris admodum vrgebatur, ægre quidem, cohibebat tamen quantùm poterat, alioquin sonitu clariore prodendus. Alter verò, Gaspar Iacobæus, de mœnibus, amicorum opera, clàm dimissus, in salicto quodam vliginoso, cuiusmodi sunt ijs locis plurima diem totum delituit. Deniq; beneficio noctis
f subsequentis in tutum ambo euasere. *f* Porro inter eos qui comprehensi fuere, præcipuus erat Guilielmus Gaudanus; quem brachijs post tergum arctissimè constrictis, vti facinorosis fieri solet, mox ad præfectum suum criminalem milites adduxere, poscentes vt è vestigio in patibulum tolleretur monachus. Id audiens Guilielmus intrepidè proloc-
tus est dicens, paratum se mori pro fide Catholica.
g Secum agerent, vt libitum esset. *g* eo Christianæ fortitudinis verbo irritati barbari illi, petulanter & contumeliosè illudere atq; insultare in eum ceperunt; deniq; variè vexatum in conclaue quod-

dam

dam ædium præfecti duxerunt, vbi ferrei compedes ei confestim iniecti sunt. In eodem conclaui captiuus tenebatur eiusdem instituti Religiosus, Ioannes, cognomento Vogelsangius, presbyter ac Monasterij sacrarum virginum eius loci Pater confessarius, quem vocant, tenuiter admodum vestitus, & capite grauiter sauciatus. *h* Quem afflictionis consortem simulatq; conspexit Gaudanus, spiritu exultans in huiusmodi orationis verba prorupit: Gratias tibi ago Domine Iesu Christe, quòd in conspectu tuo dignus habear pro Religione Catholica hanc vinculorum & carceris contumeliam pati. Gratias, quod huc me miseris sanctorum tuorum coronis participem fieri. *i* Da virtutem obsecro, vt fortis in hac confessione persistam, nec vllis Dæmonum artibus à verbo tuo & Apostolica fide abstrahi me sinam. Tum vinculis manuum solutis Vogelsangio captiuus associatur. Igitur hi duo Religiosissimi viri, cum soli essent, quò benè purgatis conscientijs in certamen descenderent, mutuam sibi fecerunt Christiano more *k* exomologesin peccatorum. Item frequentatæ ab illis preces, quibus suum agonem enixissimè Deo commendabant, orantes vt patientiam ac perseuerantiam subministraret, pro sui nominis & Catholicæ fidei confessione certaturis. Ad hæc Christi Domini & Sanctorum Martyrum exemplis, ac spe beatæ remunerationis animum confirmabant; seq; inuicem cohortabantur ad ferendum fortiter, quicquid aduersum se statueret hostium obstinata sæuicia.

h

i

k

CAPVT IV.

a *Guilielmi constantia eum adoriente Pseudo-Euangelico Ministro.* b *Efficax eius oratio.* c *Hæreticus manifestè conuictus se conuertit ad calumnias.* d *Gratulatur sibi Guilielmus de contumeliosa mortis sententia.* e *Agonem suum pia precatione Deo commendat.* f *Omne ludibriorum genus, præter blasphemias in Eucharistiam, facilè contemnit.* g *Concaptiuum hortatur ad constantiam fidei.* h *Qualia verba sæpe fecerit ad matrem suam* i *Ad eam scribit è vinculis consolatoriam Epistolam.* k *Quæ fuerit ardentissimi Christi Martyris exspectatio.*

POst triduum venit ad eos quidam Pseudo-Euangelicus Minister, Adrianus Cocus nomine, Ordinis Canonicorum, vt vocantur, regularium Sancti Augustini ex Doncano Monasterio, quod est prope Dordracum, Apostata; qui ab Orangio Principe missum se diceret. Is statim in limine; Vbi est, inquit, impius ille Monachus concionator? Guilielmus nihil veritus hominis ferocitatem, a se eum esse quem quæreret, respondit. At ille rursus. Ego huc missus sum examinandi tui gratia. Quo audito Guilielmus oculis in cælum sublatis ad hunc modum precatus est: Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis; Cùm steteritis ante reges & præsides, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim

enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. *b* Nunc te oro; Da mihi os & sapientiam contra aduersarios tuos, & suggere quod ijs respondeam. Hanc breuem, sed ex imo pectore profectam Orationem Martyris sui, se exaudisse Dominus reipsa mox ostendit. Nam instituta inter eos ex tempore disputatione, multis præsentibus, Guilielmus examinatoris sui arrogantiam (vt qui certam sibi ex hoc congressu victoriam gloriosè pollicitus esset) doctissimis suis responsis adeo repressit, *c* vt ille manifestariè victus atq; conuictus, quid ad ipsius dicta refellenda proferret, omnino non haberet. Quo pudore stimulatus, ad conuicia & minas, extrema videlicet artis suæ præsidia, vt id genus hominum solet, conuersus est; atq; epilogo se suisq; digno disputationem claudens ait: Impie ac profane monache, para te. Nam eras tibi moriendum est. *d* Contumelioſam hanc duramq; sententiam à ministro mortis & perditionis accipiens vir Dei, nihil asperum contrà locutus est, neq; maledictum maledicto rependit: Verùm potiùs hoc nomine sibi gratulatus est, quod ad participationem afflictionum Christi diuinitus se vocari intelligeret. Itaq; tota mentis ac vultus serenitate cœlum spectans, huiusmodi fudit orationem: *e* Domine Iesu Christe, si me hac tanta gratia dignaris, vt ad mortis supplicium pro tuo nomine subeundum vocer, vnum te oro, da ro-

bur & fortitudinem, vt ab orthodoxa Catholica fide nullus terror, nulla me tentatio separet; sed ad extremum vsq; vitæ spiritum immotus in sancta confessione permaneam. Porrò ludibria, conuicia, ac scurriles irrisiones, quibus interim à nefario Satanæ ministro & militibus impetebatur, f facile ille f non tantum ferebat patienter, verùm etiam magno & excelso animo contemnebat. Hoc solum contemnere non poterat, quod tetras atq; horrendas in sacrosanctam Eucharistiam, aliaq; sanctissima religionis mysteria iactatas blasphemias audire cogebatur. Digresso tandem cum suis è conclaui Ministro, socium & concaptiuum suum ita compellauit: Age quæso mi frater, g persistamus in hac Catholicæ fidei confes- g sione; quodq; nobis est inprimis necessarium, auxilium & gratiam à Deo suppliciter efflagitemus. Ad Deum autem illud subinde cum ingeminatione: Conforta me Domine, conforta me. Commemorabat item apud socium, quemadmodum ad matrem suam (quæ relicta propter Religionem Hollandia, Bredam habitandi causa concesserat) ipse sæpenumero dixisset: h Vtinam h mater tibi contingat diem illum aliquando videre, quo filium habeas, qui pro fide Catholica mortem oppetat. Spero, inquiebat, desiderium illud meum à Deo exauditum, iam nunc impletum iri. Ita nimirum ardentissimus Christi Martyr cum Paulo Apostolo mortem sibi pro lucro reputans, non aliud iam votis omnibus affectabat,

bat, quàm diſſolui & eſſe cum Chriſto. i Scripſit i
è vinculis Epiſtolam conſolatoriam eodem die ad
matrem ſuam, videlicet arbitratus eam perlato
iam ad ſe rumore periculi in quo filius verſaretur,
pro ipſo, vt ſe habet animus maternus, grauiter
anxieq; ſollicitam eſſe. Epiſtolæ argumentum hoc
erat: Bene ſecum agi, vt qui propter iuſticiam
pateretur. Animo ſe eſſe valde pacato & tranquil-
lo, atq; in diuina voluntate libenter acquieſcere.
k Quin etiam ſperare ſe per Dei gratiam, futu- k
rum vt breui admodum erga ſe illud impleatur,
cuius deſiderio ſe quàm cupidiſſimè teneri, ſæ-
piuſculè apud ipſam declaraſſet. Certè ea re ni-
hil ſibi felicius accidere poſſe. Proinde ſe eam
orare atq; hortari, ſuam vti captiuitatem, affli-
ctionem, & mortem, ſi contingat, haud moleſtè
ferat; ſed in Deo ſolo, qui mœſtarum mentium
optimus eſt conſolator, ſeſe totam, ſuamq; om-
nem cogitationem ac ſollicitudinem conijciat,
eidemq; ſuis precibus agonem filij commendet.

CAPVT V.

a *Guilielmi ad Martyrium præparatio.* b *Papiſti-
cus concionator à Geuſijs per contemptum dictus.*
c *Mortis inſtante ſupplicio feruentiſſimas fundens
preces Deo gratias agit.* d *Manus ſatellitis porri-
gere iuſſus, dicto citius porrigit.* e *Ad quidli-
bet ferendum promptus eius animus.* f *Deo
fruendi ardens eius deſiderium.* g *Quidam*

miles regius cum eo ad patibulum ductus se precibus ipsius commendat. h *Guilielmi hortatiuncula fit & ipse Verè Martyr.*

POstero die, quo iam decretum erat eum mortis supplicio afficiendum, multo ante lucem è strato surgit, in terram tota mentis & corporis humilitate se prosternit, manus in cœlum tollit, a feruentissimas ad Deum preces fundit, auxilium eius aduersus instantem, eamq; extremam & grauissimam tentationem implorat, iterumq; ad detergendum conscientiæ puluerem, si quem humanus aliquis affectus interim aspersisset, apud venerandum Patrem carceris socium, exomologesin facit. Sub horam octauam quidam militum Geusiorũ Centurio, cognomine Marliantus, cum mandatis eò accurrit, & captiuorum custodem interrogat, inquiens: Vbi est monachus ille, concionaior Papisticus? b Custos aperto conclaui, demonstrans digito futuram Christi hostiam, ait: Ecce, ille est. Tum miles ad eum: Para te, inquit, monache. Iamjam suspendendus es. Qua mortis accepta sententia Guilielmus statim in genua procidens, ac diuinam circa se dignationem humiliter agnoscens, exemplo beatissimi Cypriani Martyris ait: c Deo gratias. Ac tunc quoq; sic Deum clara voce precatus est: Domine Iesu Christe, qui propter me acerbam mortem sustinuisti, confortа me nunc obsecro, & da perseuerantiam sanctæ fidei, vt vicissim pro te moriar,

moriar, mèq, tibi impendam: atq; in hoc extremo diſcrimine me quæſo adiuua. Subindè verò cum magno affectu repetebat illud: Conforta me Domine, conforta me. Paulò pòſt à præfecto criminali miſſus aduenit ſatelles, & Martyrem aggrediens ait: *d* Monache, porrige manus. Quas *d* ille dicto citiùs protendit, ligandasq; præbuit, huiuſmodi rurſum verbis cum gratiarum actione Deum orans; Domine Ieſu Chriſte, qui mei cauſa te flagellandum columnæ alligari paſſus es, gratias tibi ago, quod ante oculos tuos dignus habitus ſim pro ſancti nominis tui confeſſione vinculis aſtringi: præſta mihi quæſo beneficium gratiæ tuæ, quo in recta fide perſiſtam, nec vllo mortis metu, nullàue inimici fraude ab ea dimouear. *e* Quum autem ſatelles adeo vehementer *e* ei manus ſtringeret, vt ſanguis erumperet, ait illi: Eia ſic age, quantũ potes fortiter aſtringe. Præſto ſum ad quidlibet ferendum; mortem etiam ipſam pro Chriſti nomine iam ſubire paratus. Deinde fixis humi genibus iterum Deum ſupplex orauit, vt ſibi in hoc inſtanti certamine adeſſet. Cùm iam duceretur, atq; à dilecto fratre Vogelſangio diſcederet, extremum ei vale dicens, enixè rogauit, vt pro ſe Deum precaretur, *f* Mox *f* ad ductorẽ ſuũ cõuerſus ait: Propera, Propera. Nã Chriſtus ſponſus me præſtolatur. Non aliunde profectò voces iſtæ procedebant, quàm ex ingenti & ardenti deſiderio fruendi præſentia Dei ac Domini ſui; quale & in Apoſtolo Paulo, & in

Apoſtolico

Apostolico viro Ignatio legimus: vt iam illi propterea mora omnis ad supplicium, quo ianua tantæ felicitatis ei pandenda erat, molesta videretur. g Ducebatur eum eo miles quidam ex ijs g reliquus, qui ciuitati fuerant pro præsidio. Qui cùm patibulum, carnifice præeunte, conscenderet, virum Dei Guilielmum clamore compellauit dicens: Domine, ora pro me. Videns ille & gaudens militem suæ salutis ex animo cupidum atq; sollicitum, Catholicè mori velle, primùm fecit quod rogatus erat; tum fidei symbolo clarè recitato, h mox exhortatiuncula breui quidem pro tempore, sed vehementi & inprimis salutari sic eum confirmauit, vt pro causa iustissima Regis & Religionis æquo fortiq; animo mortis supplicium subiret, haud indignus tanè, qui & ipse candidato SS. Martyrum exercitui miles asscribatur.

CAPVT VI.

a *Guilielmi iam suspendendi ad populum salutaris è summa scala concio.* b *Ecclesiastes Hæreticus ab eo repellitur.* c *Orat exemplo Christi pro persecutoribus.* d *Impia militum scommata.* e *Eorum minæ mortis atrocioris.* f *nefaria postulatio.* g *Visa Guilielmi vultus gratia post mortem, ab Hæreticis nonnulli seducti rursus ad fidem Catholicam se transferunt.* h *Quo anno & die passus.* i *Ciues eius loci mortem charissimi sibi viri pijs lachrimis*

lachrimis proſequuntur. k Quemadmodum aliqui tractati propter hoc à Geuſijs. l Quid ſceleratorum facinora ſequi ſoleat..

EA re peracta venit carnifex ad Guilielmum, ſtatimq; collo eius laqueum injcit, ipſumq; ad patibulum ſubducit. Ille non ſuæ tantummodo, ſed multorum ſaluti, quoad poſſet, in extremo conſulendum arbitratus, cum iam in ſumma ſcala conſiſteret, vocem totis viribus velut tubam intendens, vt pene tota ciuitate, quæ non magna eſt, audiretur, *a* conuerſo ad eos ſermone, quos adhuc bonos nouerat, pro tempore, breuiter ita prolocutus eſt: Optimi, mihiq; cariſſimi ciues, vnum hoc ſupremis verbis omnes vos oro atq; obteſtor. Permanete ſtabiles & firmi in ſincera Catholica fide, quam frequentibus meis ſermonibus vos docui, quamque morte mea nunc confirmare atq; obſignare paratus ſum. Aſtabat iuxta patibulum calcanei eius inſidiator Eccleſiaſtes Hæreticus. *b* Qui cum tantam viri fortitudinem, tamq; liberam & intrepidam ad plebem exhortationem admodum moleſtè ferret, ideoq; ad eius ſubuerſionem blandioribus & ad perſuadendum compoſitis agere cum eo verbis inciperet, tale reſponsum retulit: Diſcede à me miniſter diaboli. Non eſt quod fidem meam tentes, quia prorſus audire te nolo. Sed & alia in eandem ſententiam complura, & pleraq; Latinè ab eo dicta fuerunt. *c* Deniq; conſiderans vir ſanctus aduerſariorum à quibus patiebatur, cæcam ignorantiam,

exemplo

exemplo Christi in cruce pendentis, & pro venia crucifixoribus impetranda cœlestem patrem interpellantis, verus tanti magistri discipulus, ita Deum precatus est: Domine ignosce illis. Nesciunt enim quid faciant. Ibi quidam supplicij eius ministri piam illam & verè Christianam precationem irridentes, atq; impio scommate excipientes dixerunt: *d* Itane nescimus quid faciamus? En laqueum collo tuo innectimus. Hoc profectò nos facere probè scimus. Porrò eum eius constantiam atq; immobilem à fide Catholica voluntatem satis perspicerent, qui timore mortis eum seruauerant saltem verbotenus à sententia dimoueri posse, clamoribus flagitare ceperunt, vt de scala, in qua sublimis stabat, descendere iussus, alio grauiore supplicio afficeretur: *e* nimirum vt quatuor equis in diuersa nitentibus alligatus in partes distraheretur. At præfectus vrbis & Centurio, quorum authoritate res agebatur, ne quid fortè sibi milites malo exemplo per licentiam vsurparent, signo dato iusserunt carnifici, vt opus suum absolueret. Igitur videns fortissimus athleta finem adesse certaminis, Christi imitatione exclamauit, iterumq; ac tertiò repetiuit illud ex Psalmo: *f* In manus tuas Domine cõmendo spiritum meum. Quum de scala deiectus penderet, inclamabant ad carnificem milites, ne gulam ei arctius constringeret (quod in hoc supplicij genere ad mortem accelerandam fieri solitum est) quo tardiùs exspirans, diutiùs in extremo cruciatu teneretur. Inter hos impiorum militum clamores, electus Christi Martyr summa tranquillitate

d *e* *f*

ſitate ſpiritum emiſit, Deoq; reddidit; vir adhuc iuuenis, vt qui ætatem Chriſti patientis, quantum arbitror, non exceſſerat. g Poſtquam exſpirauit, in vultu gratia, quæ prius inerat, remanſit, non abſq; ſpectantium admiratione. Certè nonnulli eorum qui dudum ab hæreticis ſeducti fuerant, tum hac re tum priori paſſionis eius fortitudine permoti, atq; animis compuncti rurſus ad fidem Catholicam incunctanter ſeſe tranſtulerunt. h Conſecrauit autem ſibi hoc eius tam illuſtre Martyrium diem 4. Septẽbris 1573. quando iam alijs locis aliquantum deferbuiſſe Geuſiorum furor in Catholicos videbatur. Sacrum Martyris corpus in eam foueam fuit proiectum, humoq; obrutum, in quam congeſta fuiſſe regiorum militum interfectorum cadauera ſuperiùs diximus. i Ciues eius loci mortem viri de ſe bene meriti, ſibiq; proinde cariſſimi, pijs lacrymis, vti par erat, proſecuti ſunt. Quorum etiam quidam, cùm vocem eius de patibulo clamantis extremam audirent, in domos ſuas properè abierunt, foreſq; clauſerunt: quòd commotis intra ſe Chriſtianæ pietatis viſceribus, neq; vocem clamantis audire, neq; exitum morientis aſpicere ſuſtinerẽt. k Qua re animaduerſa Geuſij nonnullos eorum vi domibus extrahere ad ſupplicij locum voluerunt, vt ſaltem exanime viri corpus adhuc in patibulo pendens, vel inuiti cogerentur intueri. Quin verò & alijs opprobrijs, contumelijs, iniurijs, ciues Catholicos, quòd iuſtum in nomine iuſti recepiſſent, atq; hominem Dei benignè apud ſe habuiſſent, peſſimi milites affecerunt, l ſibi quidem

g h i k l

quidem vindictam horrendi atq; interminabilis supplicij in diem iusti iudicij Dei thesaurizantes, illis autem exercendæ virtutis ac promerendæ felicitatis æternæ materiam cumulatè ministrantes. Etenim & hoc iustum est apud iudicem Deum, vt qui pro regno Christi cum Sanctis eius Martyribus facti fuerunt afflictionis participes, cum ijsdem in regno Christi fiant etiam beatæ retributionis consortes.

FINIS.

Deo LaVs, Deo DeCor.

ERRATA.

Prior numerus paginam, posterior lineam significat.

Pagina 21. 11. lege præfectum. 23. 1. l. planiciem. 36. 6. l. tollendis. 47. 2. l. larua. 71. 19. l. exanimem. 71. 25. l. nobilis. 78. 4. l. ad. 99. 19. l. tali. 121. 10. l. homini. 133. 14. l. sic. 144. 28. l. animo. 160. vlt. l. responsoria. 165. 22. l. illusore. 178. 16. l. factionis. 203. vlt. l. Episcopo eam. 232. 11. l. Sacrarum. 243. 11. l. fretus. 294. 13. l. diuinitus. 315. 21. l. præscripto. 316. 21. l. ad supplendum. 379. 27. l. exhibitione.

Digitized by Google

Digitized by Google